

Časopis Společnosti Přátel Starožitnosti Českých v Praze.

ROČNÍK VIII.

ČÍSLO 1.

REDAKTOR: Dr. J. V. ŠIMÁK.

OBSAH:

F. Zuman: Plafond vévodské síně zámku Dobrovického. (Se 2 tabulkami) — Jos. Košťál: Pomahači, zaklínaci a zažehnávači v podání prostonárodním. — Dr. J. V. Nováček: Hospodářská instrukce Jeníkovská z r. 1659. — L. Domečka: Boží muka v krajině Jindřichohradecké. (Se 14 obr.) — Dr. J. V. Šimák: Turnov do válek husitských. II. (S 1 obr.) — Cyril Merhout: Jenštejn, hrad a městečko. (Se 3 obr.) — Jos. Čermák: Štrouchové z Chlumku. (S 1 obr.) — Fr. Teply: O českých exulantech v Perně po r. 1621. — Literatura. — Různé zprávy. — Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Další tři tabulky světlotiskem, profil a celkový nákres ku plafondu Dobrovickému budou připojeny k příštímu číslu.

NÁKLADEM

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

Praze: A. 1900

Reprodukovati obrazy jak z »Časopisu« tak i ze znakové přílohy, nebo použiti jich jakkoliv, jest dovoleno jen se svolením správního výboru Společnosti. Půjčování rytěb obrázkových (clichés) srávni výbor značně obmezil shledav, že bylo kterehosi kusu použito mimo určitou publikaci i k věri rázu obchodního, jež příčila se i výboru, i Společnosti. — Při čerpání z časti slovesné budiž vždy doslově uveden úplný název »Časopisu«. — Za obsah článků odpovídají spisovatelé sami. Zprávy ze Společnosti nespadají v pravomoc redakcí.

Nestačíme upozorňovat na oznámení, otištěná na všech stranách obálky. Tam nalézají se odpovědi na četné dotazy stále docházející; nelze jinak odpovídati na ně, neboť zvláštní vyřizování jich zabírá mnoho času pracim důležitějším.

Naše Společnost počala vydávati

obšírné, vhodně ilustrované dílo:

„Staroměstský rynk v Praze“

jež píše Dr. Jos. Teige a výkladem historicko-uměleckým provází Jan Herain.

— Dílo vyjde nejvýše v 10 sešitech po 1 K 60 h —

P. T. členům jest předplatné sníženo a sice:
5 sešitů za K 6. —, 10 sešitů za K 12. —

Předplatné na méně sešitů než 5 nepřijímá se.

— Dílo při svém rozsahu a hojných obrazech vyžaduje značného nákladu finančního. Společnost, konajíc čestnou povinnost, přece neváhá přikročiti k vydání knihy, ač neopírá se o potřebný fond; spoléhá však, že hlavně P. T. členové stanou se odběrateli, i že doporučí spis svým známým, spolkům a knihovnám. —

Sešit 1. lze obdržeti na ukázku; druhý sešit vyjde v červenci t. r.

ČASOPIS

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

REDAKTOR :

DR. J. V. ŠIMÁK.

ROČ. VIII.

1900.

NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Tiskl Alois Wiesner v Praze.

OBSAH.

Články.

	Strana
Adámek K. V., JUDr.: Děkanství skutečské	130
Antl Th. a Vojt. ryt. Král z Dobré Vody: O vývoji znaku knížat ze Schwarzenberka. (Se 2 obr.)	91
Brož Jos.: Pomístné názvy z Nového Města na Moravě	98
Čermák Josef: Štrouchové z Chlumku. (S 1 obr.)	30
Domečka L.: Boží muka v krajině Jindřichohradecké. (Se 14 obr.)	7
Gross H.: Mezní smlouva obce Soběnova a Blanského z 15. stol.	82
Hille Jan: Příspěvky rodopisné. I. Hrabě Václav H. Vratislav, sběratel erbovních pamětí	78
, , , , II. Nápisy na náhrobnících	80
, , , , III. Náhrobní nápis posledního Švamberka	82
Hykeš Frant. Jos.: Stížnost faráře bubovického z roku 1653	108
Klíma Stanislav: Pomístné názvy z okolí Hradištka u Štěchovic n. V.	160
Košta F. V.: Názvy poloh, roli, luk a lesů z okolí březnického a mirovického	97
Košťál Jos.: Pomáhači, zaklínači a zažehnáváči v podání prostonárodním	2
Kouba J.: Dvě stará proroctví česká	86
Mančal Jaroslav: Boží muka na Humpolecku. (Se 7 obr.)	72
Matiegka Jindř., Dr.: Tělesné ostatky Pavla Jos. Šafaříka. (Se 2 obr.)	49
Merhout Cyril: Jenštejn, hrad a městečko (Se 3 obr.)	16, 64
Nováček V. J., Dr.: Hospodářská instrukce Jeníkovská z r. 1659	5
, , , , Paměti českodubské z let 1584 - 1611	77
Siblík Josef: Příspěvky k dějinám školským: Instrukce školní daná městu Blatné od vrchnosti r. 1763	100
Šimák J. V., Dr.: Turnov do válek husitských. II. (S půdorysem a 2 mapami)	13, 52
, , , Zmízelé nápisy v chrámu na Klášteře Hradiště	83
Teige Jos., Dr. a Jan Herain: Kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském (S 8 obr. a 5 přílohami)	140
Teplý Frant.: O českých exulantech v Pirně po r. 1621	34, 94
Tomíček Ant.: Průmysl na panství Polenském a Přibyslavském r. 1636	89
Zeman Jos.: Archivní památky města Smiřic nad Labem	84
Zuman F.: Plafond vévodské síně zámku Dobrovického. (Se 6 tab.)	1
Želízko J. V.: Archaeologické nálezy z okolí Horažďovic. (S 1 obrazem a 2 přísl.)	121

Zprávy.

Strana

- Zkáza staré Prahy — Kde je vinník? (prodej starožitností). — Nebezpečenství staré památky (hrad Dubá nad Sázavou). — Jedenáctá valná schůze Společnosti (výroční zpráva o činnosti r. 1899) 40—48
Odhadní instrukce z poč. 16. stol. — Stará zvonárna v Hradci Králové — Zašlá ves Lhota Německá u Kladna. — Klub „Za starou Prahu.“ — Podřipské museum v Roudnici 113—116
Zlabecko. — Následujte! (postoupení knih pozemkových do archivu.) — Zkáza kostela v Týnci nad Sázavou. — Deputát hejtmana Mělnického r. 1429. — Přátelům české heraldiky (výkresy, fotografie, obrazy a otisky znaků). — Vypsání ceny z Turkovy nadace 168—173
Kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském 115, 171
-

Literatura.

- Adámek K., JUDr.: Cechovní zřízení na Hlinecku v 17. a 18. věku, 165. — Týz: Lid na Hlinecku (Soupis lidových památek v krá. Českém. I.) 165. — Buls K.: Estetika měst, 37. — Časopis Matice Moravské, 110, 167. — Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti, 39, 111. — Časopis Vlast. spolku muzejního v Olomouci, 39. — Český časopis historický, 110, 167. — Červinka J. L.: Sbírka pravěkých starožitností, 165. — Doerr Aug., šl.: Der Adel der Böhmisches Kronländer, 163. — Eljasz-Radzikowski Stan., Dr.: Styl zakopiański, 38. — Jahrbuch des Bukowiner Landesmuseums, 112. — Lábler K.: Listář král. vén. města Chrudimi, 164. — Lud, 39, 111, 168. — Materyaly antropologiczno-archaeologiczne i etnograficzne, 11. — Muška Eug., Dr.: Vlaský dvůr v Kutné Hoře, 112. — Slanský obzor 110, 167. — Piękosiński Fr., Dr.: Heraldika Polska wieków średnich, 3. — Starohrvatska prosvjeta, 111, 168. — Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti, 167. — Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí, 39, 110. — Sborník Musejního spolku v Soběslavi 1900, 113. — Šebestová Aug., Lidské dokumenty, 112. — Věstník musejní a prům. jednoty v Prostějově za rok 1899, 167. — Wiadomości numizm.-archaeologiczne, 111, 168. — Vjestnik Hrvatskoga arheol. društva, 111. — Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalmat. zemaljskog arkiva, 110, 168. — Zpráva o činnosti kuratoria Městského musea v Táboře za r. 1899, 166.
-

Plafond vévodské síně zámku Dobrovického.

F. Zuman.

V roce 1831 počalo se s přeměnou zámku v městě Dobrovici u Ml. Boleslavi na cukrovar, a když v letech šedesátých hříšné to dílo bylo dokonáno, zůstaly z bohaté výzdoby zámecké ušetřeny pouze 4 plafondy — vzácné to památky umělecké šestnáctého století. — Ty dostaly se potom rodu hrabat z Valdštejna a přeneseny byly do zámku Bělského, kde doposud nalézáme z nich tři uložené na sýpce.*)

Všechny stropy tyto pocházejí z doby, kdy umění milovným Jindřichem z Valdštejna přestavěna byla tvrz dobrovická v zámek; dobu udává nám nápis na stropě t. zv. »veliké síně« s letopočtem 1578. Když plafondy dobrovické v roce 1868 byly popisovány v Památkách archaeologických, tu vysloveno bylo přání, aby vyobrazení jich vydáno bylo; těší mne, že nyní — po 32 letech — mohu přání tomu vyhověti, byť jen částečně, otiskem vyobrazení detailů a schematu alespoň jednoho ze stropů těch — plafondu ze síně »vévodské«.

Strop tento jest 12·74 m dlouhý, 7·42 m široký, nečítaje v to římsu táhnoucí se podél zdi, která nesla strop. Nad rovinu základní vycinávají římsa, bohatě pírušená, profilovaná, uprostřed konsolem vzdálená od kraje 1 metr, a střed tvaru kosočtvercového (viz profil). Zbývající plocha jest rozdělena lištami, vkusně profilovanými v pole, zdobená ornamentem malovaným na křídovém podkladě (viz celkový nákres).

Pole střední, vystupující nad niveau asi, o 27 cm, vyplněno jest řezbou; na rámci vine se pás listoví vinného, jehož stopky vycházejí v cípech z masek. Technika pásu toho, jehož stopky úplně plochu převýšují, jest dokonalá. Sířed pak vyplňuje erb

*) Činíme uctivý dík J. Exc. panu Arnoštu hrab. z Waldsteina za povolení ku reprodukci plafondů, P. T. pánům: prof. Vojt. Peřinovi v Bělé u Bezděze za zdařilé jich fotografie, ústř. hrab. řediteli V. Plachém u a měst. radnímu Václ. Brožovi v Praze za ochotné služby, prokázané u získávání práva reprodukčního.

valdšteinský s fafrnochý a klenotem, komponovanými vkušně do kosočtvercového pole; žlutá a modrá tinctura erbu jest úplně zachována, kolmá boční stěna, kterou střední pole toto z plochy stropu vyniká, dekorována jest střídavě konsoly, hlavičkami a růžicemi (viz vyobrazení).

Ostatní čtyři pole kosočtvercová zdobena jsou renaissančními kartušemi, obklopenými ovocem a provedenými u vysokém reliéfu. V kartuších umístěny jsou postavy čtyř evangelistů; nejlepším provedením vyniká levé pole, s postavou sv. Marka, na němž zvlášt' oko upoutá mužská maska volením cípu. Též pole se sv. Lukášem sličně jest provedeno; nápadnou však drsností práce liší se pole s postavou sv. Jana (v pravo) a sv. Matouše (pod středním polem), což sobě vysvětlíme tím, že tato dvě pole podle skizz umělce komponujícího řezána byla lidmi méně zběhlými; dojista pracovalo na díle tak velikém několik řemeslníků. Pole tato též byla kolorována, což ovšem nyní už téměř zcela setřeno.

Pomáhači, zaklínači a zažehnávači v podání prostonárodním.

Jos. Koštál.

Jednotlivci nebo celá rodina mají od Boha »dar ducha«, dovedou hojiti neduhy i nemoci buďto slovem anebo léky, umějí předpovídati povětrnost někdy i věci budoucí. — Zažehnávati nemoci — jest umění tajné, které se nesmí prozrazovati, — proto bývá těžko dověděti se o něm. Ale před smrtí jest povinen každý zažehnávač poučiti pořádného člověka, a sice svěruje umění to muž ženě, žena mužovi.¹⁾

Jak řečeno, bývá těžko dověděti se způsobu zaříkávání, poněvadž se někteří bojí úřadův a doktorů, jiní se obávají, že vyzradíce tajemství pozbudou výdělkův a jiní konečně věří v pověru, že vyjevením »zaříkávání« pozbudou moci své. — Starší osobě nemá se zaříkávadlo svěřiti, sice by tím pozbyl zaříkávač moci »někomu pomoci.« (Rozběřice.) — V Hradecku a Bydžovsku domnívá se zaříkávač, že musí vykonati nějaký čin nežli nabude moci tajemné. Než se pokusí nastávající zaříkávač poprvé ve svém životě zaříkávati, musí do sv. Jiří zamačkat prostředním prstem pravé ruky — krkta; do té doby považován je krtek za neškodného. — Podobná pověra jest v Táborskú. — V Berounsku jest tento způsob nabytí moci zaříkací: Když se někdo naučil zaříkávadlu a znamením

¹⁾ Grohmann: Aberglauben str. 150.

při něm konaným, aby dovedl pomoci, musí vyjít ven z chaloupky, když měsíček »jde dolů« — a pronéstříkadelo:

»Vítám tě, měsíčku, dvourohý,
ať je má pomoc lidem do toho času,
až budeš třírohý.«¹⁾

V okolí pražském nabyl kolovrátkář hodnosti zaříkávací tím, že zamačkal do sv. Jiří tři odporné a za škodně považované tvory, — totiž krty, lasičku a hada. Kdykoli postihl některé z jmenovaných zvířat, přidržel si je a »klobal« je prostředním prstem tak dlouho, až je umřil. — (Tamže) Zažehnávačky neopominou se obrátiti při zažehnávání obličejem k východu, odkud zdar a požehnání čekají. (Starý Bydžov.) — Když pomáhač zažehná, nesmí promluvit, ale bez pozdravení odchází. Také nesmí v tom stavení ničeho požívati, sice by jeho zažehnávání nebylo nic platno. Kdyby mu pak chtěli domácí něco dáti, nemá to pro ten den přijmouti; po druhé, když tam bez úmyslu přijde, smí dárek odnésti. — Kdyby si dal pomáhač jen jednou zaplatiti, hned by prý jen tolík uměl, jako obyčejný, ve školách vycvičený lékař.²⁾

Někde také věří, že si musí budoucí zaříkávač »připravit« ruce k zažehnávání, což se děje tímto způsobem: Před sv. Vítěm rozemni tři jahody v ruce a to v tom směru, jak slunce jde, neb utrhní tři první květy hrachové, sbal je podobným způsobem (jak slunce jde) v kuličku a spolkni ji. (Nový Bydžov.) — Formule zaříkávací jsou k rozličným nemocem přitvořeny: Začíná se obyčejně jmenováním tří Božských osob, pak udělá zažehnávačka sobě a nemocnému tři kříže. Natírá-li nemocného vodou, začíná nejprve na pravé ruce, pak teprve na levé. Počítá-li zažehnávačka při zaříkání, děje se tak od 9 odčítáním až k 0. — Neduhy a bolesti posílá na skály a vrchy, do lesův, bažin, vody atd. při tom se dovolává Pána Ježíše, Panny Marie a svatých. — Na konec dělá zase kříž, jmenuje tři Božské osoby a končí slovem »Amen.«

Doba, kdy možno nejúčinněji zaříkávati nebo zažehnávati, řídí se dle přibývání neb ubývání měsíce.

Zažehnávati se má, když »jde měsíc dolů«, když jsou tři dni do úplňku nebo po úplňku; nemoci ubývá jako měsíce. — Vedle formulí zažehnávacích jest opatřen zažehnávač »kamenem.« Kámen, jehož zažehnávači užívají, jest buď »hromový«, který se nalezl na místě, kam »Boží poseł« uhodil, aneb oblázeck. Hromový kámen bývá obyčejně v rodině dědičným, poněvadž ho prý těžko nalézti; zažehnávají se jím všechny neduhu zvláště však »náhni kost.« Oblázeck, — který má mít divotvornou moc, musí být alespoň rok na stromě (obyčejně na hrušce), nesmí tam být hozen na schvál a zároveň se nesmí věděti, kdo ho tam hodil. Na velký pátek se sejme se stromu, ale ne holou rukou, nýbrž bílým šátkem

¹⁾ Květy VII. str 337. J. Smola: Lékovadla či zaříkávadla.

²⁾ K. Světlá: Kantůrkice str. 128.

zaobalenou; — potom se obalí do červeného sukna nebo jiné látky červené. — Když se látka ušpiní, má se vyměniti za čistou a sice vždy na velký pátek, jinak by kámen moci zázračné pozbyl. (Lužec.) — Někde si opatří zažehnávačka »kámen« takto: Při první bouřce v roce vezme kámen, — obyčejně podlouhlý oblázek — do šátku a hodí ho přes hlavu na strom. Po bouřce vezme ho se stromu zase do šátku, jinak by prý neměl moci zažehnávací. (Babice.) — Vedle kamene mívají zažehnávači také »umrlčí kost.« Na den Adama a Evy jdou ženy, které rány zažehnávají a nemoci zaříkávají, — v půlnoci na hřbitov, aby si »kosti umrlčí« přinesly. Cestou se mají stále modliti a nikam se neohlížeti, sice by chůze byla marnou. (Nový Bydžov.) K zažehnávání musí být »kost« každým rokem — »nová.« — Místy věří, že také kůstka ze psa — na mršníku vzatá — pomáhá v některých nemozech, zvláště při zažehnávání »náhni kosti.« (Rozběřice.) — Kdo chce mítí štěstí při zažehnávání, dej si posvětit chléb a nos jej stále u sebe. (Starý Bydžov.) — »Vodu dělati« — má se naučiti mužský od ženské, ženská od mužského, aby měla účinek. (Neděliště.) — Zaříkávačka vykonavši svou úlohu, má si umýti ruce, aby nemoc anebo znamení, jež zažehnala, na jiného nepřenesla. Vodu, již se zažehnávalo, lijí buď na tři koly do plotu, nebo na místa, kudy se nechodí, aby jí někdo nepřekročil a nemoc si neodnesl. — Kdo které nemoci zažehnává, ty k posledku na sobě shledá a jimi obyčejně zahyne. (Rozběřice.)

Kdo zažehnával tesknotu, přejde naň; pak prý nemůže nikde spáti, jen na svazku provazů.¹⁾ Nevěří-li někdo zažehnávače, tomu nepomůže; jest prý třeba úplné důvěry. (Neděliště.) — Kdo kárá zažehnávačku, tomu řekne:

»Já bába, po Bohu,
pomohu, co mohu,
a to, co nemohu,
zanechám Pánu Bohu.²⁾

Na »koření« chodí pomáhačky buďto před východem slunce za první rosu, nebo když jest měsíc v úplňku; někdy také za kruté bouřky právě o půl noci.

Některé byliny třeba utrhnuti v patřičnou chvíli, jak jim která planeta uděluje účinek a moc nad tělem lidským.¹⁾

¹⁾ Kar. Světlá: Kantůrkice str. 213.

²⁾ Čas. Mus. 1853. str. 479.

¹⁾ K. Světlá: Kantůrkice str. 213.

Hospodářská instrukce Jeníkovská z r. 1659.

Dr. V. J. Novák.

Statek Jeníkovský zdědil po tetě své Marii Majdaléně svob. paní z Golče roz. z Opsiniku († 1657) Jan Jetřich z Ledeburu, ze sestry její syn, a držel ho do roku 1677. Roku 1659 dal nový pán svým písářem obročním Janem Holubem Podmockým na základě starých zápisů sestaviti »Registra purkrechtní městečka Jeníkova a vsi Frydnavy«, jež nyní jsou soukromým majetkem pana Josefa Chvály, měšťana jeníkovského. Ke konci zapsána jest instrukce, kterou hlavně z té příčiny, že rukopis nachází se v nejistých rukou soukromníka, umínil jsem si uveřejnit tiskem. Panu Jos. Chválovi uctivě děkuji za laskavé svolení k přepsání té části rukopisu.

**Tyto artikule lidem mají se čísti a oznamovati,
jak se chovati mají.**

Předně, aby se hleděli Pána Boha báti a přikázání jeho svatých ostříhati, v svátky, vzláště (sic) v svatou neděli aby rádi do kostela chodili, předně rychtářové též konšelové aby k tomu jak sousedy své tak i dítky své a čeládku měli a na sobě dobrý a pobožný život vedouce jiným příklad ukazovali.

Druhé, aby v svornosti a lásce křesťanské byli a zůstávali, jedni druhé k dobrému vzdycy nabízeli, hromování, sacramentování, přísahání toho, aby žádným vymyšleným spůsobem jak rychtářové, konšelé, aby se sami předně nedopouštěli, jiným ku příkladu byli, ani žádnému toho nepřehlídal a kdož by se toho čeho dopustil, aby takového každého dostatečně ztrestali a nemohli-li by sami, teda na vrchnost to vznesli, aby takový každý zloježice proti Pánu Bohu dostatečně trestán byl pro vejstrahu jiným.

Třetí, vrchnost svou dědičnou abyše pro všecky časy v poctivosti měli, čím a jakými povinnostmi vrchnosti povinni jste bud' stálými, anebo běžnými platy, robotami jakýmkoliv, to abyše s dobrou chutí bez klení a rádi vykonávali, tak abyše vrchnost vaši měli v sobě v lásce a přízni pro vše časy vzdycy náchynou.

Ctvrté, kněží a faráři svému každý z vás časně desátek, čím jest mu spravedlivě povinen, aby mu to dával a odvozoval, a jej v poctivosti, jakožto správce a pastýře duší vašich, pro všecky časy aby každý z vás měl.

Páté, abyše to mezi sebou nařídili, v každé vsi aby dvé byli a ve čtyřech nedělích aby chodili a do komínů dohlídali a saze z nich smejcíti poroučeli a jak by se v tom opatrн chovají (sic) a žádných konopí, lnu ani koudeli v světnicích sušiti nedali, ani do stodol, do chlívu, do řezárny abyše nedopouštěli choditi světlem bez luceren dobrejch a to pod skutečným trestáním na hrdle, kdož by se toho dopustil a od koho by oheň vysel.

Dáleji všickni sousedé aby do chrámu Páně sami chodili každou neděl a čeládku svou aby též k tomu, když by poklidili, měli a přidrželi, též k posluhování večeře páne nejméně jednou roce (sic) přistupovali a chodili, dítěk malých aby též jinam ke křtu svatému nenosili, a to vše pod pokutou propadení každej, kdo by se toho dopustil, prostice soli a vězení čtyř neděle.

Sesté, abyše stavení opravovali a nespouštěli, jak krov, též také střechy a to časně, rychtářové předně sami s konšely, aby na sobě dobrej příklad dali a to pod skutečným trestáním k jiným dohlídali, a kteří by pak po

pěkným napomenutí rychtáře a konšelův nechtěli na to nic dbáti a kruntu svého nespravovali, tedy mají to na vrchnost vznéstí, bude vrchnost věděti takového nedbalce jak dátí ztrestati.

Sedmé, abyše sobě škod nečinili buď na vobilich (sic) na lukách a zahradách žádným vymyšleným spůsobem, též abyše ploty, souhrady, příkopy časné každý od svého hradili tak, aby se žádnému škod skrže souhrady nečinilo a potom vady a jiné různice a nevole aby mezi vámi nepovstávaly, toho aby se žádný pod pokutou propadení prostice soli nedopouštěl.

Vosmé, abyše se mimo možnost svou nedlužili a žádný bez dovolení vrchnosti své za žádného cizopanského poddaného aby nesliboval pěd dostatečným trestáním, a jestli se kdo něco dluží, však přes 6 kop m více nic, to podle svolení svého aby vykonal a to při času a termínu uloženém aby dal a zaplatil, tak aby vrchnost neměla skrže to zaneprázdnění, a to pod skutečným trestáním, aby se toho žádný nedopouštěl.

Deváté, aby žádný z vás bez dovolení vrchnosti nedopouštěl žádnému na svý roli sítí; pakli se toho kdo dopustí bez vědomí vrchnosti, bude mu to všeckno potráceno.

Desáté, aby žádný z vás v lesích panských bez vůle a vědomí vrchnosti žádného dříví k stavení ani k žádné jiné potřebě nesekal, v svých pak lesích žádný dříví aby neprodával a nepodlupoval, vzláště (sic) což by se k stavení hodit mohlo, to se všechněm zapovídá, a hajní na to pozor obvzláští (sic) ať mají; pakli by se toho kdo dopustil, bude od vrchnosti spokutován i dostatečně ztrestán.

Jedenácté, aby po kruntech panských s chrtý ani žádnou jinou myslivosti jezditi, choditi nedopouštěli, a kdyby koho uhlídali, abyše hned k němu šli a jeho se ptali, kdo by byl, že máte o tom od vrchnosti své poručení, kdyby se nechtěl oznámiti, teda abyše mu psy anebo chrtý pobrali a sobě osvědčili, a myslivce, kdyby který s ručnicí anebo rukávníkem po kruntech chodil, toho vemte a nahoru přivedte.

Sami také žádných myslivostí po kruntech abyše neprovozovali, a zájci malých, když je na polích nacházíte a ani koroptví a vajec domů nebrali, kdož by se pak toho čeho přes toto vám poručení dopustil, bude skrže to každý skutečně ztrestán; abyše vašim psům na předních nohách pazoury zutífali a jich do pole ani do lesů nebrali, nýbrž jako strážné při domích svých měli, a to pod skutečným též ztrestáním.

Dvanácté, co se berní JMtiCské dotýče všeljakých, ty abyše vy rychtářové, když se vám věděti dá, od jiných k tomu je majice vybirali, a to časné a od sebe odvozovali tu, kdež ste prve odevzdávali.

Třinácté, na cizopanská piva jinam pítí aby nechodili a odjinad sobě domů předního ani zadního piva mimo panské pivo i tolikéž páleného ano i soli odjinud nebrali.

Vy konšelové a rychtářové a jiní všickni vožralství (sic), her, hromování, přísažání a jiného všeho zlého abyše se nedopouštěli a jiným toho neprehlídali, nýbrž skrže to každého trestati.

Čtrnácté, Vy hospodářové na domích šenkovených, zde i ve vsech, lotrův, povalečův a k... v těch žádných abyše u sebe v domích netrpěli a jim průchodu žádného nedávali, a jich nefedrovali a rychtářové všickni na to pozor mějte.

A tak tyto všecky artikule vejš poznamenané abyše je jeden každý z vás v své bedlivě (sic) paměti měli, a to pro uvarování všech pokut a trestání v týchz artikulích obsažených, a co ste pánu Bohu věčnému, tolikéž císaři, vrchnosti své dědičné a sami sobě, knězi a pastýřům duší vašich, čeladcé [povinni] hlede se v tom ve všem spravedlivě a nálezitě chovati, aby mohli dobrý řád mezi vámi býti, a zlé aby se tupilo a dobré velebilo, čest a chvála věčného Pána Boha aby se rozmáhala tak, aby od nás všech Pán Bůh ctěn a veleben byl po všeckny časy. Amen.

Boží muka v krajině Jindřichohradecké.

L. Domečka.

V jižních Čechách Boží muka vyskytují se v hojném počtu, ale v některých krajinách, hlavně na Táborsku mizí úplně. Boží muka stávala tu již v 15. stol., neboť za válek husitských bývala od přívřenců kalicha pálena, lámána a porážena, jak svědčí »Popravčí kniha Rožmberská«. Tím snad částečně lze si vysvětlit, že hlavně na Táborsku jsou Boží muka dosti vzácná.

Tvarem svým Boží muka v jednotlivých krajinách jihočeských namnoze se od sebe liší. Jiná Boží muka shledáváme na př. v krajině Jindřichohradecké a jiná v krajině Novohradecké. Těmto podobná jsou Boží muka při hranicích v Dolních Rakousích a oném v západní Moravě, kde statky své po několik století měli pánové, vládnoucí na Hradci Jindřichově. Ovšem výjimkou najdeme některá Boží muka sobě podobná nejen v sousedních krajinách, nýbrž i v krajinách značně od sebe vzdálených. Tak na př. nejedna renessanční Boží muka z českého jihu jsou podobná Božím mukám z českého severovýchodu.

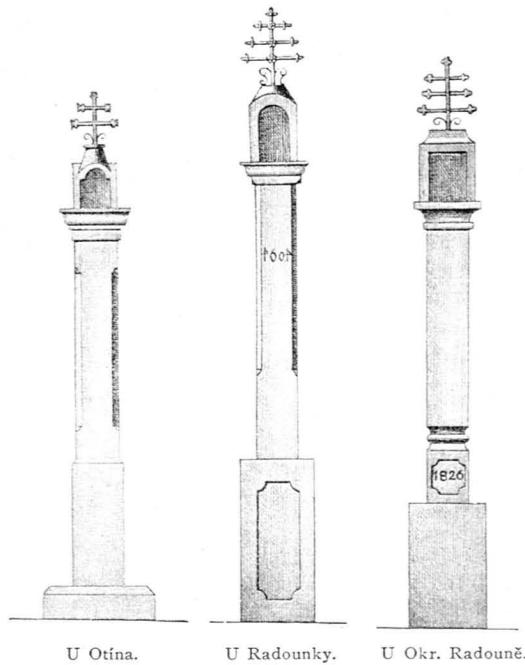
Boží muka zasluhovala by, aby byla vyobrazena a popsána. Jsou sice drobnou prací kamenickou, ale pro dějiny umění výtvarného nikoliv úplně nevýznamnou. Ponechávajíce jiným, aby o Božích mukách známých jim krajin jihočeských pojednali, zmíňme se krátce o Božích mukách na Jindřichohradecku.

V této krajině zachovalo se Božích muk tolík, jako málo kde jinde. A bývalo jich ještě více, ale vichřice povalila některá z nich, když želeso, spojující jednotlivé kusy kamene, rezem bylo rozežráno. Našla-li se nějaká zbožná duše, které se zzelelo Božích muk ležících v troskách, dala je znova postavit; ale nenašla-li se, části Božích muk dlouho travou zarůstaly, až časem kámen z nich byl rozvezen a upotřeben k jiným úcelům.

Boží muka na Jinřichohradecku stojí hlavně na rozcestích a u cest, a to většinou při okrajích polí. Jako dodnes staví jednotlivci ze zbožné myslí kříže, tak ve dřívějších dobách stavěli i Boží muka. A postavil-li si je někdo u svého pole, měl zajisté při tom úmysl, aby zbožným skutkem tím pro pole svá i pro sebe dosáhl požehnání nebes. Některá snad Boží muka na Jindřichohradecku postavena byla i na poděkování za odvrácení moru, jak jinde aspoň se dělo, ale zprávy o tom jsme nenalezli. Výjimku zvláštní činí Boží muka stojící nad jindřichohradeckým předměstím Nezáreckým při cestě do Buku. Jest to osmiboký kamenný sloup zvaný »Palice«, se čtverhrannou hlavicí, na jehož jedné straně vytesán jest meč. Sloup ten označuje totiž místo, kde děly se popravy mečem, ale před několika léty někdo na něj přidělati dal křížek a učinil z něho tak Boží muka, kterým tvarem svým ostatně zcela se podobá (str. 9. I.).

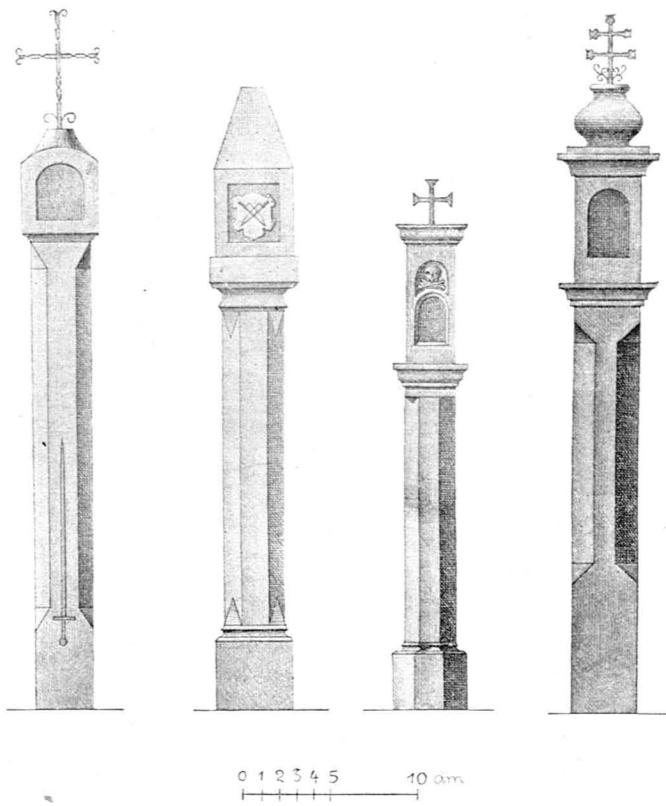
Boží muka na Jindřichohradecku jsou dnes většinou kamenná. Ve dřívějších dobách bývala asi též zděná a dřevěná. Dosud při staré cestě, která vedla z Jindř. Hradce ke Kardašově Řečici, za

kostelem sv. Jakuba stojí zděný sloup z cihel o jedenácti hraničách s kapličkou na vrchu, jež pokryta je stříškou cihlovou, a ve výklencích jejich jsou obrázky sv. Trojice, Panny Marie, sv. Barbory a sv. Michala. K těmto Božím mukám nepochybně vztahuje se zmínka v účtech chovaných v Jindřichohradeckém archivu, že r. 1660 vydáno bylo ke stavení Božích muk u sv. Jakuba 100 cihel zdicích. Dle těchto účtů dáno bylo l. 1607 tesaři od dělání Božích muk u kostela sv. Markety nedaleko Stráže 20 gr. Dřevěná Boží muka, nápodobená podle renesančních Božích muk, postavena byla v naší době v lesích Jemčinských. Jiných dřevěných Božích muk z krajiny Jindřichohradecké neznáme.

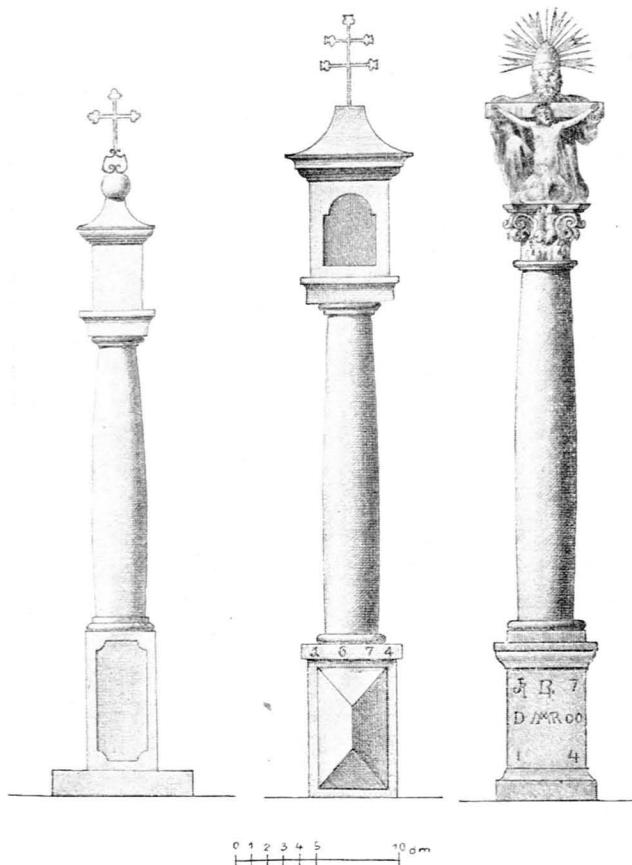
Nejvíce Božích muk v okolí Jindř. Hradce jest kamenných. Pocházejí z několika století, jak patrno ze slohu gotického, renesančního a barokového, ve kterých jsou provedena. Za nejstarší pokládáme Boží muka u Žíče (str. 11. I.), jež spadají do přechodní doby z románského slohu do gotického. Nasvědčují tomu jednak patníky drápkům podobné, jež prostředkují přechod od čtverhraného soklu k osmihrannému sloupu, a kaplička s výklenkem kruhovitě zakončeným; hlavu kryje vysoká sříznutá pyramida bez kříže. Do 14. nebo 15. stol. klademe Boží muka ze Strmilova (str. 11. III.), s osmibokým slouolem, kapličkou, v níž jsou gotické výklenky a kterou na vrchu zdobí nízký kamenný kříž, a se čtverhranným podstavcem, od něhož přechod ke sloupu prostředkují trojhranné patníčky.

Z doby pozdní gotiky je v krajině Jindřichohradecké Božích muk několik, a snad tehda i Boží muka počala se prováděti místo ze dřeva hlavně z kamene, materiálu to daleko trvanlivějšího. V době té byl pánum na Jindř. Hradci Jindřich IV. z Hradce (zemř. 1507), velký přítel umění, jak svědčí dodnes památky stavitské, kamenické a malířské, v Jindř. Hradci, Telči a na jiných jeho panstvích zachované.

Takovou památkou kamenickou, provedenou některým mistrem za Jindřicha z Hradce v Jindř. Hradci usazeným, jsou zejména pěkná, vysoká Boží muka (str. 11. IV.), jež vypínají se na staré cestě od Jindř. Hradce ku Kardašové Řečici vedoucí. Na podstavci osmibokém, který vyrůstá ze čtverhranné základny, stojí sloup rovněž osmiboký s římsovitou hlavicí. Na ní spočívá čtyrboká kaplička, která má na stranách gotické výklenky, v rozích pak vysekány jsou malé polosloupy pokryté koulemi. Pouze na straně západní spartuje se vykrojený štítek s pětilistou růží, znakem pánu z Hradce. Stříšku tvoří kužel, ozdobený dole čtyřmi hlavami, nahoře dvojjramenným železným křížem a spirálkami.

Méně dovednému, snad venkovskému kamenníku přičítáme Boží muka u Hospříze (str. 11. II.). Boží muka u Hospříze sestávají ze čtverhranného podstavce, osmibokého sloupu řimsovité hlavice a duté kapličky s vysokou střechou, kterou ukončuje kamenný kříž. Na jedné straně je do kapličky otvor plným obloukem uzavřený a v ní postaven je dřevěný křížek. Z venčí vymalovaná je sv. Trojice a archanděl Michael. Mezi podstavcem a sloupem jsou trojhranné patníčky jako u Božích muk ze Strmilova. Současná s Bo-

U Radounky.

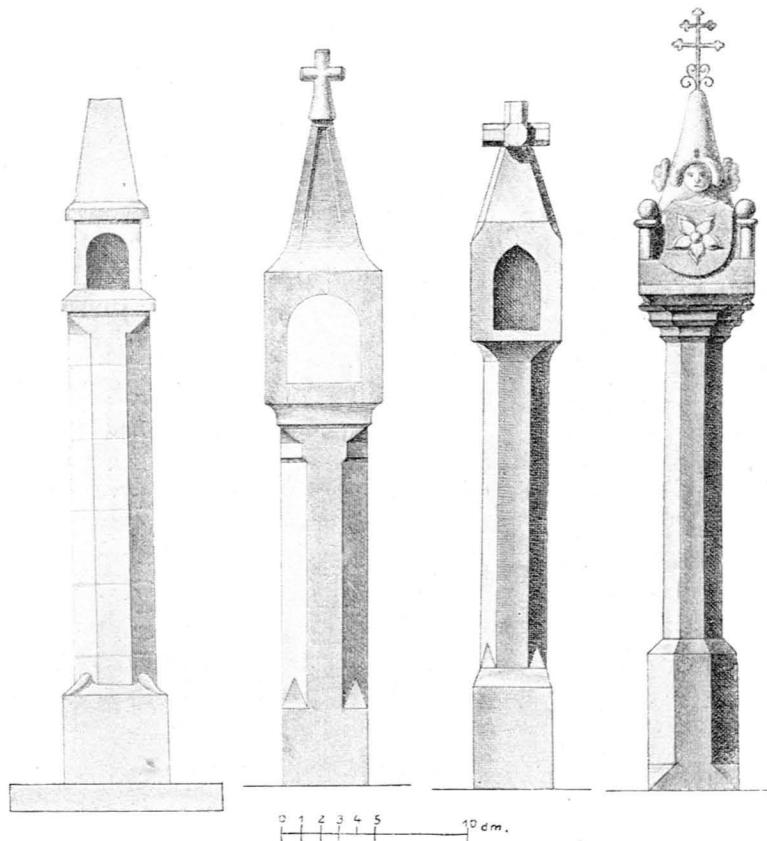
U lesiška.

Za Vajgarem.

žimi mukami od Hospříze jsou asi i Boží muka (str. 9. II.), stojící na cestě, která za Jindřichohradeckým rybníkem Vajgarem vede k Otínu. Přechod od čtverhranného podstavce k osmibokému sloupu činí trojhranné patníčky a podobně ku čtverhranné hlavici. Na kapličce vytesán je znak soukenický.

Gotika v jižních Čechách udržela se dlouho ještě v době, kdy renessance zvítězila. Shledáváme ji odumírající hlavně při stavbách

kostelních, v sochařství a malířství. Renessanci přinesli sem mistři vlaští, kteří v druhé polovici 16. stol. prováděli velkolepé stavby na zámcích pánů z Hradce, z Rožmberka a z Landštejna. V Jindř. Hradci pracovali Vlachové při stavbách prováděných v zámku za Jáchyma, Adama a Jáchyma Oldřicha z Hradce a i za Viléma Slavaty. Krásné sloupové arkády na třetím nádvoří zámeckém jsou dílem Vlachů, kameníků Antonína Melana a Antonína Komety.

Ze Žiče.

Z Hospříze.

Ze Strmilova.

Od Děbolína.

Ke konci 16. a v první polovici 17. stol. objevují se tu kameníci Křišťof Casolar a Antonín de Salla a nepochybně Vlachem byl i Ondřej Adita, který r. 1629 stal se v Jindř. Hradci měšťanem. Ale vedle Vlachů pracují i domácí stavitele, kameníci, malíři a jiní řemeslníci, kteří přidržují se staré tradice a jen znenáhla podléhají novému směru uměleckému. Z domácích kameníků připomíná se r. 1532 v Jindř. Hradci mistr Wolfgang, v druhé polovici 16. a první polovici 17. stol. Ondřej nebo Ondra, Jan nebo Honza chromý,

Filip Jakub Hans a Kilian Ludnitz, Petr Bort a Franz a mnozí neznámí kameníci působili tehda snad i na venkově.

Boží muka na Jindřichohradecku asi většinou tesali domácí kameníci, a proto ráz gotický u nich pozorovati lze až do druhé polovice 17. stol. Na některých z nich nalézá se letopočet, i usnadňují nám datování jiných, jim podobných. Tak na Božích mukách (str. 8. III.) u cesty, jež k Radounce vede od deštenské silnice, vytesán je rok 1601 a nápis Marcus Raus, u lesa Kuniferu 1637, a u Rudolfova 1666 (str. 9. IV.). Tato Boží muka a jim podobná mají podstavce čtverhranné a sloupy rovněž čtverhranné nebo většinou asi do $\frac{2}{3}$ v rozích sříznuté s římsovitými hlavicemi. Kapličky mají šířku sloupu neb jsou o málo jen širší a výklenky v nich obyčejně polokruhem uzavřeny. Stříškami se však od sebe liší. Tak na př. Boží muka u Rudolfova mají stříšku podobnou báni, u Radounky (str. 9. III.) kryje je pouhá římsa, na jiných u Radounky (str. 8. II.) a u Otína (str. 8. I.) vztýčen je komolý kužel. Kříže železné na vrchu, jichž Boží muka v starší době asi vesměs neměla, jsou pravidlem dvouramenné, ale objevují se i trojramenné.

Zatím renesance, vlašskými mistry do Čech přinesená, úplně zvítězila ve druhé polovici 17. stol. i v Jindř. Hradci. Starší kameníci domácí vymřeli a mladší patří již nové škole. Jeví se to i při menších pracích kamenických, jakými jsou právě Boží muka, ač trvalo to sto let, než při nich renesance gotiku úplně vytiskla.

Renesanční Boží muka nejen v okolí Jindř. Hradce, ale vůbec v jižních Čechách liší se od gotických 17. stol. celkem větší výškou a výkonnému provedení. Mají čtverhranné podstavce a ponejvíce oblé sloupy, které bezděky upomínají na sloupy arkad v zámku Jindřichohradeckém. Kapličky jejich kryjí stříšky obyčejně po stranách vykrojené a na nich vztýčen je jednoramenný nebo dvouramenný křížek. Mezi Božími mukami, vyobrazenými p. Fr. Legem, řiditelem měšť. školy v Jindř. Hradci, jsou dvě renesanční. Jedna (str. 10. II.) pochází z roku 1674 a stojí pod Jindř. Hradcem u hájku při silnici, která vede odtud do Soběslavi, a druhá u Radounky (str. 10. I.).

Barokních Božích muk v krajině Jindřichohradecké mnoho se nenalézá, neboť v 18. stol., kdy barok v umění úplně zvítězil, stavěly se nejvíce kříže dřevěné a kamené. Nejdovedněji provedená barokní Boží muka z r. 1714 stojí při cestě vedoucí k Otínu za rybníkem Jindřichohradeckým Vajgarem (str. 10 III.). Na čtverhranném podstavci římsou krytém vztýčen je korintský sloup, na jehož hlavici umístěno je sousoší sv. Trojice. Téhož roku, kdy tato Boží muka byla postavena, byl za měšťana v Hradci Král. přijat přistěhovalý sem Martin Aumüller, i jsou snad jeho dílem.

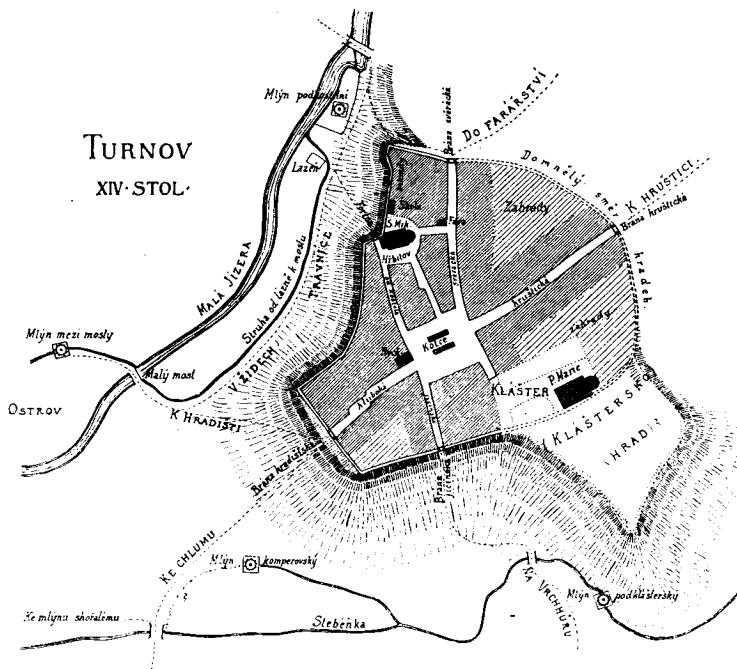
Nejmladšími Božími mukami v krajině Jindřichohradecké byla Boží muka u Okrouhlé Radouně (str. 8. III.) s vytesaným na nich letopočtem 1826, ale rok ten byl asi vytesán na nich při opravě a náležejí jistě původem svým do doby mnohem starší.

Turnov do válek husitských.

Dr. J. V. Šimák.

II.

Starý místopis turnovský vypsatí jest věcí nesnadnou. Pomůcku dává jen poloha, mapa, zjištěná fakta až ze stol. 16. a 17. I lze souditi tu jenom dohadem, podporovaným analogií odjinud, i obecnou zkušeností, a pokusiti se pouze o nástin pravděpodobný, jaký asi vzhled mělo město v dobách předhusitských.*)

Turnov položen jest na konci planiny, táhnoucí se od východu k západu a zdvihající se mezi údolími řeky Jizery na severu a potoka Stebénky na jihu. Obě vody spojují se nad městem. Úbočí zvedají se dosti příkře od vody, k sz. i kolmo, a též svah k západu, dnes vyrovnaný, byl do nedávných dob sráznější. Položa tudíž sama přispívala k ochraně města.

A snad i vodu v úzkém úžlabí potoka mohli stavovati a tak podměstí na jihu zatápeti.

Ale větší bezpečnost skýtaly hradby. Po těch ovšem není památky, známe jen polohu bran ze 16. stol. Víme též dobu,

*) Vrélý dík měj p. arch. Sakař za plán a mapu, jež upravil podle mých náčrtků.

kdy vznikaly, neb r. 1509 dostaly obě poloviny městské svolení, aby mohly ohradu okolo sebe udělati.¹⁾

Ač text privilegia lze vykládati tak, jako by teprv tehdy městu dostalo se hradeb, domníváme se, že Turnov měl obezdění již dříve drahně časů. Nelze mysliti si, když hradby náležejí k podstatě města, když všecka okolní stará města, Dub, Bělá, Sobotka, Jičín hradby měla, když poloha místní nasvědčuje opevnění, že Turnovu by se nebylo dostalo bezpečné obrany zdí.

Za to máme, že první toto opevnění zajímalo plochu mnohem menší.

Prohlížíme-li ohrady v městech, která nejsou založena na úzkém, táhlém ostrohu (jako Bělá, N. Město nad Met., Dub, Boleslav Ml.), ale v rovině nebo na svahu návrší, (Č. Brod, Frydlant, Šluknov, Jablonná, Kamenice, Chrudim, Pardubice a pod.), kde zdi dosud se zachovaly neb aspoň stopy po nich, viděti, že pod hradbami na místě příkopů všude vznikly uličky, obíhající celé město, někdy prázdné, někdy již zastavené domy, vždy však bezejmenné; teprve doba naše krtí je. Půda jich bývá pravidelně nížeji, než půda sou-sedních pozemků vnitř města.

A to vidíme z části též v Turnově, v t. zv. uličkách, jež tudíž udávají nám domnělý směr starých zdí.

Jihovýchodní úhel města, kde ostroh příkrý vybíhá nad Stebni, valný díl nynějšího hřbitova, kostel P. Marie i náměstí Mariánské zabíral klášter a hrad, jenž tu byl zároveň pevností. Obsahoval — tradice ještě se pamatuje! — svými pozemky až i nárožní dům č. 21. a celou stráň dolů až ke mlýnu na Stebénce.²⁾

Na místo dnešní ulice (Markovy), vedoucí až ke Stebénce, byla jen krátká ulička ke klášteru. Dolu pak spadala pouhá stráň, kudy snad jen branka ve zdi a pěšina ke mlýnu vedla. — Domy pod klášterem vznikly většinou teprve v 17. a 18. stol.

Od kláštera zed' a příkop tálly se k západu, nad nynější uličkou (rozdíl půdy shora i dole dosud je patrn) k jižní bráñě Jičínské, odtud dalšími uličkami v úhlu k západní bráñě Hradištské, odtud (nad domy v ulici Nádražní) podle slepé uličky (za divadlem) vzhůru po straně severní k fortě (vedoucí k řece) pod věží kostelní. Tuto svahy terassovité a stoupání půdy nej-zřejměji zachovaly vzhled opevnění. Všecky domky pod strání na pozemcích hradebních slují v 16. stol. »na gruntu«, kdežto pro-tější již »na obci«. Věž chrámová ve svých dolních zdech je pravou baštou, od ní pak na sever kamenný podklad starých parkánů

¹⁾ Privilegium Johanky z Krajkou. Privilegia č. XXII.

²⁾ Služit pozemky ty ještě v 17. stol. klášterskem. Dům č. 21. v dilčí ceduli z r. 1613 čítá se k panství Skalskému, ač půl města okolo byla svi-janskou. t. j. starou rohozeckou. Poněvadž statky klášterní zabrala v XV. stol. a měla potom vrchnost skalská, je na jevě, že dům č. 21. dostal se jí jako příslušnost klášterní. — Klášteriště ovšem novými stavbami, ko-stelem, hřbitovem všecko je rozrušeno; ale za hřbitovem dosud zbývá vysoký břeh v stráni, jejž lze mít za zbytek hradního valu.

dosavad je zachován, (ač ovšem i vyměněn) až k uličce stoupající od mlýna podkostelního k půlnoční bráně Svérácké neb Svěrákovské.

Ale východní směr hradeb je doprosta neznám. Tu není uliček, jen cesty, a tudíž jen z pouhé hypothesy vésti čáru od brány svérácké zahradami po zvýšeném břehu obloukem k vých. bráně Hruštické. O té bráně nelze prokazovati, že by druhdy bývala hloub v městě. Odtud neznámým směrem ohrada pojila se ke klášteru.

Hradby však sotva byly mohutny, jako snad v městech královských. Snad by bylo přece více zbylo — a přece od konce 16. stol. není o nich (krom o branách) ani zmínečky. Snad byly jen pláňkovými sruby, jež na místech celkem nepřistupných postačovaly, ale ohněm snadno za své vzaly.

V starém obezdění uprostřed byl čtverhranný rynk, tržiště. Na něm stály kotce pekařské i řeznické uprostřed až do 16. stol., kolem pak domy vzácnější bohatších sousedů.

Z rynku vybíhalo šestero ulic, čtyři menší v rozích, dvě hlavní uprostřed, (kudy vedla stará obchodní silnice od Hradiště k Hruštiči a dále k Lomnici a do Polska), dolní Hluboká či Hradištská, horní Hruštická. Na severní rohu hluboké ulice a náměstí byl dům rychtářův, rychta s krčmou, centrum sousedského života, místo soudní i shromaždiště obce.

K jihu vedly zmíněná ulice Klášterská a ulice Jičinská, k severu ulice od kostela a Svérákovská.

Z náměstí a ulice svérákovské chodilo se uličkami na hřbitov, rozložený kolem farního chrámu. Na hřbitově byla škola (nyní děkanství), na sev. rohu ul. Svérácké a uličky fara (nyní č. 85 a 86).

Domy jako všude bývaly celé dřevěné, z trámů roubené a šindelem kryté, nevelké, ale důkladné. Dláždění asi nebylo, půda ulic i rynku nerovná, hrabolatá, nečistá. Ulice do rynku byly vlastně v dolní části hluboké úvozy vzhůru příkře stoupající kudy vozy dosti těžko vyjížděly.

Ovšem byly i domky mimo hradby za branami a na podměstí. Pod klášterem byl mlýn často zmíněný, podklášterský. Polohy tu byly jen málo jiné. K jihozápad. odbočovala snad fortnička ve zdech a ulička ke Stebénce »na novou hásku«, k halyřům a sladovnám. Tu potok se rozdvojoval v rameno zašlé — nyní jen krátkou uličkou znatelné — skrze nynější zahrady k ulici Sobotecké, jež teklo nejspíš zase do Stebně. V poloze mezi č. 241 a 242 byl mlýn komperovský. — Mlýn na stoku Jizery a Stebeňky »shořalý« zajisté stával již v těch dobách.

Rovněž prastarý je mlýn podkostelní, na náhonu říčním, Malé Jizerě. Vedle mlýna stála lázeň (č. 165 a 164). Od lázně větvila se struha tekoúcí po trávnících (panských) ulicí nyní Jizerní k mostu malému, kdež ústila do náhonu. Ale hned proti ní počínala struha jiná, která hnala vodu na mlýn mezi

mosty (nyní docela zašlý) a tekla zase dále do náhonu, činíc tu ostrov panský. Přes Hrubou Jizeru dále vede most hrubý.

Ale i Jizera po stoku obou ramen rozlévala se jinak. Stopy dřívějších řečišť za t. zv. pernou loukou pod mosty, dílem dosud jsou patrný, dílem zašly.

Tolik však patrno, že tekla kdysi napříč údolím blíže k městu, takže do Nudvojovic, dnes přístupných na pravém břehu, jezdili turnovští přes řeku, po mostě, jenž vzpomíná se ještě v r. 1493 — patrně kdesi proti hlubokém úvozu na stráni.

Pokračováním ulic rozbíhaly se cesty na všechny strany, k jihu z brány Jičínské vedla cesta přes Vrch Hůru k Valdštejnmu a Jičínu, k severu pěšina k farnímu lesu a k Dolánkám, k západu z ulice Hradištské jednak ke hradu Chlumu, jednak k mostům a ke Hradišti. Za hrubým mostem pojila se cesta od Hodkovic a do Němec. Tu mezi mosty a městem bylo nejživěji, záhy vzniklo předměstí a obec židovská.

Jenštejn, hrad a městečko,

Cyrill Merhout.

Popis hradu.^{*)}

Jižně od Brandýsa nad Labem v ploché krajině, nevynikající právě půvaby přírodními, rozkládá se městys Jenštejn. Jeho jedinou, ale znamenitou památkou jsou zbytky starého hradu, především hláska hradní, zvaná od lidu prostě baštou.

Městečko s hradem tvořilo kdysi nerozlučnou pevnou dvojici; obě povstalo asi současně. Již položení osady je zajímavé. Vybral ji zakladatel místo, kde širá rovina prohýbá se náhle v úzké, táhlé úžlabí, takže osada úplně zabírá východ z údolí na pláň. Městečko založeno je do kruhu kolem tržiště, a na svém obvodu bylo veskrz oploteno zadními zdmi selských dvorců, jako hradbou nějakou. Zvláštní to opevnění dosud trvá, takže není přístupu do vnitř osady, krom tam, kudy cesta z údolí vchází a kudy obec opouští, jako za starodávna. Opatření toho žádala potřeba, neboť přírodou Jenštejn se tří stran nic není chráněn.

^{*)} Vyměření, popis a textová rekonstrukce hradu je společnou prací Merhouta, architekta Sakaře a dra Šimáka. Plány kreslil architekt Sakař. — Srov. A. Meissner: Historisch-malerische Darstellungen aus Böhmen. Prag 1798 I. — F. Heber: Böhmen's Burgen, Veste und Bergschlösser. Prag 1845, III, str. 26—31.

Vrelými díky povinen jsem P. T. pánum: prof. Vavřinci Duškovi, B. Bernauovi, archiváři král. hlav. m. Prahy, prof. dru Čelakovskému a adjunktu dru. Teigemu, zem. archiváři Fr. Dvorskému, adjunktům dru V. Nováčkovi, J. Pažoutovi, H. Kollmanovi, kustodu doc. dru Č. Zíbrtovi, architektu Sakařovi.

Střední pole plafonu někdy dobrovického
z „vévodské síně“.

Znak valdštejnský.

Městys byl podhradím a první obranou zámku, skrovného sice rozlohou, ale opevněného, pokud dovolovaly okolnosti. Hrad strmí na severozápadním křídle osady, na pískovcovém skalisku, tvořícím bok údolí. Hradiště druhdy souviselo s okolní planinou, ale když budovali Jenštejn, odtrhl ji od ostatního břehu příkopem, pracně vytesaným ve skále, hlubokým na 4 m., jenž obíjí celý hrad obloukem k severu, z údolí do údolí.

Třetí ochranu panskému sídlu dávala voda. Na celé jižní straně příchod zamezován byl rybníkem, jehož mělký zbytek dosud čerí se pod skalou, napájen jsa z pramenů, tryskajících z podzemí. Druhý rybník leží výše na východním kraji mě-

Jenštejn r. 1795 (dle Hebera) se strany východní.

stečka, nemaje dnes patrného spojení s dolením. — Ale druhdy cizinec vídal vše jináče. Zachovala se níže na potoce, odtékajícím z rybníka, asi 500 m. pod hradem mocná hráze, přepínající na příč všechno údolí, vysoká dosud přes $1\frac{1}{2}$ sáhu. Druhdy ta hráze zdýmala starý veliký rybník, jenž od hradu až k ní se táhl. Hladina jeho, o mnoho vyšší, stoupala pak přes patu hradiště a zatopovala i příkop sám. — Hradiště po té bylo přístupno jen po vyším skalisku od městečka. Ale spustil-li se i rybník horní, naběhla nádrž dole tak, že hrad byl potom vodou doprostá odloučen.

Ovšem příkop je poměrně příliš úzký, i nechránil hradu příliš se strany vyšších polí. I dost možná, že též plán na sever hradu,

omezená opodál hlubokými úvozy, svrchu vyzděnými, byla schopna nějaké obrany, aspoň ploty.

Hrad měl klínovitou podobu třmenu, širší stranou obráceného k východu, a byl ze dvou oddělení. K východní čáře přiléhal přední hrad, dolní, vlastně jakési mezibranií; zadní díl, zúžující se jen k západu v ostrý roh, skládal výšší hrad vlastní. V jižním úhlu, ale uvnitř hradeb zbudována byla mohutná věž, střehoucí obojí oddělení a přístup k nim.

Na východní straně skála pod samou věží spadá kolmo do příkopu, ale mimo věž již dole vystupuje, tvoříc přirozený stupeň na celou zbylou šířku hradiště, asi do prostřed jeho výšky.

Na tom odstavci nacházelo se dolní oddělení zámku, úzké a protáhlé, vnitř i vně sevřeno jsouc dvojí hradbou.

Ale k té první části hradu nepřijíždělo se jako bývalo u jiných hradů, s protějšího břehu zatočenou cestou a po mostech přes příkop, ale stoupalo se k němu prostě z dola z příkopu sama.

V dolním hradě stojí nyní dvě stavení, jižní, přilepené ke spodu věže, a severní, podélné, proti němu. Mezi nimi úzkou prostorou, po vysekaných stupních, jde se nyní vzhůru do hradu.

Tak přicházeli k sídlu svému i dávní držitelé: je cesta dnešní zřejmě obnovena hlouběji ze starých schodů, vyšlapaných, jichž konce na obou stranách jsou zřetelný. Jen nejdolejí u dna příkopu není starý ráz patrný.

Jižní domek je nový. Místo něho tálha se vysoká hradba od věže, sledujíc tvar skály, k stavení severnímu, a byla tu prolomena první branova. U věže zadní ční do značné výše, ale dále již zmizela naprosti i se základy ve skále.

Severní stavení, ač novější, stojí na starých základech, i je tvaru obdélného. Do vnitř přicházíme se schodiště užší stranou. Tu viděti úzkou chodbu na veskrz. Do příkopu hledí dvě světničky, do hradu dva tmavé sklepy, neširoké, zděné i tesané a klenuté. Do zadního lze přijít jen podobnou šíji. — Vnější zed' stavení byla as pokračováním zevní hradby a povydána z čáry, aby svrchu mohli schody hájiti. — Dovnitř hradu budova otvírala se okny, z nichž jedno ještě roku 1795 bylo zachováno. Dnes pozůstal po něm jen pravý dolní roh venýře v kusu zdi, pěkně profilovaného obloukem a dvěma pravoúhlými ústupky. Všecka ostatní vnitřní zed' jest nyní rozvalena, až na základy, a jen pokračování její, hradba mezi dolním a horním hradem, strmí dosud, lomíc se v tupém úhlu k věži. Tu má asi 1 m. hrubostí.

V hradbě té otvírá se brána druhá, z dola na horní hrad. Světlost její činí teď přes 2 metry, výška polokruhového nepravidelného klenutí 2,5 m., klenutí má osu ne rovnou, ale šíkmou, súžujíc se na venek. Poněvadž není tu nikde kamenných venýřů, lze za to mítí, že štukoví tesné bylo z brány vylámáno, a branka sama byla tedy užší.

Vstup nahoru je zajímavý. Práh brány leží v rovině dolního hradu, ale úroveň horní zdvihá se značně do výše, takže brána je položena vlastně dole.

Vstoupiltě zde chodec za branou do úzkého dvorku nebo sklepa, kde sotva mohl se zbrojí volně se obrátit; a odtud teprve po schodech vystupoval vzhůru do hradního nádvoří.

Bohužel dnešní host s někdejším hradem se neshledá, ba ani s celým hradištěm. Ruka lidská nešetříc dávné památky sbořila většinu zdí, ano vylámala i boky skaliska na kolik stop, takže rozloha hradiště zmenšila se asi na polovinu. Jen z obrysů příkopu a nepatrných zbytků zdíva lze odhadovati někdejší tvar půdy a rysy horního hradu.

Horní oddělení k západu zavíralo se klínovitě dvěma oblouky vysokých hradeb. Jižní zeď sbíhala se vnitř u věže s hradbou východní v úhel, do dnes zachovalý, ale další směr její lze stopovat jen podle kraje skály, vystupující nad rybníčkem, kde dnes je domek na přirozené terasse a 2 zahrádky.

Severní zeď zmizela úplně po celé délce i se skalami, takže nelze stanoviti, jak přiléhala k dolnímu hradu, a byla-li prosta, čili chránila které stavení. I západní roh zámku, kde obě zdi se potkávaly, stržen pak a skála sama vylámána o 3—4 metry.

Lze však souditi, že obě hradby vnější nestály všude na skalách, ale místem sáhaly ode dna příkopu, jakož viděti na zbytcích u věže. Jistě pak vyhnali je zedníci do znamenité výšky, již bylo potřebí, neboť hradiště nevystupuje nad okolní pole.

K jižní zdi držel se palác, příbytek pána, ale tak, že mezi ním a věží zůstala prostora asi 3 m. Bylo to stavení podlouhlé pod 2 patra, lomené v úhlu podle oblouku hradby, o třech odděleních. Před 50 lety zdvihalo se ještě první patro, i viděla se tu okna tesná a dvěře, kudy někdy chodili na dřevěné pavlače. Ze všeho paláce jeví se dnešních časů pouze vnitřní zdi sklepů dole při boku hradiště; jen na západní straně ční kus jediné zdi výše nad nádvoří, se zbytkem okna a omítkou.

Ze všeho hradu zbylá zachována kulatá mohutná hláska, nejpevnější a poslední útočiště na Jenštejně. Má v základech průměr skoro 10 m., hrubost zdí o málo méně nežli 3 m. Stavěli ji z pravidelných vrstev mocných kvádrů, hrubých, otesaných jen na krajích na spůsob rustiky. V horní polovici ustupují zdi, takže vzniká tu ochoz, široký 64 cm., opora pro dřevěnou pavlač, ačli tu byla, neb otvory pro trámce nejsou patrný. Na vrchu věže byla končitá kamenná střecha.

Dole na věži je všude celistvá zeď. Teprve ve výši spatřujeme na západní straně vchod, jak přicházelo se tam po visutém mostě z pavlače v druhém patře protějšího paláce. Branka goticky sklenutá obložena je pěkným štukovím, a obění viděti čtverhrannou prostoru, jak mostek do zdi zapadal. Mostek zvedal čeledín jediným řetězem přes kladku, nad to branku zavřel silnými dveřmi a zastřítil mocnou závorou.

Za brankou je malá předsíňka v hrubosti věže, z níž přímo vedly dvěře do prostředního oddělení, v pravo k točitému schodišti (o 45 stupních) též v mocnosti zdi, jdoucího do spodních a vrchních prostor.

Stupně dolů směřující, osvětleny byly skrovne úzkým okénkem. To však před mnoha lety chudí lidé, bydlící ve věži, vylámalí za vchod, a z dola sem přistavěli schůdky; po těch trčí ve zdi ještě dva ohnilé trámy. — Vchodem, lomeným končíte a zavíraným druhdy též mocnou vrátní, schodiště končí do spodu hlásky.

Dolní oddělení věžní mělo nad sebou troje ponebí. Nejníže až v samých základech duje se džbánovité vězení, $6\frac{1}{2}$ m. hluboké, zhola tmavé. Nyní je z něho sklep, a obyvatelé domku pod věží prorazili si k němu chodbu — Strop byl a je z trámů, jenž dříve býval v něm otvor, kudy vězně spouštěli.

Druhé ponebí, též formy zvonovité tvoří nynější přízemek věžní. V něm vidíme okno, nyní rozšířené, a sedátka kamenné ve výklenku, co by člověk se posadil málo pohodlně. Stěna jest ovřžena při spodu maltou. — Před kolika lety vylámalí sem vchod nynější upravivše jej z nějakého výklenku, v němž se druhdy topivalo, jakž prozrazuje očazená dutina v jeho boku. Snad i tu bylo vězení, ale světlejší. I sem byl přístup jen otvorem ve stropě.

Třetí ponebí nemá za naší doby podlahy, ale dobře vidíme kde spočívala, na ústupku zdiva (38 cm.) kol celého obvodu. Od bývalé podlahy ke stropu měří se $2\frac{3}{4}$ m. Strop toho ponebí — a nyní všeho dolního oddělení — činí kamenná polokulovitá klenba. Do tohoto ponebí chodilo se zmíněnými schody shora; — k těm nyní vylézá se po žebříkových schodech.

V prostředním patře hlásky, ve čtvrtém ponebí, umístěna byla kaple. Okrouhlá svatyňka, vyplňující všechn prostor věžní, překvapí prostou sličností svou a dosti zachovanou podobou. Vchod (výš $2\frac{1}{4}$ m., 1 m. světl.) obložen jest ostěním, druhdy pěkně profilovaným, a mohl býti též z nitra zamčen závorou.

Průměr prostory činí $3\frac{3}{4}$ m. Svrchu zakončena jest kaple křížovou klenbou na 4 žebrech, která sbíhají se u válcovitém svorníku. V levé zdi viděti výklenek, asi pro skříně.

Skrovna oltářnice, otvírá se v síle zdiva v boku východním. Půdorys její ukazuje souměrný šestiuhelník, jehož nejdelší strana, 128 cm., činí zároveň světlost výtěžného gothického oblouku.

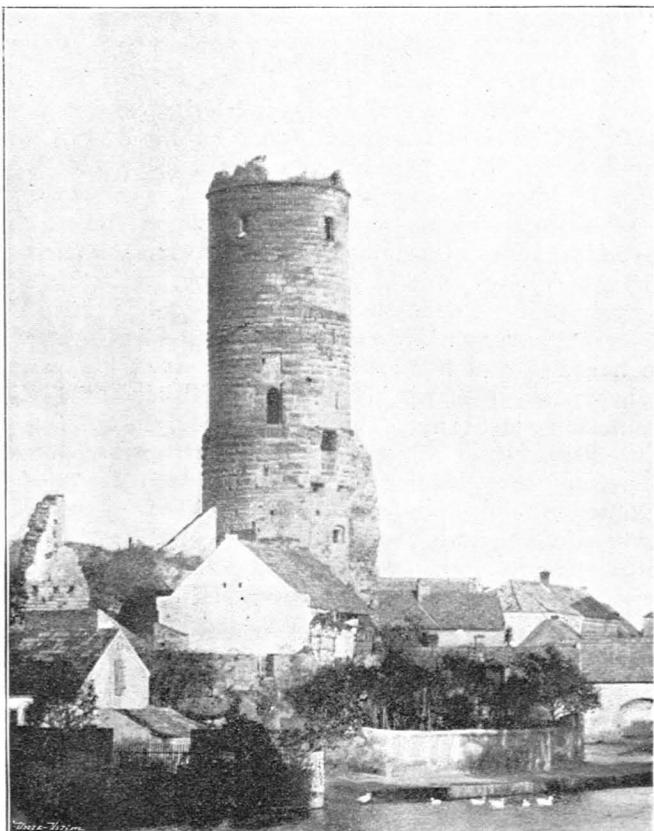
Klenbičku tvoří šestipaprsková síť žebér, jichž průsek v okrouhlém svorníku pošinut jest ze středu k oblouku. Výšku změřili na 3'70 cm. Jediným uzoučkým okénkem (dnes dole vylámaným) v ose presbyteria, padá světlo ve hradní svatyni.

Točitým schodištěm vystupujeme od branky do horního patra, kde bývalo páte a šesté ponebí. Tu schodiště končí, osvětleno jsouc dvěma okénky.

Do vrchní prostory vchází se obloukem podobným jako dole. Podlaha je tu značně zvýšena rumem, spadaným shora. Tu jeví se proti dveřím výklenek s podvojným sedátkem a okénkem

pravoúhlým, na pravo v boku střílna špaletovaná, nahoře končitým obloučkem zavřená, dobře uchovaná, a konečně čtverhranatý slepý výklenek. V okenním výstupku viděti vřezy po trámcích.

Vzhůru pohlednouce, spatříme již krov, dosti chatrný, ale přece kryt, jenž chrání véži od nejhorší zhoubky. Ve zdivu černají

Jenštejn r. 1900. Pohled od jihozápadu. (Fotografie br. Šimáků.)

se též otvory pro stropnice posledního, šestého ponebí, jak podpíraly jeho podlahu. Nahoru ovšem mohlo se zas jen po žebříku.

Pokud okénko stačí, host v starém sídle panském potěší se pohledem na veselou dalekou rovinu, až k Řípu a k Bezdězům zaletí a zapomene chvíliku na žalostnou spoustu, již všude krom věže znamenati.

* * *

V městečku u stavení proti hradu ukazují starý vinný sklep do skály tesaný, dnes potopený, jehož páni užívali. — Vypuštěním rybníka vystoupila ovšem pata skály, kudy dnes se pohodlně chodí, a za své vzaly haltéře, kde hradští ryby chovali.

Jiné zdi, kteréž ukazují se při domcích mimo hrad, zejména za rybníkem, jsou sice postaveny ze zdiva hradu, ale již z jeho mrtvoly, a jsou to jen ssutiny zahradních plotů.

2. Děje hradu.

Jenštejn (Jencenstejn) vystavěn byl od nějakého pána Jence kol polovice XIV. století. Asi r. 1368 nabyl ho Pavel, již r. 1351 notář komory královské*) z rodu, kterýž v erbu měl dvě červené supí hlavy se zlatými zobáky ve stříbrném poli. Ten stav se držitelem hradu, přijal jméno jeho za svůj praedikat a stal se tak zakladatelem rodu pánův z Jenštejna. Pavel byl bratr arcibiskupa Pražsk. Jana Očka z Vlašimi a k žádosti manželky své Markéty vystavěl v Praze v kostele sv. Haštala oltář stejnoujmenné světicí.**) Zemřel r. 1375, zanechav syny Martina, Jana, Pavla a Václava. První a nejstarší z nich Martin, vyskytuje se toliko v církevních příbězích kostela Míšeňského a sv. Haštalského.***) Za to Jan jest v dějinách vlasti naší osobou velice důležitou. Byl muž vše-straně vzdělaný,†) ale zábav milovný, byl výborným lovčem a turnajů, tance a pod. vděčným přítelem. Pro tyto vlastnosti se hodil velmi dobře za společníka mladému králi. Ten jej také záhy učinil nejvyš. kancléřem říšsk. i zemsk. (1379—84). Ještě však v době, kdy zastával tento úřad, donutily Jana vážné příčiny k obratu v konání jeho povinností kněžských; počal si jich více všímati, ano stal se příliš horlivým kajicníkem. V komůrkách na svých hradech, jež ho úpravou svou stále na život posmrtný upomínaly, konal pokání způsobem tak přísným, že ho vlastní zpovědník k mírnění napomínati musil. Konečně dostal se ve spor s králem, an hlavně vášnivě hájil nedotknutelnost praerogativ církevních, i popudil proti sobě krále. Nejprve utkal se s úřadníky královými, a to s Janem Čúchem ze Zásady. Ten na jeho statku Neratovickém jez na Labi vystavěl, jež arcibiskup mu pak zbořiti káza!, začež byl také nějaký čas na Karlštejně vězněn (r. 1384); později vložil klatbu na král. podkomoří Zikmunda Hullera, když ten dal pro zločiny dva kleriky studenty přísně potrestati. Největší ovšem roz-

*) Tomek, Děj. Pr. II. 434.

**) Tamže II. 207. Lib. conf. II.

***) Lib. confir. IV. 49. Není vyloučena možnost, že tento Martin jest totožný s Martinem Vlašimským, jenž roku 1446 dům svůj někdy Názovský v Praze směnil za dům Marty, manželky Janka Řehoře v Berouně (Archiv m. Prahy č. 2103, str. 8b).

†) Podobně jako on i jeho bratři studovali na cizích universitách; známo, že r. 1381 psal svému příteli arcijahnu Gaetanskému v Apulii, že by do Bononie opět rád poslal své bratry na učení, kdyby tam nemoc nezuřila. (Tadra, Styky Čech s ciz. 110.)

tržku mezi králem a arcibiskupem způsobil spor o opatství Kladrubské, jež chtěl král v biskupství přeměnit. Když později král s Janem smíšiti se chtěl, tu arcibiskup sám všecka smírná jednání řečí svou mařil. Později pak ujel do Říma, kdež na Václava IV. u papeže Bonifacia IX. žaloval. Papež potřebuje v důležitých jednáních českého krále, nemohl si ho rozhněvati a proto odmítal žaloby arcibiskupovy. Ten se pak vrátil do Čech a vzdal se r. 1396 arcibiskupství.*)

Třetí bratr Pavel byl pánum na Červené Hoře a Bradlcí. Byl mužem nábožným a jině kostelní hojně rozmnožoval. Zemřel asi r. 1420. Václav byl kanovníkem na Vyšehradě (1390) a v Praze (1380—1405) a proboštem u sv. Apolináře. Zemřel r. 1401.**)

Tito bratři prodali Jenštejn.***) Snad jej držel r. 1390 Zikmund Huller, již připomenutý. Ten stav se r. 1388 podkomořím královským, zneužíval přízně, již mu král v hojně míře prokazoval, a na úkor komory královské se obohacoval. Když konečně podvody jeho na světlo vyšly, byl roku 1405 v Praze popraven a statky jeho zdědil bratr Ondřej. Purkrabím hradním byl r. 1390 Pešk řeč. Bril.¹⁾

My však známe již r. 1402 jiného držitele hradu. Jest to Oldřich z Černčic a z Kácova, jenž měl v erbu v červeném poli dvě lekna stříbrná. V těch letech, co seděl na Jenštejně, měl též Talmberk a Černčice, později i jiná místa v Hradecku, kdež se jako přísný katolík připomíná ještě r. 1426. R. 1402 dne 26. ledna příkoupil ke statku Jenštejnskému od Hanzy z Vinoře, louku se dnem, kteráž byla faráře z Vinoře, příležející k Jenštejně a polovici obce nad touž lúkou, kteráž leží vedle mlýnu k Jenštejně příslušejícímu. za 20 kop gr.†)

R. 1404 prodal hrad Ctiborovi Čepci z Libiše, jenž seděl na Bezně a později na Vinařicích (od r. 1411). Tento Ctibor prodal téhož roku »dědictví své pod Vřeskem, ††) rybník se dnem, což topí, nebo topiti bude moci i se vší zvolí, což k tomu přísluší a což více jest, že se nezatopuje«, někdy zdejšímu pánu Oldřichovi z Jenštejna a z Černčic.†††) 27. července r. 1407 potvrdil Ctibor svobody města Kostelce nad Labem.²⁾

*) Pomůckou Palack. »Dějiny« a »Slovník nauč.«

**) Tom., Děj. Pr. V. 127. a 47. Tadra, Kulturní styky Čech s cizinou 109, 110. — Arch. für. oester. Geschichte, sv. 55.

***) Tomu, že ho již r. 1391 nedrželi, nasvědčuje už to, že v listině z toho roku pocházející, kdež jmennují své zboží, uvádějí toliko: »A také na našich dluzích otložiti smí z našeho zbožie společného Litovice, Červenú Horu a vinici v Praze, ješto sluove Folman, i to což k tomu slušie, aby to prodáno bylo etc.« Arch. č.

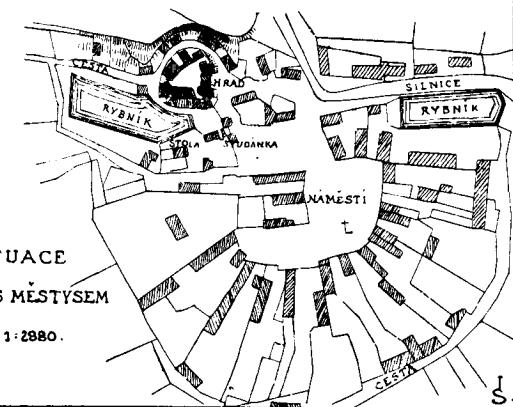
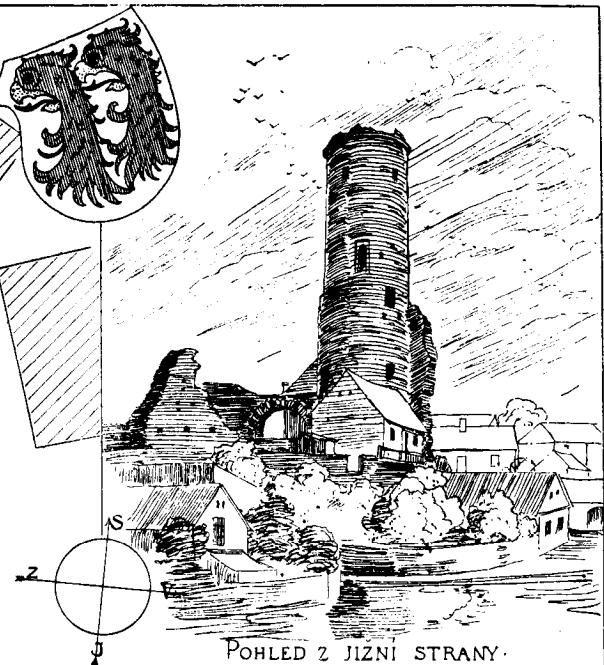
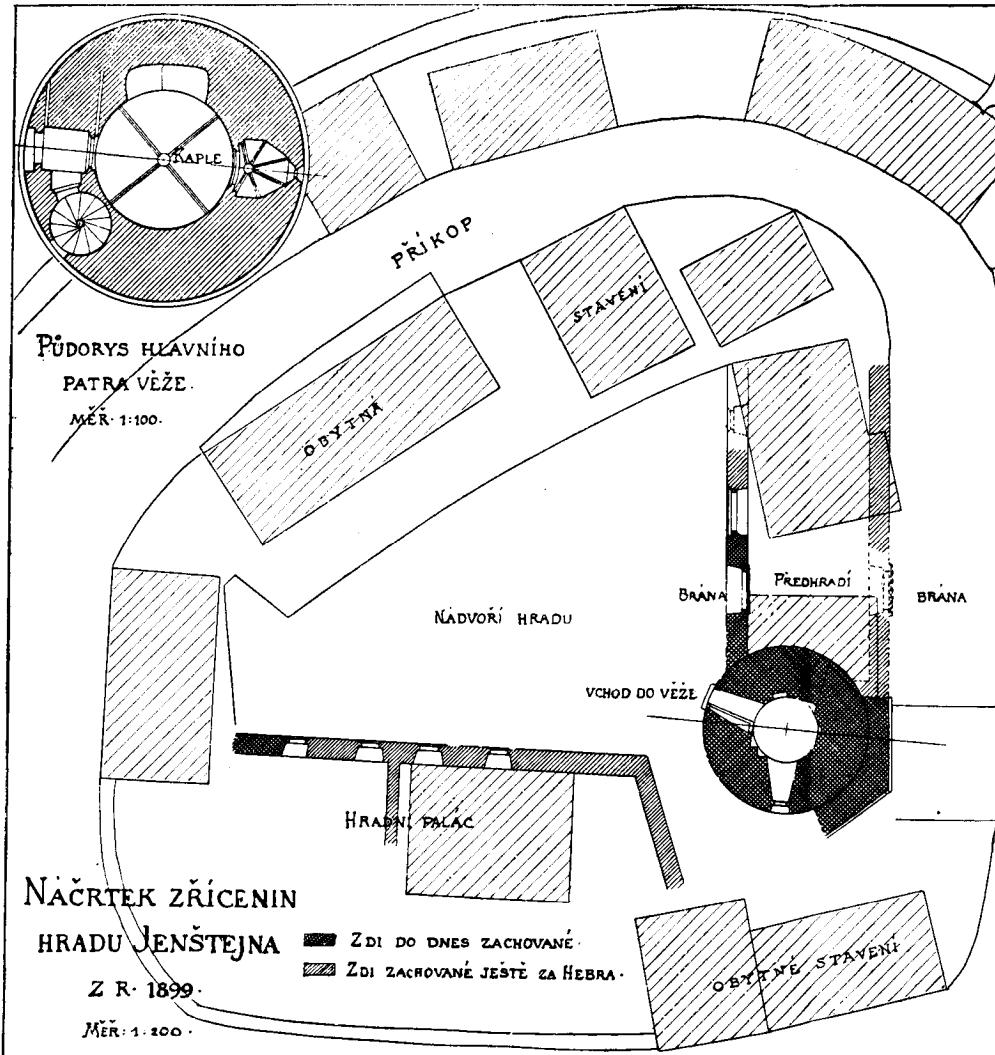
) Tadra, Soudní akta konzistoře Pr. III. 364.

†) Reliq. tab. I. 253.

††) Vřesk, místo u Jenšt. neznámého položení, r. 1483 poplužní dvůr se znamenitým příslušenstvím.

†††) Reliq. tab. II. 8. Papr., O st. pam. 153.

²⁾ Vlasák, Bibl. místn. dějep. IV. 140.

Roku 1414 stal se Jenštejn residencí Jindřicha Puše z Cáh. Prokop Veliký, slavný vůdce Husitův, byl rodem synovec po sestře tohoto bohatého a bezdětého kupce, pána na Mochově, kterýžto vzav jej sobě za syna, co výrostka pojal by s sebou na cestu do Francouz, Hispanie, Italie i do Jeruzalema, návrátiv pak se domův, na kněžství ho světiti dal. *) Jindřich z Cáh držel hrad až do r. 1419, kdy se ho ujal Beneš z Vartenberka, **) jenž držel také některá zboží v Boleslavsku. Sídlil hlavně na Děvíně, jež obdržel od svých strýcův. Naposledy připomíná se roku 1458 a pak upadl v úplnou chudobu a tím i v zapomenutí. ***)

Od r. 1430 †) až do roku 1435 seděl na Jenštejně pan Aleš Škopek z Dubé, někdy na Dražicích, jenž v politických dějinách českých nemálo vynikal. Když po r. 1415 dravá pochodeň války naší vlast osvítila, stál pan Aleš mezi prvními, kteří se války činně účastnili. Po smrti Václava IV. (26. srp. 1419) přihlásil se jako přívrženec královny Žofie, dne 6. října 1419. R. 1420 táhl na pomoc obleženému hradu Pražskému, byl však i s jinými pány u Ovence krvavě poražen. Na snemu Čáslavském přestoupil k podobožním, s nimiž prý v bitvě u Ústí hriddině bojoval. Později stál při straně aristokratické, pod prapory pana Menharta z Hradce, začež mu Zikmund zapsal Labský Kostelec a vsi Zamachy a Vtelen. ††)

Za pana Alše byl tu purkrabím Petřík Suda, jinou službu tu zastával Martin z Hradištka, jehož jméno bylo staroměstskému právu dosud známo, a komorníkem páne byl Anselm Kraslice. Tém někdy říkával pan Aleš, kterak jest dlužen paní Markétě řečené Židovce, měšťance Staroměstské, půl čtvrtá sta kop grošů, kteréž jí chtěl zaplatiti, ale osudy, které jej i manželku jeho Skonku z Vartenberka v těch časích stihaly, překazily úmysl jeho. Markéta, jež kdysi nějaké dobrdiní Alšovi prokázala, psala mu o své peníze. On a jeho manželka odpověděli takto:

Poctivé paní Margretě, bydlem na Kokoříně!

Služba má napřed milá paní Margreto. A dávámě na vědomí, že nyní přepuštěním Pána Boha pro svú manželku byl jsem u veliké tesknosti, že jsem se málem smyslem nepominul, avšak jsem v tom na tě dobře pomněl o tvých dluzích, žež jsem toho tak byl pojednal, nežby mě byly další tes-

*) Palacký, Děj. n. Č. III. 6. 253.

**) Heber's, Burgen Böhmens III. 30. — Mikovec, Starožitnosti.

***) Sedláč, Hrady a zámky X. 210. — Nepřímo můžeme dohadovati, že Jenštein za časů krále Václava IV. patřil nějakému p. Vrbíkovi. Žádali tehdy lidé ze vsi Lémuz (kteráž byla příslušná k Jenšt.) na radě Staroměstské, aby jim uložila list purkrechtní vysazení jich vsi, čehož ve sporu se svým pánum Vrbíkem potřebovali. R. 1433 si však opět ten list na Staroměstské radě vyžádali. (Archiv m. Prahy 2099, str. 352^a.)

†) Paprocký, O stavu panském 312 a 315. Jak plyně z dalšího, jsou v některých monografiích se vyskytující data (1431—1434) pochybená. — Arch. č. II. 65. — Reliq tab. II. 233.

††) Děj. n. č. III. a 332. — Vlas. Místopis. bibl. IV. 122. — Sedl., Hrady X. čl. Dražice a Benátky. — Arch. č. III. 415.

nosti zašly, žeby ty byla dobré spravena, neb jsi pro mě a pro mu manželku mnoho činila i veliké nám libosti okazovala, pro něžto já myslím na to, abych mohl toho tobě dobrým nahrazovati Ale již děkuje Pánu Bohu, jsú mě ty tesknosti pominuly, jakž se jest manželka má polepšila.*) A novin takových jistých nevím ani o králi, ješto bych je mohl psáti k tvému utěšení, než jedno ty, jakž sami o tom lépe víte nežli já o Kuřich Vodách. A prosím tebe popracuj se mnou což muožeš bez tesknosti a tys více pracovala, jakož toho věřím i úfám. Dán na Ústí v sobotu před svatou Maří Magdalenu.

Aleš z Dubé, sed. na Ústí.

Přízeň má napřed milá paní Margretho. A rádať bych slyšala, by se dobré měla. Také dívám věděti, že sem se, děkuje Pánu Bohu, dobrě polepšila, ale bolest mi jest v oči vstúpila. Milá paní Margreto. Daj mi napsáno těch všech dluhov summu, což jest tobě pán dlužen, neb' pán miení to tak zjednat a opatřiti, ažby Pán bůh nás obú v tej mieře neuchoval, aby ty toho jistotu měla a bezpečna tiem byla jako náš dobrý přítel. A což jest pak mého dluhu, to mi také daj zvláště na lístek napsáno. A teď posílám klíček od malé skříničky a prosím' tebe, což jest v ní, aby to z ní vyňala a někde schovala a tu skřínnku aby mi poslala a měla-li by aksamitu rytého a čepce kterékoli barvy, prosím, aby mi jej poslala, neb' sem chtěla paní Hlaváčové s tú skřínní poslati. Také ty peníze Ctiborovy, kdež je dáš Bohunovi, daj mi věděti což jest jich. Datum in Ústí etc.

Skonka z Vartenberka.

Když přes tyto slibné odpovědi Márkéta peněz nedostávala, stěžovala si u rady staroměstské. Ta potom vyslala konšely, totiž Tůmu soukenníka a Ondráčka od červených křížův k panu Janovi Smiřickému, aby vypověděl, co mu známo o tomto dluhu. Ten pak oznámil, že když přijel na Jenštejn k panu Alšovi, tu že si sem on (Aleš) také Markétu zavolati dal a řekl k němu: »Hleď pane Jene, mníte vy, bychť byl bohatý pán, byť nebylo této paní Margrety, kteráž jest mně založila půl čtvrtém stem kopami, byť bych já dosti nuzný pán.« †)

Jak se zdá, páni konšelé odpověď vyslechli, vnesli ji do knih a dále se o věc nestarali. Márkéta zatím zemřela, odkázavši dluh Alšův Janovi od stříbrné hvězdy a Důře od sv. Jindřicha. Když potom pan Aleš do těžké nemoci upadl, poslali Jan a Důra k němu na Jenštejn mistra Křišťana, faráře od sv. Michala, ††) aby se o zapravení jejich dluhu přimluvil. Ten, přišed k pánovi, řekl mu: »Aj, teď ležíš na smrtevné posteli a z té nemoci bojím se nevstaneš, opatř svou věc a dluhy, kterýmis lidem vinovat některak zříd a zvláště ten dluh paní Markétin, kteráž jest ona jim (totiž Janovi a Důře) na tobě odkázala, jsi-li jim vinovat pověz a toho na své duši nezůstavuj.« Tehdy pan Aleš odpověděl: »Ovšem, jsem nebožce paní Márkétě dlužen a vinovat, ale byť bylo půl šesta sta kop toho dluhu, jakož pan Janek s paní Důrou praví, neníš tolik,

*) = pozdravila (polepšila na zdraví).

†) Archiv m. Prahy 2099, 387^a.

††) Mistr Křišťan z Prachatic, přítel Husův, v dějinách politických své doby nemálo vynikající, sepsal lékařské spisy »Herbář« a »Lékařské knihy«. † 5. září 1439. (Vlček, Děj. č. lit. I. 133.)

než jsem jí jen půl čtvrtá sta kop dlužen a níc víc.^{†)} To bylo roku 1435. Za několik měsíců potom přiznal se Vaněk z Příbramě, že všecko své právo k dluhu, které od paní Markéty na panu Alši, jakož i na jeho statku Kostelci má, postupuje svrchudotčenému Jankovi od stříbrné hvězdy a Anně, choti jeho.*.) Kdy pan Aleš opravdu zaplatil, nám známo není.

Kolem r. 1447 byl majetníkem hradu Jenštejna Jan z Liblic, na jehož zdejší panování se nám téměř žádných upomínek nezachovalo. R. 1440 vyskytuje se na sjezdu krajském v Nymburce. V neděli den sv. Ducha r. 1448 Vilém z Šumburka, první jistec, Děpolt z Ryžberka, Jan z Liblic seděním na Jenštejně, Jindřich Mičan z Sulislavic a j. rukojmí zapisují dluh 200 zl. Zbyňkovi Zajíci z Hazenburka.**)

R. 1483. držel »Jenštain zámek, dvůr poplužní s popluž., ves, dvory kmetcí s pl. etc.« Václav Holec z Květnice a z Prahy. Držel také statek Vřesk, na němž měl jistý plat kněz Václav doktor z Plané kanovník, děkan a všecka kapitula kostela Vyšehradského. Kdyby Václav Holec platil toho tuto jmenovaným náležitě byl neodváděl, měli právo sáhnouti mu na jeho zboží Jenštejnské.***) R. 1502 seděl tu Bohuslav Ojíř z Očedělic, jenž se mezi roky 1498—1515 často připomíná, a jenž byl také držitelem Zahrádky a Zhoře Vysoké.

Neznámým způsobem dostal se hrad počátkem XVI. stol. do rukou Jana Záchaře z Plotiště, jenž umíráje 23. února 1521 odkázal »dědictví své Jenštain hrad, domov popluž. etc., item ves řečenú Lemúzy²⁾ i což tu mám, item jiné vesnice všecky, někdy klášteru Vostrovu přísluzející, se vším příslušenstvím etc.« panu Ladislavovi¹⁾ ze Sternberka na Bechyni. Ve kšaftu poznamenal Zachař tyto podmínky:

»Předkem paní Anně, manželce mé, aby věno bylo dáno její, totižto osm set kop na míšensko; item mistru Václavovi z Liběchova, tovaryši mému 200 kop gr. č., a k tomu koně z rejza plesnivého, na kterém jsem sám jezdil; item Václavovi od Pětikosteluov z Prahy, měšťenínu 100 kop gr. č.; item kuchařkám mým Káče a Anně 20ti kop gr. č.; item dále co najprv p. Planknarovi 250 kop gr. č., podle toho i jiné drobné dluhy Duchkovi kramáři, měšťenínu pražsk., což dí. Item za cihly a za vápno Modestovi 10 kop gr. č.; item na Malé Straně do vápenice u brány 10 kop gr. č.; it. Kapalínovi za cihly a za vápno 6 kop mís. a jiné drobné dluhy, kteréžto lidé dobrí pamatovati budú, pán JMT (= Ladislav

^{†)} Archiv města Prahy 2093, 426^a.

^{*)} Archiv m. Prahy, č. 992, fol. 167^b.

^{**) Paprocký, »Ost. pan.« 113.}

^{***)} Reliq. Tabul. II. 396.

¹⁾ Ves u Českého Brodu, ode dávna díl Jenšteinského příslušenství. Jmenovaný klášter měl ji tuším od kláštera Zderazského, jemuž ji r. 1227 odkázal hrabě Kojata. V XVII. st. patřila již k Černému Kostelci.

²⁾ DZ III. F. 14 et 15. V originále napsáno jest »Laclavovi«, což mnohé svedlo, že čtli »Václavovi« (Heber, Mikovec a j.).

ze Štern.) zaplatí. A v tom ve všem, že jest tak vuole má, pečeť svú vlastní jsem přitiskl. VMt prosím, že to tak učinite a ve dsky vložíte. Datum ex Hradec Regine supra Albea, a. s. 1520 f. III. ante Galli hora pomerediana.♦

Ladislav ze Šternberka byl pán rozšafný a učený, a zastával v zemi důležité hodnosti. V letech 1507—1510 zastával úřad nejvyššího komorníka a hned na to povýšen byl na nejvyšší kancléře zemského. R. 1519 byl poslancem českým při volbě Karla V. v Mohuči. Jenštejn však nedržel dlouho, neboť zemřel téhož roku (1521) 18. listopadu (bezdětek) u vysokém stáří.

Po něm poroučel na Jenštejně Jan Litoborský z Chlumu, jenž byl v letech 1523—1525 nejvyšším písařem zemským, v letech 1530—1537 purkrabím kraje Hradeckého a později stal se podkomořím království Českého. Statky pozemskými byl bohat: držel Pecku, Hořice, Cerekvici, Sekeřice a j.

Dne 9. května r. 1526 prodal Litoborský »v Jenštejně hrad, dvůr popl. s popl., ves celou tudíž a dvory km. s pl., s dědinami, lukami, vrbinami, potoky, rybníky, hálteri, mlajnem, s krčmú, s vinicí, šafranicí, štěpnicí i se vší zvolí, s panstvím« Janovi Hrušovskému z Hrušova a jeho dědicům za 800 kop gr. pražsk. *) Ten zemřel dosti brzy po r. 1534, načež jmenované dědictví připadlo synům jeho Jetřichovi, Petrovi, Jiřímu, Jindřichovi a Bohuslavovi.**) Bratři majíce dosti statků jinde, jichž většinou zděděním nabýli, prodali hrad s příslušným zbožím r. 1538 Mikulášovi Rendlovi z Úšavy na Ondraži.***) Již před tím měl nový pán platy na Dětenicích a Sybřině, r. 1541 byl na sněmu zemském. Erb jeho zdobil štít červený, v němž bílé, zoubkovane břevno bylo pošikem nakloněno od pravé strany k levé.

Jeho vláda na Jenštejně nebyla dlouhá, neboť již roku 1542 koupil od něho hrad v dluhu 1250 kop gr. Hynek Krabice z Veitmile, jenž byl r. 1537 od císaře Ferdinanda I. do stavu panského povýšen a jenž o 10 let později v povstání proti téměř panovníku nemalé účastenství měl.†) Sám byl mužem nadání znamenitýho a moudrosti neobyčejné, což způsobilo, že stal se nejvyšším písařem zemským, ku kterémužto úřadu bylo třeba jen muže vzdělaného. Z péra jeho vyšlo »O rodu pánu z Veitmile a z Krabice«.

Pan Hynek prodal panství Jenštejnské ještě r. 1542 bratřím Václavu a Mikuláši Hřanům z Harasova.††) R. 1544 rozdělili se oba bratří o své zboží. Mikuláš podržel Ctěnice a Václav stal se samostatným držitelem Jenštejnského statku, k němuž tehdy patřila tvrz Ostrov, tvrzka a ves Šestajovice a vsi Radonice a Kři-

*) DZ VI. D 23.

**) Ibid.

**), DZ VIII. A. 15.

†) Tieftrunk, Odpor st. česk. 1547, 190, 275, 276, 284, 305.

††) ZD VII. A. 1.

venice. Ale dostav se r. 1558 v držení Potštejna, prodal brzy potom r. 1561 zámek, dvůr a ves Jenštejn Janovi Dobřichovskému z Dobřichova. Ten seděl dříve na Vodochodech a prodal hrad r. 1568 Ladislavovi staršímu z Lobkovic, jenž jej však nedostal v desky zemské. Když potom Dobřichovský v pokutu upadl a zemřel téhož roku 1583, byl statek Jenštejn bez ohledu na práva Ladislavova pobrán a připojen k panství Brandejskému. V době mezi smrtí Dobřichovského a připojení k Brandejsu ujala se hradu strýně jeho Anna, chotě Daniele Koutského z Kostelce. *) Dědicové Dobřichovského se o hrad ještě roku 1594 ucházeli.

(Ostatek příště.)

Štrouchové z Chlumku.

Rodopisný příspěvek. Josef Čermák.

Prameny: Velvarská pamětní kniha z r. 1455 a velvarská kniha ortelů z r. 1576 (obě nyní v zemském archivu v Praze). Paprocký, Diadoch, O stavu rytířském, 287. Rybičkův Genealogický materiál v archivu musea královského Českého. Mikovec, Lumír, roč. VIII. č. 31. Památky archaeologické II. str. 12. Naučný slovník. Sedláček, Hrady a zámky VIII. str. 152, 204, 211 a 275. Bílek, Dějiny konfiskací. Vacek, Paměti královské m. Velvar. Janda, Dějiny m. Budyně nad Ohří. Ottův Naučný slovník III. a j.

Děkanský chrám sv. Kateřiny ve Velvarech byl roku 1858 opravován a při bílení jeho byl objeven v jižní zdi v kostele mezi oltářem sv. Jana Nepom. a jižním hlavním vchodem náhrobek Albrechta Štoucha z Chlumku¹⁾, kdysi držitele Hospozína a posléze D. Kamenice u Velvar. Náhrobek, pokrytý staletou vrstvou vápna, byl nákladem některých měšťanů opraven a natřen barvami. Štit malovaný modře, erbovní znamení černou barvou a přikryvadla zlatou a červenou barvou.

Náhrobek úplně zachovalý je zhotoven z opuky, má do výšky 145 cm, do šířky 87 cm (dole, — nahoře jest asi o 2 cm užší než dole) a nese následující nápis:

Ležha panie 1595. w nedielij
po Šwahy panie Markytie Ušnul
gesf w panu Bohu Urozenij pa
Albrecht Strauch z Chlumku tufo
itelo geho odpovijiva vržekawa

*) Tato Anna zplodila s manželem svým syna Vojtěcha Koutského, jenž se synem svým v povstání stavovském nemálo horliv byl. Syn jeho Vojtěch ml. z Jenštejna připomíná se ještě r. 1654 stále přídomku toho užívají. (Bil. Děje konf. I. 299.)

) Správné příjmení rodiny té je Štrouch z Chlumku; často užívané jméno Štrauch vzniklo chybňm čtením starého pravopisu Štrauš. — (Redakce soudí naopak, neboť český výraz nic neznamená, kdežto německý Strauch dává smysl patrný.)

ge Budaužho Wjkrjijšenij a
fiela swého s wsechniemj wier
vícejimj Osławenij a pro zaſluhu
gejisse Kryſta wieczneho
Spasenij Amen.

Pod tím rodinný erb, v jehož štítu bazilišek a na otevřené
přilbě týž bazilišek
co klenot se spa-
truje

V Budyni n. O.
nalezá se podobný,
dnes však již se roz-
padající náhrobek
Albrechtova bratra,
Fridricha Š. z Ch.
Náhrobek ten vystě-
hován byl ještě s ji-
nými náhrobky do
zdi hřbitova u P.
Marie Sněžné, kde
úplně vydán na po-
spas zhoubným vli-
vům povětrnosti
rychle spěje k ne-
odvratné zkáze. O-
puka, z níž je zho-
toven, zvětrala a za
nedlouhou dobu ne-
bude ani po nápisu
ani po erbu památky.
Na pobyt Fridrichův
na Budyni upomíná
nás dále erb jeho,
jenž nalezá se mezi
znaky na západní
stěně velikého již-
ního sálu v zámku
Budyňském.²⁾ Barvy
erbu Š. z Ch. určitě
nám známy nejsou.
Dle návrhu p. Voj-
těcha rytíře Krále
z Dobré vody jest jich erbem zlatý bazilišek na černém štítě.

Náhrobek Albrechta Straucha z Chlumku.

²⁾ Dr. Boh. Matějka, Popis hejtmanství Roudnického, str. 42, kdež však se nic bližšího o erbu Fridrichové neuvádí, zejména není-li snad v barvách proveden. — Zachoval-li se erb Š. z Ch. ještě někde jinde, než uvedeno — neví původci toho článku známo.

Bazilišek heraldický, báječné zvíře, jest zvláštní podoba heraldického draka. Tento jest znám každému z obrazů svatého Jiří. Vedle této všeobecné podoby bývá drak s různými podstatnými změnami vyobrazován, a tak vznikají nová báječná zvířata, nová erbovní znamení, tak ku př. drak bez křídel — ještěr, drak bez noh — dračí had. Drak s kohoutí hlavou a v podobě kohouta jest bazilišek, jehož krásný vzor spatřujeme na náhrobku velvarském. Tu se bazilišek blíží velice vzezením svým kohoutu, i křídla, rozpjatá sice na spůsob dračích, má kohoutí a nikoli netopýří, která jsou obvyklým příznakem draka. Toliko nízké nohy, poněkud tábřejší tělo a hlavně hrotitý ocas připomínají nám draka, vše ostatní však kohouta.³⁾

Drak i jeho zvláštní podoby jsou v české heraldice řídkým zjevem. Z rodin, jež nosili draka na štítě, buďtež uvedeni:

Dražický z Kunvaldu. Erb jejich byl korunovaný zlatý drak v zeleném štítě a za klenot páví chochol.⁴⁾

Obešlík z Lipultovic. Moravská rodina, jejíž erbem byl zelený drak v modré poli s roztaženýma křídla a vyplazeným jazykem a za klenot týž drak.

Trach z Březí. Slezský, dosud žijící rod, jenž nosí na stříbrném štítě modrého draka a téhož draka za klenot.

Baziliška nosili v Čechách na štítě vedle Štrouchů Pansové z Kreuzinfeldu, toliko za klenot na přílbě Vlčkové z Přečiny (barvy zelené) a Iglové z Hartenreytu.

Štrouchové z Chlumku byli rodinou vladickou, jejíž praotcem snad je Petr Š. z Ch., v XV. století držitel tvrze Chvališovic na Hlubocku. Ten prodal od 15. února r. 1440 právo k požitkům rychtářství vodňanského, což byl obdržel za své služby od císaře Zikmunda. Jeho snad synem je Zikmund Š. z Ch., který jak se zdá r. 1487 prodal Makotřasy a byl asi předkem těch členů rodiny, kteří se v XVI. a XVII. věku na Podřipsku připomínají.

Od r. 1501 seděl na Hospozíně Hanuš Š. z Ch., jenž zemřel asi r. 1522. Po něm ujali Hospozín, tvrz, dvůr a ves synové jeho Bernart a Václav, kteří si vše r. 1552 v obnovené desky zemské vložili. Oba uvedení bratři příkoupili k svému zboží v pátek před sv. Janem Křtitellem r. 1543 od Ludvíka Rosenhaupta, poručníka nezletilých dítek po Jindřichu Rosenhauptovi ještě Račiněves. Bernart týž statek ujav věnoval na něm (r. 1549) nějaké peníze své manželce Mandaléně a seděl tu ještě r. 1561. Bernart držel též Podhořany a Miřovice, kde r. 1556 v úterý před sv. Filipem

³⁾ Bazilišek Štrouchů jest také pro velkou podobnost kohoutu nejen od lidu, nýbrž i od spisovatelů, kteří se zmiňují o erbu Štrouchů, takměř všeobecně považován za kohouta.

⁴⁾ (Snad ve štítě černém. Srv. Město N. Benátky od L. Š. Pozn. red.) — Erb Dražických z Kunvaldu zachoval se z r. 1460 v zámku na Smečně po Anně Dražické, manželce Bořity z Martinic. (Pam. arch. I. str. 325., Heber's Böhmens Burgen V, str. 47., Sedláček, Hrady a zámky VIII. str. 142, kdež i vyobrazení uvedeného erbu.)

5 sedláků prodal Florianovi Griespekovi z Griespachu. Po Bernartovi zůstali synové Melichar, Fridrich, Karel a Albrecht, kteří se před r. 1581 o Hospozín a Račiněves rozdělili.

Melichar stal se držitelem Račiněvsí, kterouž prodal a to napřed (r. 1581) ves a potom r. (1582) tvrz a dvůr v Račiněvsi s podacím a loukou u Mnětěše Janovi Valkounovi z Adlaru, a držel potom (r. 1589) Třiliblici.

Fridrich držel Nížebohy, které r. 1578 v pondělí po svátku sv. Judy prodal bratrům Melicharoví, Karloví a Albrechtovi, a koupil r. 1582 za 4000 kop grošů pražských od bratra Karla díl jeho na Hospozíně. Nedržel ho však dlouho, již roku 1583 prodal tento díl za stejné peníze Benigně Hrobčické z Hrobčice, která v ten čas také díl Albrechtův s polovicí tvrze a dvoru za 1500 kop grošů pražských přikoupila. Fridrich žil pak na Budyni, kdež dodnes, jak uvedeno, nalézá se jeho náhrobek a erb.

Karel ucházel se před r. 1583 o ruku bohaté měšťky velvarské, Kateřiny Mydlářky. K sňatku však nedošlo a Karel soudil se pak s paní Kateřinou o dary, které si co snoubenci vzájemně byli darovali.⁵⁾ R. 1589 připomíná se Karel seděním na Dolanech.

Albrecht koupil kolem r. 1587 D. Kamenici od Václava Pětipeského z Chýše a Egerberka a na Blahoticích a zemřel roku 1595. Jeho neb některého z jeho bratrů potomky byli Krištof Š. z Ch., jenž od Blažeje Griespeka z Griespachu, pána na Nela-hozevsi koupil tvrz Mirešov a Jan Š. z Ch., jenž ujeř po bitvě bělohorské ze země, pročež byl odsouzen při komisi hrdelní všeho jmění a propadl vinicí pustou při vsi Vražkově.⁶⁾

Na Kvíci na Slansku seděl Jan Š. z Ch. Velký Kvíc, tvrz, dvůr a ves koupil před r. 1528 buď od Jindřicha neb bratří jeho Jana a Volfa z Martinic. Po Janovi násleoval syn jeho Vilém⁷⁾, jenž se oženil se Zdinou z Vratíšova a jí na Kvíci (r. 1547) 500 kop věnoval a r. 1556 najal si od Kateřiny Ebrzvínové z Hradiště, abatyše u sv. Ducha v Praze, co jí v Malém Kvíci náleželo. Kvíc postoupil r. 1579 Petrovi Vokovi Ždárskému ze Ždáru, jenž měl za manželku Annu Š. z Ch. Ta zemřela r. 1582 a pohřbena byla v kostele Kladenském.

⁵⁾ » . . . jedna strana druhé, že jest z té víry a lásky sv. manželství nemálo na zlatě, stříbře, prstenech zlatých, hotových penězích, hedvábných věcech, od vína, ovoce i jiných rozličných všelikterakých věcech, jak obojí strany inventář to v sobě šíře obsahuje a zavírá, darovala a odsíla . . . « povídá nám svrchu uvedená kniha ortelů z r. 1576, kdež se delší zmínka o zajímavém sporu tom činí.

⁶⁾ Po tomto Janovi, pokud známo pisateli toho článku, se nikdo více z rodiny Š. z Ch. nepřipomíná.

⁷⁾ O Vilémovi čteme v A. Schimonově dílku: *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien*, na str. 166: »Strauch von Chlumek Wilhelm, Gutsbesitzer in Böhmen 1558. Adelstand.« Zde běží patrně tolík o potvrzení šlechtictví, ačli není tato zpráva vůbec chybnou.

O českých exulantech v Perně po r. 1621.

František Teply.

Na choru krásné, kdysi mariánské svatyně v saském městě Perně zvedá se zvláštní klenuté oddělení na straně západní, pro zádušní věci. Mezi těmi nalézá se slušný počet knih, většinou theologických, z nichž 18 exemplářů jest českých obsahu nábožného, a veliká bible v Plzni roku nenaznačeného tištěná. Neznámý majitel její zaznamenal úhledným písmem na prvém listě: »Letha Panie 1580 wstaupil sem do uczenj do Tuchomierzic a L. P. 1589 przissel sem do služby k panu Vilímowi Zagiczowi item do Tuchomierzic« a hned pod uvedená slova někdo jiný — patrně vystehovalec — připojil významnou sentenci: Koho Bůh milosti zbwaj, toho žádný nepopravuj.

Jiná (20.) kniha špalíčkovitého formátu obsahuje smíšeninu různých modliteb i písni s notami. Dle dedikace k nejmenovanému mecenáši »komponíoval ji námahavě« Tomáš, farář v Dubném u Českých Budějovic r. 1606.

V pokladu ukazuje se skvostný, gothický kalich, jejž, jak z německého věnování zřejmo, daroval kostelu r. 1638, 22. 3. Melchior Bastel, zlatník a exulant z Prahy.

O mnoho cennější a pro českou genealogii důležitější jsou knihy matriční, počínající r. 1585, úryvky též dříve. Z těch zase zajímají nás folianty II.—V. od r. 1620—1653. Perno na začátku XVII. století honosilo se pevným hradem (»Sonnenstein«) a čílým obchodem na řece Labi, což obojí při krásné, romantické poloze učinilo město místem bohatým a ve válečných bězích také jistým. Čechové sem zajížděli ode dívna, ba naši kupci měli v Perně svou hospodou u Jířka či Jirky Čecha. Perenský statkář Mikuláš Henigke z Weissenfelsu obchodníky se clem i mejtem příliš neutiskoval snad zásluhou kněze Matouše Cantisia, později superintendenta, s nímž ve příjemném přátelství po kolik let žil. Není proto divu, že po bitvě na Bílé Hoře ti, kdož měli proč, přes hranice do nedalekého Perna se uchýlili vyčkat budoucích událostí. Tenkráte a najmě r. 1630—1632 povstala tu celá kolonie českých exulantů, z nichž přemnozí v Perně zbytky svého jmění protrávili a někteří své naděje na lepší obrat na věky pohřbili. Perenští k utečencům chovali se celkem vlivně a teprve, když nával jich byl takový, že i v sousedních vesnicích jako ve Bračnici (Bratschnitz), Bosni (Boszen), Kopytci (Kopitz), Kvíčnici (Kwitschnitz), Postanci, Zehetě atd. jim přibytky vykazovati museli, požadovali větší nájemné a počítali si odmítavějí, obávajíce se, aby město přelidněno nebylo a hlad nepovstal.

Chceme rozvinouti v překladu chronologický přehled českých exulantů, jak v perenských matrikách jsou uvedeni.¹⁾

¹⁾ b. = baptizatus, p. = pater, m. = mater, l. = levantes či kmotři.

- 1622, 30. 3. 1. Krištof Čech, Baltasar Kelbel z Čech, manželka Adama Rašína.*)
- 1624, 7. 10. b. Jiří p., Jiří Kernicher »von Koblach«, někdy farář v Braškovech v Čechách, m/N? 1. Krištof Mexander, bývalý farář v Benešově v Čechách, Matěj Hrdina, Jiří Nestel, Michal Franěk; 11. 10. b. Eusebia p., Jan Berkovius, bývalý farář ve Svádově, m/N? 1. Ambrož Pavel Vactenus, býv. farář v Schönwaldu v Č., Michal Macht, někdejší farář v »Selis«.
- 1625, 6. 6. b. Krištof p., Victorinus Felicitas, před tím farář v Jesenici¹⁾ 1. Valter Čech, Jiří Donert z Litoměřic, Andres Šimeček, Oldřich Slepíčka též z Litoměřic. r. 1626, 4. 7. b. Krištof Sigmund Maria, syn téhož Felicity.
- 1626, 7. 9. b. Krištof p., Krištof Mexander, bývalý kazatel v Benešově.
- 1627, 24. 4. b. Bohuslav p., Václav Nisselius ze Strakonic, kdysi kněz kostela u sv. Vojtěcha v Praze, m./ Justina. 1. urozený pán Jan Kamejtský ze Lstiboře, český rytíř.²⁾
- 1628, 5. 1. b. Jan Kašpar p., pan Hendrych Brickner, obchodník hedvábím³⁾ m/N? 1. Melchior Kuněk, Václav Stoček, Adam Douša, Václav Blatič, Václav Košecký, Jiří Stormar všickni z Litoměřic, 14. 10. l. Martin Kozelek, Vít Cyprian, Liduška Lorenzova z Litoměřic a Václav Stemeisl ze Třebnice.
- 1629, 17. 6. l. Jan Erasmus Paradis, Haus Strapenhogen, bývalý, ranlékař z Litoměřic; 6. 7. Jan Kamejtský rytíř ze Lstiboře, uroz. pan Jan Krištof Kuneke z Čech. 17. 7. b., Kašpar p. pan Daniel Gunter »von Ztrakowa« (r z Trkova či ze Strakova). 15. 12. b., Karel Matyáš p., Matyáš Janda, někdy duchovní správce u sv. Michala v Novém městě pražském. 17. 12. b., Samuel Daniel p., Šimon Limus Slavětínský z Čech.

(Ostatek příště.)

Literatura.

Dr. Fr. Piękosiński »Heraldika Polska wieków średnich«. Krakow, nákl. Akad. um. 1899. vel. 8° str. 487.

Neunavný heraldik polský překvapil opět přátele této zajímavé vědy objemným dílem, v němž podává výsledky dlouholeté své práce. V úvodě oceňuje nejprv Dlugoše jako heraldika v jeho »Klejnotach królewstwa i rycerstwa polskiego« (Dlugoš jest mu hlavně historik, méně heraldik); na to uvádí jiné prameny, zvlášť bohatý novými objevy spis. prof. Dra Ulanovského

*) Kelbel z Geiszingu? Adam a Jan Rašín z Rýzmburku prodali r. 1624, 22. 5. statek Vinary na Jičínsku Albrechtu z Waldsteina; viz DZ. 143 A 21.

¹⁾ Bráškovy, snad Prackovice, psáno jest »in Braskowih«, Bensen = Benešov, Schwaden = Svádov, Selist = Seesitz = Zezice všeckno na Litoměřicku. Jesenice = Jechonitz = Jechnitz u Žatce.

²⁾ V Bílkových konfiskacích str. 228 čteme (časem) nesprávně: Jan Jiří Kamejtský ze Lstiboře odešel r. 1628 pro náboženství ze země, prodal statek Kamejk Heřmanu Černínovi.

³⁾ Brickner z Brucksteinu, stavu rytířského?

»Inscriptiones clenodiales ex libris indicialibus palatinatus Cracoviensis« (vyšel r. 1885.) a téhož »Materiały do historyi prawa i heraldyki polskiej« čerpané z archivů poznańských, Kar. Potkańskiho (»Archiw Komisyi historycznej« díl. II. 1886.), bohaté prameny heraldické sebrané Stosławem Łagunou a j. Dále vypisuje hmotné prameny heraldiky, pečeti, náhrobky, což jako u nás posud z velké části nevyčerpáno, uvádí jak v Polsce pouze nejstarší syn dědil nezměněný znak otcovský, ostatní musili jej všelijakými přidatky změnit (jako v Anglii i u nás). Nahodile jen zmiňuje se o tom prof. M. Kolář (»O nejstarších pečetích šlechty české do r. 1300«).

Nejstarší znaky polské dle spis. vznikly z run, z prostých čar a rozmnожovaly se vzhůru rodů bud přibírány nových značek neb jich dělením, násobením a spojováním. Později teprv dle způsobu západního vešly v oblibu i obrazy zvířat, nástrojův a zbraní a j. V tom je podstatný rozdíl mezi heraldikou polskou a českou. (Jiný značný rozdíl záleží, jak známo, v tom, že v Polště mnoho rodů užívá jediného znaku, v Čechách však má každý rod svůj zvláštní znak.)

V určení barev figur znakových vedle Dlugosze důležita jest t. zv. »rola marszałkowska« (Mikuláše z Březi-Lanckoronského, maršálka královského z r. 1461) obsahující 65 znaků malovaných.

Následuje pak podrobný rozbor prací Dlugoszových v heraldice polské, vývoj pojmenování znaků (dle obdobu se znaky domácími nazvány i znaky cizí, slezské a české zvláštními jmény a tak najdeme v polské heraldice znaky: Sternberg, Bibenstein, Kornic, Svambeg (má býti Švamberk – Labuť), Korcbog (Kurcpach, rod slezko-český). Potom popisuje spis. v abecedním pořádku erby i u Dlugosze uvedené, kdo jich nejprve užíval a jak se erb vyvijel. Vše doloženo přecetnými obrazci pečetí a změn znakových (723 obr.).

Zvlášť zajímavé jest, že četné znaky polské jsou tu s českými stejně. Obyčejně erbovní pověsti dokládají i, že znak příslí z Čech neb z Moravy. Tak erb Bělina (Byliny) — má tré palkov a pochází prý z Bílinska v Čechách a v Polště teprv r. 1431. se objevuje, erb Gozdava (dvojitá lile) přichází u českých rodů Berkovských s Šebířova, Skalských od Dubu a j., Bogoria (2 hrotý střel) u vladyk ze Sedlice a Vidovle, Grabié (hřbelec) u Boršů z Oseka, Kostků z Postupic a j., Junosza (beránek) u Závišů z Osenic, Dubanských z Duban, Kopaszyna (2 zakřivené kyje) svr. s mor. pp. Drahotuš, Korczak (tři břevna a klenot pes, neb i pes na štítku, za ním loďka a pod tím břevna) u Krčmů z Konipas, Kornic u mor.-slezs. Sobků, Klochů a j., Kotvica (prý čtyřnásobná kotev, úplně souhlasná s čtyřnásobnou »střešou« mor. pp. ze Švabenic), Kuczaba (kotouč od kopí, dle spis. mlýnský kámen, snad ještě dle starých tradic Paprockého) u Častolarů, Chanovských, Krabici z Veitmile, již r. 1397 v Polště, Odrowaź (»zavinutá« střela, ač na českých pečetích z XIII. st. i na shodě s polskými není zavinutá, ale na luku stojící) přichází již r. 1380. na pečetích rodů polských s našimi Benešovicemi níkterak spřízněných; i klénot stejný (paví ocas proražený střelou), Oksza (bradatice), znak Vršovců, v Polště již r. 1320. u Jana Reje z Sumska r. 1437 (odtud hrab. Reyové, posud v Haliči usedlí, vymohli si titul: Vršovec-Sekerka-Rey (do nedávna vedl je Almanach Gothajský společně se Sekerky jako jich větev, nyní je oddělil ve zvláštní rod), znak Polukoza (hlava oslí) u čes. pp. ze Lnář, Frymburka, Kasejovic, v Polsku již r. 1370, Poraj (růže pětilistá) našich Vítkoviců, posud užívaná u pols. rodů Rosenberků-Lipinských a Grušinských, na pečetích pols. již r. 1358, Prawdzic (lev za zdí vyskakující) u mor. pp. z Kokor, Rawa (pařna na medvědu sedící) u nás Bravantských z Chobřan a Čertorejských z Čertorej, u rodů polských již 1334, Strzemieniowie (třmen) též u čes. pp. Rašinů, Jestřibských a Licků, z Ryžmburka, Topacz (lépe Kopacz) (supí křídlo prvočně bez nohy) u Čabelických ze Soutic. posud u hrabat Niczkých v Uhrách, Warnia (rak) u nás Žižka z Trocnova a vlad. z Perče, Wieniawa (tuří hlava s kruhem), slavný znak Pernštejnů i v pověstech polských z Moravy příslý, poprvé na polské pečeti r. 1382 a j.

Následují pak znaky u Dlugosze neuvedené, ale na pečetích polských zachované, počtem 462, z nichž některé opět byly i v Čechách užívány jako Borek (větev dubová s dvěma listy) pp. z Písnice, Borowa (hák při ohni)

u nás Sokolů z Mor., Krokev u čes. Šárovců, Giejczewicz (půl psa) Chřepických z Modliškovic, Glajbicz (štika, ne kapr) stejný se znakem mor. Hechtů z Rosic. I s proslulým česko-mor. leknem se tu shledáváme (již r. 1388 u Ramařda Goryňského; erb drží dva andělé, nejstarší to nosíci štítu v heraldice polské). Dále přichází tu známý Odrowąż, ale s obměnou (opeřeným šípem na příč položeným, aby prý vznikl kříž — symbol křesťanství). Spis. totiž má znak Odrowąż za znak runový a po přijetí křesťanství dán prý do něho šíp příčný, aby pohanská runa oděla se křesťanským rouchem. Leč znak tento na nejstarší pečeti z r. 1286 v Čechách již užívaný nemá kříže a tato obměna i v Polště objevuje se až v XV. stol.! Jest vůbec nezbytno shledati a srovnati všecky pečeti jednoho rodu po druhém od XIII. do XVII. věku a vypsat pak řádný vývoj znaků veškeré šlechty české. Potom bude konec všem omylům a domněnkám!

Při znaku Pobědzie (noh s jesetrovým ocasem) znak nynějších hrabat a svob. pp. Puttkamerů zajímavě jest, že jsou rodem slovanským, do Pomorjan přestěhovály, kdež úrad podkomorič zastávali, z čehož vzniklo — Puttkammer. Posud jest si tento rod vědom původu slovanského a jedna větev vyžádala si i názvu »Puttkamer-Vršovec« (po spřízněných Vršovcích-Sekerkách).

Za popisem 593 znaků a jich obměn upozorňuje spis. na nově objevená bohatá zřídila heraldiky polské v litevských a ruských archivech (i u nás bylo by třeba bohaté studnici vědecky probádati, ne pouze pro potěšení sbírky si dělati, (které obyčejně po smrti milovníka se rozpráší neb i zničí!), potom následuje vývoj 26 nejstarších znaků (pocházejí prý ze skandinavských run starší i mladší řady (z VIII. stol.), připojuje pak 70 znaků z XII. stol. na mincích slezských a z nalezu Vilenského zachovaných (zajímavé pro českou heraldiku zvlášť č. 5, nejstarší znak pp. z Drahotuš) č. 10., 11., 28., 37. a 40. Na to objasňuje významnou roly marszałkowského, tím, že herold, maje povinnost znáti znaky všech rodů svého kraje (při turnajích a pod.) musil je míti přehledně sestavené. Nejstarší jest »rola« anglická z r. 1240 - 45 (s 220 znaky), německá z počátku XIV. st. (s 687 znaky), polská (ani česká) se nezachovaly, jen v Paříži v knihovně arsenalu v rkp. č. 4790 na třech listech zachováno 66 polských (a českých pp. ze Svamberka) znaků kolorovaných (vydáno v »Heroldu Polském«). Oddíl II. obsahuje znaky zemí a krajů polských, vývin a změny znaku Piastovcův (zbytek prvotního znaku Piastů — půl prstenu a přes něj střela vzhůru postavená, jest na prsou slezské orlice (přijaté r. 1227 od Piastovců), střela vypuštěna a půlpřsten ozdoben trojlistem jetelovým), znak knížat Mazovských, Kujavských atd., erby kapitul Hnězdenské, Krakovské, Vratislavské a Lvovské. Připomíná pak spis. pozoruhodné omyly heraldické za soudův o »nařknutí z chlopstva« i v aktách soudních se nacházejici a zajímavé je vysvětluje. Po té dokazuje, že jen král polský (ne však veliký kníže litevský ani knížata slezská) měl právo povýšiti do stavu šlechtičného, že šlechta ruská r. 1432 žádných znaků neužívala, jakož i že všechny znaky ruské pocházejí z Polsky. Končí pak veliké své dílo dodatky, které mezi tiskem se objevily a pojednáním o způsobu zobrazování znaků v díle tomto. K závěru připojen text »Klejnotów« Dlugoszových a rejstřík. S plným uznáním velké píle p. spisovatelovy zakončujeme tyto řádky přání, aby i heraldika česká v brzku se dočkala svého Piekosínského a želíme, že neuprosný osud zadržel v posledním okamžiku ruku, nad jiné povolanou — prof. Mart. Koláře — která podobné dílo již ku konci přiváděla.*)

A. Masák.

K. Buls: *Estetika měst.* Přel. Dr. Jan Podlipný V Praze 1900, nakladatel A. Storch Syn. — Karel Buls narodil se v Brusselu r. 1887. Absolvoval průmyslovou školu i akademii uměleckou; navrátil se z cest po Francii a Itálii převzal otcovu dílnu zlatnickou, již znamenitě zvelebil. Oddal se veřejné činnosti, v níž dosáhl zasloužených hodností občanských a stal se i přes odpór vlády r. 1881 starostou brusselským. V dějinách Brusselu bude Buls na věčné časy skvělým zjevem. Řídě se vždy rozumem, pietou k mi-

*) Vyda je Čes. akademie úpravou prof. Sedláčka.

nulosti a v kusem pracoval na zvelebení rodiště tak, že upoutal na se pozornost nejen Belgie, ale kulturních zemí vůbec. Dovedl přivésti v soulad starý ráz města s požadavky moderní úpravy. Literárním výsledkem této snah jest Estetika měst, kteráž, prosta bombastických hesel, mluví k čtenáři slovy vroucími, přesvědčivými. Souhlasíme se vším, co hlásá Buls. Přeškrtejte všude jméno Brussel, jež nahradte Prahou. Takový a ne jiný dojem působí kniha. Praha svého Bulsa neměla a sotva se ho dočká. Překlad jest věnován »všem upřímným přátelům starobylych, uměleckych i památnych budov i rázovitých našich památek, jakož i opravodlivým ctitelům staré Prahy.« Vhodnějším snad bylo by věnování ne-li obecnímu zastupitelstvu aspoň tém, kdož rozhodli o sboření prelatury a domů č. 931.—933. I., anebo aspoň architektům, kteří nové stavby »přizpůsobují.« Ti všichni měli by si z překladatelovy předmluvy pamatovati: »Teplo, ano žár vlastenecký pro rodnou zem a město, pro vlastní lid, rod a ráz, zahřívající a osvěcující celou knížku, volá: jedneje také tak!«, jakož měli by i vždy dbát závěru z autora konečného připomenutí: »Jen at naše město zachová svůj místní ráz, ne snad úzkoprsým duchem místním (šosáctvím), nýbrž patriotismem, hrdosti odkazů svých předků, synovskou úctou k památkám z minulosti, v té míře, aby každý Belgičan (Čech) vstupuje do starobylé záštity, již vyznačuje zelený pás boulevardů (Petřína a Letné) pocítí tlouci srdce tak, jakoby vstupoval k otcovskému krbu.«

Cerný.

Dr. Stanisław Eljasz-Radzikowski: *Styl zakopiański*. Ve Lvově 1900. Dr. Eljasz-Radzikowski jest osvědčeným znalcem polské lidovědy; u nás není neznám. Psal do »Českého lidu« a jest v paměti i ze styků s Ed. Jelinkem a jinými pěstiteli slovenské vzájemnosti. Ve lvovském »Towarzystwu ludoznawczemu« měl 15. února 1900. přednášku o slohu zakopanském, jež byla otištěna v »Ludu« 1900 sv. II. a teď vyšla i jako otisk zvláštní. Chudý titul skrývá bohatý a zajímavý děj. Až do let asi sedmdesátých byly polské Tatry skoro neznámy. Nikdo si jich nevšímal, ani lidu. Ba, zakořeněná bajka způsobila, že obyvatelé Tater byli stotožňováni s Tatary; tomu napomáhala — jistě bez zlého úmyslu — i pěkná literatura (Goszczyński i Mickiewicz). Také ve jménech byl hledán původ tatarský, ku př. Marduła - Mard Ulla, Sabała-Sab Alla a j. v. Podobné názory a nesmysly udržely se ještě i v knížkách r. 1880. Zdálo se, že vnikající nevitaná civilisace zcela zahladí svéráznost kraje i lidu — dosud nepoznanou. Ne div, ale bystrost některých způsobila opak. Byli to hlavně Stan. Witkiewicz a Wlad. Matlakowski, kteří přikročili k jádru věci a našli, co tušili: starou, pěknou kulturu, ne tatarskou, ale tatarskou, polskou. Witkiewicz článkem »Drzwi chaty góralskie i w Zakopanem« r. 1888 ve »Wisle« upozornil na velkou ethnografickou cenu chat v Zakopaném, Matlakowski vydal nákladem Akademie umějetnosti v Krakově velké ilustrované dílo r. 1892 s názvem »Budownictwo ludowe na Podhalu.« Dr. Radzikowski případně označuje zdejší lid mikrokosem dávného lidu polského, který zachoval staré tradice, nebyv dotčen novější civilisací. Svérázné stavby i ornamenty zakopanské vzbudily i pozornost cizinců, ale — jak bývá — nenašly porozumění u domácích lidí. Ku př. ředitel odborné školy pro zpracování dřeva v Zakopaném vyjádřil se, že to jest »chłopski motyw i zu byzantinische!« Ale Zakopané navštívil i znamenitý brusselský starosta Buls, který vyslovil obavu, aby modely nezahladily svéráznost lidové tvorby. Nabytek zakopanský zalíbil se i arciknížeti Rudolfovi, který k němu upozornil ministerstvo. Stalo se pak působením ministerstva, že sloh zakopanský zůstal na tamní škole »úředně uznaným« — přes nelibost ředitelovu. Sloh zakopanský vešel v život, stal se i modou; již r. 1892 mělo Zakopané první dům, Zygm. Gnatovského, budovaný přesně slohově podle plánů Witkiewiczových. Není divu, že jako každá dobrá věc, hlavně slovenská, vzbudil sloh zakopanský někde i závist, i našel odpůrce, ku př. v Kovátsovi. Kdo chtěl by více zvěděti o Zakopaném, kup si spis Ed. Jelinka »Zakopané v polských Tatrách« s illustr. prof. W. Eljaszem a St. Witkiewiczem, jejž vydal F. Simáček v Praze. Spis Radzikowského ozdobují četné obrázky, jež důrazně obhajují sloh sám. Historie slohu zakopanského iest velice poučna a upomíná tak na mnohé u nás.

Cerný.

Lud. Organ Twarzystwa ludoznawczego we Lwowie. Red. Dr. Ant. Kalina. Roč. VI. seš. 1. a 2. -- Jan Witort: Filozofie pierwotna (Animizm). -- Dr. Fr. Krćek: Przyczynek do drugiego wydania „Księgi przysłów” S. Adalberga. -- Bron. Gustawicz: O ludzie Podklaśińskim w ogólności a Iwończanach w szczególności. Stef. Ramult: Kilka słów o Ślówieńach pomorskich. -- Jos. Schnaider: Z kraju Hucułów. -- Bron. Kryczyński: Spiewy haikowe z Podhorzec. -- Dr. St. Eljasz-Radzikowski: Styl zakopiański. -- Rozmaitości.

Casopis Matice moravské. Red. Vinc. Brandl a Fr. Bartoš. Brno. Roč. XXIII. — Články: JUDr. K. V. Adámek: Václav Fr. Hřib. — Fr. Bartoš: Příspěvky k textové kritice lidových písni. — Dr. Jos. Cvrtěk: Paměti o sborech bratrských na Moravě ze stol. XVI. — Rud. Janovský: K dějinám řemesel v okr. hejtmanství Holešovském. — JUDr. H. Jireček: Václav Mladějovec z Mladějova, zemský písar moravský a nástupci jeho. — K. Kořínek: K sté ročnici narozenin Fr. Lad. Čelakovského. — Č. Kramoliš: Roboty v okrese Bučovském před r. 1848. — Dr. Ant. Kubíček: Opavský žaltář. — Jiří Malovaný: Skladba nářečí císařovského. — Dr. A. Podlahá: List z kroniky jesuitských kollegií moravských. — J. Salaba: Pověst o bílé paní v Čechách a na Moravě u pánu z Rožmberka a z Hradce. — Umělecké a vědecké zprávy: Dr. B. Bretholz: Listina daná klášteru sv. Kláry ord. s. Franc. v Olomouci r. 1442. — V. Houdek: Stručný soupis histor. a uměl. památek na Moravě. — Fr. Vl. Jurek: List poslance k voličům r. 1848. — Dr. Fr. Kameniček: Zpěvník novokřtěnců. — V. L. Marz: Ze žapisků farního archivu Jimramovského. — Fr. V. Peřinka: Farář Ondřej Panczner. — Series abbatum canoniae Lucenae a její spisovatel. — Fr. Šilhavý: Obnova kostela sv. Bartoloměje v Opavě. — Jan V. Tvarůžek: Chvališov.

Literatura. — Nová díla a časopisy. — Roč. XXIV. č. 1. — Jos. Bartočka: Jak za starých dob čeština znenáhla stala se jazykem jednacím (úředním, diplomatickým) v zemích koruny české. — F. Koudelka: Krásové potoky na Moravě. — V. Houdek: Kralický kostelíček a památnost jeho. — Fr. J. Rypláček: K náboženským dějinám inoravským za I. polovice 18. stol. — Dr. Jos. Cvrček: Z posledních dnů sboru bratrského v Kyjově. — Fr. Nosek: Práva horská na panství Hodonínsko-Pavlovském. — Jiří Malovaný: Skladba nářecí císařovského. — JUDr. K. V. Adámek: Delikty návrhové dle osnov nového trestního zákona rak. — Umělecká a vědecká zprávy. — Literatura. —

Casopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci. Red. Jar. Pal-
liardi. Roč. XVII č. 2. běžné č. 66.) — K. Butková-Wanklová: Po stopách
slovanských na Rujaně. (Se 4 obr. a 1 tab.) — Dr. M. Kříž: O jeskyních
Sloupských. (Se 4 tab.) — Dr. M. Remeš: Čertův kámen u Kopřivnice. —
Různé zprávy. — Literatura. — Hovorna. — Zprávy spolkové.

Kuzie zplávky. — Literatúra. — Novej Bani. — Zprávy spoločnosti.
Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin. Roč. IV. sv. 2 — P Križko: Drievna mestská administrácia v Kremnici a v iných slobodných královských mestách. — L'ud. Ad. Reuss: O ústrojnosti nápevu „Nitra milá, Nitra.“ — Jul. Botto: Miestopisné úryvky z Gamera. II: Jelšava. — Št. Volf-Kňazolúcky: Obyčaje a povery zo ťažničkeho predmestia Štálov v Novej Bani — Fr. V. Sasinek: Záhadné dejepisné otázky. (Slovenskí Gothovia). — Dr J. P. Bronzový hromadný nález na Hrádku pri Istebnom v oravskej stolici. Dr. St. Eljasz Radzikowski: Čo je to? — Miestne mená vo Spiši. — Št. Mišík: Odpoveď p. Dr. Eljasz Radzikowskému na nové poznámky jeho o „miestnych menách vo Spiši.“ — Št. Mišík: O pôvode mená „Ružbachy“.

Sborník Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí. Číslo 4. (1899.)
Mat. Václavek: Hlas rumunský o původu a jméně Valachů. — Č. Kramoliš: Obecní úřad rožnovský před 100 lety. — J. Ország: Hlas rodáka Valašského ku článku »O původu a jméně Valachů.« — Bernard z Zerotína a »zřízení« jeho našim předkům daná. — E. Domlivil: Pojednání o domácích výrobách lidu valašského. — Dráhy, drážky, na drahách.

Oprava. V první části «Soupisu zvonů» (Časopis VII, 136) vložila se do seznamu na str. 136. tisková chyba — *z* let čtyřicátých věku **XIII** — místo věku **XVIII**. Chyba tato, jakož i výtna pisatele, že moravské časopisnice v domácích výrobacích hnízdech vaříško — *Baly, grázky, na gránach.*

pisy vědecké zvonům, jakož i epigrafice vůbec pozornosti témař pražádne nevěnují,« přiměly odb. minist. radu p. Vítězslava Houdka, v Časop. Muzea Olom. (čís. 66, str. 77.) k malé polemice. K uklidnění myslí dovolují si však sdělit, že »Soupis zvonů« již r. 1897 byl zaslán redakci t. l., — tedy o celý rok dříve než vyzvání p. Houdkovo bylo uveřejněno. Nelze sice nikterak pochybovat o ochotě redakce Č. M. O., svého času však redakce jiných článků než archaeologických a národopisných neuveřejňovala. Příkrá poněkud hořejší slova napsal pisatel na základě vlastní zkušenosti! Tím myslím, jest výtka na pravou míru uvedena a spor ukončen.

V Holešově, v květnu 1900.

Rudolf Janovský.

Různé zprávy.

Zkáza staré Prahy. Nezbude, než pořídití k tomuto záhlaví výmluvnou kresbu, jež by stále připomínala úsilí, s nímž pracuje se o úplné vyhlazení starobylého rázu města Prahy. Do nedávna přemnozí byli spokojeni v starých domech, které přečkaly několik generací; ale teď zaslechlí o assanaci a komunikaci, a rázem není jim volno a zdrávo. — V »Nár. listech« odpol. čísle 107. z 19. dubna jest podána zpráva o schůzi Malostr. besedy, Obč. klubů z Malé Strany a Hradčan, konané 18. dubna, kde bylo za přítomnosti p. architekta O. Polívky výhradně jednáno o assanaci Menšího města pražského. Výsledkem rokování jest nezbytná resoluce, z niž doslově otiskujeme tyto odstavce:

»3. Uznávajíc sice idealní snahy po zachování starého rázu Prahy, vyjadřuje přece své přesvědčení v tom smyslu, že snahy ty nelze uskutečnit na účet vlastníků starých malostranských domů, nýbrž pouze materiálními obětmi celku, že tyto snahy esthetiky ve shodu se uvésti musí s ohledy praktické potřeby a nutnosti, jakými jsou zejména řádná komunikace, ohledy zdravotní a jiné, které podmiňují nevyhnutelně zmodernisování Menšího města pražského, čímž jedině také lze pozvednouti tuto, hospodářsky stále upadající čtvrt města a vypomoci strádajícím tam trídám obchodním a živnostenským. Z ohledu těch jest nutné rozšíření ulic na hlavních liniích komunikacích, vystavění malostranského nábřeží a mostu od Rudolfinu na Malou stranu, úprava Kampy a zasypání Certovky, zařízení drah k pohodlnému a rychlému spojení jednotlivých čtvrtí, zejména dráhy na Hradčany a j. — 4. pokládá odpíráni stavebních čar a určení výšek roviných z důvodů neexistence polohopisného plánu se strany stavebních instancí za zákonem neodůvodněné a vyzývá zastupitelstvo obecní, aby ve věci této zjednalo rychlou a radikální nápravu, aby tak existenční zájmy četných majitelů domů nebyly na dálé ohrožovány!«

Resoluce byla schválena jednohlasně. A zcela nikdo se při tom nezarděl? Resoluci není vysloveno nic víc a nic méně, než úplná zkáza Malé strany. Uznání idealních snah po zachování starobylého rázu na začátku 3 odstavce je zbytečno a je profani. Resolucí sami usvědčujete se, že nemáte pro věc porozumění, a nebudete ani nejposlednější instancí, s níž mohlo by být jednáno o jakýchkoliv idealních snahách. Každá debata s Vámi je marna. Ale věci se shledají! Nezapomeňte, že před volbami někteří honem přispěšili si s prohlášením, že nejsou odpůrci toho starého rázu. — Řeči installační, jako všechny slavnostní, mívají obvykle význam jen platonický. Při installaci nového starosty Dra Srba pravil místodržitel mimo jiné: »Pěstiti vzdělání lidu v nejširším smyslu, pečovati o vzduch, vodu i světlo jakosti bezvadné, zlepšovati poměry obytné, dopravní i zdravotní, toť jsou úkoly, jež se stálým zřetelem k finančním silám obce musí být řešeny a jež právě tak jako uspokojení a estetických požadavků při všelikých novostavbách a láskyplné zachovávání ctihoných svědků hrde minulosti města vyžadují na správě městské energii, činnost a porozumění v míře nejvyšší.« K tomu odpověděl starosta: »Těžká

a zodpovědná úloha při úpravě starobylých částí města, otázka zachování památek stavebních, neméně i šetření umělecky růzovitého slohu při nutných přestavbách může jen účinnou pomocí a radou našich architektů a umělců zdárně být rozrešena.« Pokud týče se některých architektů, zajisté že starosta může spoléhati na jich účinnou podporu — tenkráte, bude-li jejich rad a znalosti vskutku důvěrohodné. Ale pracovati do úmoru nejen bez uznání, ale někdy jen proto, aby byl po ruce beránek, který by snimal různé hřichy assanační či komunikační, je trudno. Některých architektů lépe však ani se neptati. Za poslední doby bylo konáno ohledání býv. kláštera Paulánského, staré mincovny, nad niž vznáší se také drak assanační. Bližší zprávu zatím úmyslně odkládám, pojmenování jíce jen, že není nikterak nutno, aby průčelí bylo strženo. Nejdříve si, aby bylo pokračováno v ničení staré Prahy. Prelatura u sv. Mikuláše zanechá v uměleckých dějinách Prahy na vždy nejčernější stín; při hřmotné resoluci malostranské doufáme, že nový starosta jejím zamítnutím osvědčí zájem pro minulost, vyslovený řečí installační.

Černý.

Zákonná ochrana památek. Poslanec Karel Adámek a soudruzi učinil v 10. schůzi sněmu království Českého 9. dubna t. r. tento návrh:

Slavný sněme račí se usnáštit:

I. Zemskému výboru se ukládá, aby provedl potřebná šetření a učinil návrhy na organizování trvalé součinnosti samosprávných sborů (obecních a okresních) při ochraně památek uměleckých a historických a při řešení úkolů vlastivědných v království českém, a sice: 1. zřizováním památkových komisí okresních při samosprávných zastupitelstvích; 2. zřizováním a vedením okresních seznamů veškerých památek uměleckých a historických v obvodu okresu se nacházejících, jak nemovitých, tak movitých; 3. náležitým umístěním, uspořádáním a opatrováním archivů obecních a j.; 4. spolupůsobením při zachování a obnově památek stavebních; 5. spolupůsobením při zřizování a udržování musejí odborných.

II. C. k. vláda se vyzývá, aby se všemožným urychlením učinila náležitá opatření na ochranu a zachování památek uměleckých a historických, zejména: 1. zákazem vývozu památek uměleckých a historických; 2. zabezpečením a rádným uspořádáním i doplňováním archivů veřejných a zamezením ničení archivů soukromých (býv. vrchnostenských a j.); 3. zákonou úpravou ochrany památek stavebních a pod.; 4. zamezením pustošení a drancování nálezišť památek praehistorických a výhradou výzkumův a vykopávek těchto památek odborným a vědeckým korporacím; 5. zosteněním kontroly obchodu se starožitnostmi, zejména přiměřenou změnou živnostenského rádu a zákonou výhradou předkupněho práva uměleckých a historických památek pro musea a odborné i vědecké společnosti.

Nevíme, po kolikáté již ocitla se ochrana památek na sněmu; před léty učiněné a náležitě zdůvodněné podání Společnosti projednala již i komise rozpočtová — ale dále věc nedošla. Poslanec K. Adámek byl čestným předsedou archaeolog. sjezdu kutnohorského r. 1898, i jsou mu dobré známy resoluce a návrhy přijaté i zamítнутé, i úkoly, uložené musejním spolkům. Obnovili teď požadavek na ochranu památek, byl si jistě vědom, jak a kde jest pojmána vážná práce, i že pathetickou řeč snáze lze pronést, než pracovati bez hluku ... Jsme Adámkovi za to upřímně povděčni a radostně uvítáme den, jenž našemu boji přinese žádoucí vítězství.

Černý.

Přenesení ostatků Šafaříkových. Na Karlinském evangel. hřbitově po těžkých útrapách nalezl r. 1861. klid věhlasný Pavel Jos. Šafařík. Hřbitov byl nyní zrušen i převzala měst. rada pražská čestnou povinnost převezení jeho ostatků na hřbitov v Olšanech. Stalo se 13. května. Zmiňujeme se jen o průvodu a vytýkáme, že jeho uspořádání nebylo provedeno podle ustaveného programu. Mnohé známé osoby neviděli jsme. Při nevlídném počasí těšila se nás přítomnost starců Dra. Riegra, přednášejícího V. V. Tomka a j. Valná většina našich členů, mladších i starších, nepřišla ...

Černý.

Kde je vinník? Pan Max Dlouhý referoval v »Národních Listech« č. 53. ze 23. února t. r. o »Soupise« vydávaném Českou akademii,

kdež praví též: »Archaeologické komisi, jakožto orgánu veřejnou instituci a z veřejných fondů zřízenému, přísluší svatá povinnost, aby přetrhla hamižní egoismus jednotlivců, kteří, jsouce lásky k vlasti i národu prosti, do ciziny hanebný sáchr se vzácnostmi uměleckými provozují. Doufemež, že překaženo bude obchodování s českými uměleckými památkami, které dotud provozují ve stopách nedávno zemřelého pražského restauratéra všelicí lidé v Praze i na venkově, mnozí i titulem c. k. konservátora se honosící a spisy všeliké o archaeologických úlohách vydávající, kteří však o každé památké, jíž se dovtipují, ihned zpravují zahraničné starožitníky a za škaredý osobní zisk ochuzují vlast svou.« — Zde jest obsaženo těžké obvinění, jež by p. auktor sotva asi vyřkl, kdyby neopíral se o určitá fakta. Konstatujeme, že nikdo nepospíšil si s opravou, nikdo nereagoval. Známo ovšem, že některé pěkné památky i celé sbírky z majetku jednotlivců, kteří věci rozuměli i bývali pracovníky na našem poli, ocitly se ve Vídni, kdež je dobré platí. Poznámka pána Dlouhého oživila v nás jakousi vzpomínku i prohlédli jsme dva dopisy, jež jen náhodou staly se naším majetkem. Z jednoho opisujeme větu: Též připojuji list Jana Táborského z Klokočské hory, v druhém jedná se o Jansenově obrazu »Didot« ... Jméno pisatele dopisu chceme smlčeti dousajíce, že se polepší a že nebude na díle v praxi prováděti nečestné obchody, proti nimž theoreticky káže.

Cerný.

Nebezpečenství staré památky. Údolím sázavským z Čerčan k Sázavě staví se dráha. Trať po levém břehu běžící přešla právě pod hradem Dubou zajímavé hrady někdejšího městečka Odrance, probouravši je na obou stranách. Nutno pověděti, že prolomení stalo se šetrně a nebylo zbořeno víc nežli nutno. Jest jen důklivě žádati stavitele dráhy, aby při pěkné té šetrnosti setrvali, zejména aby zdí ssutin nebylo užito za material násypu.

Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Jedenáctá rádná valná schůze výroční byla konána 24. března t. r. ve dvoraně Umělecké besedy. Správnímu výboru jejímu jest upřímně děkovati za propůjčení místnosti. Schůzi řídil starosta, architekt Jan Herain. Uvitav přítomné, požádal zapisovatele za přečtení zápisu o minulé valné schůzi. Byl schválen bez námitke; taktéž schváleny výroční zprávy pokladníkova, jednatelova, správce sbírek i knihovníka, jež jsou podány níže. Ve volných návrzích dotazoval se p. JUDr. Jul. ryt. Nejedlý z Vysoké po vydání »Heraldiky«, p. Em. Neuman, učitel z Roztok, po popisu výzkumu levohradeckého. Vysvětlení podal jménem výboru jednatel. Usneseno z podstatných příčin »Heraldiku« nevydati. Jednání o popisu výzkumu levohradeckého trvá již 8 roků; nynější výbor, ač výzkum stal se před 10 léty, stále usiluje o konečné vyřízení věci. Jest konstatovati, že neuveřejněním popisu jest Společnost poškozována i hmotně, neboť odpadla vydatnější podpora okresního výboru v Karlíně. Popis byl slíben již na valné schůzi r. 1894, leč přes všechno naléhání nedostali jsme dosud rukopisu. Další zprávu o tom podáme v příštím čísle. Zpráva byla přijata na vědomí a oba dotazy odkázány výboru ku brzkému a konečnému vyřízení. Přikročeno k volbám. Skrutatory byli pp. Cyril Merhout a Alois Svoboda. Byli zvoleni: starostou Jan Herain, architekt; náměstkem starostovým Václav Brož, městský radní a majetník realit; pokladníkem Eduard Buška, účetní Zemské banky; prvním jednatelem A. B. Černý; druhým jednatelem Pavel Papáček, učitel při měšť. škole v Nuslích; správcem sbírek i archivu M. U. C. Jos. A. Jíra, assistent Národop. musea českoslov.; knihovníkem Ant. Matáškem, učitel; zapisovatelem JUC. Frant. Zuman; předsedicím výboru Jos. Sakář, architekt v Karlíně. Dozorci spolkovými zvoleni: Ad. Pečenka, c. k. místodrž. stav. rada; Jindř. Pštross,

hodinář a mechanik, a Eduard Sochor, architekt. Za náhradníky povoláni: MUDr. R. Čermák, Rud. Kříženecký, architekt a docent při české technice, K. C. Neumann, inženýr-chemik a Ant. Schiller, odb. učitel a typograf.

Zpráva jednatelova o činnosti roku 1899. V minulém roce bylo potřebí větší práce nejen naší, ale i přispění spolků příbuzných a vefejnosti vůbec. Za úkolem, přiděleným Společnosti sjezdem kutnohorským r. 1898, poslal výbor 10. července 51 korporacím a spolkům musejním dotazník o statistice jich a ochraně památek; žádal o zaslání materiálu snadno dostupného do 31. července, ostatního do 30. září. Ohlášením v »Časopise« (VII. 80.) i v denních listech dána o tom zpráva korporacím, jimž by snad nedošlo dotazníku. Reklamacím bylo ihned vyhověno; 8. listopadu byly upomnuty spolky a musea, jež nepodaly žádných zpráv, a lhůta prodloužena do 15. prosince. Celkem došly odpovědi od 36 korporací.* Věc, dojista důležitou, ignorovaly: Museum Kaunickeho a mus. spolek »Včela Čáslavská« v Čáslavi, Městské museum v Novém Bydžově, v Domažlicích, na Vys. Mýtě, v Rakovníce a v Sušici, Okresní museum v Hlinsku, Archaeol. a musejní spolek v Hořicích, Společnost přátel staroslovanské Budče v Zakolanech, Histor. a prům. museum pro záp. Čechy v Plzni, mus. spolek »Pelcl« v Rychnově nad Kn., mus. družstvo »Kašpar Šternberk« v Radnicích, Musejní spolek v Novém Strašecí a Vlastenecký musejní spolek v Olomouci. Nevšimavost těchto spolků nepřekázala provedení úkolu. Správný výbor jen lituje, že opozdění některých odpovědí způsobilo průtah u zpracování materiálu. Výbor hleděl obmeziti činnost obchodníků starožitnostmi, jež jde na příkro snahám spolků vlastivědných. Za ochotnou v tom podporu náleží díky p. Bedř. Kučerovi, účetnímu spořitelny táborské. Redakce »Jihočeských listů« v Č. Budějovicích k podobnému dotazu ze dne 6. prosince neodpověděla. Redakcím denních listů bylo posláno provolání o ochraně památek a obchodních starožitnostmi, jež otiskly jedině »Národní listy« a »Radikální listy«. Zkušenosti poučují, že inseráty těchto obchodníků, zvláště vídeňských, nebývají bez úspěchu; upozornili jsme administraci »Nár. listů« na důsledky těchto inserátů, žádajíce, aby jich nepřijímala. Dopisem ze dne 4. února bylo přislíbeno vyhověti naší žádosti. Stálé mizení a zkáza nárobníků v i vůbec méně všímaných výtvarných památek přiměla výbor, že pečoval aspoň o spolehlivá jich vyobrazení; obnovil v »Časopise« dřívější žádost členům, aby pamatovali na Společnost fotografiemi, i usnesl se pořizovatí nákladem Společnosti fotografie hlavně těch památek, jež buď dosud nejsou zobrazeny, neb jen nedokonale. Budiž s povděkem vzpomenuto ochoty býv. jednatele p. Jos. Trmala, jenž uvolil se opatřovati vhodný material z tohoto oboru za svých cest po Čechách, a Klubu fotografů amatérů, že upozornil na tu snahu ve »Fotograf. obzoru«. Upřímných díků zaslouží si redaktor »Fotogr. obzoru« a člen p. Frant. Dvořák za četné fotografické práce, vykonané pro Společnost, jak i jinde časem uvedeme. Taktéž rada Národop. musea československého projevila ochotu vydati nám za některých podmínek fotografie a kresby, netýkající se programu musejního. Jednání není ještě skončeno. Starostův náměstek, p. Václ. Brož, jednak sám bedlivě všímá si památek, jednak ochotně k žádosti výboru konal některá šetření. Podal zprávu, že památný viklan u Kadova, svévolně byv vyšinut z těžiště, jest ohrožen, pak že na přehradí Zvíkovu viděl množství pohrozených střepů středověkých, ač kníže Schwarzenberg dává nalezené předměty ukládati do své sbírky. Po žádosti výboru připovědělo okresní zastupitelstvo v Blatné, že postará se o zabezpečení viklanu; ústřední kníž. správa na Zvíkově neodpověděla. Zprávu »Nových listů« o zavážení Jeleního příkopu na hradě pražském, jakož i jinou zprávu o zkáze některých památek v basilice sv. Jiří zástupce nás shledal nepodstatnou. Zavážení netýká se Jeleního příkopu, nýbrž pozemků Lumbovských; u sv. Jiří zmizely sice

*) Sluší výslovně poznámenati, že ku korporacím, jež zodpověděly dotazník, náleží též Musejní sbor pro okres Vlašimský, a že nižadného z pražských museí nebylo v naší akci zatím pojato.

mnohé a cenné kusy, ale již před léty (viz ku př. »Časopis« I. 1893 str. 20). Starostovu náměstku náleží upřímný dík nejen za tato šetření, ale i za mnohé intervence osobní pro Společnost, jež sice bývají účinnější písemných, ne však vždy jsou přijemny. Patronátní úřad v Uhříněvsi byl požádán, aby při opravě kostela říčanského bylo dbáno původních plánů i aby nebylo porušeno některé památky. Z odpovědi shledali jsme, že oprava děje se s náležitou péčí. Vykonávaje důsledky resoluce, přijaté minulou valnou schůzí, přičinoval se výbor s plnou rozhodností, aby bylo šetřeno rázu staré Prahy. Do universitní komise pro zachování starobylého rázu Prahy byli vysláni jako naši zástupci pp. starosta Jan Herain a architekt Ed. Sochor. Zamýšlená stavba pí. Karlíkové vedle domu Rožánskova pod Chotkovými sady přiměla výbor k důraznému protestu (viz »Časopis« VII. 153) na sbor obecních starých, aby pohled na sady a Hradčany nebyl zcela zkažen. Druhý protest městské radě (viz »Časopis« VII. 154) byl podán proti vrchnímu vedení elektrické dráhy na Karlově mostě. Výbor požádal Uměleckou besedu, Archaeol. sbor Musea král. Českého, I. a IV. třídu České akademie, Manesa, Jednotu umělců výtvarných, Klub mladých a Spolek architektů a inženýrů v král. Českém, aby podporovaly tuto akci. Sbořením domů č. 931.—933 I. byl značně poškozen ráz Staroměstského náměstí, aniž lze doufati, že zde zhoubá skončí. Správní výbor uvažoval, kterak by příštím dobám zachoval trvalý, věrný obraz tohoto památného místa, i děkuje jedině obětovnosti dávného člena pp. Dra Jos. Teige a starosty, architekta Jana Heraina, že podjali se práce sice vděčné, než nemalé, uvolivše se sepsati dílo »Staroměstský rynk v Praze«. Část historickou píše Dr. Jos. Teige, popis historicko-umělecký Jan Herain. Dílo zajmeme asi 30 archů a vyjde po sešitech. Dále pak usiluje výbor o získání otisků pečetí — z většiny neznámých — jež jsou přivěšeny ke stížnému listu českých pánu do Kostnice r. 1415. Museu král. Českého dostalo se sice darem pěkného fotogramu, ale pečeti nejsou zde dosti zřejmy. Požádali jsme dopisem 6. května universitní knihovnu v Edinburku, majitelku vzácné té památky, aby opatřila na náš náklad sádrové otisky pečetí. Jsme povinni upřímnými díky panu prof. Dru V. E. Mourkovi, t. č. děkanu filosof. fakulty při české universitě, který nám byl ochotný prostředníkem, užív i hojných styků svých v Anglii; než všecko snažení bylo marno, nedostalo se nám dosud ani odpovědi. V srpnu 1899 byl konán XI. sjezd ruských archaeologů v Kyjevě; Společnost děkuje druhému jednateli p. Pavlu Papáčkovi, že uvolil se být jejím zástupcem po celou dobu sjezdu a podal věcný referát (viz »Časopis« VII. 107, 141). K zahájení sjezdu poslán z výboru pozdravný telegram. V červenci bylo provedeno dřívější usnesení o sbírání jmen pomístných. Vydali jsme zevrubný dotazník, jenž přiložen byl ke 2. číslu »Časopisu«, a rozeslán i všem jednatelům spolků učitelských, sdružených v Ústř. spolku jednot učitelských, aby byl rozdán členům. Celkem bylo rozesláno na 4000 výtisků, na něž došlo do dnes 114 odpovědí, velmi různého zpracování. Vzdáváme upřímný dík všem, kdož vyhověli naší žádosti, taktéž redakcím učitelských listů za otiskování zpráv. K žádosti sl. Vil. Gautschovy, učitelky v Týně nad Vlt., byly dány pokyny, kterak by bylo lze zachovat rodný domek Puchmayerův, ač zdá se, že ušlechtilá snaha jest marna. Vysloven byl souhlas s návrhem komisie pro zřízení veřejné lidové čítárny v Praze. Činnost vnitřní jako obvykle spočívala ve členských schůzích a poučných výletech. Výbor konal 13 schůzí; členských schůzí bylo 6 a přednášeli v nich pp.: Jan Herain 30. ledna »O staré Praze a zachování starobylého rázu její«; Dr. Jos. Teige 11. února »Křenový dům na Staroměstském rynku«; 17. března konána přátelská schůze na paměť 40letého působení prof. Dra Jana N. Wolfdicha jako učitele a spisovatele, při níž přednášel doc. Dr. Jindř. Matiegka »O tělesné povaze člověka fossilního a přehistorického«; Jan Herain 26. dubna »Ze života pražských výtvarných umělců století XVI. a XVII.«; Frant. Škorpir 10. května »Z pravomocnosti kladenské«; Pavel Papáček 27. září »Archaeolog. drobnosti ze zápisů turistových (o památkách poznaných na Rusi). Veškero úsilí jednatelovo, aby přednášející byli jinými vystřídáni, zůstalo bez úspěchu;

mnohdy nedošlo ani odpovědi na dopis. Náhradou schůzí bylo 6 výletů. První, konaný na Karlštejn 1. června, lze řaditi k nejzdařilejším, jež Společnost kdy podnikla. Účast byla neobyčejně značná; mile překvapila nás přítomnost vzdálených členů pp. B. Bernaua z Plaňan a Frant. Durasa ze Slánského. S napjatou pozorností byl sledován výklad starostův p. Heraina, trvající déle $1\frac{1}{4}$ hodiny. Cílem výletu 21. června byl Levý Hradec, kdež opět vykládal p. starosta a p. Dr. Jos. Teige. Přítomný býv. člen výboru, p. prof. Jan Soukup, podal zprávu o výzkumu, jež zde podnikla Společnost v r. 1889–1890. Dne 13. srpna uspořádán výlet na Mělník. Ač výslově nepřáli jsme si uvítání, přece nás jménem sl. městské rady pozdravil starosta p. Alois Schrencker s p. tajemníkem K. Zamastilem, dbající i našeho pohodlí. Průvodcem po památkách mělnických byl nám p. tajemník Zamastil, oddav se nám po celý den. Těž vzdálenějších členů dostavili se na Mělník pp.: L. Doměčka z Hradce Králové, za Měst. histor. museum, Maxim. Lopata z Litoměřic a Jos. Zeman, správce cukrovaru ze Židovic. Za neméně značné účasti jako všechny výlety konán při velmi nepříznivém počasí 8. výlet na zříceninu Jenštejna, kde o historii hradu a jeho majitelů promluvil p. Cyril Merhout. Popis Jenštejna otiskuje se v »Časopise«. Dne 22. října byl konán výlet na Prosek u Vysokočan, 3. prosince pak vycházka do baziliky sv. Jiří na královském hradě. Na obou místech obšírně vykládal p. architekt Jan Herain. Ze členů venkovských súčastnil se obou posledních vycházek p. Förster, důchodní z Pečeck. Převážné většině členů, jež nemůže být účastna schůzí a vycházek, jest náhradou spolkový »Časopis«; ukončil VII. ročník. Přejeme si všichni stálého zdokonalování listu; kék vzroste brzy i rozsahem. Pečlivá úprava části obrázkové jest hlavně zásluhou ochotných ilustrátorů pp. Vojt. rytm. Krále z Dobré Vody a JUC. Frant. Zumana. Náklad na »Časopis« stoupá každým rokem, ale přese vše úsilí nedosáhli jsme dosud počtu 2000 členů. Některí z pp. členů upřímně snažili se získati jiné; znova budíž poukázáno k horlivosti pp. Václ. Schmidta, adjunkta, a Jana Sokola, účetního cukrovaru ve Zvoleněvsi, kteří stále přihlašují nové členy nejen z okolí, ale i z kraju vzdálenějších, i z poněmčílého území. Jednateli Měst. musea v Pardubických panu Frant. Velinskému jest děkovati za účelné rozšiřování námi vydaného spisu »Hory Kunětické« dosud v počtu na 700 výtisků. Valná většina pp. členů platí ročně 1 zl., z něhož sotva lze uhraditi skutečná vydání; fond to zcela nedostatečný k větším pracem, neboť nutno mít na zřeteli, že vydávání »Časopisu« není hlavním úkolem Společnosti; její činnost jest určena mnohem širé. Mimo některá okresní zastupitelstva se 5 zl. ročně čítá Společnost ke stálým příznivcům sl. Občanskou záložnu v Karlíně se 25 zl. a Občanskou záložnu na Smíchově se 10 zl. ročního příspěvku. Obnosem 500 zl. dostalo se Společnosti již po druhý rok zemské podpory od sněmu království Českého; při nepatrném jmění našem značí tato suma značný přírůstek pokladní. Uctivý dík náleží J. J. Jiřímu knížeti z Lobkovic, nejvyšší maršálku krále. Českého, za přízeň, již schýlil se k naší žádosti. Členů čítala Společnost na konci roku 1899 uhranek 1706; z nich bylo činných 1527, přispívajících 155, příznivců 22, zakládající 2, býv. jednatel p. Jos. Trmal a Museum královského města Nymburka. Umrtím ztratila Společnost 4 členy; na prvném místě budíž vzpomenuto prof. Dra Jos. Emlera, pracovníka vysoce zasloužilého, odb. učitele Ant. Šolty v Chrudimi, odborníka zkušeného a nadšeného ctitele našich památek, PhDra Karla Plischke, býv. jednatel a spolupracovník při Národop. výstavě českoslovanské. Nekrolog viz v »Časopise« VII. 22, 28, 114. V roce zemřel i nedávný člen p. MUDr. Alois Pluhař, obv. lékař v Rožďalovicích. Na konci zprávy děkuji jménem výboru všem, kdož přispívali do »Časopisu« články či obrazy, přednášeli ve schůzích a na vycházkách, či podporovali Společnost hmotně, či získali členy, vůbec všem, kdo jakkoliv prospěli Společnosti, i těm, kdož aspoň měli vůli dobro u. O některých věcech nepatrných nezmínil jsem se; o jiných bude promluveno za čas. Není lze ve zprávě uváděti vše, o co jsme usilovali. Naše tužby nesou se výše a jsme povinni spěti dál, necouvajíce před okamžitým neúspěchem a nečekajíce na pomoc cizí.

V Praze, 31. prosince 1899.

Jednatel A. B. Černý.

Zpráva pokladní za r. 1899.

Příjem:

	Účet „Staro- měst. rynské zl. kr.“	Účet „Hera- diky“ zl. kr.	Běžný účet zl. kr.
Zůstatek z r. 1898	410 51	271 14	
Z usnesení výboru převeden honorár p. Vojt. ryt. Krále z Dobré Vody z účtu běžného na účet „Heraldiky“	200 —		
Příspěvky členů	2032 42	—	
Dary	255 02	—	
Za prodané publikace	126 98	—	
Zemská podpora	500 —	—	
Úroky	9 50	—	
Záloha běžného účtu	283 10	—	

Vydání:

	Účet „Staro- měst. rynské zl. kr.“	Účet „Hera- diky“ zl. kr.	Běžný účet zl. kr.
Z usnesení výboru převeden honorár p. Vojt. ryt. Krále z Dobré Vody z účtu běžného na účet „Heraldiky“	200 —		
Tiskárně Al. Wiesnera za „Časopis“ roč. VII.	1138 25		
, , , , zvláštní otisky	15 82		
, , , , tiskopisy	54 32		
Za reprodukce obrázků firmy Jana Vilima	222 53		
Dodatečně na výstavku nálezu podbabského Pauslů administrativní	33 68		
Honorář redakční	180 —		
Honorář za sestavení ukazatele k „Časopisu“ VII. Známkovynářské, poštovné a výlohy expediční	185 —		
Nájemné za užívání místnosti v „Merkuru“	20 —		
, skříň při bytu jednatelově	163 98		
Novoročné, odměny, posehně atd.	60 —		
Kancelářské potřeby	20 —		
Za paní listů agitačních, opisy, porta a doručné poukázk	43 91		
Příspěvek p. Papáčkovi k sjedtu v Kyjevě	12 80		
Za knihy, kupené pro knihovnu, a jich vazbu	186 05		
Za koupene mince	50 —		
Různá vydání	40 28		
Za kopie plánů p. Jos. Vítkovi	6 —		
Za reprodukce ilustrací firmy Jana Vilima	4 92		
Za fotografie též firmy	15 —		
Honorář za kresbu na obálku Lad. Novákovi	28 —		
Odměny zřízenecům a posluhům	10 —		
Záloha poskytnutá na účet díla „Starom. rynk“	5 10		
Zůstatek na r. 1900	283 10		
	220 01	283 10	
	696 01		
	420 01	696 01	
	341 66		
	65		

Porovnáno s doklady přímů a vydání a shledáno správným.

Eduard Buška, Adolf Pečenka, Jindřich Pštross, Eduard Sochor,
t. č. dozorcové spolkoví.

V Praze, 1. ledna 1900.

Zpráva o sbírkách Společnosti za rok 1899. V minulém roce darovali k archaeologickému oddílu našich dočasných sbírek P. T. pp.: V. Černý, c. k. pošt. assistent t. č. v Praze: 6 zlomků pazourkových, nalezených v Klimkovicích ve Slezsku; Bedř. Housa, hl. pokladník kr. hl. m. Prahy: kost zvířecí; K. Kulhánek, truhl. mistr na Smíchově: polovinu velké nádoby typu knovízského, zlomek hrnečku, střep okraje nádobky s úškem a úško, pochádící vesměs z polí »Vrchů« ve Lžovicích na Karlinském; Leop. Novák, učitel při měšť. škole v Chlumci nad Cidlinou: 7 kusů zajímavých kachlů, nalezených při stavbě domu Sokolářova tamže, a jich fotografií; Fr. Páris, adv. úředník v Praze: dva přesleny z hradistě Lštění nad Sázavou; Alois Svoboda, účetní v Praze: 4 pozdní nádoby vykopané při přestavbě domu Rottova na Malém rynku v Praze. — Skrovny oddíl numismatický byl rozhojněn dary, jež učinili P. T. pp.: jednatel A. B. Černý 11 mincí stříbrných z nalezu u Slavče; V. V. Martinek, obchodník v Strmilově: 4 stříbrné mince; knihovník Ant. Masák: měděnou minci Augusta III., krále polského. Z nalezu ve Slavči bylo zakoupeno od p. Ed. Moravce, říd. učitele, 175 stříbrných pfeniků, z nichž náleží dosud určené Fridrichu Rak., Albrechtu Rak., Ladislavu Pohrobkovi, městu Pasovu a Solnohradu. Do sbírky obrazů darovali pp.: B. Bernau, spisovatel v Plaňanech: vyobrazení náhrobu Mandalař Cetenské z Cetna, Jana z Valdštejna, Jiříka Vančury z Řehnic a Anežky Kamýcké ze Sulevic; vdp. Kar. Müller, děkan v Kamenném Újezdě: fotografií gotického sanktuaria a obrazu Madony na postranním oltáři v kostele tamním; Emanuel Neumann, učitel v Roztokách: 8 fotograf. desek předmětů národopisných i památek výtvarných z Číčovic, Ořecha, Řeporyjí, Stodůlek a Zadní Kopaniny; Erh. Sichra v a, majitel domu v Praze: 8 snímků s desek, darovaných p. Neumannem, a fotografií zbořených domů č. 931.—933. na Starom. rynku. Fotografiemi obrazů, potřebných pro »Staroměstský rynk« i jinými vydatně rozhojnil naše sbírky člen, p. Frant. Dvořák, redaktor »Fotogr. obzoru«, připo- věď i na dále Společnosti ochotné služby své. Ze sbírek Společnosti bylo darováno Museu král. hl. města Prahy z nalezu u doby bronzové v Šárci u sv. Matěje: 2 kartony s úšky nádob, bronzová jehla s hlavicí (18,7 cm.), zlomky bronzových srpů, bronzová jehla (9 cm.), část ostří bronzového meče (10,4 cm. dl.), malá bronzová sekerka, 3 brousky čtyřhranné, podlouhlé, 6 kamenných koleček, půl přeslene (?) z opuky, 2 kousky pazourku, pazourková šípka a hliněný přeslen tvaru kloboukovitého. Mimo to bylo darováno témuž Museu ze starých sbírek Společnosti A) z věcí, jichž původ nemohl být zjištěn: Několik celých kachlů i zlomků, jak gotických, tak pozdějších, polévaných i nepolévaných, úhrnem 39 kusů, střepy středověké, zlomek zámku od ručnice, hvězdice z ostruhu, šípka s tulejkou a přeslen. B, z věcí určených: 5 zlomků kachlových z Hrušic, část okraje pozdní misy se značkou na dně, 4 střepy s vlnicí a j. ozdobou a část polévané dlaždice, vesměs z Ostrova v Davle; 11 kusů středověkých rýhovaných střepů s vlnicí, výhon parůžku a železný nožík z Uhelného trhu v Praze; část kování, zámeček, kus ozdobného hrdla nádoby, mosazný klíček, soška P. Marie z bílé hlínky, skleněná kule, vidlička a gotický klíč, vesměs z Můstku v Praze; kost a 3 střepy z konce doby předhistorické z Vyšehradu; 5 tuhovaných střepů, nalezených před proboststvím na Vyšehradě r. 1888, zvonek a ozdoba, nalezená na Rejdišti. Mimo to darovány sem i zlomky kachlů, jež obdržela Společnost od pp. Leop. Nováka, učitele při měšť. škole v Chlumci nad Cidl. a Ant. Nemanského, přednosti stanice v Běchovicích. Jméinem výboru děkuji upřímně všem P. T. dárcům a prosím, aby byli Společnosti i na dále pa-měliví.

V Praze 31. prosince 1899.

Jos. A. Jíra,
t. č. správce sbírek.

Zpráva o knihovně Společnosti za rok 1899. Uplnulý rok dlužno počítati k nejpříznivějším pro knihovnu spolkovou. Byla rozhojněna nejen neobyčejným počtem spisův, ale ty vynikají i značnou cenou. Na předním místě stojí knihy došlé darem. Počet jich jest 60 v 78 svazcích, svědectví to stále rostoucí přízně k Společnosti. Bylo totiž v r. 1898 dárců 12, kteří da-

rovali 24 spisy, kdežto v minulém roce bylo jich 31. Zvláštní přízní k Společnosti vyniká sl. Akademie umění v Krakově, která darovala opět objemný spis »Lud Bialoruski«, cenný spis prof. Piekosínského »Heraldika polská wieków srednich«, sl. Česká akademie císař Františka I. darovala svůj spis: »Oslava stých narozenin Pavla Jos. Šafaříka« p. V. M. Kaškarov prostřednictvím druhého jednatele p. Pavla Papáčka daroval jím redigované důležité »Izvěstija kalužkoj učenoj archivnoj komissii«, Dr. Stanislav Elias Radzikowski svůj spis »Z folkloristyky Slowackiej«. Dále darovalo sl. Městské historické museum v Hradci Králové pojednání a zprávu za r. 1897, sl. kuratorium Měst. prům. musea v Plzni své zprávy za r. 1887. a 91. a stanovy, sl. Zemské museum pro Bosnu a Hercegovinu 1 spis, sl. Musejní spolek v Telči 1 spis, sl. ředitelství obec. gymnasia v Slaném 1 spis, sl. kuratorium Uměl.-prům. musea v Praze »Zprávu za r. 1898«, správa česk. prům. musea Náprstková »Průvodce sbírkami«, p. architekt Rud. Kříženecký svůj spis »K. J. Dientzenhofer a článkování architektonické letohrádku hr. Michny a prelatury u sv. Mikuláše na St. Městě v Praze«, dp. Ed. Sittler a Dr. Ant. Podlaha svoje nákladné dílo »Album sv. Janské«, p. PhDr. Jos. Teige »Almanach kr. hl. města Prahy na rok 1899 a 1900«, jednatel Společnosti p. A. B. Černý 6 vědeckých spisů historických. Dále daroval p. V. Černý, učitel ve Slavětině 7 spisů, p. Jakub Vrba, učitel, 1 spis, p. Jindřich Vitásek 1 spis, p. J. V. Želizko 4 spisy, p. Fr. Škorpil, učitel, 1 spis, p. JUDr. Čeněk Pinsker 1 spisy, p. Bedřich Tuček 15 spisů, p. prof. Vavřinec Dušek 1 spis, p. Cyril Merhaut 3 spisy, p. Dr. J. V. Simák 1 spis, p. Tomáš Gössl 4 spisy, p. Ed. Homolka 1 spis, p. Hynčík Gross, knižecí úředník při archivu na Krumlově, 2 spisy, p. Antonín Materka, měst. kontrolor ve Vršovicích, 1 spis, p. JUDr. K. V. Adámek 2 spisy a p. redaktor Jan Hejret 1 spis.

Všem dárcům vzdává výbor nejvýznamnější díky.

Darem jako pokračování dostalo se Společnosti od sl. Archaeologického sboru Musea královského. »Památek arch. a místopisných«, od sl. Akademie umění v Krakově »Materyaly antropologiczno-archeologiczne«, od sl. Společnosti archeologicke v Berlíně »Nachrichten über deusche Altertumsfunden«, od sl. mus. a liter. spolku »Palackého« v Slaném »Slánský Obzor« a od sl. Musejní společnosti pro okres Humpolecký »Zprávu za r. 1897«. Také těmto příznivcům buděž vzdány upřímné díky.

Výměnou získala knihovna nově od sl. Zemského archivu chorv.-slavoncko-dalm. jeho »Vjestník«, péči jednatele p. Černého od sl. Společnosti musejní pro slezské starožitnosti ve Vratislavi její »Zeitschrift« (od počátku), mimo to »Časopis Slovenskej museálnej spoločnosti«, »Sborník Musejní společnosti« ve Valašském Meziříčí a od sl. ředitelství vyš. real. gymnasia v Táboře »Zprávy« od r. 1883.

Výměnou jako pokračování dostala knihovna: Časopis Matice Mor., Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, Glasník zem. musea v Bosně a Hercegovině, Vjestník chorv. archaeol. společnosti Starohrvatského prosvětu, »Lud« organ národopis. společnosti ve Lvově, »Wiadomości numizmaticzno-archeologiczne«, Sborník Musejní sloven. společnosti, Český časopis historický, Sborník České společnosti zeměvědné, Věstník Národop. musea českoslovanského, Zprávy o činnosti musea českoslov., Method a Věstník českoslovanských muzeí a spolků archaeologických.

Koupí nově získáno důležité dílo Dra. K. Chytily: »Vývoj miniaturního malířství českého za doby králu rodu Jagellonského«; odebírá dál: »Soupis uměleckých památek v královském Českém a Čermákovy »Mince za panování rodu Habsburského«.

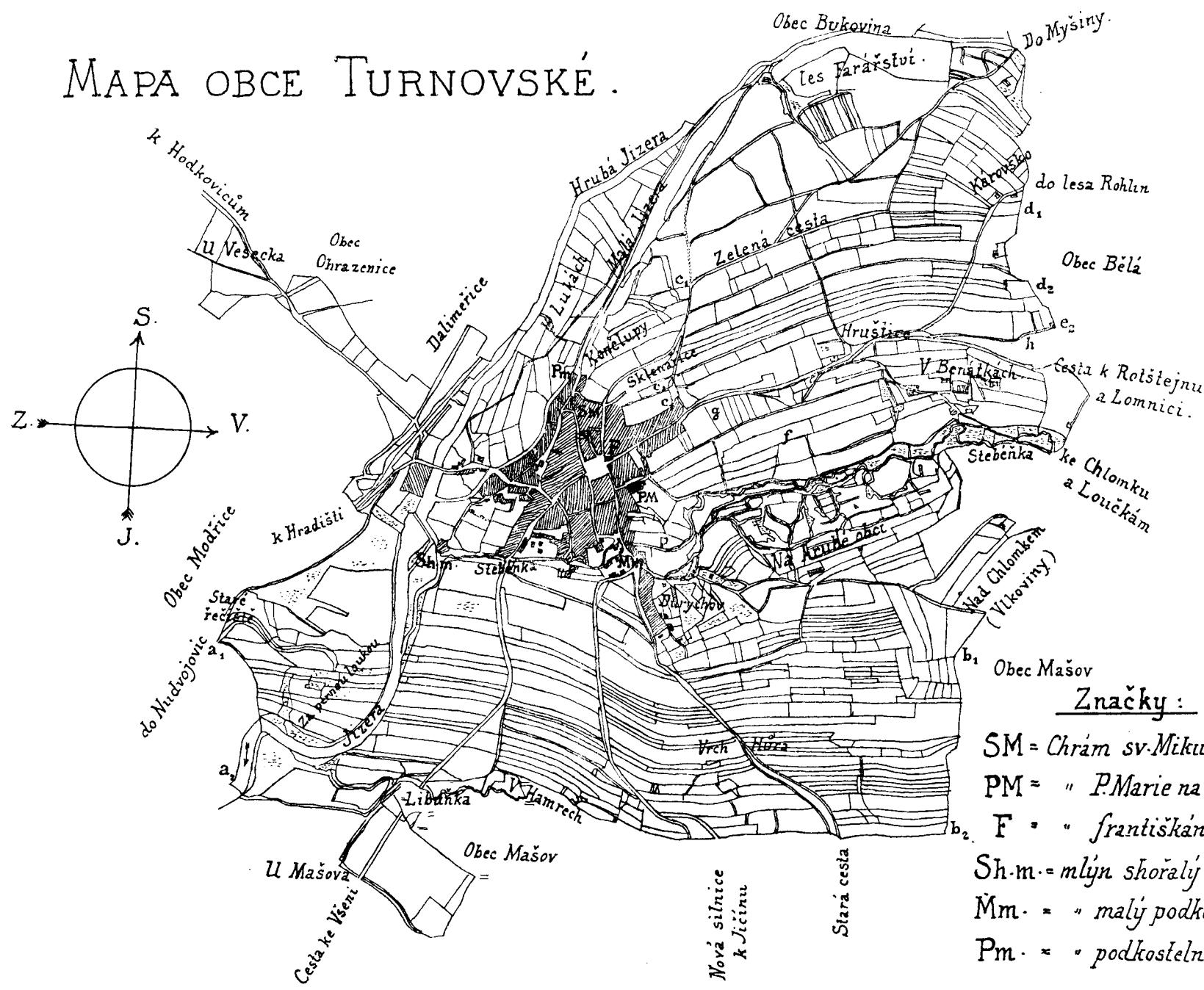
Koncem správního roku 1899 čítala knihovna 499 spisů v 761 svazku. Členům půjčeno 36 svazků a nově svázáno také 36 svazků.

V Praze, 31. prosince 1899.

*Ant. Masák,
t. č. knihovník.*

Z nedostatku místa odkládáme na příště výkaz nově přistouplých členů a celou občasnou zprávu pokladní.

MAPA OBCE TURNOVSKÉ.

Značky :

- SM = Chrám sv. Mikuláše .
- PM = " P. Marie na hřbitově
- F = " františkánský
- Sh.m. = mlýn shořalý .
- Mm. = " malý podklášterský .
- Pm. = " pod kostelní .

DAPA

HORNÍHO POJIZERÍ

OKOLO R. 1400

Výklad značek:

- ◆ HRADY PANSKÉ
- Tvrze k nimž přísluší
zboží vladycké
- △ KOSTELY & KLAŠTERY
- ◆ MĚSTA
- VSI Zboží církevní
jest podtrženo

Pravé pole plafonu někdy dobrovického.

Sv. Jan Ev.

Levé pole plafondu někdy dobrovického
z „vévodské síně“.

Sv. Marek.

Horní pole plafondu někdy dobrovického.

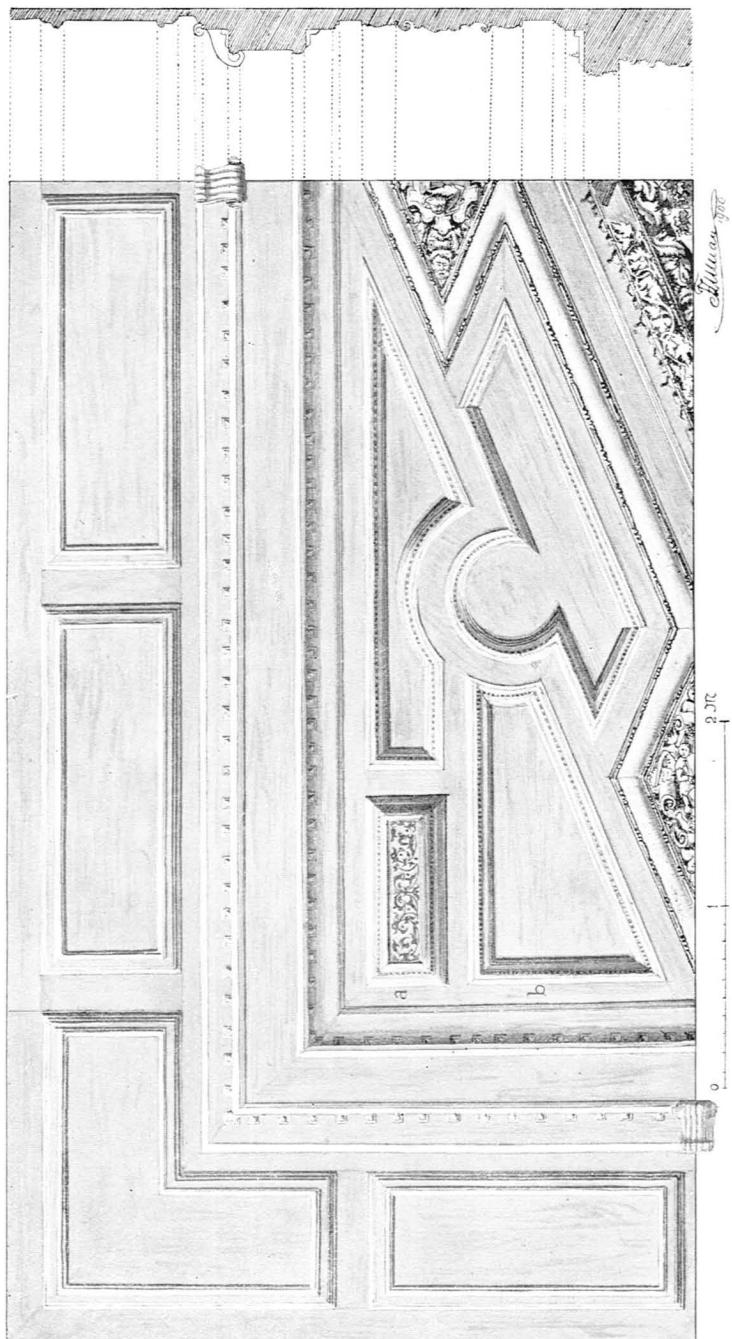

Sv. Lukáš.

Dolní pole plafondu někdy dobrovického.

Sv. Matouš.

PRŮSEK LIŠTOU

a

b

UKÁZKA
Z VÝZDOBY KOLMÉ PLOCHY STŘED POLE

MALBA NÁPLNĚ.

Plafond vévodské síně zámku Dobrovického. Pohled na čtvrtinu stropu.

Tělesné ostatky Pavla Jos. Šafaříka.

Dr. *Jindřich Matiegka*.

Když přenášeny byly tělesné ostatky Pavla Jos. Šafaříka z tichého hřbitůvku karlínského na hřbitov olšanský, podrobil jsem lebku tohoto vynikajícího muže, ctěného od celého národa a zasloužilého pro celý slovanský svět,¹⁾ vyšetření kraniologickému.

Vlastní exhumace byla provedena 13. května 1900 o 7. hod. ranní; po ní bylo mi možno v době poměrně krátké před slavnostním převezením ostatků zjistiti nejhlavnější znaky a rozměry lebky, a opatřiti i několik fotografických snímků.

Ve kryptě zděné, ale zemí zanesené byly nalezeny již jen pouhé kosti a zbytky dřevěné rakve. Vlhká půda hřbitůvku, ležícího pod svahem Žižkova, umožňuje patrně vůbec rychlý rozklad organických látek.

Kostra byla ovšem dosti dobře zachovalá; na lebce samé jest pouze přední stěna dutin čelních po levé straně vmačknuta a nosní kosti poněkud porouchány. Lebka měla obvyklou barvu zahnědlou a obsahovala něco málo vlhké hlíny.

Předem budiž všeobecně konstatováno, že lebka, jejiž ploché kosti jsou vesměs slabší, jeví tvary velmi ušlechtile a zaokrouhlené a jest nápadně pravidelná. Nebylo možno zjistiti na ní nějaké odchylky.

Lebka nese všechny znaky lebky mužské; tuto povahu prozrazuje jak svou klenbou, tak svými oblouky nadočními a výčněly soscovitými i bodcovitými, silněji vyvinutými; čáry spánkové jsou naznačeny slaběji.

Ačkoliv lebka náleží muži šedesáti šesti let, nejeví zvláštní známky sešlosti věkem; kosti nejsou atrofické a švy jsou z velké části otevřeny; chrup jest velmi zachovalý, v přední části úplně. Pěkné zuby jsou sice silně ubroušeny, ale z 32 chybí jich pouze 6 (1 lícní a 5 třecích).

¹⁾ Srv. Časopis Spol. př. star. č. v Praze, III. 1895, str. 33, kde podána též podobizna, snímek rukopisu a obraz náhrobku.

Mozkovna podává, hledíme-li shora, obrys pravidelného oválu, v předu poněkud užšího než v zadní části. Klenba příční jeví pohledem ze zadu jako oblouk poměrně vysoký, jednoduchý. Při pohledu se strany jsou patrný vysoká klenba čela a temena, jakož i plné tvary týlu.

Obličej jest spíše nízký a zvláště také v dolní své části širší; očnice jsou vysoké, nos střední výšky; vúbec jest obličej jak v celku tak v jednotlivých částech velmi pravidelný, symmetrický a ušlechtilých tvarů; kostra obličejobá odpovídá pak celkem typu, který nám podávají známé podobizny Šafaříkovy.

Lebka Šafaříkova z předu. (Fotografoval Dr. Boh. Matějka.)

Pokud se rozměrů týče, zajímá nás ovšem v první řadě obsah mozkovny (capacita). Měřil jsem ji vzhledem k okolnostem prosem a to dle methody odporučené Brokou pro křehké lebky.²⁾ Nemám však jistoty, že veškerá vlhká hlína z lebky byla odstraněna; mimo to ulpěla při vyprazdňování dutiny lebeční část materiálu zkušebního na vlhké stěně lebeční, tak že získaná číslice znamená jen minimum skutečného obsahu lebky. Nicméně bylo vyplňovacího materiálu, opětne přeměřeného, celkem upotřebeno 1738 cm^3 , tedy skoro o 200 cm^3 nad průměr. Tento značný obsah

²⁾ Ovšem výhradně užívají užší nálevky jeho, kterýmžto spůsobem se docílí podle mých zkušeností týchž výsledků, jako při obvyklém měření broky.

mozkový svědčí patrně o mozku mohutně vyvinutém. Váhu mozku můžeme dle methody Manouvrierovy odhadovati na 1512 gr.³⁾

Z ostatních rozměrů, většinou zjištěných podle methody francouzské, uvádíme následující: největší délka mozkovny 188 mm, její šířka 154, výška 146, obvod horizontální 549, oblouk příční 320, podélní 380, šířka obličeje 145, výška oličeje 117, výška horního obličeje 69 (se zuby 79), šířka očnice (franc.) 40, výška 36, výška nosu 53, šířka 27 mm.

Lebka Šafaříkova se strany. (Fotografoval Dr. Boh. Matějka.)

Z rozměrů těch lze si vypočíti následující indexy: Index $d : s = 81\cdot 91$, $v : d = 77\cdot 66$, $v : s = 94\cdot 80$, obličejoby 80·69, horního obličeje dle Virchowa 47·58, očnicový 90, nosní 50·94.

Podle toho jest tedy lebka mírný brachycefal (krátkolebec), při tom vysoká se širokým obličejem, vysokými očnicemi a středním nosem. Jest to dobrý typ lebky slovácké.

Celkový rozbor svědčí o lebce velmi pravidelné, vykazující vedle ušlechtilých tvarů značnou kapacitu mozkovny a odpovídající onomu velikému nádání a duchu, kterým Šafařík vynikal.

³⁾ Weisbach udává pro Čechy váhu mozku dle své methody zjištěnou 1368·31 gr., pro Slováky 1310·74 gr.

Turnov do válek husitských.

Dr. J. V. Šimák.

II.

(Ostatek.)

Města třináctého století u nás bývala zakládána ne podle řádu slovanských, ale podle t. zv. práva zákupného, emfyteutického. Pán postoupil přistěhovalému obyvatelstvu pozemky v dědičný nájem, jenž odváděl se pode jménem úroku pololetně.

Právo zákupné přišlo k nám z Němec, kamž dostalo se prve ze zemí románských, i sluje též právem německým neb purkrechtním; osady, vysazené tím právem, lze poznati snadno podle rozdelení půdy.

Pozemky totiž nové obce rozdelený byly pravidelně v dlouhé, rovnoběžné lány stejné výměry. Lán (léhe, hobe, hufe, lat. mansus, laneus) značí původně to, co jedním pluhem lze zorati, pozemek, jenž stačí k výživě jedné rodiny. Lán činil jednotku katastrální, usedlost, jedinou právní osobu, i nemohl být větší neb menší. Lány v různých obcích podle místa a osobnosti jsou rozdílny, v mezích však též obce jsou tedy stejny. Bylo-li potřeba, lány se sčítaly nebo dělily; ale potom získaná výměra pozemku nikdy netvořila jednotku novou, ale buďto násobek nebo zlomek lánu původního.

Lán měřil se na jitru (jugerum, morgen). Jitro jest plocha, jižto jeden pluh zorá za dopoledne; neb den za stara čítal se jen do hodiny polední. Z lánu držitel platil obyčejně 1 kopu úroku.¹⁾ Vedle pozemků rozměřených zbyla ještě část půdy nerozdelené, obecní les nebo pastviny.

Rozdelení půdy je pro novou osadu právním skutkem prvního řádu. Na něm záleží práva, služebnosti, povinnosti sousedů k sobě na vzájem, k obci i k vrchnosti.

Je-li práce spojená s rozdelením pozemků a s přijetím sousedských poměrů jednou hotova, není dojista proč měnit její výsledky, pokud slouží témuž účelu. Každá proměna přinesla by nepohodlí, ano škodu nejen jednotlivci, ale i celku. Účel usedlostí hospodářských byl až do nedávných dob týž, jako před věky, prostředky tytéž — měly by se měnit tedy základy?

Stavení, ploty, dvůr, náves, cesty, úvozy, meze přejímá držitel po držiteli; nemění bez potřeby, neboť nepřejímá majetek, řec prostou, ale i závazky k sousedům, jichž rušiti nesmí, leda s jich svolením, a to již je obtíž.

A tak i pole trvají přirozeně v témž rozsahu a mezích, jako po věky. Tím spíše, kdy podle rozměření půdy rozvrženy jsou i povinnosti a platy. Libovolné rušení starých měr mělo by v zálepští i zmatky finanční i právní.

¹⁾ Meitzen: Agrarwesen. Hufenverfassung. — Zoubek: O zakládání měst, str. 17. — Peisker: Knechtschaft in Böhmen. — Lippert: Socialgeschichte.

Tedy trvá staré rozdělení, dokud není závažných příčin měnit je. Ale pak nutno provésti proměnu ne v malém kousku, ale u velkém rozsahu, a je vždy událostí svrchovaně významnou, poníž jistě zůstanou zprávy neb stopy.

Nemáme-li však svědectví neb faktických známek pozdějších proměn, můžeme tedy souditi, že staré rozdělení zachovalo se aspoň v některých rysech až do časů novodobých.

A zase naopak: Souhlasí-li nynější rozdělení půdy se známým způsobem starých řádů, aspoň v hlavních kusech, a lze-li dokázati o odchylkách, kdy nebo jak vznikly, neb aspoň pravděpodobně je vysvětliti, možno nynější rozdělení pokládati za původní.

*

Sledujeme-li rozměření půdy obce turnovské, jak zachyceno jest na staré mapě katastrální, viděti zřejmě, že staré rozdělení namnoze dosud je zachováno.

Podle něho usuzujeme, že Turnov vysazen byl po právu zakupném, i vedeme všecky jiné důsledky, odtud plynoucí.

Bedlivým přihlédnutím k mapě snadno rozeznáme původní areal sousedských gruntů, podle toho, kde pozemky rozměřeny jsou v dlouhé pravidelné, pruty lánů; kde není soustavy lánové, jsou buď pozemky obecní, nebo plochy původně obecní a potom rozdrobené, nebo pozemky prvočně cizí, které druhdy k městu nenáležely.

Za cizí grunty, teprve později připojené k městu, klademe t. zv. Daliměřicko a Vesecko. Již polohou naprosto odchylnou od města, uprostřed mezi panstvím svijanským (Modřice) a rohozeckým (Ohrazenice) (prvotně jedinou državou), svědčí, že jsou to pozemky vrchnostenské, odprodané asi ode dvora v Daliměřicích a v zaniklé Vesci.

O cípu u Mašova máme doklady z poč. 17 stol., že byl panský. Rovněž louky mezi oběma Jizerami byly panské. R. 1509 dán jest ostrov mezi mosty Volfu kuchaři, aby z něho k městu platil, a tak snad i luka ostatní trhem neb dary.

T. zv část nad Chlomkem, se dvorem, jež slul někdy »Vlkoviny«, je asi zbytek državy samostatné nebo manské.

Tedy původní hranici gruntů sousedských činí na severozápadním Jizerou, od stoku Jizerou sama (staré řečiště její dosud na mapě patrnou, i lány, prvotně na levém, nyní však na pravém břehu.)

¹⁾ Dr. Pekař v referátě svém v Č. Čas. Hist. VI. 164. nesouhlasí s předpokladem, že již před založením města existoval Turnov jako vesnice. Obsírným listem soukromým minční své šíře vyložil. O věcech těch není dosud možno rozhodovati. Předloni, když psal jsem historickou část nejstarších dějin turnovských, neměl jsem ještě spracovaný material topografický ani studii mapových, a tudíž předpoklad vzal jsem prostě z dosavadních teorií. Nyní, vykonav práci tu, nemám proč tajiti, že sám chýlim se ke zdání Pekařovu, že Turnov jako město založen byl na místě před tím neosazeném. Ovšem připouštím, že lze hájiti i možnosti první. Potřebí, aby obecní naše vědomosti v tom směru více se prohloubily.

Jdouce od jihu, vidíme první kus lánu sousedských ($a_1 a_2$ až $b_1 b_2$) jenž táhne se v dlouhém obdélníku od Jizery do kopce přes vrch Húru, až ke hranici vedlejší obce Mašovské, v dolní poloze rovnoběžně se Steběnkou a s obvodní čarou města. Úchylka od pravidelného obdélníka, (jmž prvotně plocha byla), zej. prohnutí, vysvětlí se okolností, že starým pluhem nebylo lze orati brázdy rovné, chýlil se vždy v levo; vyrovnaní pak mělo následkem zas oblouk v pravo, takže linie brázdy měla podobu převráceného mělkého S. Na terénu nerovném jest ovšem nepravidelnost větší.

Svahy údolí stebeňského na východ města jsou rozděleny nestejně, ne v lány, ale v kusy. Mez nepravidelného rozdělení činí teprv cesta vedle cihelny a farních polí od města ke Hruštici. Dél tento je užší a zabíhá veň úzký jazyk z obce bělské (h).

V tomto omezení lze rozèznati dvojí skupinu:

a) jižní svah údolí, »na hrubé obci«, rozdrobený v kusy; jak jméno ukazuje, jsou to staré obecní pozemky, dílem dosavadní, dílem rozprodané sousedům v novější době, zej. na poč. 19. stol., kdy vznikalo předměstí Habermannstadt, nynější Durychov —

b) dolina při vodě a severní svahy, od hřbitova turnovského až ke vsi Chlomku, ohraničené Steběnkou a silnicí hruštickou. Tato plocha je ze dvou oddílů; první, až k cestě k Benátkám, rozměřený na dlouhé, široké pruhy (f), druhý rovnoběžný, z kusů příčních (g). Skoro uprostřed délky nad nimi na stráni leží kostel hruštický.

Jsou to bezpochyby pozemky někdejší vsi Hruštice a snad i kláštera dominikánského. Jeví se pruh ten rozměřením svým naprosto cizorodým kusem mezi grunty městskými, i není kam jinam položiti selské pozemky, které přece ležely někde blízko chrámu, a to podle obyčejného zvyku pod kostelem v dolině.

Za kostelem P. Marie měl i klášter požitky. Listinou z r. 1493. Jindřich z Valdštejna na Skalách propůjčuje louku klášterní za kostelem Matěji Halamovi; nevíme pohříchu, kde její polohu hledati.

Další záhon dlouhý, široký, vedle silnice k cestě od cihelny ($e_1 e_2$) jsou z větší části polnosti farní. Ale ty nenálezejí ke kostelu turnovskému, jenž vůbec nemá polí — nýbrž hruštickému. S kostelem ovšem připojeny byly od vrchnosti skalské po zániku vsi k obroči turnovskému.

Podobá se, že hruštickému záduši příslušel i klín onen bělský, neboť doplňuje se s hruštickými polí v pruh pravidelný, a že když ves zašla, ujala se ho za svůj podíl vrchnost rotštejnská.

Potom shledáme druhý kus gruntů městských v kratším obdélníku, od farských polí až k t. zv. »Zelené cestě«, od cesty vedoucí z města do lesa »farářství« až k východnímu obvodu obce ($c_1 c_2 — d_1 d_2$).

Za »Zelenou cestou« a pod cestou k »farářství«, jak ukazuje půda většinou ještě nerozměřená, jsou pole, palouky a lesy obecní, jež byly z dílu v dobách předhusitských farními

(o tom svědčí jméno farářství), potom panskými. Jak dostávaly se obci, o tom jdou přímé doklady ze zachovaných privilegií Jindřicha z Valdštejna.

Měříme-li obojí grunty sousedské, vydá kus jižní ($a_1a_2 - b_1b_2$) 360.000 sáhů², severní ($c_1c_2 - d_1d_2$) 120.000 sáhů² — ovšem číslem okrouhlým — sumou 480.000 sáhů². I jest poměr obou jako 3 : 1.

Plocha vyměřená obsahuje souhrn původních lánů, i není poměr obou kusů dojista nahodilý. Ale počet lánů nelze zatím udati; podobá se, že jich bylo osm. Dala by pak výměra jižního dílu 6 lánů, druhého 2 lány.

Patrně tedy na městskou usedlost nepřipadal celý lán, ale jen zlomek, nejspíše $1/8$ nebo $1/12$ lánu. I viděti, že rolnictví nemohlo dátí obyvatelstvu výživu všechnu.

Počet lidí ve městě ve 14. stol. odhadujeme na 1200—1500 duší.¹⁾

Původní obyvatelstvo městské, ne-li všecko, aspoň z části bylo německé; brzy však se počešlovalo.

R. 1277 Walter, někdy měšťan turnovský, byl konšelem v Kolíně nad Labem.²⁾ V letech 1316—1322 jmenují se měšťané Purkart (Burghart), Sypoto (Seiboth), Puthen, asi Němci, snad i Pešek, Beneš, Mařík, Heník, Prucek, (neb i Němci ve jménech svých přizpůsobovali se vlivu českému, i když neměnili národnost,) dále Kub, Tomáš, Petr, Ondřej, Štěpan, o jichž národnosti nelze čeho říci, konečně Václav, Zdislav, Bohuslav, jež máme rozhodně za Čechy.³⁾

Německé jméno má Perchta z Turnova, jež 15. července 1349 činí dar kostelu sv. Benedikta rádu rytířů německých v Praze⁴⁾ a též Konrad, syn Herrmannův z Turnova, jenž byl domácím kaplanem polského krále Kazimíra a potom k jeho

¹⁾ Mohli bychom vypočítati z arealu počet lánů, kdybychom věděli, kolik korců měl lán turnovský, a jakou plochu zaujímal korec ve 13. století. Lán měl někde 84 korce, jinde 72, jinde 64. Ta míra 64 korců za pevnou stanovená byla r. 1400.

Tenkrátorec měl mítí 3 provazce, provazec 52 loket. Ale v 16. stol. provazec měl již 72 lokte a korec 2 provazce — i nelze měrou pozdější pracovati pro čísla doby stará.

Měl-li provazec 52 lokte zděli, provazec plošný 2704 loket² = 300 sáhů², tedy korec r. 1400 = 900 sáhů². Podle toho lán 84-korcový měl by 75.600 sáhů², lán 72 = 64.800 sáhů², lán 64 = 58.600 sáhů². — Potom výměra všechna dá

4800 : 756 = $6\frac{1}{2}$ (okrouhle) lánů

4800 : 648 = $7\frac{5}{6}$; ;

4800 : 586 = $8\frac{1}{6}$; ;

Přijmeme-li nejobyčejnější počet 64 korců, je počet lánů 8. Počet všech domů na místě ohrazení v 16. století zhruba jde na 96, počítáme-li = $\frac{8}{96} = \frac{1}{12}$ lánu na 1 dům, bylo-li domů prvotně méně o $1/3$, tedy $1/8$ — číslo jisté nelze ani pravděpodobně stanoviti

Na dům čítám asi 10 duší = 1000; třetina podruhů a domkářů víc (poměr ze 16. stol.) dá 1500.

²⁾ Regesta II. 463 — Vávra, Děj. Kolína I. 13.

³⁾ Pozůstatky desk I. 56. 65.

⁴⁾ Dr. Teige: Listinné příspěvky k dějinám komendy Drobovické. V Čáslavi (Otisk musej. zprávy „Včely čásl.“), z archivu drážďanského.

přímluvě r. 1343 obdržel kanovnictví v Praze s podmínkou, aby tu přebýval osobně.¹⁾

R. 1372 byl konšelem Starého města Pražského Matěj z Turnova,²⁾ jehož rodina držela dům zvaný »Turnovský« nyní na místě domů č. 324. a 325. v Poštovské ulici, mlýn na Vltavě a zboží vládycké v Jenči Vel. u Prahy. — Z rodu Turnovských nebo Turnauerů v Praze zvídáme ještě k r. 1384—99 Jo Karlovi,³⁾ r. 1401 o nebož. Martinovi, jehož vdova Markéta t. r. vdána jest již za Jéchu,⁴⁾ r. 1416 o Janovi; r. 1418 připomíná se Jindřich, r. 1429—1433 Martin.⁵⁾

Z let 1381—1384 jsou zápisy o knězi Janovi z Turnova, faráři v Rožďalovicích.⁶⁾

Sousedé turnovští měli časté styky s nedalekým Jičním. R. 1377 Zdeněk z Turnova získal tu dům, ale hned jej prodal; r. 1380, 24. ledna Matěj Turnovský se ženou koupil krám soukennický tamže; r. 1395 Matěj Lahódka z Turnova ručil za některé obyvatele jičínské, začež jest mu postoupen díl statku v Čejkovicích, r. 1404 A něc z Turnova nabyla domu v Jičíně a hned postoupila ho Martinu rychtáři.⁷⁾

R. 1407 Šimon Turnovský sedlačil ve Vysočanech u Prahy.⁸⁾ — R. 1410 Tomáš z Turnova dosáhl bakalářství svobodných umění v universitě pražské.⁹⁾

Ze všeho soupisu lze za to mítí, že do válek husitských obyvatelstvo turnovské bylo již české, a Němci, ač-li se tu udrželi, čítali jen několik osob.

Město řídilo se ve věcech správních a soudních právem magdeburškým, saským¹⁰⁾ Správu vedl rychtář a městská rada.

Rychtář v době předhusitské byl první osoba v městě, zástupce vrchnosti a spolu stálá hlava města. Jemu náleželo dbát, aby nikdo se nemstil za křivdy a škody, ale vyhledával spravedlnost u práva. Náleželo mu předsednictví soudu městského, i exekutiva. —

Rychtářem býval obyčejně podnikatel vysazování městského a pak jeho dědici. V Turnově však ve 14. stol. rychta byla panská,

¹⁾ Tadra: Kulturní styky Čech s cizinou. V Pr. 97. str. 148 — Regesta IV. 483. 18. — Tomek Děj. P. V. str. 121.

²⁾ Knihy erekční V. 631.

³⁾ Desky dvorské XVIII., 139. — Pozůst. desk I. 501.

⁴⁾ Knihy erekční V. 534.

⁵⁾ Tomek: Základy místopisu pražského, Staré město 88, 119.

⁶⁾ Archiv kapitulní XVI., 12b. — Tadra: Soudní akta konsistoře II. 284.

⁷⁾ Ferd. Menčík: Soudní kniha města Jičína 1362—1407. — Jičín 1898. str. 138, 140, 159, 263, 309.

⁸⁾ Pozůst. desk II. 40.

⁹⁾ Monumenta Universitatis prag. II. 128.

¹⁰⁾ Města severočeská, pokud známo, odvolávala se do Magdeburka. Boleslav Ml. k nižší instanci do Nymburka, též turnovští r. 1316—22, i v XV. stol. příslušní do okrsku úřadů nymburských. (Pozůst. desk, desky dvorské.

vrchnosti valdštejnské, a pán pronajímal ji, komu se mu líbilo. Ale r. 1335 pan Zdeněk z Valdštejna dal rychtu dědičně Ješkovi rychtáři.¹⁾

Z listiny darovací víděti, kterými výsadami a důchody rychta byla nadána. Rychtář jediný z obyvatel zbaven byl všech platův a úrokův, ani berně královské neplatil. Vycházel mu roční peněz 1 kopy bez 8 gr. z masného krámu, 8 gr. od pekařů; byl-li kdo odsouzen k pokutě, případě $\frac{2}{3}$ pánu, $\frac{1}{13}$ rychtáři; za sročení ke smlouvě náleželo rychtáři rotné, taxa 1 gr., od přistěhovalých příjemné, 1 peníz, z prodajů mlýna 1 gr., z prodajů gruntů 2 gr.; zabavili komu koho, bral 1 gr., o posvícení klášterském perníku za 3 peníze od každého perníkáře, koření za 3 peníze od každého kramáře; o trzích z každého kusu dobytka přihnaného k prodeji 1 peníz v honného.

Jiné rychtáře známe až z dob pohusitských, kdy hodnost úřadu toho pozbyla již moci a vzácnosti.

Městská rada složena byla ze 12 přísežných konšelů radních. Sedali podle vážnosti své ve čtyřech lavicích, každý z nich úřadoval jakožto purkmistr po čtyři neděle, načež předal úřad druhému. Purkmistr přijímal obecní peníze, choval u sebe pečeť městskou, svolával radu k zasedání, i řídil jednání. — Za 48 neděl všichni konšelé vystrídali se v hodnosti purkmistrovské; poslední čtyři neděle purkmistroval ten, kdo zasedl na křeslo nejdříve.

Ten býval vždy z osob předních, pokládán za prvního z konšel, nebyl-li právě v úřadu; hlasoval hned po purkmistrovi. Slul primas. Vedl obyčejně hospodářství obecní.

Krom rady městské byli 4 obecní konšelé (dílem ze staré rady, dílem ze sousedův). Úlohou jich bylo, ježto sousedé neměli kdy všimati si věcí obecných, jdouce po živnostech, aby obcovali seděním radním a přihlíželi potřebám městským.

Obnova rady i obecních dála se nepravidelně, ale obyčejně koncem ledna. Příslušela pánum, většinou však obnovovali úřad jich jménem purkrabové, a to obojí vrchností vždy spolu.

Když bylo rozhodovati o statku a důchodu, tu byli voláni obecní starší, jichž bylo voleno ze vší obce šest, a ti vydávali rozhodný hlas na místě vší obce.

U věcech zvláště důležitých konšelé svolávali celou obec spolu.

Purkmistr měl k ruce písáře a servusa, rychtář biřice. Ku všelikým úkolům a komisím obecním voleni úředníci z obce za předsednictví konšela.

O vnitřním řízení obce, o poměru pána a panských úředníků bývali k městu, v této době není zpráv.

Rovněž není jasné zmínky o tom, kterak rozdělena byla správa městská mezi oběma stranami, dokud město bylo rozděleno ve dvě půle.

¹⁾ Privilegia města Turnova, č. I.

Jen po obdobě z dob pozdějších lze souditi, že každá strana volívala si konšelů šest, a to tím řádem, že primas byl z dílu prvního, druhý konšel z druhého, třetí z prvního, čtvrtý z druhého atd. — Rovněž tak dělili se i obecní starší. Rokem příštím pořad se převrátil.

Město p e c e t i l o voskem zeleným, ale každá strana měla pečet s v o u zvláštní. Též i řízení o soukromém majetku, platy etc. byly rozděleny; byla-li v čem která jednota, nesnadno pro ten čas udati.

Rozdělení gruntovní šlo před se tak, že rozhraním byla čára, jdouc od mostu malého ulici Hlubokou, prostřed rynkem a ulicí Hruštickou. Severní půl byla valdštejnská, jižní rohozecká.¹⁾

Pramenem výživy obyvatelstva byl výtěžek z polí a luk; vedle toho podstata města nesla s sebou, že sousedé zaneprázdrovali se řemesly a živnostmi, kterýchž nutně potřebí k pohodlnému živobytí.

Přední živnosti městskou bylo sladovnictví a pivovarství. Chmelnice okolo města nezanikly ani v dobách našich. Sladovny byly na Trávnicích a při Stebni. Nemalé váhy o výbornosti várek turnovských je svědectví, že v Praze pivo turnovské spolu se svídnickým za první bylo kladeno.²⁾

Řezníci prodávali zboží své v krámech masných. Kolik jich bylo, není známo. S jednoho krámu, který náležel k rychtě, r. 1335 vycházel plat 1 gr. týdně.³⁾

Soukenníci turnovští r. 1396 dali klášteru plat roční $1\frac{1}{2}$ kopy na vsi Záhoří na Kozákově.⁴⁾

Pekaři prodávali zboží v kobkách chlebních prostřed náměstí, z kobky rychtářské r. 1335 platilo se 8 gr. ročně. Mlynáři byli nájemci pánev, nečítali se k městu. Výsluvně připomínají se r. 1335 ještě perníkáři, později plátenníci; krom toho lze rozuměti, že měšťanstvo nemohlo se obejít bez krejčích, ševců, kovářů atd., ač o nich zřejmě zprávy není.

Obchod veden byl v obci od starodávna, ano bylo tu středisko pražských cest z Polska a později i z Lužic a z Němec. Němci vozívali hlavně sůl a slanečky. R. 1393 král Václav zakazuje kupcům německým jezdit přes Frydlant a Turnov do Prahy, ježto tudy vyhýbali se staré silnici zemské na úkor Žitavským.⁵⁾ Později r. 1424 Bočkovi z Kunstatu zabavili Němci na té cestě herynky.⁶⁾

¹⁾ Rozdělení známe až ze 17. stol., na díl tehdy svijanský a rohozecký. Ale známe polohu rychty někdy valdštejnské i mlýna pod klášterem, kdysi panství rohozeckého. Viděti z toho, že dílem svijanským je ten, jenž v 14. stol. byl rohozeckým, a tedy novější rohozecký starým valdštejnským.

²⁾ Tomek: Děj. Pr. II. 528.

³⁾ Privilegium č. I.

⁴⁾ Knihy erekční XII. H 13.

⁵⁾ Listina tištěna jest u Carpzowa, Annalecta Zitaviae, IV. str. 146. Srov. D. T. str. 8. pozn.

⁶⁾ Hrady X 227.

Zboží jiné vozívali si Turnovští většinou z Prahy, o k r a m á ř í c h, kteří drobně prodávali, zřejmě mluví privilegium z r. 1335.

Starodávný byl též obchod solní, jejž až r. 1500 obec získala k užitku svému, obchod s dobytkem čtvernohým i pernatým (r. 1335), chmelem a slady (až 1509), s plátny, šenk vin ní, jejž město dosáhlo za monopol brzo po válce.

Ve středu byl menší trh týdenní na rynku (r. 1503 »od starodávna«), kdež měšťané sedali prodávající. Z města platilo se pánu tržné. Náležely k privilegiím městským i trhy veliké, jarmarky, na které však teprv r. 1497 Turnov dostal list královský.

Vším tím zřízením rozmnožoval se majetek občanů a blahobyt města se zmáhal. Bezpečnost a řád dávala městu ochrana páně i správa občanská; o duševní pak zájmy starala se církev.

Fara turnovská byla poměrně dosti nadána, ač nikoli nejvíce ze všech ostatních v dekanatě. Platí farář turnovský povinného desátku papežského 12 gr. ročně, právě tolik jako farář vesnický v sousední Hruštici.¹⁾

Dekanat slul sice Turnovským po místě největším, ale hodnost děkanská (nynější vikářská) nebyla spojena s farou turnovskou; zhusta byl duchovním dozorcem farář v některé vsi. Tomu pak říkalo se též děkan turnovský. K děkanově správě náležely farní osady: Turnov, Hruštice, Přepeče, Vlastibořice, Letařovice, Sezemice, Hodkovice, Chocnějovice, Bzí, Přáslavice, Jenišovice, Loukov, Loukovec, Brod, Držkov, Olešnice (Zlatá), Vysoké, Bozkov, Nudvojovice, Ruprechtice, Jablonec u Nisou, Rychnov nad Mohelkou, Louková, Semily.

Podací kostelní rozděleno bylo, jakž výš uvedeno, mezi obojí vrchnost. Obec tuším při tom neměla vlivu. Páni střídali se tak, že jednou kněze podala strana valdštejnská, podruhé držitel Rohnce, potřetí obě vrchnosti pospolu. Za presentaci kněz platil pánu 10 kop, duchovním úřadům taxy (r. 1427 $\frac{1}{2}$ kopy) načež farářem ze sousední osady některé býval v obročí své uváděn.

Prvním známým farářem v městě je C t i b o r. Po jeho smrti podán jest od Zdeňka z Valdštejna r. 1357 v únoru k faře kněz Vojtěch, syn Markův z Podolí²⁾; když umřel, vystřídal jej r. 1362, 18. říj. Dětřich, podaný obojími pány.³⁾ Po něm stal se r. 1371, 27. říj. plebánem Jan Šindel z Nudvojovic, z rodu vládyckého v sousedství, jejž podal Henzlin z Turgova.⁴⁾ Ten r. 1387 je zároveň děkanem turnovským.⁵⁾ Kněz Šindel působil při kostele turnovském přes 20 let, skonal v létě r. 1392.⁶⁾

¹⁾ Tomek Registra desátků papežských str. 82.

²⁾ Knihy konfirmační I. 17.

³⁾ tamže I. 185.

⁴⁾ tamže II. 62.

⁵⁾ Tadra, Soudní akta II. 418.

⁶⁾ 3. dubna ještě žil. Tingl, Acta judiciaria 32.

Zatím však nastaly jiné poměry. I na Rohozci i na Valdštejně změnily se za dlouhého farářování děkanova vrchnosti, i přišlo v zapomenutí, jak kdo faráře turnovského má podávati.

Proto když Jan Šindel sešel ze světa, k výkonu práva patronatního přihlásili se současně purkrabí královský na Rohozci, i Václav a Vilém, bratři z Vartemberka. Spor vnesen byl na soud arcibiskupský, a jednání trvalo po dvě léta. Konečně vyšlo na jevo, že tenkráte přísluší presentace pospolitá obojím pánum. Ježto však páni byli podávali kn. Petra z Úště, a král jiného, Mauricia, kaplana zámku rohozeckého, nezbylo než rozhodnouti losem. Z osudu vyšlo jméno M a u r i c i o v o. R. 1394, 14. února dosazen jest tedy do Turnova.¹⁾ Mauricius tuším dočkal se ještě válek husitských.

Jako jiní kněží, kaplani a oltárníci turnovští (ačli nejsou jen rodáky zdejšími) připomínají se r. 1363 kn. K o n r a d, potom farář v Osečné,²⁾ 1372 kn. Pavel, farář potom v Kytiňě,³⁾ 1376 kn. J a k u b, jenž pronajímá si faru v Kruhu,⁴⁾ 1384 kn. H a š e k, jejž podávají do Teplic u Abersbachu,⁵⁾ 1395 M a r t i n, pak plebán v Rychnově nad Mohelkou,⁶⁾ 1402 kn. M i k u l á š, jenž najal si tehdá užitek kostelní od faráře v Kuřích Vodách na 1 rok za roční plat 8 kop gr. č. a r. 1403 faru v Svěbořicích na 3 léta za 6 kop platu ročního,⁷⁾ 1411 K ř í ž, potom farář v Kostelci u Dvora Kr,⁸⁾ 1423 V a l e n t i n.⁹⁾

Zmínky o faráři, an uvádí kněze k farám okolním, jsou z r. 1360 (do Přáslavic), 1362 (na Hruštiči), (1363 tamže), 1384 (do Přáslavic).¹⁰⁾

Uchvácením města a panství skrze Tábory vypuzen jest i farář pod jednou ze svého obročí, též i hruštický, a dosazen asi kněz husitský. Sice jmenováni byli r. 1424 kn. J a n P e l k, kaplan hradní na Troskách, a po jeho brzké smrti r. 1428 J a n plebán z Chlumu od obou vrchností; — ale instalace nebyla provedena v Turnově. Kn. Jana r. 1428 uvedli jen titulárně k turnovskému obročí, v kostele dolnoujezdském pod Troskami, neboť nebylo bezpečného přístupu ke kostelu v Turnově.¹¹⁾

Husitství však tenkráte jen na čas ovládlo v Turnově. Ještě před koncem velké bouře Jindřich z Vartemberka ujal opět mocně Valdštejn i Turnov a kn. Jana přivedl zase k faře městské. Když pak farář zjednal si obroči v Týně nad Rovenskem r. 1434, týž

¹⁾ Tingl, Acta jud. 81, 88, 91, 94, 102, 103, 108, 110, 113; kn. konfirmační V. 181.

²⁾ Kn. konfirmační I. b 27.

³⁾ tamže II. 80.

⁴⁾ Tadra, Soudní akta I. 169.

⁵⁾ Kn. konfirm. III., IV. 166.

⁶⁾ tamže V. 216.

⁷⁾ Tadra, Soudní akta IV. 112, 226.

⁸⁾ Kn. konfirm. VII. 29.

⁹⁾ Výpis Rojkův akt soudních v archivu musejním.

¹⁰⁾ Arch. praž. 2087 O 23.

¹¹⁾ Kn. konfirm. IX. 143.

patron dal kostel turnovský ve správu Petrovi kaplanu hradu Trosk, jenž r. 1435, 23. března jest potvrzen.¹⁾ I v Hruštiči i v Přáslavických byli tehdy zase kněží katoličtí.

Fara byla dobrá, neboť kněží odtud nestěhovali se, jako jinde, ale dočkávali se smrti.

O jmění zádušním není povědomo nic jistého. Měl kněz taxy a poplatky za vykonávání svého úřadu, snad plat nějaký a dávky od obce, jako později. Též patronům bylo starati se o správce duchovního, a jistě nadali kostel. Náležely k němu pozemky dnes obecní: les farářství a snad i pole sousední.

Ale za proměny náboženské kostel byl jmění svého zbaven i ujala nepochybně grunty vrchnost, a potom postoupila obci a jednotě bratrské.

Také z darů a odkazů dosti kostelu se dostávalo, neboť předkové naši byli zbožni a štědří k církvi, ať katolíci, ať utrakovisté. Pohřbu není z té doby knih — a jen o jednom daru víme jistě, ovšem z doby pohusitské, kdy Anna z Turnova, choť pekaře Václava Koldy v Novém Městě Pražském odkázala kostelu svého rodiště 10 kop mís.²⁾

Přibylo důchodů, a též i práce, když navždy osířely kostely, Přáslavický, Hruštický, Nudvojovský, — a správa jich dostala se kněžím turnovským.

Klášter řádu kazatelského založen byl, jakž pověděno, okolo r. 1250 nejspíše hned s městem, nebo málo před tím při hradbách v sousedství hradu nebo snad v hradě samém.³⁾ O rozsahu klášteřitě byla již zmínka v místopise.

O podobě kláštera a chrámu dnes nelze říci ničeho, ježto zbytky starých zdí vzaly dálno za své. Chrám Narození P. Marie ovšem staven byl slohem gothicckým.

Podobá se, že byl trojlodní a měl 11 oltářů: P. Marie, sv. Prokopa, Martina, Valentina, Magdaleny, Kateřiny, Doroty, Alžběty, Barbory, sv. Kříže a Všech Svatých.⁴⁾

Podle zákonů řádových dominikáni byli bratřími žebravými, i neměli míti statku, ani klášter sám. Ale potomní věk v té věci nedbal přísnosti. Již zakladatel Havel z Lemberka dal konventu užitky z mlýna podklášterského. Darování to stvrdil potom syn Havlův Jaroslav z Turnova, a na listu svědčil i Zdeněk z Valdštejna se svými bratry.⁵⁾

Mnichům náležely pozemky u kláštera⁶⁾, i dosti rozsáhlé zboží vzdálenější, nahoře na Jizeře, kteréhož dostalo se jim štědrostí

¹⁾ Kn. konfirmační X. 233, 244.

²⁾ Archiv pražský, kn. č. 2087, list O 23.

³⁾ Seznam klášterů v kronice Hájkově: »tu kde zámek.«

⁴⁾ Srv. další zprávu o odpustcích k r. 1380, str. 62.

⁵⁾ Listina u Paprockého. »O stavu panském«, str. 227. - Vročení její opravil Aug. Sedláček: »Listy ze ztracených archivů panských«. Věstník královského Spol. nauk 1892 str. 61.

⁶⁾ Srv. poznámku na str. 54.

pánů z Valdštejna, neznámo které doby. Byly to vsi Vranové, Záblatí (zašlá), Leštíné (nyní Lišné) a Sněhová (nyní Sněhov). Odlehlé statky ty spravoval obyčejně některý bratr hospodář, jenž přebýval na dvorci ve Vranovém. Když r. 1382 bratr Jan řečený Pilina nebo Pikna tu ve vsi zemřel, úředníci královští prohlásili zboží to za odumřelé, králi propadlé, i bylo potřebí nemalého úsilí sousedních pánu z Valdštejna, aby vsi byly uchovány rádu.¹⁾

Na klášter pamatovali i měšťané i vůkolní šlechtici, kteří za to hledali modliteb a posledního odpočinku v kryptách kostelních.

R. 1353 Hynek z Valdštejna a z Lomnice, pán na (Hrubé) Skále, s manželkou svou Annou z Vartemberka listinou danou na Lomnici, 2. září zapsal bratřím dominikánům věčný plat roční deviti kop na vsi své Olanicích u Jičína, aby jim za to kupovány byly kutny a kápě. Listinu spečetil dárce a bratr jeho Jaroslav.²⁾

R. 1394 Hašek Cidlina z Cidliny, vládyka z okolí jičínského, dal klášteru plat 2 kop na vsi Cidlíně, aby za to čteny byly dvě mše za spásu duše jeho, jeho příbuzného Ješka Blížka a předků. Daru svědčily též pečeti Hynka z Valdštejna a Lomnice a Ješka z Doubravice; stvrzen pak byl r. 1410.³⁾ — R. 1396, 31. ledna rozmnožili počet dobrodinců turnovští soukenníci, davše plat $1\frac{1}{2}$ kopy ze vsi Záhoří na Kozákově na mši ranní mariánskou každého dne.⁴⁾ — Téhož roku 27. května paní Kačná, vdova po Zdeňkovi z Valdštejna na Košálově obětovala plat 4 kop na svém zboží za duši nebožtíkovu. — Konečně r. 1410 Mikuláš Bílý, soused jičínský, odkázal rádu plat 38 grošů na rozdelenou mezi bratry, na nějž list vydal klášteru 30. září vládyka Jan Záček z Hrdoňovic, vykonavatel závěti.⁵⁾

Součet všech známých důchodů klášterních na přímých penězích činil tedy počátkem XV. stol. sedmnácte kop 8 gr., sumu na tehdejší věk ne právě skrovnu.

Některé příjmy byly mnichům z almužen, jiné z kajicnosti poutníků, kteří tu vypřešovali si odpustků. R. 1380, 19. dubna olomoucký biskup Jan IX., na prosbu Markvarta z Vartemberka vydal z Frankfurta (kde právě pobýval) klášteru milostný list. Každému poutníku, kdo v kostele farním nebo klášteře turnovském vykoná pokání, o posvícení a o svátcích vytčených (již zmíněných sv. patronů), dostalo se čtyřicetidenních odpustků⁶⁾ —

¹⁾ Desky dvorské XIII., 27. — Sedláček: Hrady X čte Pikna, ale lze čísti i Pilina. Záblatí je snad nynější Libentín.

²⁾ Listina u Paprockého 228. — Rozbor její v pojednání mé: O ztracených pamětech kláštera dominikánského v Turnově, v časop. Methodu XXV. 1899, str. 25.

³⁾ Knihy erekční VIII. 105.

⁴⁾ Tamže XII. H 13.

⁵⁾ Tamže VIII. J 7.

⁶⁾ Listina u Paprockého str. 267; její vročení a rozbor ve článku: O ztracených pamětech. — Jména světců zajisté nejsou volena nahodile bez vztahu ke klášteru; soudím, že jsou jmény zasvěcených oltářů. Bylo-li v kostele 11 oltářů, pak nestačila loď jediná.

jiné odpustky vyjednal konventu Beneš z Vartemberka o několik let později.¹⁾

Podobá se, že ve chrámě měli hrobku rodové fundatorů.²⁾

Z mnichů známe r. 1382. zmíněného bratra Jana Piknu či Pilinu, převory r. 1394 Hanuše, 1396 Václava, 1410 Jana, pak r. 1423 bratra Jana Chrústa, jenž byl obviněn z kacírství, ale u soudu seznán pravověrným.³⁾

Z bibliotheky zachovala se ještě do poč. 17. stol. zápisní kniha, snad jen missál, do něhož znamenány byly všeliké paměti o klášteře a dobrodincích jeho.

Klášter zašel, i mniší hrozně skončili r. 1424. Od těch dob očazené zdi klášterní trčely smutně v rozvalinách až do pozdních dob. Bratři kazatelé nikdy do Turnova se nevrátili. — Statky klášterní zabrala vrchnost skalská⁴⁾

K institucím církevním náležela i farní škola. Ta byla v Turnově snad již od vzniku města; zprávy o ní jsou však skrovné. R. 1382 působil při ní rektor Jan⁵⁾ a počátkem XV. věku snad Martin.⁶⁾ Potom známe kantory až z konce toho století.

¹⁾ Nejasná zmínka u Paprockého str. 355. — Vysvětlení pravděpodobné ve zmíněném článku v Methodu.

²⁾ O Hynkovi z Valdštejna zpráva pozdní nejistá u Rohna: Antiquitates circuitus boleslavensis str. 115. — D T uvádí z Paprockého i pohreb Kateřiny z Vartemberka, manželky Petra z Rožemberka, ale nelze dokázati, že místo řečeného cituje nápis náhrobku; spíše je to anniversarium, zápis k modlitbám v knize klášterní.

³⁾ Doklady v darech — Rojkův výpisek z akt konsistorních v muzejním archivu v Praze.

⁴⁾ Hynek z Valdštejna, pán semilský, uchvátil hned asi po zkáze kláštera zboží jeho a vystavěl si tu hrad ve skalách Vranov, jenž brzy přezván i Skalami nad Jizerou. Ke hradu přikoupil později i valdštejnskou polovicu Turnova. — O missale viz níže článek v Methodu.

⁵⁾ Menšík: Soudní kniha m. Jičína str. 176. — Jan slove rector scolarum, což bylo ukazovalo ke škole aspoň o dvou odděleních.

⁶⁾ Patera: Korrespondence Dobrovského I. str. 187: »Sluzba ma wstawyczna, myły towarzyszy, a flyffalt fe(m), że fye, daly buoh, dobrzye maſſ; tot frdecznye rad flyffal fem a za tot wzdy buoha proſſy, by my fye dobrzye myel a kraſſnu a bohatu ſobyne panu pogyal anebo wdowu nynye w tyto czaffy. Proto nebt ſu naſſ ty wykleffowe pohrzeczyu k kobyle podobny uczyznyly. A wyecze proſſymt, moy myły towarzyszy, myſtrze Hawle, by my take byl pylen o nye-kake sluſzye, gedyne, at by bylo blyz przy tobyne, zet bych przy tobyne rad blyzko byl a tobyne poſluſyl, na cemz bych ſye hodyl y twe myle. Hawel myſtr ſ welykym noſiem rad tepe zeny. (O)braczyſſ... ſſoy. A ſ tyem bud mylemu buohu poruczen y geho myle matczye. A buoh day fye dobrzye myt tak, yakozt bych ya przal. A ta gyſta two mylelyczka ſ tyem ſynem ſ twym, gakoz gyegym dopomohl (!), tat fye dobrzye ma y ſ tyem twym dytetem; a geſtſt ten ſyn, daly buoh, pyekny a welmy ryczny pacholyczek, ale tebet geſtſt dobroſte nezna. Protoz zawytay k nam tyem ſpypress a woſledaſſ nayprwe matku, potom ſyna. Martyn z turnowa twoy fluzebnyk a twoy myły towarzyſſ.

Jenštejn, hrad a městečko.

Cyrill Merhout.

(Ostatek.)

Poohlédněme se nyní poněkud po duchovních poměrech obyvatelstva jenštejnského. Jenštejn byl ode dávna přifařen k Dřevčicům, nejspíše již od svého založení (po r. 1360), neboť fara dřevčická připomíná se již r. 1384. R. 1397 dne 2. června ustanovil tu olomoucký biskup Mikuláš za faráře Jiřího z Kroměříže.*) Koncem století XVI. vedl tu duchovní správu (podobojí) spisovatel český Valentin Polon Poličský.

O desátých, jež Jenštejnští musili faráři dřevčickému odváděti, dovídáme se z »Důchodů fary dřevčické« z r. 1584. Vyměřeny byly takto:

•Z Jenština, kteří klidí záduší z toho (dřevčického), mají platiti k faře obilí.

Sušák, 16 lánů, 26 kor. žit. a ječmene tolkýž dává.

Vaněk Sasíkův, 8 lánů, $\frac{1}{2}$, strych obilí žit.

Urban, 8 lánů, 8 str. žit., týž 8 str. ječ.

Říha, 8 lánů, $\frac{1}{2}$, str. žit.

Vilím, ? věrt. žita ? ječ.

Duchek, ? 16 str. žit., 16 ječ.

Rychtář, jeden lán, 2 str. žit., 2 ječ.

Vaněk Jaroš, ze dvú lánů bez věrtele 2 str. žit., 2 str. ječ.

Němec, z půl druhého lánu 16 str. žita, tolkýž ječ.

Jan, 26 lánů, 26 str. žita, 26 ječ.

Krčmář, den roboty v lese má sekati, nebo žíti má knězi.

Jan purkrabě Cingulinus má tři dvory sedlský v Jenštaině ke dvoru svému, kterýžto všech takových dědin užívá po nich a vosívá, kterýžto taky tomu psaní místa nedává, kdež i toto Jeho Milost pán, pan arcibiskup psaní pro něj učinil, že mne na pfaru do Dřevčic za pfaráře budoucího dává vedle jeho milosti císařskýho poručení sobě danýho, aby on na Collatury i jeho kněží podával, jakž ten list panu hejtmanu J. M. Martinovi poslan, aby ten kněz František, jakž od starodávna těch důchodův užíval pfarských, na ten způsob kněz jmenovaný ujal tu jmenovanú pfaru teď od sv. Jiří až do roka celého, ale že v tom překážku svrchu p. Jan činí, správě Brandejský chtice v tom zmatek učiniti a takové platy jako svých dvorův, kterýchžto sedlsky užívá.**)

Jak je ze zápisu posledního patrno, nebyl farář dřevčický s hradním purkrabím v dobré míře. Žaloval nejednou na farníky své u hejtmana brandýského a když žaloby jeho nic nespomáhaly, obrátil se k arcibiskupu pražskému, jenž tedy psaním chtěl nepořádkům přítrž učiniti. Než na tom nebylo dosti. Sami poddaní stěžovali si na faráře u hejtmana, žádajíce, aby byli od fary dřevčické odtrženi.

*) D Z VIII. F 17.

**) Archiv zemský. Opisy z archivu arcib.

Tak ku př. prosily snažně r. 1620 obce Jenštejn, Dřevčice a Povlice hejtmana Martina Mammingera z Lobes na Šestajovicích, aby se přimluvil u arcibiskupa o jich vymanění od faráře dřevčického; ba raději chtěli býti podřízeni vzdálenějšímu faráři svémyslickému.*). Žádost jejich zůstala však nevyřízena.

R. 1621 odváděli Jenštejnští faráři »žita sutého 12 str. 3 v., po $1\frac{1}{2}$ ββ gr. počítajíc, činí na penězích 19 ββ 7 g. $3\frac{1}{2}$ den. Ječmene sutého z Jenština platí z 2 str. 2 v., strych po 1 ββ 20 gr. počítajíc učiní na penězích 16 ββ 40 g. míš.« **)

* * *

Zmínili jsme se posledně, kterak byl Jenštejn r. 1583 k panství brandýskému připojen. Panství toto bylo královské již od r. 1547, kdy je Ferdinand I. v pokutě odňal Arnoštovi Krajířovi z Krajku. Císař Rudolf II. přicházel často do okolí brandýského, kdež hledal v rozsáhlých lesích osvěžení. O Jenštejně však z těch časů nemáme zpráv.

Nástupcem Rudolfovým na trůně českém byl Matyáš (1612 až 1619), jenž své panství brandýské taktéž zhusta navštěvoval.***)

V následujících dobách útrapami vlasti trpělo i panství brandýské, jež stavové hned po smrti králově (r. 1619) obsadili. Když pak po necelých dvou letech nastal osudný osmý listopad, stalo se okolí toto hrozným jevištěm, na němž prchající vojáci na domluvy důstojníků se v hloučky sráželi a pronásledovatelů svých vyckávali. Záhy ukázali se tu císařtí kozáci, proti nimž slabý odpor prchajících byl marný. Zůstalo jich tu devět praporů ležeti.

R. 1631 a 1632 tu ležící Sasové porazili před Brandýsem císařské, a Brandýs zůstal v jich ruce, až do doby, kdy Valdštejn ujal se vrchního velení. R. 1634 vládl tu švédský major Stallhans, jenž ještě téhož roku odtud byl vypuzen. Po pěti letech

*.) Ibidem.

**) Ibid.

***) V Hebrových »Böhmen's Burgen und Vesten« a potom ve všech monografiích podle díla tohoto vzdělaných, jmenuje se v době povstání stavovského p. Ehrenfried z Berbisdorfa jako majitel Jenštejna. V monografii Práškové (Okr. Brand. str. 141) při popisování tvárnosti hradu dokonce čteme: »O zachovalosti jeho (hradu) svědčí zvláště okolnost, že Ehrenfried z Berbisdorfu své obyčejné sídlo na něm měl.« Tvrzení toto, neopírající se o prameny historické, je trochu smělé. Soudíme o věci takto. Pan Ehrenfried koupil r. 1617 od Sabiny Finkové z Pantenova statek Sluhy, jehož příslušenství odlehlejší části až k Jenštejnmu přílehaly. V Jenštejně měl dvorec snad s nejakým ještě zbožím p. Abraham Sixt z Ottersdorfu, jenž podobně jako Ehrenfried v povstání stavovském nemále účastenství měl. Po katastrofě bělohorské byla zboží obou konfiskována a dle resoluce ze dne 27. března 1621 udělena kollegi jesuitské a sv. Klimenta v Starém m. Praž. Schaller, po něm Heber, Mikovec a j. dobře měli, tvrdíce, že zboží v Jenštejně bylo konfiskováno, ale chybou prvního, že totiž zboží ono náleželo Berbisdorfovi, důsledně opisovali, až teprve svědomitý a zcela autentický Bilek životopisem Berbisdorfovým v Děj. konfiskací na str. 11 věc správně osvětluje. Veškerou pak zboží Jenštejnské, jmenovitě hrad, vyjma dvorce, patřilo nepřetržitě od r. 1583 k panství brandýskému.

(1639) Švédové pod J. Bannerem Brandýs opět navštívili a v okolí jeho tábor si zřídili. V okolí potom sváděli s císařskými časté půtky (2. června, v srpnu a j.), jež pro naše obyčejně smutně dopadaly. Když dne 20. března r. 1640 opouštělo vojsko švédské tuto krajinu, zpustošilo nejen Brandýs, nýbrž i okolí znamenitě.*).

A tenkrát asi Jenštejn požárem za své vzal. R. 1698 připomíná se jako hrad pustý.**)

Zub času neuprosně po staletí hlodal zdi jenštejnské. A jako krásná věž mu odolala, tak by byly i mocné zdi podnes mu odolaly. Než objevil se nepřítel horší — člověk! I tu vandalskou nešetrností útočeno bylo proti zdem hradským. Na věž sáhnouti se lidská ruka neodvážila. Chudinaalezla i pod rozbitým krytem věžním přistřeší. Když prof. A. G. Meissner hrad Jenštejn (asi r. 1798) navštívil, zůstávaly v dolejším oddělení věže čtyři rodiny. Žena, která zde tehdy bydlila, narodila se tu, vdala i stala se matkou dvou dítek. Táz žena vypravovala navštěvovateli, že její otec slyšel kdysi nahoře ve věži zvonit, ona však že se tu nebojí ničeho. Muž jistý, také tehdy tu bydlící, přenechal místo své ve věži jiné rodině za 10 zlatých. Věž byla obývána chudinou až do r. 1866, kdy mor vyhubil rodinu tu bydlící. Od těch čas se sem nenastěhoval již nikdo.

* * *

Ke konci uvádíme ještě zmínku o mlynáři Janovi ze mlýna pod Jenštejnem, kterýž podal r. 1567 svědectví o krádeži, jež se toho času v Dehtářích stala, takovéto: »Když jsem byl šenkýřem u nich (v Dehtářích), toužili mi toho, že jim pobrány nějaký šaty ložní, povlaky a chodčí šaty a v té mříze vím, že žádný neušel z toho dvora, než tento Václav s Jírou tovaryšem svým; bylo jim to pobráno v neděli a oni ušli na outerý v noci. Budou tomu dvě létě, před dvěma nedělemi o vánocích; víc nevím. (Archiv m. Prahy 1049, 115^a).

* * *

Kromě hradu byl v Jenštejně také dvorec, jenž v XVI. i XVII. století náležel jak rodinám měšťanským, tak také některým vladykám. Přídomek »z Jenštejna«, jenž dosti zhusta v době jmenované se vyskytuje, pochází nejspíše od tohoto dvorce. Tak ve druhé polovici XVI. st. je znám Kříž Chvalský z Jenštejna, jenž umírá r. 1608 určil ze svého odkazu většinu peněz žákům, mendlíkům a chudým z Prahy. Strýcem jeho byl dříve již vzpomenutý Vojtěch Koutský z Jenštejna.*** Téhož roku zavražděn byl od Havla Skočnovorského Tobias Valentin z Jenštejna†),

*) Prášek, Okres Brandejský 27.

**) Sedl. Místop. Slov. 363.

***) Archiv m. Prahy 2205, 293^a.

†) Winter, Kult. obr. č. m. I. 511.

jenž r. 1603 byl prokuratorem v Mladé Boleslavi.*). Snad se dle něho psali také Čížkové z Jenštejna, berounská rodina, z níž Jindřich byl r. 1619 v Berouně rychtářem**). Jisto jest, že patřil tento dvůr Abrahamovi Sixtovi z Ottersdorfu, měšťanu pražskému, jemuž byl pro účastenství ve vzpouře stavovské r. 1618 až 1620 odňat a udělen kollegi jesuitské u sv. Klimenta***) r. 1621. Ta však jej již po třech letech (1624) prodala Jiřímu Benediktu Beníkovi z Pettersdorfu, jenž ho r. 1629 prodal měšťanu Menšího města Pražského Štulmachrovi za 4000 $\beta\beta$ mš.†) Osada pod hradem byla ještě r. 1624 vesnicí; stala se bezpochyby teprve v XVIII. stol. městečkem, ale v XIX. st. již městského práva nepožívala. ††)

3. Příspěvek ku genealogii pánů z Jenštejna.

Ve starých listinách a knihách, jež v různých archivech se chovají, často čteme jméno pánů z Jenštejna. Rod jejich, jenž byl větví proslulého rodu pánů z Vlašimi, nesl v erbu svém dvě červené supí hlavy se zlatými zobáky v poli stříbrném. Hned synové Pavla (I.) vyšinuli rod tento na důstojné místo, ačkoliv o dvou z nich, totiž o Martinovi a Václavovi, nemnoho je známo. O Janovi, arcibiskupovi pražském, netřeba tu slov šířiti, ani o Pavlovi (II.), jenž se psal ze Staré. Držel také Červenou Horu a Bradlec, r. 1415 byl mezi pány, kteří psali dvořanům Zikmundovým, by se o propuštění Husa z Kostnice u krále přimlouvali. Sestra jeho Kateřina vdala se za Olbrama ze Škvorce a arcibiskup pražský téhož jména byl jejich syn. Z Janových potomků, které měl s Anežkou z Dubé (viz vývod), nejproslulejší byl Pavel. Nejenom v četných listinách a zápisech, nýbrž i v soudních registrech často jméno jeho čteme. Dovídáme se pak odtud o jeho soudech, zejména s Alšem z Šanova (r. 1465) a Závišem ze Sekyřic, s Janem Šumburkem (1475), s konšely novoměstskými (1480) a Václavem purkmistrem novoměstským (1481), s měšťany poličskými (1487), s mostskými (1491), s Vilémem z Martinic etc.

U dvora těšil se pan Pavel oblibě nemalé, a to hlavně pro své věrné služby; vždyť známo, že jako přívrženec Jiřího roku 1450 společně s Jindřichem z Ledče panu Oldřichovi z Rožmberka odpověděl. Proto mu také král zapsal r. 1469 dům jeden v Starém městě Pražském, kterýžto zápis tuto pokládáme¹⁾:

*) Pam. arch. IX. 672.

**) Skály ze Zhoře »Hist. č.« III. 313; Winter, Ze starodávného života 171

***) Bílek, Dějiny konf. I. 511.

†) Hebers, Burgen Böhmens III. 33.

††) Bílek, D. konf. I. 11.

†††) Sedláček, Místopisný slovník 363.

¹⁾ Archiv m. Prahy 2105, 286^a.

»My Jiří z boží milosti král Český, markrabě Moravský, Lucemburský a Slezský vévoda a Lužický markrabě oč oznamujem tímto listem všem, že pro provinění Jana a Oldřicha Zajícův z Hasenburka, kterýmž proti nám provinili jsú [se], že jsúce poddaní naši nám jakožto králi Českému a pánu svému zprotivili jsú se, pro kterúžto věc duom jich, kterýž jsú měli na Starém městě pražském v osadě Svatojilské jim jsme odjali, neb ten duom i jiné věci jich podle práva na nás připadly jsú, a shledavše mnohověrné služby urozených Mikuláše z Landstejna, maršálka dvoru našeho a najvyššího písáre desk zemských, a Pavla z Jenštejna věrných našich milých, kteréž nám činili jsú, čini a potom tím lépe aby mohli a měli činiti s dobrým rozmyslem a radu věrných našich mocí královskú ten duom svrchupsaný i to právo vysazení a osvobození, kteréž jmenovaní Zajíci na ten duom měli jsú, týmž Mikulášovi a Pavlovi dali jsme a tímto listem dáváme milostivě ke jméní, držení a požívání bez naší, budúcích našich králův Českých i všech jiných lidí všeliké překážky, dávajíc jim plnú moc i právo, aby oni ten duom mohli prodati, dáti, směniti, zastaviti i s tím domem učiniti, což by se jim zdálo užitečnějšího jako s svým vlastním dědictvím. Tomu na svědomí pečet naši královskú kázali sme př[i]věsiti k tomuto listu. Dán v Praze po Hodu Matky Boží na nebe vzeti, letha od narození Syna Božího MCCCCLXIX, království našeho letha dvacátého.« —

Pavel sídlil téměř neustále v Praze a byl tu také často jako rukojmí, aneb jiný v různých záležitostech účasten. Svědčí o tom i jeho dopis v jisté dlužní záležitosti napsaný purkmistru Pražskému r. 1492*):

»Slovutné opatrnosti pánuom panu purgmistru a raddě města Starého Pražského, pánuom a přáteluom milým!

Službu svú vzkazuji, slovutné opatrnosti páni a přátelé milí! Jakož mi píšete o ten duom paní Doroty Košinky, kterýž jest ona dlužníkuom v dlužích jich dala a mně mocně poručila, abych já jej zapsal i odevzdal, komuž by byl prodán, i ráčili ste toho dotknuti psaním svým, abych já dal k tomu povolení své k psaní jeho. I račež věděti, že já tímto listem mocně přidávám svú dobrú vuoli, aby ten duom byl zapsán, komuž jest prodán.

Pavel z Jenšayna a na Skále.«

Týž Pavel připomíná se r. 1494 jako nebožtík. Před smrtí svou ještě odkázal jeden dům svůj své sestře Machně. Když tato zemřela r. 1494, dali její poručníci Arnošt z Jenštejna a Vyšek z Blažtic její kšaft ztvrditi. Proti tomu však učinil odpor Jiřík z Přívor a jeho manželka Dorota z Košné, nedávajice hrubé víry tomu kšaftu, ačkoliv v něm tuším jsou jmenování dědici Machnina

*) Archiv Pražský 2107, 23a.

domu, a chtěli se zmocniti i veškerých svrchků domových. Záležitost dostala se před městské právo a tam byla vyřízena spravedlivě dle žádosti Arnoštovy.*)

Syn tohoto Pavla, jmenující se opět Pavel (IV.), byl bohatý i od sousedů svých vážený. Jeden dům svůj prodal paní Elišce z Nežetic. R. 1512 vzdal mu Václav Sak ze Znančic svůj dům v ulici Charvatské, řečený u »Červených Zvonů«, na němž Pavel téhož roku vzdal své manželce Ludmile z Malična 100 kop gr.**) Kromě toho obohatil se Pavel na Novém městě ještě domem, který mu r. 1521 odkázala paní Johana Berčinka z Dubé. Při tom mu také poručila zlatohlav, sukni aksamítovou, rukáv perlový, štuk kmentu, 2 košile pání a 30 kop gr.. kteréž měl Pavel dáti na ornaty pro kostel v Bosyni.***)

A mnohokrát jindy připomíná se Pavel v různých listinách i zápisech, jež prozrazují jeho styky s nejvyššími hodnostáři zemskými, u nichž byl nejen oblíben, nýbrž i vážen. Krátce před svou smrtí r. 1520 kšastoval. Universální dědičkou učinil manželku svou paní Ludmilu z Malična. Dům svůj odkázal dětem na rovný díl, jakož i 80 kop gr. č. Těž oznámil, že jest dlužen ženě po Jindřichu Prefátovi 4 kopy gr. č. a paní Mandalíně, která bydlí u p. Jana Saka $1\frac{1}{2}$ kop gr., načež má základ stříbrný pás pozlaceny; Martinovi Šalomúnovi, suken kraječi dluhoval $1\frac{1}{2}$ kopy a 15 gr. č. Dluhy ty měla zaplatiti Ludmila ze svrchků domových.†) Zemřela r. 1537. ††)

Pavel zůstavil syny Jana a Jiřího, z nichž Jan učinil poručníkem svého domu Jana Peřinku z Malična.†††) — Bratru děda jeho Janovi z Jenštejna potvrdil císař Zikmund věno Margarety z Rychenburka, manželky Vaňka z Dubé, kteréž na něho co odúmrť spadlo.¹⁾ — Hynek z Jenštejna připomíná se r. 1474 a 1497. Téhož roku měl se souditi s Jiříkem z Jilovky, z čehož však sešlo, neboť se spolu v čas shodli. — Mikuláš z Jenštejna zdědil po svém otci Václavovi hrad Níštějku, odkudž se též Mikuláš Níštějka z Jenštejna psal. R. 1450 byl účasten volby Jiříka Poděbradského za správce zemského. R. 1459 umřel bezdětek. Jeho bratr Arnošt vedl po něm při o hrad Níštějku, který po smrti

*) Arch. m. Prahy 1128, 19.

**) Arch. praž. 2091, O 28.

***) Ibid. 2142, D 11.

†) Arch. m. Prahy 8, 50. — Rok 1520 není rokem úmrtí Pavlova, neboť týž připomíná se ještě roku 1525 při prodeji dvora v Bráničku (DZ 2 A 10). V knize archivu pražského č. 9, str. 95 čteme jeho jiný kšaft, který byl r. 1524, tedy později než svrchudotčený napsán, avšak později byl mřížkovité přeškrtnán, z čehož dohadujeme, že platnost byla zůstavena jedině kšaftu prvnímu. Jako vzpomínky kulturně historické viz, co o Ludmile podávám ve svém článku »Carodenictví lidu pražského v XVI. stol.« v Českém Lidu IX., 366 a sld.

††) Reliq. tabul. I. 251.

†††) Ibid. 2098, 15.

¹⁾ DD IV. p. 40.

Mikulášově na krále odúmrtně spadl a udělen byl Mainušovi z Hryzel. Sám pře, ježíž výsledek není znám, nebyl účasten, nýbrž zastupován byl Jiříkem z Křenice. Společně se strýcem Pavlem přivěsil pečeť na list, jímž všecko právo své Zikmund Kurzbach z Kvítkova převádí na pana Viléma z Pernštejna r. 1493. — O Anně z Jenštejna, sestře Pavlově, nemnoho jest známo. Zachovala se o ní upomínka toliko snad ve smlouvě svatební mezi ní a Matoušem, synem Zuzany Ludvíkové, měšťky pražské. Ve smlouvě té bratr její Pavel slibuje jí dát 100 kop gr. mís. proti jiným penězům se strany Matoušovy. Smlouva uzavřena r. 1514.* — R. 1481 Bedřich z Šanova seděním v Hoštěnicích dává paní Heleně z Čestic, manželce urozeného pana Mikuláše z Jenštejna, svůj dům za koštělem sv. Mikuláše v Praze, v dluhu 76 kop gr. mísenských.**) V roce předcházejícím (1480) přel se týž Mikuláš s bratry Kalenici pro urážku, že jest »bezecný lhář nešlechetný.« Helena umřela r. 1490 již jako vdova.***) Dětí spolu neměli.

Lucie z Jenštejna společně s Kateřinou Římkovnou koupila v Praze na Boršově dům, ležící mezi domem Velka Goliaše s jedné strany a Hrbka s druhé strany, r. 1440.† — Z rodu Jenštejnských pánu pocházela též Apolena, jež provdala se za měšťenina pražského Jana Zájistu, s nímž společně v některých zápisech knih pražského archivu se pamatuje. R. 1548 veškeren svůj majetek movitý i nemovitý vzdala manželu svému, když i on podobně učinil.††) Následujícího roku »Hanuš sklenář koupil sobě, Dorotě mateři své, Markétě sestře své a dětem jejím dům ležící za velikou kollejí na rohu, Zájistovský řečený, od Jana Zájistovského a Apoleny z Jenštejna, manželky jeho za 100 kop gr.†††) Táž Apolena r. 1557 ve čtvrtek před svatým Sixtem v přítomnosti slovutných Jana Hada z Proseče a Havla od Měny testovala. Tehdy byl manžel její ještě živ. Peníze rozdělila takto:

Záduší a kostelu Matky Boží před Týnem . . .	50	kop	mís.
Václavovi Mikulandovi, kožešníkovi a sousedu			
staroměstskému	50	>	,
Blažejovi Kolárovi od Voháněk	100	>	,
Jakubovi z Varvažova	100	>	,
Jiříkovi Komedkovi z Rovin	50	>	,

*) Archiv města Prahy, 2141, 223b. Zprávy, jež nejsou v tomto přehledu citovány, vybrány jsou vesměs z Archivu českého.

**) Archiv m. Prahy 2106, 74b, 75a.

***) Archiv m. Pr. 2094, I 27a.

†) Archiv m. Prahy 90, 59b. Dům ten jest na místě domu v nynější Zlaté ulici vedle Dobřanských (laskavě mi sděleno p. drem J. Teigem.)

††) Archiv m. Prahy 2117, 145a.

†††) Ibid. 2117, 165a. Manželství Apolenino nebylo šťastné. Muž jejíhojně utrácel, tak že později ani společně nežili. R. 1550 konečně žádala, aby společný jich majetek byl rozdělen, ale páni konšelé nepřipustili k tomu, nechávajíce průchod zmíněnému statků vzdání. (Archiv praž. 2129, 244b).

Maryaně, schovance své, o níž neví, kdeby nyní
byla, jakož i Kateřině, dceři své 50 , ,
Když by se však žádná z dívek těchto o peníze ty ne-
přihlásila, mají přijít na školu Tejnskou.*)

Vývod pánův z Jenštejna.

Jan Očko z Vlašimě arcibiskup * 1300, † 14. II. 1388	Pavel z Jenštejna 1351, † 1375	Michal z Vlašimě † c. 1386	Kateřina † j. 1368
	ψ Markéta, dcera Jenklína		
Martin 1376—1422 arcibiskup 1370—1396	Jan 1371—1420 Pavel † po r. 1418 ψ Anežka z Dubé	Václav probošt † 1401	Kateřina ψ Olbram ze Škvorce
		Olbram arcibiskup 1396—1402	Václav Pavel Anna † 1414 ψ Zdeněk z Biškovic † 1396
Jan 1422—1463	Jindřich 1477 Václav (Nistějka) 1421—1466	Pavel — 1480 — ?	Čeněk Machna † 1494
	Mikuláš † 1459	Arnošt 1493 ψ Ludmila z Maličina † 1537	Pavel † 1525 (?) ψ Apolena † 1557 Jan Zájista Kateřina Anna ψ Matouš Ludvíkův 1514
			Jan r. 1524 a 1534. Jiří

R. 1603 měl Jan Rakovnický alias Pilát z Jenštejna, měšťan Staroměstský, spor s panem Kašparem Loseliusem. Svědčí o tom pan Daniel Kapr z Kapršteina: „Když jsem seděl v světnici u paní mateře, pachole přiběhlo pro mne, že se pan Kašpar Loselius vadí s pánum, abych šel dolů. Když jsem přišel k panu otci, tu pan Kašpar řekl: „Ještě pravím, že v hrdlo lžeš, hrome zvyjebený.“ Pan otec zase jemu řekl: „Troupě zvyjebený, odkad jsi a kde jsi se tu vzal?“ Pan Kašpar zase jemu řekl: „Netykej mi, však jsi se mnou stáda nepásal, jsem tak dobře v císařský povinosti jako i ty jsi.“ S tím pan otec šel s panem Oldřichem; více jsem neslyšel.“***)

To jest nejspíše držitel jednoho ze dvorů v Jenštejně. Více zmínek jsme o něm v pramenech nenalezli.***)

*) Ibid. 2142, DD 2a, b.

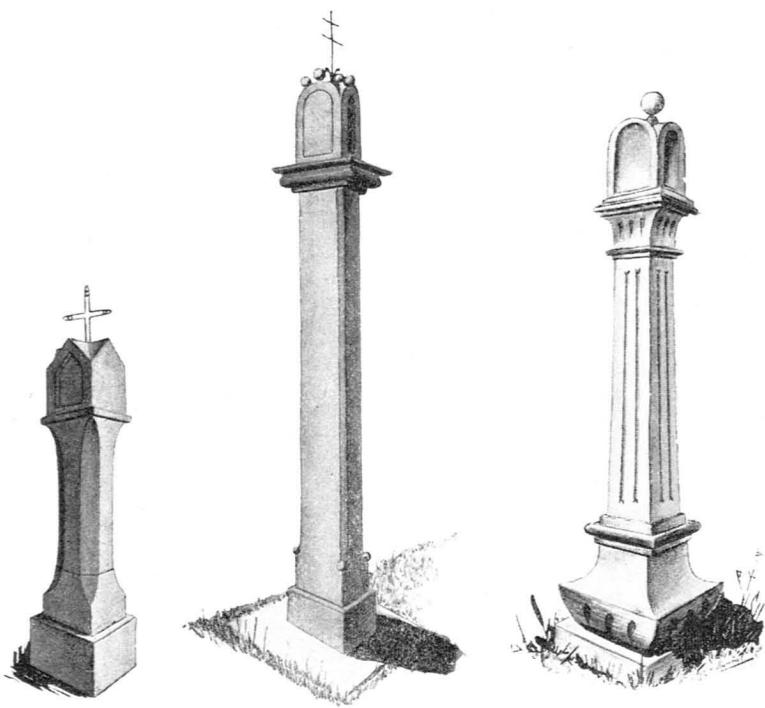
**) Archiv m. Prahy 1064, 209.

***) Napsal paměti své doby, jež chová kollej OO Piaristů.

Boží muka na Humpolecku.

Jaroslav Mančal.

Lid český býval vždy upřímně nábožný. Do krve a kostí vnikalo jeho přesvědčení náboženské a stávalo se částí jeho charakteru národního. Kdykoli výklady náboženské byly mu podávány cestou mírnou, upřímně myšlenou, přesvědčující a umravňující, brzy stával se z něho nejhorlivější zastánce hlásané nauky.

U Herálce (a).

U Herálce (b).

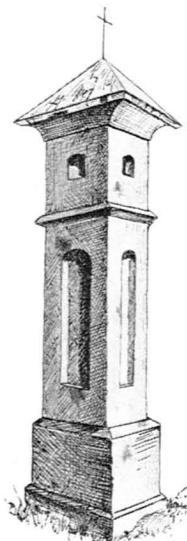
U Herálce (c).

Symboly víry své, boží muka, »moučka«^{*)}) stavěl lid s obzvláštní horlivostí. Ve východním kraji okresu Humpoleckého mají tyto pomníky lidové zbožnosti své časové fáse. Shledali jsme, že zde moučka kamenná měla svoji periodu asi od polovice 17. století do konce 18. Nejvíce jest jich ze 2. polovice 18. stol. Začátkem tohoto století počaly se tu stavěti jen kříže dřevěné a kapličky.

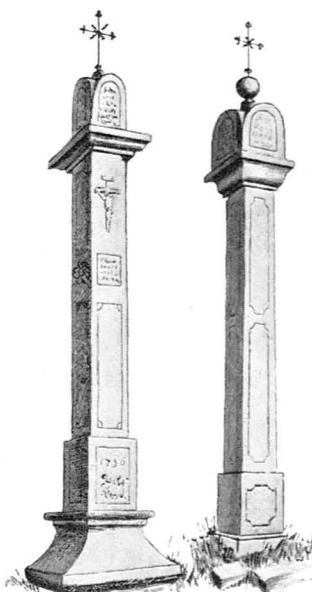
^{*)} Moučka, zdrobnělé od muka. Zde výhradně lid užívá názvu zdrobnělého s přívlastkem »boží« nebo »svatý«.

Prohlédnuvše 15 božích muk zachovalých*) (13 ve východní části okresu Humpoleckého), seznali jsme, že nejstarší má letopočet 1631, tedy brzy po první reformaci. V Jaroměři jsou muka s letopočtem 1686. Všechna ostatní, která jsou datována, nesou letopočet od r. 1750.**)

Máme za to, že napřed stavěla se u nás moučka dřevěná; zda taková jako nyní, která lid jmenuje pouze kříži, nemůžeme již pověděti. Proto asi z té doby jen málo se jich datuje. Jest to i zcela přirozeno. V náhlém převratu náboženském (století 17.) pořizovala se muka (kříže) — symbol katolické víry — všude na

U Herálce (d).

U pozemků Jak. Nováka ze Zbinoh.

veřejných místech. Že jich bylo mnoho a narychlo potřeba, stavěla se dřevěná. Lid zajisté po reformaci jen výminečně je stavěl. Stařena jedna, stěžujíc si na svět, pravila mně tato významně sem poukazující slova: »Říkávali starší: Dokavad se dávaly moučka měkký, dřevěný, bývali lidé měkčího srdce.«

*) Některá již jsou spřerážena nebo upotřebena i k jiným účelům.

**) Původ jich hledat dlužno v dobách starších Boleslav, kníže český, na žádost biskupa Vojtěcha rozkázal, aby na každé bráně města křesťanského znamení umučení božího namalováno nebo vytesáno bylo, a v každé vsi křesťanské aby totéž znamení na sloupě kamenném nebo dřevěném postaveno bylo. Od té doby udržovala se památka stavění mouček na vsích a místech veřejných. Dobou husitskou a potomní (Humpolecko bylo po 200 let v rukou vyznavačů pod obojí) byla asi fase ta přerušena, a obnovena opět a více rozšířena nově bujícím katolicismem po bitvě bělohorské.

V tomto století již se kamenná moučka nestavěla. Ani data jejich ani záznamy o svěcení křížů ve farních kronikách na to neukazují.

Moučka tato, o nichž šířejí chceme pojednat, jsou kamenné sloupy, na kterých buď obrazem, buď slovy připomínáno bylo utrpení a muka Spasitelova. Ale skoro všechny sloupy, jak později ukážeme, měly v přední straně hlubší výklenek pro umístění obrazu na plechu malovaného, jenž představoval umučení Páně, ve Skorkově sv. Floriana, v Jaroměři Pannu Marii. Na jednom místě našli jsme tu místo malby z kamene vytesanou polovypuklinu Krista na kříži. I nápisy sem se nesou. Na moučku na Sádkách u Větrného Jeníkova čteme v minuskuli gotické: »Oj pocestní, kteříž jdete cestou, pohledte žalostně (?) sem překrutou bolest mou.« Na moučku u Herálce z r. 1631 mimo jiné: »O vy vssychny kteri cestau gdete patříte Na bolestnesi tu bolest gako byla gest bolest Má. V. K. R. H. (Vít Krejčů Řezník Herálec.) Na druhé straně: »Tento sloup Božích muk původně l. P. 1631. nákladem † Vítka Krejčova, řezníka v Heralcu vyzdvižený, ale přendaváním porouchaný byl l. P. 1877. péče duchovního pastýře k oslavě Božského Spasitele opraven a zde postaven. Pochválen buď P. J. K.«

Viděti, že stavěna byla muka na poděkování Bohu za uzdravení, zachránění nebo ze slibu. Také na silnici u Zahrádky (okr Ledečský) viděli jsme sloup s letopočtem a nápisem »ex votu Na Božím moučku u Jaroměře z r. 1686 čte se na podstavci:

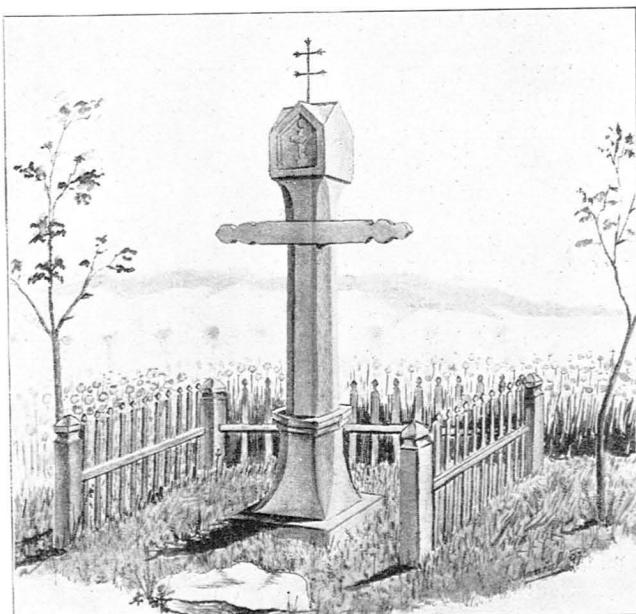
SLIB . MV
J . VICOMA
WAM . V
ROKV . V
KTEREM
KRZEST
ANE . TUR
CUM . BVD
IN . BRAL
I . S NACL
ADEM
P . E . S
S . A . B . S

U pěšiny z Herálce do Slavniče stojí muka, na nichž s tíží již se dá přečísti: Ke cti a chvále utrpení Pána Ježíše Krista ukřížovaného vystavěl 1777.

Moučka skládají se pravidelně z podstavce, dříku s hlavicí kapličky. Podstavcem bývá jednoduchý čtyřboký hranol (výška a šířka: 55—33, 38—34 cm a jinak), jehož horní základna seříznutím hran stává se někdy osmiúhelníkem, jindy nabývá hranol sprohýbáním ploch bočních souměrných tvarů, odpovídajících tíži

vrchňního sloupu. Základem jeho jsou dva oblouny, z nichž horní jest dutý, spodní vydutý.

Někdy podstavec přikryt jest deskou v průměru širší než horní plocha podstavce. Bývá méně zdoben rýhami rovnoběžnými se hranami. V jednom případě shledali jsme jej ozdoben žlábkovitými rýhami, odpovídajícími ozdobám dříku a hlavice. Letopočet i jméno nakladatele stavby této pošinulo se tu až na patu, kdežto nejčastěji na podstavci je čteme. Ozdobnější podstavce mívají paty, nebo kladený jsou na nízké desky, před nimiž upraveno bývalo primitivní klekátko.

U Krasoňova.

Dříky jsou rovněž čtyřboké, často vzhůru súžené. Poměry svými oku lahodí. Ozdobeny bývají obdélníky s rohy obloukovitě vykrojenými a to na třech čelných stranách. Přední strana bývá bohatší a nese často polovypukle vytesaný krucifix, zatknutý v srdci. Mimo to pravidelně jest zde nápis. Kde nalézají se dvě čelné strany (ke dvěma cestám), nesou obě nápisu. Jsou ovšem i moučka úplně bez nápisů. V Čejově nalezli jsme tu srdce, pod ním tři hřeby odstředivě položené a nad ním znak: Jesus hominum Salvator

I I - I S. Nápisu ani letopočtu tu není, leč ještě na hořejším kameném kříži I N R I (Jesus Nazarenus Rex Judaeorum). Prvý znak jest též na moučkách vedle Brodské silnice u Herálce, která rovněž nemají nápisu.

Tyto bývají v poli vytesány nepravidelnou minuskulí gotickou, k níž hojně měli řemeslníci vzorů po ruce. Avšak z pravidla bývá písmo již nečitelné, protože na větru a dešti lišeňsky je rozhodladvají a ničí. Skoro 14 dní chodil jsem k moučkám na Sádka a několik hodin denně vyškraboval a četl jejich nápisy. Podařilo se to. Ne tak šťastným jsem byl u ostatních, nemohla jim také věnovati při svých výletech dostatek času.

Dřík jest přikryt nízkou hlavicí ne nepodobnou románské. (Rozměry jejich: 15—42·5, 21·5—43, 16—34, 15—34, 16·5—34 cm.)

Tato nese hlavní část muk — kapličku. Kaplička jest čtyřboká se čtyřmi štíty špičatými nebo obloukovitými. Jen v jednom případě (v Sudoměřích u Tábora) z r. 1809 měla štíty dva. Kaplička na moučku čejovském štítu nemá; jest to pouze hranol s kamenným křížkem na vrchní ploše.

Štíty mají výklenky, z nichž přední bývá nejhlubší a obsahoval, jak již bylo řečeno, obraz umučení Páně bud' na plechu malovaný, bud' vytesaný v kameni. Ostatní nesou citáty z písma: Ejhle Beránek snímá hříchy světa. — Ejhle Beránek přemoh svět a dábla. — Ej já dívka Páně, staniž mi se podle slova tvého. — Blahoslavená Panno Maria Oroduj Za vssechno.

Některé kapličky změřili jsme ve výšce a šířce na 35—30, 35—35, 38—24, 45—27, 43—23, 34—16·5, 44—41 (35) cm. Vrcholek božích muk ozdoben bývá železným kovaným křížkem jednoramenným nebo dvouramenným (obr. str. 72.), vetknutým někdy do kamenné koule — symbolu světa.

Na nejstarším sloupu z r. 1631 pozorovati jest zřejmě úpadek vkuisu řemeslníkova. Jednotlivé části ani celek nelahodí poměrem rozměrů. (Obr. str. 72 a.) Do 17. století řadíme nedatovaná moučka od Krasoňova, předešlým slohově příbuzná. Mají však asi nad třetí čtvrtinou dříku slabé přiční rameno. (Obr. str. 75.) Hrany obou dříků jsou hluboce seříznuty a kapličky proti nim zdají se býti příliš těžké. Starší moučka vykazují se štíty kapliček špičatými, pozdější obloukovitými. Dříky těchto bývají bohatěji zdobeny obdélníkovými poli nebo polovypuklinami (kříž, hvězdice). (Obr. str. 72.) Moučka u Herálce z r. 1762 mají všechny strany dříku, podstavce i hlavice vkušně žlábkovitémi rýhami oživené. (Obr. str. 72 b.)

V okolí Herálce nalezli jsme také zděná moučka, rozměry svými (45 m vys.) od předešlých valně se lišíci. Podobají se kapličkám. Mají v hořejší čtvrtině čtyři malé, dole čtyři velké, mělké výklenky, určené asi pro obrazy. Klademe je do začátku tohoto století. (Obr. str. 72 d.)

Jen dvě ze shlédnutých mouček stojí u pěšiny, všechna ostatní na rozcestí nebo na křížovatce. Dvě z nich na křížovatce uprostřed návsi. Rozcestí a křížovatky považovány byly lidem za místa tajemná, místa zlých mocností. Proto asi tedy sem stavěli svatá moučka, aby byla v těchto nebezpečných místech lidu ochráncem. Sedlák Jakub Novák ze Zbinoh postavil jedna za humny svého statku, kde u rozcestí začínaly jeho pozemky (r. 1755), a druhá

u konce jich na rozcestí (1756). Obě moučka mimo letopočet a bohaté nápisy nesou jméno zakladatele. Zřejmo, že měla chrániť pozemky jeho. (Obr. str. 73.)

Že by stavěla se na místech, kde přišel člověk o život, nikde jsme se nedověděli ani nedočetli. Pověsti k nim zde se nevíží.*)

Paměti Českodubské z let 1584—16II.

Dr. V. J. Nováček.

V knize kšaftů založené r. 1553, která uložena jest v archivu města Českého Dubu, na posledních dvou listech zapsány jsou tyto paměti, psané rukou Jana Chudáka, písáře radního:

Leta Páně 1584, v outerý po navštívění Alžběty (1584, 3. července) urozený pán pan Jan Opprštorfer z Opprštorfu starší, svobodný pán z Dubu a Frydštejnu říč v hodin XI od všemohoucího pána Boha do nebeského království prostředkem smrti z tohoto světa povolán a pochován jest v Slézsku v městě znamenitém, Vopoli jenž sluje. Po smrti pak jeho urozený pán pan Vilím starší z Opprštorfu toto Dubské panství a Frydštejnské jest ujal téhož léta svrchu psaného v pondělí na den sv. Kyliana (8. července).

Leta Páně 1608, dvacátého prvního dne Aprilis, Matyáš arcikníže, JMti krále Českého Rudolfa II. voleného císaře římského vlastní bratr, přitáhl jest s množstvím lidem válečným a nejvíce národem uherským, chtic korunu království uherského mocnou rukou dostati a králem uherským na žádost pánu Uhrů bytí, do Čech, však jeho zlej oumysl jest božskou ochranou změněn, tak že žádného potejkání k dobyvání koruny nebylo, nýbrž pokojný porovnání mezi pány českými a Matiášem jakožto budoucím králem uherským se jest stalo, a to takto, že 27 dne měsice července korunu uherskou z Karlštejna přivezli a Matiášovi arciknížeti dobrovolně do rukou dodali. Kdež Matiáš ji dostavši byl tím upokojen a s tím z země český s svým lidem vytrhl.

Leta téhož 1608, dne dvacátého sedmého měsice června, to jest svato-dušní outerý, umrel v slavném městě Pražském na Malý straně v domě svém urozený pán pan Zigmund Smiřický z Smiřic, pán náš dědičný, a pochován jest slavně 27. dne července, jakž na takového pána naleželo s velikým lkáním všech poddaných, na Kostelci nad Černými lesy. Byv stáří 49 let a několik měsícův, nedocházeje 50 let. Byli jsou k témuž pohřbu odtud z města Dubu sousedé do Prahy vysláni, osoby zejména tyto: Jan Vaňásek, Václav Shejbal, Matouš Tichý, Georgius Salvia, ty časy správce školní, s kantorem Danielem Bauriciusem Chrapp (sic).

Po smrti pak Zigmunda Smiřického v outerý téhož léta po sv. Petru v okovách (1608, 5. srpna) vysoce urozený pán pan Jaroslav, jakožto syn nejstarší, právem dědičným ujiti jest rácil panství Dubské a Frydštejnské a což k tomu panství přináleží. Byvše obesláni tříž poddaní na zámek Dubský, JMti jsme poddanost a člověčenství slíbili. Téhož dne skrze urozeného pana Tobiáše Štěfka z Koloděj vyhlášen jest urozený pán Jeronym Bukovský

*) Dle svědectví p. V. Schulze z Čes. Lidu VII. str. 177 o zločinném vyznání, zapsaném v knihách solních v městě Kostelci nad Černými lesy, pochovávala se u božích muk těla nekřtěnátek.

za nejpřednějšího regenta všech panství JMti páne. Při tom hned urozený pan Jan Tejnský z Blanska za ouředníka panství Dubského a Frydštejn-ského jest vyhlášen.

Potom leta Páně, když se psalo 161°, v outerý masopustní (23. února) v stav sv. manželstva vejš jmenovaný pán pan Jaroslav z Smiřic s uro-zenou pannou Alžbětou Zaborskou (sic) vstoupil a veselí svadební v městě Menším Pražském v domě svým slavně učinil.

Leta když se psalo od narození syna Božího MDCXI v outerý maso-pustní (1611, 15. února) mezi hodinami 9. a 10. urozený pán pan Jaroslav Smiřický z Smiřic život svůj dokonal na zámku Skalách, a pochován jest slavně na Kostelci nad Černými lesy v kostele zámeckým téhož leta dne nedělního, právě na den památky sv. Trojice (29. května), kterejž v Pánu od-počívá a budoucí vzkříšení v naději dobré očekává.

Leta Páně 1611 v outerý masopustní (15 února) osvícené kniže pán pan Leopold do města Pražského na Malou stranu mimo naději Pražanův Ou-jezdem s množstvím lidem válečným přitáhl. Z čehož potom Pražané bitvu proti němu zdvihli a množství lidu jeho pobili. Oni pak se na statcích malo-stranských některých měšťanů pomstili, že jsou škod mnoho nadělali a peněz, klenotův mnoho, když jsou se z Malý strany časem nočním vykradli, pobrali. A do města Budiovic Českých přijevše se zašancovali. Ležíc Leopold v těch Budiovicích, dal se slyšet s pohrůžkou, že do Prahy chce vtrhnouti a sobě Prahu i České království podmaniti. Chtíc v cestu tu JichMtí páni páni di-rectores a páni Pražané vkrocíti a to зло zastaviti, sou k JMti vysoce osvíce-nému pánu panu Matiášovi, arciknězi domu Rakouského a z milosti boží králi uherskému, lekaty své vyslali a za pomoc JMti královské žádali, aby jim na retuňk s lidem přijeti ráčili. Což tak mnil, že neprodleně sám životně s mnohým lidem válečným dobře oděným přijel. S dovolením JMCIasařské i knížat i vši říše podle důstojenství od arcibiskupa kroměříšského (sic) na hradě Pražském v kostele sv. Vítá v pondělí svatodušní (23. května) jest korunován. Dajž bůh, abychom pod ochranu jeho souc mohli zde po[ko]lle časného úžiti a spasení vykonati, po tejo pak smrtedlnosti casného (sic) po-koje dojiti.

Leta 1611, v středu den sv. Vítá (15. června) JMti vysoce urozený pán pan Albrecht Václav Smiřický z Smiřic právem dědičným ráčil jest ujiti panství Dubské a Fridštejnské, jsouce ze všeho panství osoby ouřední obeslány, poddanost a člověčenství jsou slíbily.

Příspěvky rodopisné.

Jan Hille.

I.

Hrabě Václav H. Vratislav, sběratel erbovních pamětí.

Ve staré sbírce listin nalezl jsem dopis hraběte Václava Hynka Vratislava z Mitrovic, psaný v Kocomyšli dne 5. října r. 1684 »vysoce učenému a důstojnému panu Páteru převorovi« (bez udání jména kláštera), z kteréhožto psaní poznáváme, jak horlivě sbíral staré paměti erbovních rodin českých a jak opatrнě při tom sobě počínal.

Zajímavý tento dopis, psaný dle způsobu XVII. století, uvá-díme zde doslovně, novějším však pravopisem, by obsah jeho, místy temný, tím jasněji vynikl.

» V. M. se mými neznámými, však vždy žádostivě povinnými službami k stálé affektaci co nejpřekněji poroučejíce, že jste sobě oblíbiti ráčili tu práci na sebe vzít a netoliko štíty mého pana strejce, ale i jinší památky rodův chvalitebně shledávat, nad tím se upřímně těším, nebo jistě pauci quos amavit Jupiter a kteří by si to na práci vzali, ačkoliv že my Čechové dosti vzácných rodův a paměti hodných činův máme, však žádný přece tu slávu české zemi a rodům neučinil, a kteří to tentírovali, jako i Paprocký tak confuse a perfunctorie to psali, že místy quid pro quo a černé za bílé, místy pak dokonce contrarium položili, erby větším dilem vypustili aneb jinší na díle i také docela položili, jakož i také Němci a knihaři normberští chtice vědomost některých rodův mít česky a do jejich Wapfenbuch generale položiti, nám na místě nosu nebo troub nad erbem orličí křídlo položili, nepochybň tak, jak spraveni byli, a co jinší, vzácnější rody měli napsat, tehdy lecjakýchs měšťanů z Egru a patriciusů jméno připsali a erby posadili. Což přehlížejíce takovou knihu mně nemálo zamrzelo, jakoby žádná antiqua nobilitas v Čechách, leda ti noví a patriciusové nebyli: pročež per otium dal jsem se do vyhledávání všech rodův a erbů starožitních proprie českých a moravských, protože jedna řeč, dávné spolčení a téměř jako jeden prcnárod jest. —

Vyhledal jsem jich, totiž starožitních rodův z těch, které při nejmenším 200 let v Čechách byly, jako páni Šlikové, z Egerberka, Brandšteinové a těm podobní, všech okolo 2000 erbův genuinis coloribus depictos, které všechny za sebou mám, a větší díl těch rodův již bylo zahynulo, mnozí starožitní v chudobě a v žebrotě zůstávajíce, svých erbův a barev jich ani nevědí.

I takové některým známým jsem sám erby jejich napravil a jak jej nositi neb rýti dátí mají, okázal a v tom jsem práci činil, kdy jsem byl u všech lidí v nenávisti a mne žádný u sebe rád neviděl, totiž tempore pestis, tak že jsem chvíli měl a od jiných zaneprázdněn nebyl. Jakož pak i tenkráte, totiž familiae nostrae statim ab origine genealogiam compendiose deduxi a dokazuji, kde kdo leží a odpočívá neb v deskách najítí se má, myslíce někdy aliquam chronicam familiae nostrae et per indirectum s rody českými doložiti, tisknouti dátí.

Sed quia propria laus sordet a při tom ta práce totum hominem requirat, post tempus pestis jsem tu mou práci praeter meas varias incomoditates et litigia poodložil a stěhujíce se před rokem na jinší statek omnia scripta mea i také haec genealogia ve dvou truhláčích zatlučeny mám, tak že jsem se do nich ještě nepodíval, pročež že V. M. jsem tak dlouho odpovědi nedal a posavad ještě žádnou vědomost neodsílám, šetrně omluvenu býti žádám, i budu hledět to vyhledat. Musím asi 8 dní na to sobě vzít, sed veritatem dicendo, až posavade o rodu Říčanském málo vyhledati jsem mohl nisi tantum per fragmenta, nebo nynější páni Říčanové všichni ani svého erbu dobře nevědí, taceo, aby viděli genealogiam, a to v tom svém erbu chybují, dají sobě malovat na-

hoře obě červená křídla jako páni z Talmberku, ježto jejich předkové jedno bílé a druhé červené křídlo nosili.

Myslím, že i u sv. Jakuba se to najde, utrum differentia linearum inter Kavka et Řičanský fuerit, nescio, nicméně ale páni Řičanové praví, že byl jeden rod a jeden erb, k čemuž já také směruji a jináč se nedomnívám. Páni z Talmberka nápodobně in suis genealogiis nebyli curiosi a předešle také jináče se jmenovali, quae autem invenero haec fideliter transmittam. Zatím pak V. M. se co nejpěkněji poroučejce, zůstávám V. M. k službám povinně žádostivý.

II.

Nápisy na náhrobnicích.

V též listáři nalezli jsme také seznam nápisů na náhrobních kamenech, týkajících se různých šlechtických rodin, jichž pořad tuto uvádíme:

I. V kostele Křečském (okres Pacovský) tyto:

1. Letha Panie 1599*) w pondieli ochtab wssech swatych urozený a stateczny rytirz pan Waczlaw Wytha z Zerzaweho a na Wlczowi siwot svuj w Panu dokonal a w tomto chramu dle manzelky a dczerek swych pochowan oczekawa weseleho z mrtwych wskrissen.[†]

2. Letha 1599 w sobotu po swate Worssile**) urozená paní Mariana Wythowa***) z Drazowicz a na Wlczowsy siwot swug w Panu dokonala a w tomto chramu dle manzela swyho a dczerek swych pochowana. Oczekawa radostneho z mrtwych wskrissen.

3. Letha 1599 urozena panna Alzbieta Wythowa z Zerzaweho w sobotu den swatym Diwisse†): tez urozena panna Anna Wythowa z Zerzaweho v autery po swate Worssile ††), sestry vlastní siwoty swe w Panu dokonaly a w tomo chramu pochovany radostneho z mrtwych wskrissen oczekawaji.

Jinou rukou ještě připsáno:

4. Letha 1623 we czwrtek po swatym Gilji urozeny a stateczny rytirz pan Bohuslav nejstarssi Wytha z Zerzaweho na Chotovin a Lissowce zivot svuj w Panu dokonal a w tomto chramu dle pani Zoffie Lapaczkowny z Zerzaweho manzelky sve pochowan. Oczekawa weseleho z mrtwych wskrissen.

II. Seznam náhrobních kamenů v kostele Pičinském (okres Přibramský) připojuje k dopisu svému Václav Ferdinand Dubský

*) Jinou rukou po straně připsáno: »v pondělí po sv. Linhartu 8. dne listopadu.«

**) 23. dne října.

***) urozená Močidlanská.

†) 9. dne října.

††) 26. dne října.

z Vitiněvsi a praví dále, že v něm pánův Myškův ze Zlunic žádné památky vynalezti nemůže, leda že by někteří bez pohřebních kamenů v témž chrámu Páně pohřbeni byli (20. Martii 1685).

Na druhé stránce toho psaní jsou ty hrobovní nápisy vypsány: Letha 1515 † p. Kateřina z Michnic na Nocerich (sic.)

- A. 1535. † urozena Anna Bechyňová z Přestavlk.
- A. 1547. † urozený a statečný rytíř p. Jan Bechyně z Lažan na Pičíně, nejv. písář krále českého.
- A. 1550. † urozená p. Markéta Bechyňová z Tříteže.
- A. 1555. † uroz. vladyska p. Oldřich Bechyně z Lažan.
- A. 1560. † paní Anna Bechyňová z Chlumu a na Pičině.
- A. 1561. † uroz. a stat. rytíř p. Petr Bechyně z Lažan, podkomoří krále Českého.
- A. 1574. † urozená p. Joanna Muchková z Lažan.
- A. 1579. † uroz. a stat. ryt. p. Václav Bechyně z Lažan a na Dušinkách Trhovych (sic.).
- A. 1581. † uroz. a stat. rytíř p. Hendrych Bechyně z Lažan.
- A. 1592. † uroz. a stat. rytíř p. Petr Bechyně z Lažan.
- A. 1597. † p. Juliana Ježovská z Lažan.
- A. 1599. † p. Markyta Bechyňová z Kadova a na Dušníkách.
- A. 1600. † uroz. a stat. rytíř p. Václav Bechyně z Lažan, na Dlouhé Lhotě a Pičině, J. M. C. rada.
- A. 1607. † urozený p. Martin Bechyně z Lažan.
- A. 1608. † uroz. panna Johanna Bechyňová z Lažan.
- A. 1625. † uroz. a stat. rytíř p. Václav starší Bechyně z Lažan, na Pičině, Hluboši a Bukové, místosudí království Českého.
- A. 1627. † uroz. a stat. rytíř David Bechyně z Lažan a na Pičině spolu s Voršilou, manželkou svou, rozenou ze Stříteže.

Pozdější rukou připsáno: A. 1684. umřela paní Ludmila Chlumčanská z Přestavlk, manželka p. Václava Ferdinanda Dubského z Vitinovsi a na Pičině.

III. Pan Václav Ferd. Dubský z Vitiněvsi popisuje ve svém dopisu ještě některé náhrobní kameny v kostele příbramském a praví:

A. 1686 die 17 Augusti transiens Przibramium steti in ecclesia S. Jacobi, ubi post abditas sepulchrales memorias ab aliquo imprudenter zeloto decano paulissimae nullae in tabellis remanserunt, inter quas:

»Leta 1547 v sobotu před smrťelnou neděli umřela urozená paní Johanka Rochcovna z Ottova, manželka urozeného pána Hynka Vamberského.«

»Leta 1551 umřel Alexander, Alena, Kateřina, Barbora, Dorota děti téhož pana Vamberského z Rohatec.«

(Erb té paní Rochcovny jest na způsob pánů Příchovských, totiž v červeném poli tři bílé husí krky s pysky červenými.)

»Leta 1555 v sobotu před na Nebevzetím Panny Marie umřel pan Zdeslav Vojtíš z Učedělic.«

»Nad tím epitafiem jest tabulka skleněná a toliko čisti se může, že toho Zdeslava syn byl Jan Vojtíš z Učedělic a manželku že měl z Myslíná, vlastní jméno se nenachází pro ulomení.« —

III.

Náhrobní nápis posledního Švamberka.

(Dodatek k zprávě v 3. seš. VI. roč. Čas. spol. přátel star. str. 143.)

Jan Vilém ze Švamberka, pán na Boru, Chrasti, Újezdě a Kestřanech, zemřel dne 6. června r. 1651, a jeho manželka Johanka, rozená hraběnka Trčkova, zemřela téhož roku 5. října. Oba pochováni jsou v někdejším klášterním chrámu sv. Kříže v Písku, kdež jejich náhrobek s latinským nápisem dosud se spatřuje.

Popis téhož náhrobku podán v Památkách archeologických v dílu III. str. 332.

Mezní smlouva obce Soběnova a Blanského z 15. století.

Sděluje *Hynek Gross.*

Otiskujeme listinu vrhající světlo na poměry hospodářství v 15. století a na společné užívání lesa a pastvišť a vyličující akt ohraňování a kladení mezníků. I po stránce filologické a topografické není beze zajímavosti. Soběnov jest osada česká a Blanský obec nyní německá blíže Kaplice na bývalém panství Novohradském.

Jan Rús z Čemin, purkrabí na Krumlově a Jan z Třebomyslic, písář Velešínský sprostředkuji úmluvu mezi obcí Soběnovem a Blanským o stráni a pastviště nad řekou proti Hradištské hoře a o lesík „u sliv“.

My Jan Rús z Čemin, té chvíle purkrabí na Krumlově, Jan z Třebomyslic, v ty časy písář zbožie Velešínského vyznáváme tiemto listem anebo zápisem všem, kdož jej užší, anebo čtúc slyšeti budú, že sme učinili věčnú smůvu konečnú a umluvu mezi Soběnovskú obcí s jedné strany a mezi obcí z Blanského s druhé strany o tu stráni a pastviště, kteráž leží nad řekou proti Hradištské hoře takovýmto obyčejem, že sme jim s jich obú stranú dobrú vuolí meze prošli, a z každé obce byla vydána dva stará člověky; a vedle těch starých lidí projitie a ukázánie s obú stranú kázali sme jim mezníky saditi.

A ty meze jdú nahoru od řeky od lúže od toho kamene, jakož na něm tři kříže, a potom výš na třech kameních po kříži a jinde mezníci sázení a najvýše, pokud mezníci jdú, kříž na kameni až tak daleko, ježto znáti záhony, ježto oráno bylo. A na tom, což jest oránie a záhony znáti, nemají Blanští Soběnovským překážeti a Soběnovští nemají promýcovati dále žádné role k dědinám. Než mají těch strání i těch pastviště, což meze ukazují: v prostředce od vrchu i toho vrchu, ježto slove Vysoký, od stezky, jakož přes ten vrch jde. A což jest mimo stezku toho vrchu, to má Soběnovským býti. Než toho vrchu i toho prostředku, jakož Blanecké meze ukazují: od potóčku, ježto slove „Mysslikowecz“, kdež se schází ta dva potóčky, odtud jdú Blanecké meze na lípu na skále i na jiné dřevie až do potoku do té stružinky, kdež potóček do řeky padá, mají spolu požívati, [jakož mezníci sazeni s obú stranú ze obú vsí] pastvami i lesu sékáním, ale však s takovúto vymenikou, každý k své potřebě pálit nebo staviti aneb ploty hraditi, ale provádati žádný z nich s obú stranú nemá.

Pakli ktokoli věk z nich z kteréžkoli věk strany byl usvědčen, že by co prodal, má pán jich z toho každého neposlušného pět kop vzeti beze všie milosti. A Soběnovští nemají jim překážeti na tú dvú lúčkú, kteráž v prostředce pastvišť ležie u řeky. Ale Blanští mají je tak ohraditi, aby jich dobytek mohl svobodně okolo choditi. A také Soběnovští mají požívatí od těch mezníků sazených té strané nahoru podle řeky tak daleko, jakož sú od starodávna požívali.

A jestliže by která strana tuto smlúvu zrušila, tehdy má dáti dvacet kop, svému pánu deset kop a strané druhé, pánom jich, deset kop a svá pří přaby ztratila, té stráně a pastvišť. A ty všickny smlúvy staly sú se s jich obú stranú dobrú volí, a pří té smluvě sú byli slovutné panoše: Bohuněk Žibřid z Mostkóv, Janek z Bohušic, Sigmund a Jan Bělehlavý, bratře z Pořešína, Mikuláš z Holkova, Petr Višně z Větrné a obě obci z obú vsí, staří i mladí, i z jiných vsí mnoho dobrých lidí. A ta smlúva stala se jest a zapsána jest v panském kniehy sirotčí.

A tíž lidé, obě obci, z obú vsí z Blanského i z Soběnova svolili se dobrovolně před námi o ten lesék, ježto slove »u slívy«, aby jeho také spolu z obú vsí požívali sekáním lesu i pastvami od té slívy dolov, jakož potóček jde a s druhé strany od též slívy, jakož mezníci sazeni a od poslednieho mezníka, ježto slove »u vrby«, opět dolov, jakož potóček jde až odtud, kde se ta pobočky scházeta, a toho všeho prostředku mají spolu požívatí.

A pří té smluvě byli jsú Zigmund Bieláhlava z Pořešína a Janek z Bohušic.

A tomu všemu na dalšie svědomie my nahořepsani Jan Rús z Čemin a Jan z Třebomyslic své pečeti vlastnie přivěsili jsme k tomuto listu, sobě a svým budúcim bez škodě, jenž jest dán a psán leta od narozenie syna božieho tisíčho čtyřstého, čtyřicátého šestého tu neděli před Božiem vstúpením.

(Pečeti utrženy. Dobře jinak zachovalý original v Blanském jest majetkem obce.)

Zmizelé nápisy v chrámu na Klášteře Hradišti.

Z pozůstatosti P. Gelasia Dobnera otiskuje dr. J. V. Šimák.

V množství historických zápisů, jež zůstavil po sobě otec české historie, nalezl jsem ve sv. 47. list foliový, psaný neznámým přítelem starožitnosti. Poznamenal tu Dobnerovi nápis, které za jeho času v chrámu klášterském ještě se spatřovaly. Oběma vděčná buď vzpmínka, že uchovali nám zprávy o památkách, o nichž bychom jinak již nevěděli.

* * *

Fundator téhož chrámu Páně klášterského jest v tom kostele proti zákristii, kde bramorový(!) kámen leží, [s] nápisem a erbem:

Wmrxel Prozenn Wladika Pan Girzik Labaunskij z Labaunie a tuto gesť požowan Panu Bohu Lecha Panie 1509 (= 1569).

Podobně v prostřed kostela leží kámen, na kterém jsou dva klíče aneb erb s nápisem tímto:

Letta Panie 1582 w druhau w zdrobu w Postie, w Panu Bohu dokonala život svug Prozena Panj Kateržina Bradlska, Manželka

Droženeho Pana Jana Bradlštejho Blabaunie a tufo porýbena gest
vréckava Blahoslaveneho výkříšenij.

Též vynachází se erb u velkého, oltáře na pravé straně na
stěně zavěšený, okrouhlý na plátně malovaný:

Letta 1611 w sobotu Po Vedeníj Małopustnij 19 dne Miesiące
unora, Droženij a Szatecznej Rytirz Pan Jann Girzj Labouškij
Blabaunie a na Klästerze Hradissi nad Gherau Skrzte Menadale
Baxtřelenj Z luhu bídneho Śweta Ŝeffel.

Na zvonici velký zvon jest zlyt roku 1572 z nápisem okolo
sebe takto: Letta Panie 1572 Slyt gest Tento Zwon ke czti Chwale
Panu Bohu Wssemohauczimu od Petra w Mlade Boleslawi.

Na něm k straně polední nápis pod krucifixem a nad erbem:
1552 Girzik Labaunský Zlabaunie a Naklaſterze-Hradisſi dal gest
mnie Sliti.

S druhé strany proti půlnoci jest erb, nad ním nápis takto:
1572 Eliška Rajchowa z Rajchu. To jest byla manželka nad-
jmenovaného Jiřího Labounského, jak vejšeji stojí.

Druhé zvony, dva malé, littera maius velmi starožitná, která
[k] přečtení nejní.

V kostele zdej nápis: Předně nad varhanami erb 1.mo Girzik
Labaunský z labaunie ten gest fundator klästereského kostela.

2.do Eliška Labańska z Labaune, 1.ⁿⁱ manželka.

3.to Eliška Labańska z Rajchu, 2.^{ha} manželka.

Syn po[d] těmi manžely:

4.^{ti} Jan Labański Blabaunie, 5 erb Salomena Labańska z ha-
barfirz, 1.ⁿⁱ manželka.

6.^{ty} Lidmila Labańska z olbramowic, 2.^{ha} manželka.

7.ⁿⁱ erb k voltáři: Jan Girzj Labański z Labaunie.

Archivní památky města Smiřic nad Labem.

Jos. Zeman.

Smiřice nad Labem — druhdy sídlo Smiřických, Trčků z Lípy,
Gallasů a Šternberků — chovají v radnici pranepatrný zbytek
památek, po zkáze města dravým požárem 1639, jenž ztrávil dře-
věnou radnici s četnými knihami.

Zbyly jen: 1. Gruntovní zápis, *porovnání* a j. na 155 listech,
z nichž nejstarší z r. 1644. Zvěčnělý farář zámecký ve Smiřicích
P. Jan B. Mitiska všechny listy v knihu svázel a od dalšího rychlého
ničení tak uchránil. Působí však rušivě, že mezi listy staré vsunul
i listy se svými poznámkami historickými, ano dokonce i obrázky
svatých a j. věci.

2. Stvrzení privilegií města Smiřic z r. 1696 Janem ze Šternberka o svobodném kšaftování, o solním obchodu, artikulů cechu ševcovského, krejčovského a řeznického. Stvrzení opatřeno jest visutou pečetí.

3. Listina, již r. 1634 Adam z Valdštejna, Petr Vok Švihovský Lad. Burian ze Šternberka, Hendrych Straka z Nedabylic, Jan Jezberovský a Ferdinand Robmhap stvrzují všechna privilegia Smiřických, udělená jim Rudolfem hrab. Trčkou z Lípy. (6 visutých pečetí.)

4. Vidimus z r. 1614 majestátu Rudolfa Trčky z Lípy vydaného 1613, vztahujícího se na kšafty a odúmrtí, jež mohli Smiřičtí konati svobodně, ale jen na gruntech Trčkovských.

5. Potvrzení privilegia trhového císařem Františkem II. z 20. října 1793 (německy).

6. Potvrzení privilegií trhových císařem Josefem II. z r. 1787.

7. Obnovení privilegiu o obchodě solním z r. 1661 za Antonína Pankráce Gallasa.

8. Rozsudky appelací pražských a ortele nad odsouzenými Smiřickými z r. 1725, 1727, 1731, 1732 a 1754.*)

9. Darem pana Jos. Dušky dostalo se Smiřicům 26 listů a to 14 českých a 12 německých z let 1637—8. Jsou to *svědomí, cedule řezané* a zápis y týkající se sporu o dvůr libníkovský. Všechny skoro jsou datovány na Opočně.

10. Neméně zajímava jest t. zv. *»kronika Mitiskova«*. Jan Bohaboj Mitiska jest muž, neznámý české veřejnosti, ale o své působiště v pravdě zasloužilý.

Narodil se 22. srpna 1804 v Chlumci nad Cidlinou. Po 6 let pobyl na gymnasiu v Hradci Králové. Septimu a oktávu odbyl s výborným prospěchem v Litomyšli, potom konal studia bohoslovecká v Hradci Králové. Jako student učil se soukromě mluvnici české, polské a italské u profesora Antonína Reissiga a Petra Němečka. Napsal i slovník českopolorský.

Po vysvěcení dostal jurisdikci za kaplana v rodném městě svém v Chlumci, kde kaplanoval do r. 1840. Po té ustanoven byl kooperatorem v Chotči u N. Paky, později v Libici u Poděbrad; na to v Novém Hradci a v Chocni. Z Chocně vrátil se do Nového Hradce, kde působil 13 let. Roku 1853 jmenován jest farářem v Ličně na panství Častolovickém. Tam přestál těžkou nemoc, pro kterou byl již odhodlán odebrati se na odpočinek. Nabyl však zdraví a sloužil ve Vojnově Městci a v Bystré u Lanškrouna. Konečně po mnohých místech dostal se do Smiřic r. 1857 a popřáno mu tu klidně působiti až do pozdních dnů, jako fundačnímu zámeckému knězi.

*) Vedle těchto písemných památek chová se tu *corpus obecního práva*, jehož konce spleteny jsou z dvaceti vodorovných a devíti svislých řemínek. Věnečky ukončující plétání jsou pobity žlutými hřebíčky.

Horlivý kněz měl v studiu historickém největší potěchu. Ale teprve v pozdním věku jal se i spisovati. Opisoval vše, co ho zajímalo z historie, ať se to týkalo přímo Smiřic a okolí nebo udalostí světových. Činil si poznámky z Palackého, z Riegrova Slovníku, ze Sommrovy Topografie, ze Schallera a j. Pročítal zbytky archivu smiřického, farní knihy, doptával se starých pamětníků a vše to vepsal v knihu, jejž obsah jest tedy velice pestrý. Tu posloupnost majitelů panství, duchovních, rodokmeny Smiřických, zápisky o škole, faře, tu po-pravy, obchod solní a v tom životopis Jana Žižky a hrdinství Je-lačíčovo s erby a obrázky. S hlediska vědeckého je to kniha ovšem nekritická, ale přece nikoli bezcenná. Jmenovitě záznamy dějů, jichž byl osobně účasten, jsou cenny, ku př. živelní pohromy, válka 1866 a j.

Mnohé poznámky projevují ducha v pravdě vlasteneckého, jen zejména miloval působiště své. Odpor k nespravedlnosti a lásku-ke pravdě jej charakterisují. — Po 18 let vyučoval zdarma na škole smiřické a pomáhal službou církevní při děkanství holohlavském. Smiřice nebyly výnosny; štola žádná, plat chatrný, jmenovitě před r. 1860. Teprve tím rokem upravila vrchnost služné duchovního svého, dávajíc mu vedle peněz 6 věder piva, 12 m³ tvrdého a 24 □⁰ měkkého dříví a byt. V 85. roce požehnaného věku svého začal nadaci k záduší zámeckého chrámu za účelem, aby byly »dvě mše slouženy za spásu duše jeho a rodičů jeho v den sv. Jana a v den úmrtní«. Za životy ještě dal si postavit kryptu a náhrobek s ná-pisem: Jan B. Mitiska, zámecký farář a kronikář atd. Denně téměř bylo vídati typického staříčkého faráře procházkou přes táhlé mě-stěčko na hřbitov, kam uložen byl 7. března 1889. — Kroniku jeho správa města Smiřic chová u vděčné úctě v opatrování.

Dvě stará proroctví česká.

J. Kouba.

V ruk. universitní knihovny XVII. D 20, l. 345—346 zápsána jsou po jiných událostech z r. 1608 ad. dvě proroctví, sice známá, ale dosud netištěná. Podáváme je tuto jako příspěvek ke sbírce Menčíkově »Česká proroctví«, ve Vídni 1879. Ovšem sotva naleží do řady jich právem, jsouce spíše politickými letáky až z počátku 17. století.

Proroctví

doktora Kampa, kazatele českého v ležení vojenském, sepsané 1472.

Království České jest od Pána Boha všemohoucího před mno-hými jinými národy a zeměmi k němu příslušejícími všelikými úrodami zemskými velice hojně opatřeno, jakž o tom znamení na obloze nebeské i planety vysvědčují.

Avšak když se od přikázání božího a víry křesťanské pod obojím způsobem odvrátí, tehdy Pán Bůh hrozné zlé věci skrz rozličné případnosti a trápení na ně dopustí, tak že jim krále odejme a jiného na to místo do země rozličným způsobem uvede, kterýžto velmi velice neslýchánými, neobyčejnými šacuňky, berněmi, kterýž (sic) od počátku světa nebyly, stěžovati a sužovati bude, všecky městské svobody, privilegia jim vezme, k sobě přivlastní, podmaní a obráti. S tím králem pak národ neznámý, bezbožný, lehkomyslný, chlipný, sodomský, nevážlivý do země přijde, že Čechům ženy a dcery jejich zpržňovati bude. A budou takové ouzkosti a naříkání, že mnohý Čech raději bude smrt sobě vinšovati nežli živobytí. Budou tolíkéž hrozné a strašlivé smrti, časti zázraci, zatmění na slunci i na měsíci, neslýchána hromobití, povětrí, zemětřesení, měst i lidu propadení, bouření na vodách, tak že těžkého obilí jedna míra platiti bude 2 kopy, že mnozí z nich hladem mříti budou, své vlastní krve požívat, pokrmy neslýcháné, nebývalé užívati, z čehož nemoci těžké povstanou, také toho času leta neúrodná budou, že sotvě dvě osoby na lán dědiny budou se moci vychovati.

Tato pak znamení toho předejdou:

1. Všeliké zlé řeči a skutky protivné, odporné v České zemi se budou proslýchat.
2. Když masopust nejkratší bude, tehdáž v České zemi žalostivé a zarmucené časy povstanou.
3. Veliké drahoty povstanou a žádný nic pro svého bližního neučiní.
4. Zahradы, vinice štěpovati a domy pěkně stavěti budou.
5. V lakomství, pejše, cizoložstvu a jiných neřádech živi budou, tak že toho, kdo se s ním srovnati nebude chtít, za proklatého odsoudí.
6. Pro religion a podoboju přijímací (sic) do achtu aneb kladby dávati budou.
7. Všickni ouředníci, správcové z glejchu vystoupí, obzvláště pak duchovní, kteříž s nevěstkami, kuběnami obcovati budou, a na jejich pejchu nepostačí jim důchody, poplatky, tak že musejí i světské důchody sobě přivlastňovati.
8. Nedaleko od Tábora jedna hora jmenem Planík, za ní dříví bude schnouti od vrchu až dolů tak jakoby spálené bylo.
9. Všelijací neslýchání řemeslníci, obchodníci povstanou, nová práva, nádherné, potupné, nebývalé kroje v šatech ponesou.
10. Panstvo na větším díle poddaným svým popluží, dědiny odejme a vezme a z nich sobě rybníků nadělá, chléb jim oust jejich vydírat a bráti budou, z toho potomně povstanou veliké mordy, loupeže i od ohně zkázy, chtějíce poddaní nad svými pány se vymstítí.
11. Zima veliká jedna po druhé půjde, tepla žádného nebude, tak že lidé v kožiších žíti budou.

12. Přijde od půlnoci vojsko a položí se u Prahy na dědinách špitálských, kteréž se v ordnungk postaví až k hoře Planické; druhé vojsko od Vratislavě dobrý díl země přikryje, třetí od Tábora k poledni, čtvrté u Plzně se silně položí, všelijaké nástroje vojenské od mečův, voštípův a divných zbraní užívati budou.

13. Meč pak ten skrze Saskou zemi až k Rejnu Kolínu půjde, kdež také i Turek svůj konec vzít má, kdež za několik dní bude potejkání, tak že i mnozí se rozběhnou a skrejvati se budou. Po té pak bitvě jednou, po druhé, po třetí i po čtvrté, v páté teprva vítězství obdrží a lid volený český a vostatkové se svolávati budou, jeden druhému těžkosti své vypravujíce a se objímajíce. Svodných pak kněží a pleševcův nebude více spatříno, nebo oni se všemi farami, kostely i nábytky budou zahlazeni, zkaženi a již po té bitvě víceji sobě dobrého psa vážiti budou než jednoho z nich, a kdyby který skrze ves šel a matka dítě své při prsích měla a je krmila, spatříc takového kněze, tehdy dítě své zavrže, by je měl ihned vlk udáviti neb vzít, jiná opováží sobě, by chléb na lopatě měla a do peci sázela, opět jiná, by krávu dojila, toho se všeho zbaví a za ním se vši horlivostí poběhnou a jej honiti budou pro jejich veliké, falešné svody a učení. Kdo pak toho času dočká, ten by mohl sobě vinšovati, před časem raději dál nežli bliž odtud býti a na kolenách z Prahy vylézti a za některý čas jinde se skrýti a pobýti, až by ty neřesti a ty zlí časové pominuly. Když pak to všecko pomine, tehdy zase v zemi pokoj bude a Pán Bůh dá zase hojná a ourodná i šťastná, radostivá leta, po těch pak po všech hojných letech bude lid zase všecken v rozpustilosti, jakož kdy prve nikdá nebyl, již pak Pán Bůh v své slávě přijde a světa konec učiní.

Proroctví

Jakuba Hartmana z Durlachu 1528.

Jakož jsem až posavad a dotud o císaři Karlovi oznamoval i jak se jeho štěstí promění a on smrtí světa sejde, dám se do jiných císařův přítomných, jakož že po něm královati bude bratr jeho Ferdinand, o tom dobře vím, ano i že dobrotivý bude, zjavně jest, ale budeli jaké války vésti, nic se nesvede, aniž kdy zvítězí; můžeme o něm dobře psáti, že za času jeho Turek o několik mil drahně království své rozšíří. A po něm bude kralovati syn jeho jeden Maximilian, ten již bude pokojný a moudrý, však také nešťastný císař, ač chytrý a vtipný, ale, za něho Turek ještě dáleji se podá, a k tomu císaři království říšské velice nachýlí, více nežli k jiným náchylné bylo, ale poněvadž on k nim bude srdce upřímného a pokrytce zavrhone, Bůh jakž v zjevení svatého Jana psáno stojí, tak že kořen i ratolesti jeho zlomí se, ten ačkoliv syny míti bude, nebudou však moci k slávě prvnější přijíti, jsouce ve všem, cožkoliv před sebou vezmou, nešťastni. Za téhož císaře vyskytně se nové učení, ale hned zas pomine, protože z studnice Ismaelovy

plyne lidské vymyšlení a domnění. Toho času země saská vzáctna bude, své ratolesti rozšiřujíc, vysoce se vznášeje, však mnohým tejně v nenávisti bude za příčinou mnohých proměn a pejchy, kteráž vzejde mezi panstvem. Potom císař bude syn jeho Rudolf, málo bude vlásti, aniž ho budou chtít a za císaře chtít míti, málo ho sobě vážic, nešťastný bude a bez dědiců umře. Ten jest podle zjevení svatého Jana símě toho zahynouti, téhož rodu poslední císař, za jeho času země česká nakloněna bude k pádu, však zase povstane, k pozdvižení též za jeho času cizí hosti z Niderlandtu a Frankreychu utíkat budou a v englický zemi bude pozdvižení, nebo jich královna umře a mnozí páni po království dychtěti budou. Po skonání pak vysoce vznešeného domu rakouského jeden ze dvou starožitných rodů kurfirštův vysoce vzejde a maličký kvítek milostivě prokvětne, však tehdaž mnoho válek a krveprolití bude v zemích Německých a drahoty veliké všudy a mnoho v nich proměn nastane; a Čechové několik měsíců bez krále budou u velikém zanepázdňení a jednomu bez koruny království vzdávají k spravování a Turek hned při smrti aneb brzy po jeho smrti na díle všecku zemi Uherskou sobě podmaní a k nám se přiblíží, ale i ten původem svého štěstí padne. Nebo ten čas těch nedbanlivých císařův dvouch všecko zlé všemu světu přinese, a někde bratři z domu rakouského budou chtít o vyšší a větší věci se pokoušeti, obzvláště pak po smrti Rudolfově, a mnozí jim k tomu pomáhati budou, a kdybych já nebohý tak dlohu mohl živ býti, radil bych jim, aby přestávali na tom, čehož jim Pán Bůh zanechati ráčí, o více aby se nepokoušeli, aby tudy jich věci k neštěstí a pádu nezrostly svými pomocníky; nebo kdo z nich bude chtít nejvýše lézti, nejtížejí upadne, však proto Bůh jich zanechá kořene v domě rakouském a prokvětnou, jenž říkati budou, in silentio et spe fortitudine nostra. Falckrabové v říši budou vzneseni vzáctni proti svým knížatům neb se pejchy varovati budou a přívativa, přátelská ke všem budou. (sic) Až potud vypsáno. čas by mi nepostačoval psáti.

Průmysl na panství Polenském a Přibyslavském r. 1636.*)

Ant. Tomiček.

Nejdůležitější odvětví průmyslové byly hutě a hamry železné, tehdy ještě v květu, kdežto doly stříbrné a měděné již zašly. — Dělily se na troje: díl držel pán ve vlastní správě, díl byl v užívání dědičném za stálý úrok a díl největší byl mistrům a hamerníkům najímán na půlletní vzájemnou výpověď.

*) Podle urbáře; viz Český Lid VII, 359.

I. Panské hamry byly troje, k tomu šest dýmaček a sedmery stoupy k opichání. Železa z nich, mimo vlastní potřebu, se prodávalo jinam průměrně za tisíc zlatých.

II. Huť na Ránsku a hamr Pořežín byl puštěn na stálý úrok. Mistr Endrle hamerník v Pořežíně měl k tomu i statek, z něhož neplatil, rovněž po něm mistr Melichar. — Úrok z Hutí na Ránsku poletně 16 zl. 1 d., z hamru Pořežína 7 zl. 1 kr. vynášel.

III. Najatých hamrů bylo šestero s následujícími povinnostmi:

1. Z hamru Polnického mistři Gregor a Lorenc platili do hromady o sv. Jiří 4 kopy, za libru zázvoru 20 gr., za radlici 9 gr. a za krojidlo 6 grošů; havelského úroku po 5 kopách 30 gr. každý.

2. Z hamru Kamenice mistr Kašpar Hamerník platil o sv. Jiří 4 kopy a vše ostatní jako z polnického se platilo.

3. Ze Šnakhamru mistr Zygl dával o sv. Jiří 5 kop 30 gr., za radlici 9 gr., za krojidlo 6 gr.; o sv. Havle 5 kop 30 gr. a za 2 krojidla 12 grošů.

4. Z hamru Figlovského mistr Beneš a mistr Janek platili o sv. Jiří po 4 kopách, za 2 libry zázvoru 40 gr., za 2 radlice 18, za 2 krojidla 12; o sv. Havle 5 kop 30 gr. každý.

5. Z hamru Přerostlého platil mistr Václav a mistr Samuel (po nich obou Jiřík Hošek) o sv. Jiří 8 kop, za 2 libry zázvoru 40 gr., za 2 radlice 18 a za 2 krojidla 12 grošů, o sv. Havle 21 kop každý. Musil být velkých rozdílů.

6. Z hamru Freyndlovského platil mistr Janek jako z Polnického se platilo. Z hamru Figlova (Fiklova), Freyndlova a Kamenice dovoleno bylo mistrům rudu jinam vyvážet, začež platili zvláště po 11 zlatých, z hamru Přerostlého takéž vyváželi a platili 22 zlatých. Podle udání v zlatých vidno, že za stará buď nevyváželi, nebo, alespoň spíše, za to zvláště nic neplatili.

Dále byly na panství dva pivovary: v zámku polenském a pod Borovou Rudnou. Vařilo se po 14 bečkách na výstav šenkýřům a dávalo se na jednu várku po 20 mérach sladu. Výtěžek z obou pivováru čítán tehdy na 2100 zl. ročně. Pálené se ve 2 kotlích v zámku Polné páliči dalo, z jedné měřice sladu žitného, po 4 malých moravských a po 8 malých českých míra. Užitek byl 200 zl. ročně. Měštané polenští a přibyslavští mohli páliči v 31 kotlích a platili z kotle po 6 zl. půlletně vrchnosti; poněvadž však užitek čítal se na 180 zlatých bylo páleno skutečně jen v 15 kotlích.

Panských mlýnů bylo na panství 9. Platů z nich bylo pololetně:

Z mlýna Horního při městě Polné (o 4 koláčích) 120 zl., z Boru (3 kola) 100 zl., z mlýna u Přibyslavi (2 kola) 80 zl., z mlýna »Na louce« (1 kolo) nic, byl pustý, z mlýna Červeného (3 kola) 100 zl., z Pekelského (2 kola) 30 zl., z Borovského (1 kolo) 15 zl., z mlýna pod Bílkem (2 kola) 42 zl. a z mlýna pod Šumfeldem (1 kolo) 30 zlatých. Mimo to odváděli mlynáři ročně: z Horního 5 vepřů, z Boru 3, sicndorfský jednoho, z Červeného 4, z přibyslavského pekařského 2, mlýn borovský jednoho vepře nebo za každého 5 zl.

S t o u p y byly u 6 mlýnů panských: v Horním, v Boru, v Šicndorfském, v Červeném, v Pekařském u Přibyslavi a v Bořovském. V mlýně Pekelském a »Na louce« byly »stupy pusté«.

Panská pila byla v mlýně Pekelském, pod Bílkem a v mlýně u Horní Věžnice.

Olejnice panská byla jedna. Olejníku platili lidé od jednoho záboje po $1\frac{1}{2}$ d. a on z toho polovici musil odváděti Užitek čistý čítán na 3 zl. ročně.

Mimo to bylo na panství ještě 17 mlýnů, 5 pil a 3 olejny selské, z nichž tehdy vrchnost žádného zisku, mimo obyčejný úrok, nebrala.

Cihelny byly dvě, u Polné a u Přibyslavi, ale málo prý se mimo vlastní spotřebu prodati mohlo. Proto se užitek ani zvláště nečítal.

Panské valchy byly dvě, obě u Polné, a platili polenští soukeníci od zválení postavu sukna po 18 kr. Čistý užitek počítán 500 zlatými ročně, zváleno bylo tudíž ročně okolo 2000 postavů, což svědčí o značném soukenickém průmyslu v Polné.

O vývoji znaku knížat ze Schwarzenberka.

Th. Antl a Vojt. ryt Král z Dobré Vody.

Rod knížat ze Schwarzenberka, jehož předky rod ze Seinsheimu, můžeme stopovat až na konec 12. století, užíval původně za znak štítu pětkráte rozpolceného stříbrem a modrou barvou.*) Vyskytuje se pečeť též se štítem sedmkrát rozpolceným, ty však činí odchylku od pravidelnosti (v době do roku 1429).

Klenot nad přílbou byl půl mužka bez rukou (pohana).

Člen rodu, Erkinger ze Seinsheimu, byl muž bojovný, súčastník se též křížáckého tažení proti husitům, zejména bitvy u Domažlic; získal v Čechách všeliké zboží za služby prokázané králi Zikmundovi; Erkinger ze S. nabyl také zboží Schwarzenberského ve Švábsku, jehož obvod rozšířil a pak říši a císaři k lenu nabídl, začež povýšen byl dědičně do stavu svobodných pánů.

Od té doby rozmnožil znak z pěti na sedm rozpolcení, přidal ke starému klenotu (trupu mužskému) ještě klenot druhý, dvě rohů bůvolích, ozdobených pavími péry a psal se »Erkinger von Seinsheim zu Schwarzenberg.«

Dne 21. května 1566 na říšském sněmu, držaném v Augsburku, povýšil císař Maximilian II. rod svob. pánů ze Schwarzen-

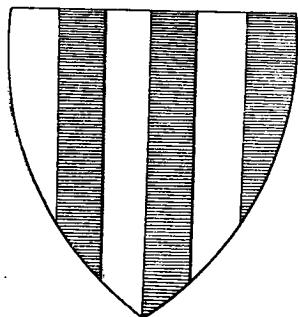
*) Nelze zde užít názvu »modré koly neb břevna« na stříbr. štítě, poněvadž kůl nesmí dotýkat se okraje štítu, břevno pak značí vždy polohu vodorovnou. —

berka do stavu hrabat a panství jejich Schwarzenberg na hrabství; potvrdil a rozmniožil dále znak rodový:

Jest štít čtvrcený, v jehož prvním a čtvrtém poli viděti sedm-násobné rozpolcení, jak je zavedl Erkinger ze Seinsheimu, v druhém a třetím poli červeném, stříbrná věž s cimbuřím, otevřenou branou a nad ní tři stříbrny nad sebou, vše na třech černých kopcích.

Nad pravou otevřenou přílbou se stříbrnými a modrými pokrývkami ponechány za klenot dřívější bůvolí rohy, ozdobené pávimi péry, mezi něž do prostředka postaven byl známý trup mužka, kdežto druhá přílba se stříbrnými a červenými pokrývkami ozdobena byla stříbrnou labutí, chystající se k letu.

Za dobytí pevnosti Rábu z moci turecké dne 29. března 1598, Adolsem ze Schwarzenberka, syn Viléma II. byl za svůj hrdinný skutek majestátem císaře Rudolfa II., daným na hradě Pražském dne 5. června 1599, do stavu říšských hrabat povýšen a znak rodový polepšen a rozhojněn takto:

Znak rodu ze Seinsheimu.

V prvním a čtvrtém poli čtvrceného štítu ponecháno jest staré Seinsheimské střibromodré rozpolcení, do druhého a třetího pole zlatého dána sňatá hlava Turka s chumáčem vlasů v týle, jemuž krkavec mající zlatou pásku kolem krku, drásá pravým spárem oko.

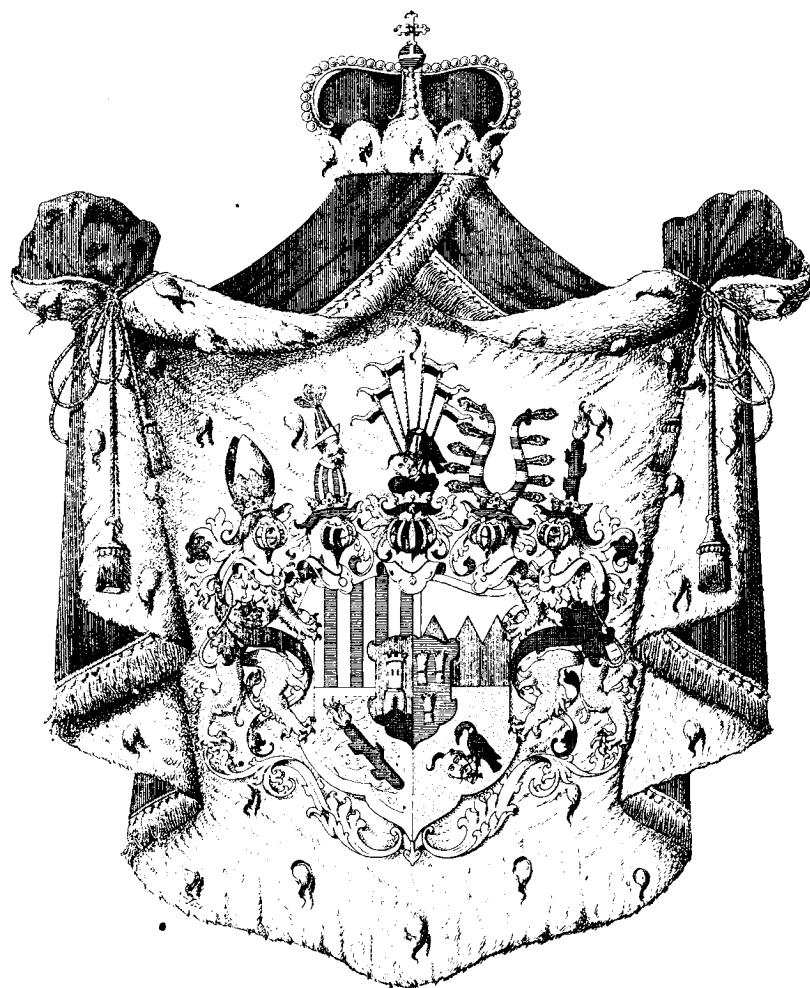
Nad štít postaveny tři otevřené, korunované příby; první uprostřed, se zlatými a černými pokrývkami, měla za klenot hlavu Turka s krkavcem jako ve štítu, po obou stranách provázenou třemi zlatocernými praporečky, druhá pravá, se stříbrnými a modrými pokrývkami měla za klenot známé již bůvolí rohy, stříbrně a modře na příč pruhované, ozdobené pávimi péry; třetí levá, přílba se stříbrnými a modrými pokrývkami, zdobena byla původním, prvotním klenotem v podobě mužka střibromodře pruhovaného, se špičatým kloboučkem, okrášleným pávimi péry.

Po vymření rodu lantkrabí z Kleggau a hrabat ze Sulzu, jehož posledním členem byla Marie Anna, choť knížete Ferdinanda ze Sch. svolil císař Leopold I. majestátem, daným dne 8. února 1688, ke spojení a následovnímu seskupení znaků obou rodů:

V prvním poli čtvrceného štítu ponechán byl starý znak Seinsheimský se sedmerým rozpolcením, střibromodrým, do druhého pole stříbrného položeny tři červené hroty (starý znak hrabat ze Sulzu), do třetího stříbrného pole dána šikem černá hořící ostrev o třech sucích (z erbu po svob. pánech z Brandisa, spojeného potom do znaku Sulzského) a ve čtvrtém poli ponechána hlava Turka s krkavcem, jako před tím. Uprostřed hlavního štítu ležel štítek střední, rozpolcený, v jehož pravém červeném poli na černém trojvrší stála

stříbrná věž, výše již popsaná (za Schwarzenberg) a v levém modrém poli viděti bylo tré zlatých, obilních snopů (2:1) (za lantkrabství Kleggavské.)

Nad štítem viděti pět korunovaných přílbic s těmito klenoty:

Znak knížat ze Schwarzenberka větve Krumlovské. (Kreslil V Král z Dobré Vody.)

1. uprostřed na knížecí koruně jest popsaná již hlava Turka s havranem neb krkavcem mezi 6 zlatočernými praporky. Přikryvky jsou zlatočerné;

2. (první v pravo) má klenotem známého mužíka (Seinsheimského); přikryvky stříbrné a modré;

3. (první v levo) s pokrývkami stříbrnými a modrými nese jako klenot pár rohů bůvolích pruhovaných na příč stříbrně a modré, a ozdobených pavími péry;

4. (druhá v pravo) s pokrývkami stříbrnými a červenými, ozdobená infulí biskupskou, s třemi červenými špicemi jako ve štítu (po hrabatech ze Sulzu);

5. (druhá v pravo) s pokrývkami stříbrnými a černými, nese černou, hořící ostrev o třech sucích (po lantkrabích z Kleggau).

Za strážce štítu či znaku postaveni jsou dva zlatí lvi, jichž hlava trčí v krajních přílbách, které spolu nesou.

Celému znaku pozadím prostírá se nachový plášť, podšitý hranostajem, vyplývající z knížecí koruny.

Po vymření rodu knížat z Eggenberka, vévod Krumlovských, přešlo sice veškeré jméni i s titulem vévodským na sešváckrený knížecí rod Schwarzenberský, ale znak nebyl již měněn. Tak nosí erb svůj starší nebo první linie majoratní, Krumlovská. —

U druhé, mladší linie Orlické nastala částečná změna tím, že císař František I. za vojenské zásluhy známého vojevůdce knížete Karla ze Schwarzenberka dovolil, by do znaku svého, a to do středu mezi první a druhé pole prostředního štítu, vsunul znak domu Habsburko-Lotrinského, v němž viděti uprostřed obnažený meč kolmo státi.¹⁾

O českých exulantech v Perně po r. 1621.

František Teplý.

1630, 24. 1. b., Pavel p., Michal Kelbel z Prahy l. Martin Kreyer, Jakub Moëller, Tomáš Hirsch, Vandíček, magister Jan Chocholius, všickni z Prahy sem přišli; 6. 5. l. uroz. pan Vilém Laypter ze Sutořice, cnostná a uroz. pí. Marta Magdalena Beřkovská (ze Šebířova), roz. Vostrovecká, uroz. pí. Magdalena Gersdorfova, roz. Kyšperská z Vřesovic; 12. 5. Michal Kelbel z Města Písku (viz 24. 1. t. r.); 15. 5. Benjamin p., Jiří Ranhofský z Prahy l. pan Mates Schlicka; 25. 5. b., Benjamin Daniel p., vysoko učený pan Jiří Zikmund Chotěbořenus, bývalý děkan z Litoměřic l. pan Jan Houska z Adlersberku; 29. 10. l. pan Victorinus Ferdinandi Domažlický z Eisendorfu, paní Jenička Kaucká z Weiszenberku; 8. 7. l. slečna Alžběta, dcera pana Jana Jiříka Kamejtského ze Lstiboře; 11. 8. b. Jakub p., Martin Strádal z Lobež l., Jiří rytíř Kamejtský, Jiří Blažil z Libochovan; 21. 8. paní Rosína, choť Řehoře Khecka.²⁾

1631, 6. 1. dítě pana Musiky z Prahy na rukou držel pan Jiří Kamejtský a přisluhoval pan Daniel Radoletický, urozená paní

¹⁾ Částečně použito brožury Bergrovy: Histor. Entwicklung des Stammwappens der Fürsten zu Schwarzenberg.

²⁾ ze Schwarzbachu.

Lidunka Sabatova; 10. 2. l. Anna Veselá, Alžběta Smolova z Prahy; 12. 4. l. paní Kateřina, manželka Jana Kauckého, Jiří Houska, Nitsche, Slepčka Vundroš z Litoměřic; 16. 8. pan Adam Pfefferkorn;¹⁾ 12. 9. Václav Koucký, pan Tobiáš Boršovský; 17. 10. b., Kateřina p., Hans Berka »von Labas«,²⁾ l. Jiří rytíř Kamejtský, paní Apolonie Vančurova (z Řehnic?), paní Magdalena Volovská; 31. 11. l. Mistr Pavel Stránský Zapenus děčku Ondřeje Raise ze Slaného; 1. 12. magister Florian Vernelius Strakonický.

1632, . . . l. pan Jindřich Vodňanský z Prahy; 19. 3. l. paní Anna, manželka Jiříka Bieberstejna, František Kochelius z Litoměřic; 20. 7. pan Hans Štěpán rytíř Kamejtský;³⁾ 24. 8. pan Bartoloměj Dobřenský, pan Sigmund Dobera; 20. 9. pan Bořek Mateřovský, paní Baruška Henigova, Jiří Locika z Prahy.

1633, 5. 3. Vavřinec Kremützer z Milévska l.

» 13. 11. v pátek pokřtěn jest Vilém Otto, p. vysoce urozený pan Petr Kelbel z Geiszingu, exulant český⁴⁾ m./ Sidonia, rozená Kaplířova ze Sulevic. Při křtu přítomni byli: jako hlavní pan kmotr vysoce urozený pan Vilém hrabě z Vchynic a Tetova, pán na Teplici, Doubravské hoře a Zahořanech v Čechách, Hausbachu v Budišně, JMC. rada, s milostivou svou paní manželkou a syny Arnoštěm i Oldřichem, pan Jan Záruba z Hustiřan s manželkou, pan Křínecký s manželkou a dceruškou, Jan z Roupova s manželkou, Jan Habart z Vřesovic s manželkou, Krištof Felix Slavata z Chlumu a Košumberka s paní, Jan Albrecht Slavata, Adam Vchynský a jeho syn Petr, též paní hraběnka z Millosime (? Milesimo!), tři Stubenbergovny, pán ze Žerotína a N . . (nečitelnou) . . . ze stavu panského 27 osob. Z rytířského: pan Bohuslav a Bernard bratři z Elsnic a jejich manželky, Jiří Hochhauser⁵⁾ s paní, Jiří Mladota ze Solopisk,⁶⁾ pan Raben Haupt, pan Štěpán Gerstorf⁷⁾ s man-

¹⁾ Jiný Pfefferkorn z Ottobachu, Karel in exilio v Perně 29. Julii 1629 napsal Mladotovi (vide infra) rozmarné heslo: »Musika, pěkná panna, kůň zdarný — ty tří věci jsou z míry švarný.«

²⁾ Nyní vzácný exemplář knihy: Die böhmischen Exulanten in Sachsen vom Christian Peschek.. Lipsko u S. Hirzela r. 1857 str. 133.. dojímavým spůsobem líčí zánik starožitného rodu Berků z Dubé, z nichž Jakub († 1730) z lásky k Markétě Nestonové v městě Kampen naucil se ševcovině a odfekl se názvu šlechtického. Jeho potomci piší se jen Dubové.

³⁾ Snad syn Jana Jiřího.

⁴⁾ Syn Petra staršího Kelbla na Chlumci a Klíši († 1620) v Zatecku.

⁵⁾ 1631, 30. 3. Bernard Hochhauser in exilio Pirnae měl za heslo: Trpím mile — čekám chvíle — čeho čekám — Bůh dá dočkám — věc Bohem souzenou nezmeškám.

⁶⁾ Tento Jiří Mladota objížděl rodiny vyhnancův v Sasku i Bavořích roztroušené a dávaje si hesla jednotlivců do památníka zapisovati, stal se původcem knihy: »Liber de exulantibus«, která byla v Drážďanech v zemském archivu, odkudž prý v našem století se ztratila. Viz Čas. C. M. 1856, 81.

⁷⁾ Měl r. 1629, 7. 7. v hesle slova biblická: Spe fati melioris alor. Abraham Gersdorf pak r. 1630: Non aliis armis, prece (»modlitbou«) sed pugnemus inermes.

želkou, pan Albrecht Eusebius Beřkovský¹⁾ s manželkou (viz r. 1630), pan Lhotský, pan Rašín,²⁾ pan Václav Velvetský Bejček z Nespečova a chot jeho, Jiří Stampach s matkou,³⁾ pan Bohuslav Sekerka se svou paní, Hanuš Jindřich, Kauč s manželkou, Jiří Kamejtský z Elstiboře a chot jeho, Hanuš Selinský, pan z Binavy a Liebstadtu, paní Anna Radkovcova, paní Maruše Gerstorfova s dvěma slečinkami, paní Kateřina Belvicova s panem bratrem a téhož chotí, paní Maternova (z Květnice), dvě paní »Sirscholin« (sic), paní Šlivicova se slečinkou, paní »Rodosskowa«,⁴⁾ slečna Barbora Sekerkova,⁵⁾ slečna Judita Tejnská,.. celkem stavu rytířského osob 45. Ze stavu městského, pokud šlechtici jsou (»Bürgersstandes so do etliche auch geadlett«): pan Theodor Sixt z Ottersdorfu s paní, Jan Mostnák »von Nischetze«,⁶⁾ Zachariáš Světlík, Václav Pisecký z Kranichfeldu, paní Anna Treitlerova z dceruškou tedy 7 osob. A tak při tom křtu sumatim 79 osob urozených posluhovalo«.⁷⁾

1637, 8. 11. l. Baltasar Kelbel.

1638, 8. 7. l. Rudolf Kelbel z Geiszinku, Čech.

1643, 3. 2. l. Jiří Krásil (z Oberlauterbachu?) a jeho dcera Marie.

1647, 11. 11. b., Martin Josef. Otec jeho je prý nějaký český šlechtic, matka Alžběta. l. Martin, lodař z Čech.

Ještě stručněji zanášeny do matrik zápisu úmrtní exulantů:

1630.. Max Čech,.. cizí Čech,.. služka česká z Prahy.. jeden starý exulant umřel.

1632, 21. 5. † Zikmund Dobřichovský a na to jeho dceruška : z Čech byli oba.

1633.. umřelo dítě Samuela Martini, českého faráře (v Perně)⁸⁾ .. v sobotu nějaký voják z Čech exulans proboden jest.. 1638, 12. 2. »umřel nějaký český farář u pana Lantera«, 1652 † Michael Mönich, někdy farář »v Badroschen« v Čechách.

Z ohlašních knih sluší zaznamenati:

1632, 25. 4. ohlásili se k manželství Jan Kalina, měšťan Starého

¹⁾ Heslo in exilio Pirnae 1629, 16. 9.: Naděje má jest Kristus Pán.

²⁾ Buď Adam, či známý Sazima Rašín, posel švédský k Waldštýnovi.

³⁾ Constanter et intrepide.

⁴⁾ Asi Rodovská z Hustřan, chot Jana Všemíra, jenž v Perně 1629, 15. 3. Mladotovi napsal heslo: Ač Bůh trápení a soužení dopouští, však v sebe doufajícího neopouští.

⁵⁾ Bohuchval Sekerka ze Sedčic 1631, 5. 9. Pirnae: Trp, bys mohl, neškod, bys mohl.

⁶⁾ Jan Mostník z Nyštice, dříve syndikus litoměřický, zvolen již r. 1620 za dozorce (»rector fabricae«) pokladny pro chudé exulanty v Perně zřízené.

⁷⁾ O slavném křtu Kelblově sepsán a do matrik vložen zvláštní list jehož překlad uvádíme doslovne. Ostatní zápisu jsou velice kusé, až zdá se že tehdejší matrikář, jenž o domácích šířejí psal, Čechům nakloněn nebyl.

Rozepisovat se o příčinách toho, nemí úkolem téhoto řádkův.

⁸⁾ Samuel Martinus z Dražova zastával úřad kazatele českých emigrantů

v Perně i jinde.

města Pražského s Lidunkou Kateřinou Bělinkovou, dcerou měšťana brandejského v Čechách.

1633, 25. 2. Petr Neumann ze Zahorčic v Čechách s Markytou Martínkovou, . . Petr Čech s Kateřinou také Češkou, . . kyskovář z Čech s Dorotou, dcerou po starém Pokorném z Litoměřic . . a to bylo za purkmistra perenského Wörbigka (! Vrbika). —

Po roce 1647 nenacházíme v matrikách zápisův, ani svědectví z rodin české šlechty, ano i řidce Čechův vůbec, z nichž pak někteří v Perně se usadili stále, jak mnohá obchodní firma v ulicích tamějších jako ku př. Polej, Pulda, Lačka (t. j. Lacek), Böhme atd. podnes dosvědčuje.

Názvy poloh, rolí, luk a lesů z okolí březnického a mirovického.

F. V. Košta

Zajímavé jsou mnohé místní názvy poloh, jež si navykli lid jmenovati již od století, tak že přecházely z pokolení na pokolení a až na naše dny se udržely mezi lidem. Některé zápisu v bývalých zápisních knihách městských svědčí, že mnohá podobná jména již před stoletími v stavu nezměněném v užívání byla při rozličných prodejích a smlouvách, týkajících se pozemků.

Podávám jen stručný přehled jmen, užívaných v několika vesnicích na Březnicku a Mirovicku:

•Pod hradci«, — »háj« — »Krahulík« a »Pod homili« jsou vrchy u vesnic Horosedel a Letů.

»Pteč (Bedče)« jest vrch u Zbenic a »Bába« u Kozárovic. »Za stráži«, »Na božině« a »V Holubu« zovou se role na vrškách v okolí nestrašovickém.

»Pod hájem« a »V rohoznici« nazývají se pole a louky pod návrším »Chlumek« řečeným u Plíškovic. »Húrka« zove se mírné površí u téže vesnice, na němž asi r. 1877. objeveny byly některé starožitnosti z pohanského pohřebiště, jako: úlomky z popelnic, bronzové jehlice, náramky a j. Pole v bezprostředním sousedství u »Húrky« slovou »na opercích«. I na těchto pozemcích »operce« řečených byly nalezeny před lety mnohé úlomky nádob tuhových.

»Na vartě«, »V rampaše«, »Na šancích« jsou površí u Podčáp.

Další jména okolních pozemků jsou:

u Horosedel:

»Drahule« (vršek), »V brazích«, pole i louky v rovině. »V podlích«, »Pod záluhou«, »U kouta«, »U vohrad« (rovina). »Pod kožmany«. — »Na křivánči« — »Pod šibenou«. — »V stoličkách«. »Na dehetníku«. — »V přísečně«. — »Na bejkovách«. »V keble« — »Na borkách« — »U skrejšova«. — »Na roudných«. —

U vesnice Nestrášovic:

»U lískovce«, »Na pohořelkách«, »Na hvíždalce«, »Na drbalce«,
 »V jezárkách«, »Na stránkách«, »Na nivách«. — »Na Pavlíkové«,
 »V kateřinách«, »Na klekorce«, »Na slemenných«, »U brůdku«, »Na
 salcích«, »Na lasovských«. — »Na struhách«, »V roznici«.

U Ostrovec:

»Na jasanech«, »V lipovcích«, »V zástruží«, »Na votokách«,
 (louky u řeky). »U jesenic«, »Na krčí«, »Mezi hornym«, — »Na
 kosatince«, »Na hláškovně« (pole i louky). »V častym«, »Za vy-
 strkovem«, »Pod Třebešovem«, »Na landách«, »V jezbinách«,
 »V lůžkách«.

U Plíškovic:

»Na chrastci«, »Na včerazi« (površí). »V liští«, »U ziple«,
 »V kalištích«, »Na závadí«. — »U šedivce«, — »V ruzíni«, »Na nivě«.
 — »U březiny« — a »V jamkách« (poblíže býv. potoka, kdež před
 věky se zlato rýzovalo; kopky rýzovnické již po mnoho let jsou
 rozkopány, leč název »v jamkách« a »u březiny« dosud nevymizel).
 Jinde shledáváme ještě tato jména:

»Na kazatelně« (jedna role na stráni, kol do kola lesem obklo-
 pená), »Na zhrbí«, »V lipnici«, »V řepici«, »Na sychrově« (jméno
 to úplně vymizelo).

Pomístné názvy z Nového Města na Moravě.*)

Jos. Brož.

Jméno obce: Nové Město na Moravě (v st. knihách »Nové
 Město blýž hradu Pernstegna«, německy Neustadt [ve spisech
 a mapách]).

Náměstí a ulice: Husí rynk, Nové domy (ulice vzniklá
 v 16. stol.), Dolní náměstí, Malá ulička či »Hulička«, Ždárská ulice,
 Na blatinách, Na stínadlech, Postranní ul. či Svatojanská ulička
 (vulgo Zasranec), V »trni« (vzniklo ze slova v sanytrni [1. pád
 sanytrňa], kde bývala ledkovna).

Budovy v městě a jich jména: Farní kostel, při něm
 přistavek »Černá kaple«, snad od někdejšího vzezení, »Na malém
 kostelíku«, býv. kostel podobojích, teď hřbitovní, »U Jáněčka«,
 kaplička sv. Jana se studánkou ve Svatojanské uličce, obecník
 (obecní hostinec, dříve pivovar), — hrádek (panské obydlí ze 17.
 stol.), v něm hostinec zvaný »halina« od býv. nápisu Bierhalle,
 »chalupa« (bývalé obydlí kata, za městem), — Humpolecký mlýn
 (na pozemcích, kde stával v 16. stol. dům s hospodářstvím šlecht.
 rodiny Humpoleckých z Rybenska), — Peklo, hospoda, jméno to

*) Uzávorka z materiálu, sebraného dotazníky SPSČ.

přichází již r. 1490 v měst. knihách, — Na špici (býv. hospoda), — Barcelovna (chalupa), — Korsika, pazderna, — Chládkova pazderna.

V r c h y a k o p c e : Šibenice (705 m), Beranice, Harusů kopec 742 m (dle majitele), *) — U tří křížů (675 m), starší název Kaplisko (stávala tam kaple na poděk. za odvrácení moru v 17. stol., teď tři kříže) — Šírů kopec (dle majitele Šíra).

S k á l y : Kaňova skála (dle majitele), Černá skála, Bílá skála.

P o t o k y : Bobrůvka (teče odtud městečkem Bobrovou a co řeka vlévá se do Svatky a Tišnova), Pohledecký potok, teče od od Pohledce vsi, u lidu slove Loučka neb Bezděčka (jest na něm Bezděkovský mlýn).

R y b n í k y : Černý rybník, Zichovec či Zichů rybník, — Kazmírovec rybník i mlýn dle Kazmíra, dříve Škrobovský mlýn, — Klečkovec **) (dle majitele v 17. stol.), — Cihelňák, býv. kdys při něm cihelna, — Michovské rybníky, to jest: Trnka, Křívka, Němec, Žabinec či Plameňák, na pozemcích zašlé vesnice Michov, jména mají prý dle jich majitelů sedláků, — Maršovský ryb. též Kněžů (u vsi Maršovic, patříval ku faře), ***) — rybník „na Stezce“, — Němců, — V lísku, — Za horním dvorem, — Kubovské rybníčky, — Kuchyňský a Vavřínovský (již pusté), — Humpolecký ryb. vedle mlýna stejnojm.

S t u d á n k y : Hořká studánka, říká se o ní: kdo se z ní napije, vlka sní, — V ochozi.

P o l e : Nad panským sklepem, — na Nivě, — Nad pustým mlýnem, (či zkrátka „u Pustáka“), — U Sádky (rybníčka), — Na pecně, — U hrobka (v městě, kde pochována v 18. st. rodina morem zemřelá), — Pernovka (prý je tam perná práce) v katastru slovou Zadní, — Ve Svárově, — U dobré vody, — V hranicích (při hraničích sousední obce), — Na Širovým kopci, — Na holoubce, — Pod šibenicí, — Cihelský, — U vlčích jam, — Na stráni, — Na

*) Část patří k N. Městu, část ku Radňovicům, rod Harusů byl v Radňovicích usedlý.

**) V Klečkovci je vodník. I ve mlýně provádí rejdy. Jedenkrát mlela v Klečkovém mlýně ženská X. a spala tam. V noci se mlýn zarazil, ona se zvedne, jde, otevře dvěře do mlejnici podívat se co se stalo. Mlynář ale na ni volá: zůstaňte tady, zůstaňte tady, šel sám a strašně tam zaklel. Na to hned mlýn v největším spěchu mlel dál.

***) O tomto rybníku Kněžů či Kněžovci sebral jsem v Maršovicích následující pověsti:

1. Po vesnici chodíval „mládeneček“ v zeleném obleku. Z levého šosu u kabátu kapala mu voda. Zmizel v Kněžovci.

2. Několik osob vidělo v noci bílého koně, jemuž scházel dolní pysk. Šel zvolna po louce a pronásledován skočil do rybníka.

3. Na zábradlí (brlení) u rybníka sedával černý kocour s uhrančivýma očima.

4. Když jel sedlák N. s prázdným vozem s kopečka nad rybníkem, pojednou vůz se zastavil. Švihadlo do koní, ti napínali všecky sily, ale vůz se nehnul. Připráhl ještě pár koní, zavolal lidí, tláčili co, sily stačily, a přeče nemohli ani hnouti s prázdným vozem, ač kola samotná dala se otočit. Sotva uhoďila dvanáctá hodina, vůz se rozejel. „Seděl mu na něm hastrman,“ vyložil stařeček, jenž mi pověst vypravoval.

Kaplisku (pod vrchem Kapliskem), — Na dolině, — Mezi cestami, — V rovinách, — V Maršovských dolních a horních polích (dle vsi), — V Bezděkovských (dle mlýna), — V Humpoleckých polích (dle mlýna), v Obecnici, — V lísku, — na Skalce, — u Kudle (1. p. Kudla), — U střinadel, (kde býv. popravčí místo).

L o u k y : Na panských lukách, na Kačinci, V mikšinách, Na troubkách (vodní trouby do měst. kašny), U pustého mlýna.

H á j e : V lísku, Klapačova borovinka (dle majitele Klapače).

L e s y : Ochoza, části její: Na pláňově, na Plačkovci*) (snad dle majitele Plačka?), V hrnečnici, Zátoky, U černé skály, U bílé skály, U hořké studánky, na Jakubce, Holíků les, Babákovy huštiny (houština), Zahradníků kout, (vedle pole Zahradníkova), Na Smekalce, U zabitého, U dvou bratrů (dvě staré jedle), Michovy velké a malé (dle zaniklé vsi), V Kutlochu.

Z a š l á o s a d a : Ves Michovy (též Míchová) as 2 km j. v., osada zaniklá již někdy v 15. stol., polnosti, rybníky a lesy přivítěny panství neb obci Novoměstskej; jak zanikla, nikde se nepraví.

A r c h i v n í p a m á t k y : Při obci nachází se:

Kniha na zápisu rol, lauk a gruntů, a též jiných věcí (útrpné zápisu) od r. 1447.

Smlouvy svatební, od r. 1552.

Registra na puczivku J. M. Pánů, od r. 1564.

Kniha zápisů rol, luk a jiných věcí od r. 1547.

Kniha robot a platu k zámku N. Městu.

Rychtářská kniha od r. 1661.

Kniha purkrechtní od r. 1591.

Registra syrotčí od r. 1500.

Registrum rychet a vsí od r. 1566.

Kniha gruntovní od r. 1747. a kniha rychtářská od r. 1747.

Contributions-Buch der Stadt Neystadt od r. 1708.

Mimo to mnohé cenné listiny a privilegia od pánu z Pernštejna.

Příspěvky k dějinám školským.

Instrukce školní daná městu Blatné od vrchnosti r. 1763.**)

Josef Siblik.

Poněvadž dobrá obec nejináč uvedena a zachována býti může, leč když prostředkem dobře zřízené školy a v ní moudrého a rozumného cvičení mládež mravnopocestně zvedena, a následovně

*) V Plačkovci zdržuje se hejkal, vidí-li člověka, volá naň: hej, hej! Kdysi se mu soused jeden ozval, hejkal skočil mu na záda a povríslem se zavšíl a musel ho nosit, až přišel někam pod okap, tu ztratil moc.

Jedenkrát šla tudy jedna ženská domů, zajíč ji přebhl přes cestu do kroví, ona tam, šla ho hledat a nenašla. Byl to hejkal.

**) Archiv města Blatné: Památní školní kniha čís. 40.

křesťanští a nábožní obyvatelé, kteří taky obci, ano i obecnému dobrému užiteční býti mohou, se vychovávají, — proti tomu ale až posavade zkušenost ukázala, že větší díl sousedův mého poddaného města Blatné i také mezi radními osobami písma neznající a k jiným, měšťanovi příslušejícím jednáním, nedostateční nalezeni byli, tehdy moje schvální zření k tomu jsem obrátila, jak by tomu nedostatku spomoženo bylo, obzvláště kdežto ona obec u přítomných přetěžkých časích k vychování dostatečného a zkušeného lidu potřebné prostředky vynaleznouti v stavu není.

K tomu cíli a konci jsem tedy nejenom někdy bývalý Kocabovský dům koupila, jej ode vší městské povinnosti osvobodila, jej na školu oddala a mocí jiného Instrumentu jí městské obci se všemi v něm dotknutými výminkami darovala, ale i také aby školní ředitelové lepší vychování míti mohli, jsem fundaci učinila, a jej od slavné konsistoře confirmirovati dala, tak aby nejenom školní rektor a cantor dobře živi býti mohli, ale i také oni dítky darmo učili a tak obyvatelé nic platiti nesměli, jakož i také z té fundací dříví pro školu, jak tento Instrument obšírněj vysvětuje, se opatřilo. Jsouce tedy rektor a cantor dobře placeni, spravedlnost vyžaduje, aby oni také proti tomu v učení bedliví byli, protož

Článek I.

O povinnosti rektora a kantora.

Na vůli vrchnosti sice pozůstává, jak časy by se ukázaly, neb lepší se zdálo, rektora a kantora ustanoviti a ty užitky mezi nimi rozděliti, nebo jednomu celý užitek nechat, aby sobě pomocníka neb subcantora choval: jakož tehdy jak přítomně za pohodlnější uznávám, jenom rektora přijati; on ale samotný všecko jak sluší pořídit, postačiti nemůže, tehdy on rektor povinen bude sobě mládence takového chovati, který jak v cnostech, tak v umění, psaní, počtech a v latině, tak všeliké musice za schopného schválený jest, a protož za

1. Jak doufám, že on rektor v samospasitelné římsko-katolické víře dobře vyučený jest, on dle takové sv. víry život vésti, celé obci dobrým příkladem a svým jemu svěřeným školákům příklad dátí neopomine; tak také za

2. Oba dva, rektor a mládenec všech veřejných hospod navštěvování, jakožto věci nepříslušné se nanejvýš uvarují, tím méně v čas školní nějaké pití do školy nositi, aneb dokonce nějakého vyražení v kartách neb kostkách hledati se opováží. Ano nejenom takového života se varovati a se štítniti, ale též se vynasnaží, by mládeži neb obci k pohoršení nebyli, tím méně nějakého proklínání, pomlouvání neb klevetání se nedopustili, celému městu k dokonalému příkladu býti neopominou. Na větších slavnostech a svátcích, jakož jsou vejroční, Nejsvětější Panny Marie a svatých českých

patronův, při stolu božském spolu se schopnou mládeží přítomní býti a slovem ve všem jejich jednání rozvážlivě beze vší lehkosti pokračovati budou; na ten spůsob také za

3. Oni mládež ve všem tom, co jim tu předepsáno jest, mají povinnost vyučovati, a za

4. Pořádnost školní tuto zachovají: totiž od sv. Josefa až do sv. Václava ráno v 6 hodin školní vyučování s obyčejným modlením a milosti Ducha svatého vzýváním začnouti a v devět hodin též s poděkováním modlitbou skonati, odpoledne ale zase v jednu hodinu na ten spůsob začnou a ve čtyři hodiny dokonají.

Od sv. Václava ale až do sv. Josefa od sedmi hodin ráno až do desíti, a odpoledne od dvanácté hodiny až do tří ve škole přetrватi. V tom dvakrát trojhodinném čase budou dítky své odložené Lecti oběma dvěma říkat, rektor a mládenec naproti tomu jim zase jiné k učení odkládati. Mezi tím časem druhým školákům jejich písma a počty přehlížeti a opravovati. Též jim na ráno jiné k budoucí škole, aby děti doma nezahálely, předpisovati. Po skončení té tříhodinné školy bude před poledнем jedna obzvláštní hodina ráno od deváté až do desáté a odpoledne od čtvrté až do páté hodiny; od sv. Václava ale ráno od desáté do jedenácté a odpoledne od tří až do čtvrté hodiny se držeti, v kteréžto hodině bude se mládež k tomu již dostatečná v musice, v latině cvičiti a vyučovati. A ty dvě obzvláštní hodiny se rectorovi za povinnost ukládají, jest jemu ale svobodno pro lepší vyučování takové prodloužiti, nikoliv ale ukrátili aneb dokonce opustiti; neboť za

5. Žádný ani rector ani mládenec podle libosti své školní čas zameškati neb dokonce vypustiti a tudy nějaké nepořádnosti příčinu dátí se opovážiti nemá. Kdyby pak nevyhnutedlná příčina se nahodila, že by službu školní vynechatí musel, bude rectora povinnost to panu děkanovi oznámiti a o dovolení žádati; v přítomnosti milostivé vrchnosti taková též o tom věděti musí. Aby ale to cvičení svůj vinšovaný oučinek mělo, tehdáž za

6. Chlapci a děvčata nebudou pomíchané, ale každé pohlaví obzvláště seděti a tak rozdeleným dětem každému dle jeho schopnosti učení se vykáže a se s nimi také pilně a bedlivě pokračovati, aby v brzkém čase k psaní a počtům uvedeny byly, a když již píšou, předělá se jim každý měsíc jiný předpis, který podle pravého umění psaný jest a jejich písmo každodenně dvakrát, totiž ráno a odpoledne se přehlédne a napraví tak dluho, až jeden každý žák neb děvče »slušnou ruku« nabýde. Napodobně s těmi, jenž se v počtech cvičí, se pokračuje. I nacházejíc se již ve škole žáci, kteří k musice schopni jsou, on rector ihned všecky zkoušetí bude a jak co vynajde, buď k diškantu neb altu vzít a je s největší starostí bez meškání vyučí, pak i o to se starati bude, by spolu při učení fundamentu všechny na ten čas v musice obyčejné a slušné manýry do zvyku uvedl.

A jakož tuto zavázaný jest všechnu schopnou mládež k té musice pojíti, by tudy vždy více diskantistů a altistů míti mohl;

tak také jak brzy jeden neb druhý školák u vokální musice dokonale vyučený bude, jeho hned k jednomu neb k druhému instrumentu, ku kterému jeden neb druhý se nachyluje, bez meškání cvičiti a jeho ve všech klíčech k známosti připraviti má tak, aby ten, který v houslích zběhlý jest, v čas potřeby budoucně i basetu se chopiti a v jednom i v druhém instrumentu přicházející přesazení hlasův, každý klíč znal a bráti mohl.

Napodobně cíni bude povinen s těmi, kteříž k latině schopni nalezeni budou, v tom nejméně jak v předešlém nejbedlivěji předcházeti a mládež k učení principií časně přidržovati, deklinaci, komparaci, konjugaci a argumenta předkládati bude, a jak dlouho taková mládež do školy chodí, on s ní v latině, i také až do poznání syntaxe, byť by taková dále studirovati nemohla neb nemínila, pokračovati bude. A v těch tedy věcech, totiž čtení, psaní, v počtech, v musice a v latině, i také v německém jazyku, v těch obzvláště před a odpolední hodině s výbornou bedlivostí mládež vyučovati a je tak gruntovně zakládati, aby dítky v zřízeném dotazování (o kterém dole) dostatečnou zkušenosť nabýtého umění ukázati mohly. Kterak ale na tom dosti není, by mládež v umění světských, ale také nejvíce v božských věcech, totižto aby k cíli, ku kterému stvořena jest, totiž k Bohu přijíti mohla a tudy k pravenému katelickému důvodu vychována byla, tedy bude za

7. V týdenni dvakrát, totiž ve středu a v sobotu ráno křesťanské naučení neb katechismus se držeti a k tomu celý školní čas (kromě že od žáků jejich říkání se vyslýchati a jim zase jiné bude ukládati) se vynaloží, a to s tou větší bedlivostí, by oni při již podotknutém vyzkoumání nějaké odpovídání na sebe neuvrhli.

A ačkoli pro další čas dvakrát do týdne školní vacance, aneb tak nazvaný lusus, totiž ve středu a v sobotu odpoledne se dovoluje, mládež přece v sobotu odpoledne na nespory, jakož i také každodenně na první mše svatou v dobrém pořádku a v tihosti ze školy do kostela, i také v nedělních a svátečních dnech uvedena býti má. A aby mládež k nábožnému zvyku tím více se připravila, tuto se milostivě poroučí: aby dítky ze školy vycházející u kříže »Missionis« jeden verš z některé nábožné písničce zpívaly a jedenkrát »otče náš« a »zdrávas« se modlily, i také tu písničku, která v r. 1750 ode mne přepsána byla, častěji ve škole, aspoň dvakráte do týdne, horlivě zpívaly, a tudy k dobrému zpěvu cvičeni, od darebných a bezbožných písniček odvráceny byly. Ano i když dítky ze školy vycházeti mají, vždycky jim rector dobré naučení, jak v čas, v kterém doma jsou, se chovati a v kterých cnostech obzvláště se cvičiti mají, je vyučí, a napotom pozor mít bude, zdali mládež v takových cnostech roste a nepřestane napomínat, dokud bohabojnou a dobře cnostnou mládež nespatří.

A aby všecky dítky do školy chodily, on rector sobě rejstříček neb tabulku založí, před začátkem každé školy po modlení dá přečíst tabulku, zdaž všecky dítky přítomny jsou, nepřítomné ale zaznamená, aby promeškání na dětech trestati, anebo kdyby ro-

diče v příčině neb (jak dále obširněji následuje) nedbalí byli, kde patří, udati mohl. V příčině ale zmíněného trestání toto napomínání dáti chci, aby rector a mládenec v trestu mládeže rozdíl mezi křehkostí a zlostí učinil a v obojím trestání moudře a rozumně zacházel.

Mimo všechno na svrch dotčeného jest také slušná věc, by při chrámu Páně dobré sporádaný kůr zachován byl. K tomu cíli bude on rector za

8. Se vynasnažiti a dychtiti (neb tehdáž tak placený jest, že pocestně živ býti může), aby dostatečné a dobré Musicalia dostal a s nimi chrám Páně zaopatřil, a tak nejenom ráno, ale i také při nešpořích figurální musiku způsobiti mohl. Poněvadž ale musikanti, ano i jinší zřídka na nešpory přicházejí, tedy on rector chlapce ostře k tomu míti bude, aby žádnou musiku kostelní nezameškali. Co se týče muzikantů, totiž měštěnínové neb takoví městští lidé, kteří bud' učedníky neb tovaryši se nazývají, takoví též povinni budou neproměnitelně se vždycky na kůru vynajíti. Kdyby ale dále tak činili, jak až posavade se stalo, taktéž tabulkou míti bude, na které všichni muzikanti zapsáni budou, a kterýbykoliv zameškal, naznamená a příští den písemně purgmistru na cedulce zjeví, který na kruchtě nebyl, který takového nedbalce, jak níže následuje, trestati bude. Pokudžby ale příští neděli neb svátek zase se najít nedal, bez meškání takového mému hospodářskému úřadu udá, který, jak též dole následuje, jej k lepšímu uvésti bude hleděti. Za

9. Až posavade zlý obyčej býval, že kostelní instrumenta sem a tam se roznášely, ano i také do hospod se půjčovaly; taková věc ale ke škodě chrámu Páně čelí.

Tak tu se přísně nakazuje, aby všechny instrumenta budoucně ve škole v jedné, schválнě k tomu přichystané almaře schované a zavřené byly, ku každým službám Božím od žáků do kostela na kůr nešené a po dokonalých nešpořích od nich zas do školy odnešené a v řečené almaře zase zachované byly. A jakož stráž takových instrumentů rectorovi se tuto odkazuje, tak taky žádným způsobem se neopováží nikam, kamkoliv a dokonce do hospody půjčovati; neboť naproti nalezenému příběhu citelnou nelibkou stihán by byl. Právě ale dovoleno bude, takové však ale sprostější k školnímu cvičení potřebovat.

Tak jakož i on rector se vynasnaží v neděli a svátky s ostatními musikanty musikální cvičení do obyčeje přivésti, neboť takové cvičení v den nedělní neb sváteční k svěcení takových dní přísluší, aby tudy zahálce, opilství, tlachání, aneb zlořečení a proklínání zamezeno bylo. A jak v předešlém článku nařízeno se vynachází, že rector toho, který nešpory, neb kterýkoliv čas musiky v kostele zamešká, naznamenati a bud' purgmistru neb mému hospodářskému direktorovi udati má, tak také, který by bez slušné příčiny při takovém cvičení přítomen nebyl, na rovný ten způsob naznamenati a oznamiti povinen bude. A poněvadž já fundaci učinila, která také od vysoce důstojné arcibiskupské pražské konsistoře schválena a ta-

kový Instrument v knihách městských vtělený jest, dle kterého já čtyři tisíce zlatých u milostivých stavů českých uložila a obligace na školní kásu předepsati dala, a takové již do kasy uložila, a tak rector hojnou službu má. Tak tedy on také všecky děti z města a panství darmo učiti bude, následovně žádný to nejmenší jemu platiti nebude. A protož všecky školy koutovní, kde neb skrz koho kolivěk by nějaké takové držány byly, se přísně zapovídají.

Článek 2.

O povinnosti rodičův.

Známo jest, a mně až posavade k nemalé nevěli, že častokráte vády, mrzutosti a hadrování se stává, a to z příčiny, že obyvatelé ve škole cvičení nebyli a tam pravého křesťanství nenabyli a tudy v hanebné nerozumnosti zrostli.

Aby tedy pro budoucí časy pokojní, pobožní a Bohu milí obyvatelé býti a božské požehnání zde časně a v onom světě slávu věčnou dosáhnouti mohli, slovem dobré vycvičený lid nejenom v městě, ale i na celém panství Blatné spořádaný byl, tak za

10. Všecky děti obojího pohlaví rodiče jak městské, tak vesnické do školy posílati povinni budou, a budou rodiče děti tak dlouho ve škole muset nechatí, dokud oni dobré v křesťanském naučení neb katechismu, v čtení, v psaní, v počtech, v musice a v latině aspoň do argumentu, i také v německém jazyku vycvičení nebudou, proti čemuž žádná výmluva platiti nemá; neboť nyní takovou nemají, když darmo se děti učiti musejí a rodiče žádného vydání školního míti budoucně nebudou. A kdyby mimo to nicméně rodiče váhaví a nedbalí byli, magistrát neb můj úřad hospodářský podle níže vynacházející se instrukce pokračovati neopominou. Ano můj ouřad hospodářský toto mé vrchnostenské nařízení má: Žádným synkům, obzvláště městským žádné dovolení k ženění, neb k stavu manželskému dátí, leč v musice zběhlí písma, počty a latinu i německy znající vynalezení budou, ano, i takoví nikdy do magistrátu připuštěni býti nemají. A když již jeden neb druhý žák k řemeslu zrostlý do učení nějakého řemesla vkračuje, každý takový učedlník povinen bude, kdykoliv v kostele musika se dělá, tam také přítomen býti, což se také srozumívá na tovaryše. A měšťanové, kterýkoliv, i také radní, by jeden každý musikant vždycky na kruchtě se nechal vynajít. Zle se také až posavade stalo, že když některý žák zasloužile ve škole trestán byl, rodiče a obyčejně matky s kříkem do školy přiběhly a rectori nebo tehdáž cantorovi nedovoleným spůsobem potkaly a kříky ve škole k pohoršení mládeže spůsobily; protož tuto přísně se zapovídá, by žádný otec neb matka v takovém příběhu do školy vkročiti se nepokusili, neb sice rector takové opovážení oznámiti a takoví rodiče k přísnému trestu podrobeni budou, jakž o tom dole se více jednatí bude.

Článek 3.

O povinnosti magistrátu.

Aby všecko to, co výš nařízeno jest, svůj vinšovaný oučinek dosáhlo, tak magistrát za

11. Hned po publikaci této instrukcí všecky děti, které se v městě vynacházejí a ke škole schopny jsou, sepsati dá, kdežto katalogus se učiní a rectorovi vydá, dle kterého on rector věděti moci bude, co a které děti ve škole se dátí vynajíti mají.

A pokudž on rector vynajde, že by všecky děti do školy dle katalogu nepřišly, oznámiti to purkmistru povinen bude, který bez ohledu osob i hnedy takové nedbalé rodiče dodrží, aby své dítky do školy poslali. Kdyby tomu ale purkmistr dosti činiti zanedbal, v tom příběhu on rector se ucházeti bude k mému úřadu hospodářskému, který dle níže předepsané instrukcí pokračovati neopomine.

Též podobně magistrát dodržeti bude rodiče, kteří by děti časně a dřív, nežli by dobré psáti, počty a musiku neuměly, ze školy vyráželi, neb ačkoliv já občí v tom protivna býti nechci, aby časněji děti na řemeslo dali, nic však méně, mně jakožto vrchnosti na tom záleží, ano i povinnost moje vrchnostenská žádá, aby mládež k dobrému vedena byla; protož kdyby proti tomu jednáno bylo a magistrát v tom předepsanou pořádnost nezachoval, on rector též u mého hospodářského ouřadu pomoc a napravování pohledávati bude. Slovem na všem tom, co výš nařízeno jest, magistrát bedlivou ruku držeti povinen bude a jak by proti tomu něco činil neb zanedbal, v každém takovém příběhu rector u mého hospodářského úřadu pomoc a zachování všeho toho vyhledávati má.

O povinnosti mého hospodářského ouřadu.

Ačkoliv předešlá instrukce dosti obširně ukazuje, kterak mládež k dobrému cvičení uvedena býti má; poněvadž ale zkušenost zjevuje, že až posavade ten můj dobrý oumysl proto vyplněn nebyl, poněvadž dle takové pokračováno nebylo: proto aby tedy budoucně to užitečné předsevzetí svůj slušný oučinek dosáhlo, žádný jinší prostředek jsem nevynalezla nežli mému ouřadu hospodářskému exekuci všeho nadepsaného svěřiti; protož za

12. Jakož výš nařízeno, že všecky děti městské sepsány býti mají, tak můj ouřad od magistratu catalogum sobě nechá dát, aby v čas žaloby přísně přidržeti věděl, by beze vší výmluvy jejich děti do školy poslali. Ano kdyby dvakrát napomínání přece nedbali, takoví rodiče i arrestem by donuceni býti museli. A slovem on ouřad všecko to, co výš vyměřeno se vynachází, bedlivý pozor mít a všecko v dobrém pořádku zachovati věděti bude. Ano i také vesnické poddané k tomu nabízeti a přidržovati bude, aby

též své děti, obzvláště z bližších vesnic do školy choditi nechali. On ouřad hospodářský dáleji to, co v článkách Nro 1., 2., 3., 4., 5., 6. a 8. nařízeno jest, v dobrém prospěchu zachová a jestli ouplně všechno podle článkův se koná a v skutek uvádí, aspoň za půl léta jednou to náležitě vyšetří

Učinice já v článku 7. zmínsku z vyskoumání schopnosti mládeže, tuto více se zřizuje:

Aby každý rok dvakráte, totiž před sv. Janem Křtitelem a v adventu dva komisaři od mého hospodářského úřadu vyšli, ctihodného pana děkana spolu s jeho duchovenstvem vyžádali a celou školní mládež skrze ostré vyzkoumání neb examen vyšetřili, co každý z mládeže umí a jak tak v umění, tak v cnostech vyrostli, anebo co podle jejich let uměti měli. A co tak též komisaři uznají, mně svědomitě zprávu písemnou učiniti neopominou. A přes to ouřad hospodářský v pohodlném čase jednou za rok společnou školní mládež na zámek povolati a k tomu ctihodného pana děkana s jeho duchovenstvem požádati dá, kdežto u přítomnosti celého duchovenstva, též celého mého ouřadu hospodářského táž mládež vyzkoumati se bude, co tak v článkách víry neb v křesťanském cvičení, jakož i všelikém umění, ano i v německém jazyku se naučili. A který školák v umění druhé převyšuje, ten a takový následovní zásluhu neb obdarování míti má, totiž:

1.	který převyšuje v křesťanském cvičení	1 zl.
2.	» » v musice	1 »
3.	v počtech a latině	45 kr.
4.	v písmu	45 »
5.	v čtení	45 »
6.	v německém jazyku	45 »

A jak napotom mně zpráva učiněna bude a já uznám, že rector v svém bedlivém cvičení svou pilnost vynaložil, také jemu něco mimo jeho ordinarní vyvržené služby nějaké obdarování uděliti neopominu, a jak

za 13. výš v 11. článku nařízeno jest, aby všecky děti městské sepsány byly, tak také můj ouřad všecky děti i jinší lidi z každé vesnice zvláště sepsati dá a všecky ty konsignace ctihodnému panu děkanovi se vydají, z kterých páni duchovní katalogus učiní a po každém katechismu dá přečíst, kteří přítomni jsou, nepřítomné zaznamená a mému ouřadu odevzdá, který napomene takové boha-prázdné přidržeti, aby budoucně článkůvíry nezanechávali. Pokudž by ale i ouřad toho zameziti nemohl, bude jeho povinnost, mně to oznámiti, kdež já prostředky vyhledávat budu, takové svévolné lidi k bázni božské přivéstí.

Zmínka také byla za

14. v článku 10. učiněna, jak se ti trestati mají, kteří ve škole na učení nebyli. Toto tehdy zde ustanovuji: že když městští synkové, kteří v běžícím roku skutečně ve škole jsou, neb býti mají, budoucím časem by se ženiti chtěli, každého takového můj hoso-

dářský vrchní vyšetří, zdaž dobré čist, psát, počty, musiku a argumenta umí. Pokudž by on vynášel, že by jen v jednom tom neznalý byl, jemu žádné dovolení k ženění dokonce dávati ani také žádný, který literátem by nebyl, budoucně do raddy naději mítí nemá.

Konečně cokoliv v té instrukci nařízeno jest, můj ouřad k naplnění a vykonání uvede.

Kdežto já spolu ctihoného pana děkana, který též toto školní jednání na péči má, dožádám, by on buď sám, neb skrz své pány kaplany dohlížeti dal, aby tak, jak tuto nařízeno jest, ustavičně se jednalo.

Dáno v Praze dne 1. Januari Anno 1763.

Maria Alžběta hraběnka Sereni,
vdova,
rozená hraběnka z Valdšteinu.

Stížnost faráře bubovického z roku 1653.

Frant. Jos. Hykeš.

V archivu města Březnice uchována jsou »Práva městská« od mistra Pavla Kristiana z Koldína, a to ve vydání z roku 1701., vytiskněném v Brně. K »Právům městským« v době nedávné přivázán byl opis díla vydaného v Praze roku 1708. Jest to: »Nové právo trpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Slezské« od Kašpara Jana Kupce z Bilemberku. Opis sdělan byl bezpochyby brzo po roce 1708.; avšak není celý, neboť byl napsán na prázdných zadních listech mnohem starší listiny z roku 1653., a to tak, že písář obrátil čisté listy do předu; tím stalo se, že původně popsané strany papíru jsou v knize nejzáze: popsáno jest vše, i mezera nad titulem původní listiny: »Puncta interrogatoria strany S^{ho} Mikuláše.« Tímto záhlavím jest opis výše jmenovaného díla přerušen.

Kostel svatého Mikuláše stával druhdy na náměstí v Březnici před nynějším kostelem svatého Ignáce.

Pisatel listiny, jejíž obsah níže doslovňě podávám, ve stížnosti své líci poslední osudy kostela sv. Mikuláše. Hlas kněze, hlas faráře, chránícího do poslední chvíle, byť i jen trosky filialního kostela, jeho duchovní správě svěřeného, vyzněl bezpochyby tenkráte na prázdro, ale nicméně do dnešního dne zůstává cenným pro dějiny místní a jest zároveň charakteristický pro tu dobu, ve které byl napsán.

Doslovňý obsah stížnosti jest tento:

Puncta interrogatoria strany S^{ho.} Mikuláše.

1. Zdaliž není povědomo úřadu i obci Březnické, že kostel sv. Mikuláše v městě Březnici před 15 lety než jsou P. Patres v Březnici collegium stavěli, že jest byl od starodávna kostel farní filialní?
2. Zdaliž v tom kostele od starodávna až právě do příchodu do Březnice P. Paterův Societatis J. vždycky třetí neděli i častěji od P. farářův služby Boží jako v farním kostele se nevykonávaly?
3. Zdaliž zvony farní a krávy kostelní*) i jinší poklad zádušní farní k němu nenáležely, jak registra zádušní vypisují?
4. Zdaliž škola, kaple a poslední zed' neb štít kostela sv. Mikuláše bez potřeby a dobrovolně k zboření nepříšly?
5. Zdaliž zvony sv. Mikuláše mocně a kvalitem nejsou vzaty a na věž P. Paterův vtaženy a zavěšeny?
6. Zdaliž podnes živ není toho kvalitu svědek Daniel Tesař, který proto, že nechtěl zvony sv. Mikuláše spouštěti a na věž P. Paterův tahnouti, do vězení dán byl, dokud že zvony netáh(l)?
7. Zdaliž kalichy, ornaty, positiv a všecka oltářní paramenta a potřeby kostelní sv. Mikuláše do kostela P. Paterův vzato a po bráno není, kdež až podnes to zůstává?
8. Zdaliž často jmenovaný kostel pustej nestojí anebo raději opuštěnej, kterýž by se mohl a má ještě spravit?
9. Zdaliž některým z rady i obce není povědomo, že ten kostel zrušený (s) přídavky P. Paterům darován jest, kteří taky jej v své fundaci zapsanej mají?
10. Zdaliž někteří povědomost toho nemají, že něco peněz na ten kostel darováno jest, aby se dokonce nezbořil, ale zase obnovil?
11. Zdaliž mnohá mrtvá těla u sv. Mikuláše neodpočívají?
12. Zdaliž není tomu tak, že minulého roku = 1652 na den sv. Mikuláše ani mše svatá se tam nesloužila, ježto jiná léta to bejvalo? A tak dokonce se opouští starodávní filialní kostelové . . .

Zavírka.

Mohl bych více punktův přednásti, ale z těch ještě snad se vynajdou časem svým.

Aktum z fary bubovské 1. Februari A.O. 1653.

Kněz M. Ondřej Blindiš,
farář březnický, bubovský a tochovský.

*) „Železná kráva“ to jest závazek na věčné časy; záleží někdy v pravidelných dávkách peněžitých, častěji však bývá povinností pravidelně dodávat různé potřeby kostelní, na př.: svíčky, vosk, máslo a p.

Literatura.

Slanský obzor. Věstník mus. a lit. spolku »Palackého« ve Slaném. Red. Petr Hrubý. Roč. VIII., č. 1. a 2. — Dr. A. Krecar: Dějiny slanského gymnasia. — J. Peters: Veřejná čítárna. — Ferd. Velc: K dějinám Hospozína S 1 tab. (Část okna z kostela Hospozínského se znakem Chřepického z Modlišovic z r. 1675.) — Týž: K dějinám umělecké tvorby v Slaném. S 1 tab. (Gotická cínová křtitelnice v Pozdni a baroční cínová křtitelnice ze Stochova) — Frant. Duras: Gruntovní zápis města Muncifaje, nynějšího Smečna. — Zprávy atd. — Počínaje letoškem změnil »Sl. obzor« dřívější svou formu knihovou na časopis. Naše Společnost, vydávajíc zprvu ukončené zprávy, rozhodla se r. 1893 vydávat »Časopis«, aby styk s členstvem byl živější. Snad byly stejně pohnutky i ve Slaném. Z obsahu »Sl. obzoru« jest zřejmo, že činnost »Palackého« neobjímá jen město Slaný, nýbrž všecko Slansko. Bylo by očekávati, že celé Slansko ví o tiché a plodné práci mus. a lit. spolku »Palackého«. Ale není tomu tak. Prohlédnuvše seznam členů na obálce roč. VII. i VIII., shledali jsme k nemalému podivu, že mimo Slaný jsou členové »Palackého« jen v 10 osadách, kdežto ve více než padesáti místech okresu není člena ani jediného! Tak jeví se zájem pro domov a okolí nejbližší; jaký jest pro věci mimo obzor? »Sl. obzor« vychází čtyřikrát v roce a dostávaji jej členové »Palackého« zdarma. Přispěvky členské (2 K ročně) přijímá JUDr. Mil. Stieber, adv. ve Slaném.

Cerný.

Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha, Roč. VI. č. 1. — Lub. Niederle: O počátcích dějin zemí českých. — Jar. Vlček: Z doby josefinské. — Jan Máchal: Jedenáctý sjezd archaeolog. v Kyjevě. — K. Kadlec: O potřebě vydati zprávy byzantských spisovatelů o Slovanech. — J. Šusta: Macchiavelli a Boccaccio na koncilu Tridentském. — V. Kratochvíl: Stavba dvorského a státního archivu ve Vídni. — Fr. Mareš: Fotografování palimpsestů. — M. Dvořák: Knihovna Augustiniánského kláštera v Roudnici. — Zd. Nejedlý: Ant. Boček a Frant. Jelínek. — Literatura. — Přehled časopisů. — Zprávy.

Časopis Matice moravské. Red. Vinc. Brandl a Fr. Bartoš. Brno, Roč. XXIV. č. 2. a 3. — Rud. Dvořák: Kdy asi Keltové zabrali sídla v Čechách a na Moravě. — Jos. Bartocha: Jak za starých dob čeština znenáhla stala se jazykem jednacím v zemicích koruny České. — Jiří Malovaný: Skladba nářečí císařovského. — Mat. Václavek; Panství Vsacké r. 1776. — Dr. K. V. Adámek: Delikty návrhové dle osnov trest. zákona rak. — Dr. M. Kříž: Dějiny literatury o propasti Macoše. — Dr. Frant. Šujan: Počátky Brna a jeho jména. — Jos. Klvaňa: Krevní kniha městečka Boskovic. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí. Roč. IV. č. 5. a 6. — Ferd. Pokorný: O původě jména »Hukvaldy«. — Mat. Václavek: Hr. Mik. Pasman z Panasu prodává panství Vsacké hr. Jiřímu Illešazovi z Illešazu r. 1652. — Ad. Bayer: O salašnictví na mor. Valašsku. — Fr. Prostějovský: Plášťství. — Č. Kramoliš: Správa obce Rožnovské v 17. a 18. stol.

Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva. Red. Dr. Ivan Bojničić Kninski. Roč. II. sv. 1. a 2. Září 1900. — Dr. Fr. Bučar: Rozšíření reformace v Hrvatsku v 16. stol. — M. Magdić: Řád krále Ferdinandu III. z r. 1640. pro město Senji. — Týž: Tři trhová privilegia pro Senji. — V. Klaić: Přispěvky k dějinám komitatu Vukova a osady Djakova ve středověku. — Dr. L. Jelić: Notářský archiv v Zadru. (Registra Creste de Tarallo.) — E. Laszowski: Přispěvky k dějinám města Kopřivnice v středověku. — Týž: Regesta některých listin ze XIV. století dle rukopisu františkána Felice Bartoli. — Týž: Deset původních listin klášterního archivu v Trsatu. Dr. M. Novák: Úprava platů duchovních v komitátu Požežském r. 1769. — V. Klaić: Admirálové hrvatského námořnictva v letech 1358—1413. — Různé zprávy.

Vjestnik Hrvatskoga arheološkoga društva. Red. Dr. Jos. Brunšmid. Sv. IV. Zagreb 1900. — Dr. Jos. Brunšmid: Arheološke bilješke iz Dalmacije i Panonije. III. — Colonia Aelia Mursa — Gradine na Vuki između Nuštra i Gaboša — Naselbina bronsanoga doba kod Novoga grada na Savi — Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji. — Prehistorijske starine iz rumske okolice. — Prehistorijski predmeti želzjeznoga doba iz Šarengrada u srijemskoj županiji. — Stari novci iz potoka Medveščaka u Zagrebu. — Dr. O. Horvorka pl. Zderas: Narodne priče o životinjama na polotoku Pelješcu u Dalmaciji — Plinius i narodna medicina u Dalmaciji. — Dr. J. Luka: Spomenici grada Nina. — V. Klaić: Ime i porijeklo Frankapana. — O knezu Novaku. — Z. Kolander: »Ex libris« zagrebačkoga biskupa Aleksandra Alagovića. — E. Laszowski: Podjeljenje plemstva po banu Nikoli g. 1346. — Šest bilježaka iz listina XIII. vijeka. — S. Osterman: Paleolitički čovjek i njegovi suvremenici iz diluvija u Krapini u Hrvatskoj. — J. Purić: Iskapanje u rimskom groblju u Stenjevcu. — M. Turković: Našašća ostanaka prethistorijskoga doba u kutjevačkoj okolici. Skupno našašće madžarskih novaca XV. i XVI. vijeka.

Starohrvatska prosvjeta. Red. Frano Radić. Knin. Roč. V. sv. 1. — Radić: Hrvatsko-bizantski slogan. — Týž: Nekoliko krvinskih uresa s pojasnijim kajša, ostružnog remena i drugih podveza u nošnji starih Hrvata. L. Marun: Popis naušnika (okosnica, mingjuša) »Prvoga muzeja hrv. spomenika« u Kninu. — Bibliografie.

Wiadomości numizmatyczno-archaeologiczne. Krakow. Roč. XI. č. 4., roč. XII. č. 1. — Józ. Zieliński: Rys historyczny medalierstwa w Polsce w XVI. i XVII. wieku. — Dr. Z. Zakrzewski: Solid Mieczysława I. bez napisu. — Ad. Chmiel: Materyaly sfragiystyczne. — Fel. Kopera: Polskie Medale Padovana w zbiorach Esteńskich w Modenie. — L. Żytniński: O kurhanach, mogilach i wieku kamiennym na Wołyniu. — Wl. Łuszczkiewicz: W sprawie rzeźb XIV. wieku w kościele P. Maryi w Krakowie i w katedrze gnieźnieńskiej. — Medal ks. Konstantego Wasila Ostrogskiego. — Sprawozdania.

Lud. Organ Towarzystwa ludoznanawczego we Lwowie. Red. Dr. Ant. Kalina. Sv. VI. seš. 3. — J. Witort: Animizm. — B. Gustawicz: O ludzie Poddęckim w ogólności a Ivoniczach w szczególności. — J. Schnaider: Z kraju Hucułów. — Z Pazdro: Proces o »perepiczkę«. — M. Gumpłowicz: Polacy na Węgrzech. — J. Magiera: Początek kowalstwa w Sułkowicach. — Rozmaitości. — Rozbiory i sprawozdania.

Materyaly antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Vydařává antropolog komise při Akademii nauk v Krakově. Sv. IV. 1900. Se 4 tab. a 28 obrazy v textu. — J. Talko-Hrynczewicz: Przyczynek do poznania świata kurhanowego Ukrainy. — Týž: Materyaly do paleoetnologii Azji wschodniej. — N. Udzela: Trwanie życia w Janowie na zasadzie wykazu zmarłych w ciągu lat 110 (1785—1894). — L. Magierowski: Wzrost ludności w powiecie sanockim. — Wl. Demetrykiewicz: Korony brązowe przedhistoryczne. — Týž: Poszukiwania archeologiczne w powiecie trembowelskim. — L. Malinowski: Powieści ludu polskiego na Śląsku. — St. Cercha: Przebieczany, wieś w powiecie wielickim. — W. Pracki: Zagadki ludowe ze wsi Turowa gubernia siedleckiej. — M. Kucz: Przysłowia ludowe z okolic Witebska, Mohylewa, Smoleńska i Orla. — S. Gonet: Opowiadania ludowe z okolic Andrychowa.

Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Roč. II. č. 6. — Joz. L. Holuby: Príslavia a perekadlá. — Joz. K. Pospech: Poverty ľudu. (Z Radomy v šarišskej stolici). Verejne starožitnicke museá v Uhorsku. — Rozličnosti. — Roč. III. č. 1. — A. Klímo: Sv. Ondrej. — P. Socháň: Navod na opisanie hrnčiarského priemyslu slovenského. — Tajovský: Aký je ten druhý svet? (Z tajovských povier). — A. B-y: Poverty ľudu. (Zvolensko-tekovské). — Ján Párička: Prostonárodné hry z Košťan. — Joz. L. Holuby: Príslavia a perekadla. — Rozličnosti. Roč. III. č. 2. Turč. sv. Martin 1900. — Klenovske Oltárno. — J. Gr. Tajovský: Chlieb u Slovákov. — A. P. Záturecký: Sberajme! — Týž: Prostonárodné hry z Košťan. — A. Klímo: Ľudové zvyky a poverty v Jamníku. — J. K. Pospech: Zvyky a običaje zo Sáriša. — Zprávy.

Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums. Red. C. Mandyczewski, A. Mikulicz, Dr. J. Polek, C. A. Romstorfer. Roč. VII. Černovice 1899. — C. A. Romstorfer: Hrad Neamțu a některé zbytky klášterů v okolí. — Dr. J. Polek: Lipovanci v Bukovině. III. Mravy a obyčeje. — Dr. R. F. Kaindl: Menší příspěvky z dějin Bukoviny. — C. A. Romstorfer: Zpráva o výzkumech na starém vojvodském zámku v Sučavě. Různé zprávy.

Vlaský dvůr v Kutné Hoře. Napsal dr. Eug. Muška. S titulní kresbou Zd. Braunerové. V Praze, 1900. Nákladem Hejdy a Tučka. — Nedávno dokončená úplná restaurace VI. dvora není sice plně v souhlasu s historii a aethetikou, ale přes to jest uznati s povděkem, že obec kutnohorská pečovala o tento svůj kamenný skvost svědomitě, s láskou k věci a nemalým nákladem. Obětovnost její kéž jest příkladem. Památká tak znamenité ceny historicko-umělecké a tak pro nás významná jako *Vlaský dvůr*, již za dlouhý čas jest předmětem studia odborníků, a podnítila četná pojednání. Škoda jen, že některé články jsou psány přesně odborně, jiné zase příliš stručně — a že valná jich většina jest rozptýlena v časopisech nedostupných. Práci Dra Mušky máme za velice potřebnu a zasloužnu. Auktor měl na myslí poučení širších kruhů společenských. Hovoří o VI. dvoru se stanoviska historického a uměleckého, podrobně, použív všech prací dosavadních i materiálu archivního. Vypravování plyne lehce a srozumitelně. Spis, čítající 61 stran, má 4 obrázky v textě a 11 obrázkových příloh. Illustrace jsou velice pěkné a cena knížky sličně vypravené (80 kr.) jest dost mírná. Knihkupectví pp. Hejdy a Tučka, vydavši ji jako první svůj spis, uvedlo se v život sympaticky a čestně.

Cerný.

Lidské dokumenty a jiné národopisné poznámky. Z několika jihomoravských dědin sebrala Augusta Šebestová. S obrázkem hodů v Kobylí. Věnováno památce Fr. Lad. Čelakovského. Nákladem Vlast. musejního spolku v Olomouci, 1900. Cena pro členy K 2'40, pro nečleny K 3'. — Pí. spisovatelka praví v předmluvě, že material zde obsažený chtěla původně zapsat na památku rodákům do pamětní knihy Kobylské; teprve na pobídku říd. Klvaní odhodlala se vydati jej tiskem. Úryvky, otiskované kdysi v »Čase«, vzbuzovaly pozornost. Rádi byli bychom viděli, kdyby při jednotlivých kusech byla oznáčena i osada, z níž čerpáno, tím spíše, poněvadž pí. auktorka sama v předmluvě konstatuje, že lid tam liší se krojem, nářečím a také individuálním rázem nejen od sousedních Slováků, ale i od ostatních hanáckých Slováků.

Kniha jest těžkého zrna a má pro lidovědu značnou cenu. Na 289 stranách slovníkového formátu jest shrnuta spousta důležitého materialu. Celkem rozvržen v XVII. části.

Na ukázku podáváme z oddílu I. (Ze života dítěk) tyto kusy:

„Pěti letá Mařenka mně žalovala: »Tá Majda mně v čerá tý deň škrábla do oka, štrnáct dní sem s tým vyškrábutým okem nemohla ven, za 15 roků se mě to teprv zhojilo.«

Na ulici: »Chlapečku, nevíš, kde bývajú u Studýnků?« »Vedli Kubíků.« »A kde bývajú u Kubíků?« »No, vedli Studýnků.«

(Z dětských rozmluv.) »Jednú měsíček ujíždal za Hlineckých stodolů a drcí do hvězdičky a potom se skoval z mračno. A totok počkejte: Na tem měsíci bylo cosik jako andělíček, a to byl svatej David.«

»Hrom to je takový železo ostrý, štyrhranatý, a to bije do mračen. Jednú se zablýsklo, a hrom spadl na našu stodolu.«

(Obecní děti.) Desetiletý hoch pod okny radnice. »Co tu děláš, chlapče, v té zimě, proč nejdeš domů?« »Dyt mně teprv toť na radnici pachtujú...«

Ničeho není upravováno, vše ponecháno tak, jak v lidu. Jak zřejmo z ukázk, není kniha souborem úvah, nýbrž pracnou snůškou poesie lidové. Bude vítána odborníky, pobaví i laiky. Upozorňujeme k ní své čtenáře. Gratulujeme pí. auktorce a Vlast. mus. spolku přejeme, aby při díle dosáhl zaslouženého úspěchu.

Cerný.

Musejní sborník 1900. Vydal Musejní spolek v Soběslavi. (Publikací č. 3.) Red. Karel Lustig. — K. Lustig: Museum v Soběslavi. (Přehled jeho minulosti a výkaz sbírek. Museum sbírá teprve na třetí rok a za tu dobu vykazují jeho sbírky pěkný výsledek. Předměty z Ústí Sezimova i z Kozího Hrádku (str. 14.) náležejí spíše musei táborskému, nejen významem místním, ale i proto, že tam byly by po ruce návštěvníkům obou míst.) — Jos. Pešek: Děti v Soběslavi. (Auktor nazval svou práci kusem statistiky, národopisu i psychologického studia; v každém kuse lze nalézt zajímavosti.) Týž: Některé pověry na Soběslavsku. — J. John: Paměti o některých výzkumech archaeologických v okolí soběslavském. (Známí archaeologové byli upozorněni va valy v lese Svákovském, na pohanská pohřebiště (mohyly) u Radimovské myslivny a u střelnice v Zelči. Nepříšli. Teprve Dr. Woldřich, byv pozván r. 1895, pilně měřil a pátral. Obšírnou zprávu podal v »Pam. arch« 1896. Podle jeho údru pochodí valy Svákovské asi z V. stol. po Kr. a mohyly být zbudovány jen kmenem slovanským. Mohyly Radimovské i v Zelči klade do VI. až VIII. stol po Kr.) — E. Fryšová: Obyčeje Blatské. (Ukázky starých zvyků: vánoce, masopust, smrtná neděle, velikonoce, letnice, před sv. Filipem a Jakubem a před Janem Křt., posvícení, přástvy, svatba, pohřeb.) — Táž: Výstavnost statků Blatských. (Na objasněnou vloženo 11 typických obrázků.) — K. Rozum: Ze zpěvů Blatských. (Ó, radost má! — U Dráhova na tom mostě. — Kde jest to městečko? — Divka plachá. V tej Borkovské hospodě; s nápěvy). — Jos. Lintner: Měšťanstvo v Soběslavi za doby Jagellonské. — Jos. Švehla: Z českých Pompejí. (Kolářova přednáška r. 1893. povzbudila auktora k bádání na Sezimově Ústí, nynějším Starém Táboře. Výzkum rozptýlily mnohé domněinky. Nalezeno tu mnoho materiálu keramického; na nádobách jsou zlomky nápisů v gotických minuskulích. Tvary svědčí o dovednosti hrnčířů ústeckých; datování nálezů nutno posunouti aspoň o sto let dříve proti dosavadním tvrzením. Dříve bylo tu obvyklé v Čechách hospodářství: Nic nevědělo se o hrobce v Klášterišti, objevené r. 1876; majitel pozemku vybral z ní cihly, ostatek asi rozházel. Z rozvalin ústeckých brali material stavební, zvláště pískovcové kameny, pěkně tesané, byly vozeny daleko. Materialu z rozvalin bylo užito i při stavbě říšské silnice. Zmizely kameny s okrasami; některé zazděny v boky domků, z jiných zrobena sedátka, pražce i roubení studní. V hamerském mlýně jsou lůžka kol z kostelních veřejí, v hostinci použito za dlažbu náhrobní desky...) — Soběslavský »Musejní sborník« doporučuje se obsahem i úpravou. Domníváme se, že jest určen také na prodej i měla by být udána cena.

Cerný.

Různé zprávy.

Odhadní instrukce z poč. 16. stol. Instrukcí jak se dědiny a statkové zemství v tomto království Českém prodávati anebo kupovati mají. Jedna kopa rybničné násady za 4 kopy českých grošů. Ze mlýna co se kde platu dává, to se v běžném platu dává. Z krčmy v kraji po 100 β. gr. č. V horách za 50 β. gr. č. Podaci kostelní za 500 β. gr. č. Slepice v kraji po 2 gr. č. V horách po 1 gr. č. Vajec kopa za 4 gr. č. Jedna kopa stálého platu za 15 β. gr. č. Běžného platu jedna kopa za $7\frac{1}{2}$ β. gr. č. Lán drží 392 provazův. Za roboty žeti po 2 gr. č. Den roboty orné 8 gr. č. Strych pšenice po 20 gr. č. Strych žita po 15 gr. č. Ovsy po 7 gr. č. Lán dědiny v kraji za 100 β. gr. č. V horách za 50 β. gr. č. Lán luk v kraji za 100 β. gr. č. V horách za 50 β. gr. č. Lán lesa v kraji za 60 β. gr. č. V horách za 30 β. gr. č. — Instrukcí tato vyňata jest z archivu města Náchoda a ačkoliv nemá žádného letopočtu, lze souditi, že pochází z prvních let XVI. věku, jelikož hned po ní následuje na témaž listu majestát krále Ludvíka z roku 1523, jímž uděluje Janu Švikovi staršímu z Laukonos v Levíně Kladském právo, aby si při svém dvoře v Levíně krčmu směl zřídit.

J. K. Hraše.

Stará zvonárna v Hradci Králové. Roku 1898 v srpnu a září rozširován byl vjezd do Hradce Králové v Mýtské ulici a za přičinou tou byl zbourán zbytek býv. Slezské brány městské a odkopána část parkánu. Ve hlině na parkán při stavbě pevnosti navezené bylo nalezeno množství většinou rozbitých tuhových kelímků, z nichž některé mají tvar trojhranný, forem na lití zvonů, koulí a kusy zvonoviny. Nejzajímavější nález však byla hliněná forma, jež představuje sv. Barborku, v pravé ruce držící kalich s hostí a levou tisknoucí prsa, s vězí v pozadí. Ale nález ten byl i jinak důležitý, neboť podle něho bylo lze určiti, který zvonař pracoval ve zvonárně stávající u brány Slezské na okraji parkánu. Relief sv. Barbory, který formou zmíněnou byl lit, nalézá se totiž na umíráčku visícím na věži kostela Steženského vedle reliéfu Panny Marie a sv. Kříže, s písmem I · H · S · a andělů jim se klanících. Zvon ten ulil dle německého nápisu v Hradci Králové roku 1779 Ignác Druck. Zvonař Pankrác Druck, nepochyběn otec jeho, přistěhoval se do Hradce Králové v první čtvrtině 18. stol. Od něho a Ignáce Drucka slito bylo mnoho zvonů, zvláště v kraji Hradeckém a Chrudimském. Pracovali-li před Drucky ve zvonárně u Slezské brány již někteří z dřívějších vynikajících zvonářů Králové-hradeckých, bude možno zjistiti teprve důkladnou prohlídkou starých měst. knih. Tolik je však jisto, že Ignác Druck lit tu naposledy zvony, neboť při stavbě pevnosti byla stará zvonárna zbořena. Zvonařství v Hradci Králové udrželo se až do r. 1876, kdy poslední zvonař Jos. Schneider zemřel. Zvony po stavbě pevnosti lily se nejprve v některých domech v městě a naposledy v domku zvonařem K. V. Paulem na Hrázce postaveném, jenž dodnes nazývá se »Zvonárnou«.

L. Domečka.

Zašlá ves Lhota Německá u Kladna. Lhota Německá stávala na půdě obcí Rozdělova a Dobré na rozhraní okresu Kladenského a Unhošťského nedaleko Mrákov (též zašlé osady, nyní pouze myslivna). O této Lhotě jest v inventáři kladenském z r. 1598 zpráva následující: »L. P. 1605 času zimního Prokop Sládeček na Kašparově¹⁾ v městysi Kladně,

Kadlub zvonařský nalezený v Hradci Králové.

že jest maršal²⁾ v lesích nade vsí Německou Lhotou za Mičanovou loukou, mezi grunty Kladenskými a Buštěhradskými stál a domů odvezl, za to pět ovcí mezi pokuty J. M. pánu dáti měl, kteréžto ovce mládenci kantorovému k dobrému z nářízení J. M. právě jsou obrácený. « V r. 1618 byla osada ta navštěvena morem a prořídle obyvatelstvo v dalším běhu válečném osadu zcela opustilo. Ještě r. 1623 část vsi té náležela Oldřichu staršímu Bechyňovi z Lažan.³⁾ Pátral jsem, proč Lhotu tuto nazývali »Německá«, a nalezl jsem konečně ve vrchnostenském archivu Kladenském následující: »Roku 1784 dne 17. Juni předstoupil na kancelář Kladenský Johann Hoswald, otec Tomáše Hoswalda ze vsi Rozdělova, též Jiřík Čermák ze vsi Český Lhoty panství Křivoklátského« (dále jest dojednání svatební smlouvy). Lhota tato uvedena v Palackého Popise na str. 19 b a v Orthově Slovníku Čech na str. 354, v obou bez tohoto přídomku. Jiné osady téhož jména na panství Křivoklátském nebyly a není.

Fr. Škorpiš.

Klub »Za starou Prahu«. Historie zápasu jest známa s dostatek; teď častěji lze o ní docíti se v novinách i ve spolkách bývá na programu — také po venkově. Největší rozruch způsobila páñen ohnivá »Bestia triumphans«; od její vydání lze sledovati pro starou Prahu zájem tím větší, čím

¹⁾ přidej krčmě. — ²⁾ mezník — strom. — ³⁾ Bílek »Konfiskace«.

méně věc zalíbila se těm, kteří měli by pro ni míti pordzumění. Ušlechtilým ideálem obránců staré Prahy byly mnohdy podkládány i jiné zámysly, ba naskytlo se i tvrzení, že prý chtějí zachovat kde který starý dům. Toho nikdo z hajitelů starého rázu nevyslovil; odmítáme s plným důrazem takovéto nadělení i tendenční smyšlenku. Za starý ráz Prahy a zachování její malebných pohledů vyslovili se vynikající znalci i korporace, nežádajíce nemožnosti. O tom lze přesvědčiti se z protestů, jichž k prý jen naše Společnost podala několik. Zachování starobylého rázu jest považovati za velikou důležitost i potřebí, aby byla soustředěna práce, k tomu směřující. Proto někteří členové býv. universitní komise pojali myšlenku, aby byl založen nový spolek, kterýmž jest klub »Za starou Prahu«. Ustavující valná schůze byla konána 28. ledna t. r. za účasti osvědčených přátel historické Prahy. Klub bude všemi směry propagovati účel svého vzniku; bude plně sledovati všecku změnu na tvárnosti města a neopomene učiniti potřebných kroků, ocitla-li by se stará Praha v nebezpečí. Tím směrem půjde i činnost vnitřní; pro obecenstvo budou pořádány poučné vycházky a schůze přednáškové. Mimo to pomýšlí klub vydávat srozumitelné letáky, obsahující vhodná pojednání z oboru činnosti spolkové. Na finanční zabezpečení tchoto úkolu jest založen Tonnerův fond, dosud ve výši asi na 400 K. Některé další úmysly mladého klubu zatím pomíjíme; ale těšíme se na jich uskutečnění a rádi k němu přispějeme podle svých sil. Nemyslíme, aby proto, že vznikl klub »Za starou Prahu«, snad ostatní korporace měly pustiti se zřetele starou Prahu a vše, co s ní souvisí; jest nevyhnutelné být stále na stráži a pracovati rukou v ruce. Působnost klubu jest sice vymezena úzce, ale proto přece bude vyžadovati práce nad pomýšlení dotud, dokud činitelé, povoleni i nepovoleni, neprjdou k jinému poznání. Není pro ně zrovna lichotivo, že v Praze, v kulturní Praze, teprve krajní nutnost zplodila spolek, který chce dbát, aby zastavena byla konečně hýřici spousta.

Cerný.

Slavnost Dlabačova. V Cerhenicích na Kolínsku byl z podnětu Čtenářské besedy, hlavně p. Fr. Landy, nyní statkáře v Černuci, postaven pomník Janu Bohumíru Dlabačovi, knězi řádu Praemonstrátů na Strahově a spisovateli českému v dobách nejrannějšího našeho obrození (*17. VII. 1758, † 4. II. 1820). Prostý, ale vkusný pomník jest prací sochaře J. Černého v Hořicích. Náklad 400 K byl sehnán jedině v Cerhenicích a okolí, aniž (podle panujícího zvyku) bylo žádáno širší veřejnosti za přispění. Mohou Cerheničtí právem honositi se, že pomník postavili sami. Slavnost odhalení byla konána 19. srpna o 2 h. odp. za hojně účasti domácích i okolních. Keč, věcnou a srozumitelnou, měl p. redaktor Jos. Miškovský z Česk. Brodu. Nemáme za zásluhu, ale za povinnost, že jedině za Společnost byli tu dva zástupci. Domnívali jsme se, že shledáme se s delegáty ještě několika korporací z Prahy — ale nepřišel nikdo; také nebylo posláno telegramu. A přece slavnost několikrát byla ohlášena denními listy. Zvláštní pozvání krom okolí, nebylo. Kdyby Dlabač jiného byl neučinil, již pracným »Künstler-Lexiconem« má plné nároky na uznání a vděčnost. Ale u nás modly bez zásluh bývají oslavovány — tichých, nadšených pracovníků se zapomíná..

Cerný.

Kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském. Nynější budova trestního soudu na Karlově náměstí již nestaci, i bude postavena nová. Odborníci, prohlédše plány, shledali, že nová budova nevyhovovala by potřebě a zdá se, že původce plánů nevalně rozuměl své věci, i že místo stavby ani neviděl. V této příčině podal Spolek architektů a inženýrů v královském obširný pamětní list ministerstvu spravedlnosti, vytíknuv četné a značné nedostatky projektu. Projektantova neznalost Prahy jest patrná z toho, že nepomýšel ani na zachování, či vhodné upotřebení starožitné kaple sv. Lazara. Proti její zkáze podala Společnost radě kr. hl. města Prahy tento protest:

»Slavná rado královského města Prahy! V obvodu Karlova náměstí, ulice Spálené a Lazarské má být postavena nová erární budova pro c. k. trestní soud. Jak bylo shledáno z plánů vyložených u presidia c. k. vrchního zemského soudu, padla by zamýšlené stavbě za oběť kaple sv. Lazara. Jež jest historickou i stavitelskou památkou z konce XII. století, tedy starší než Nové město

Pražské, založené roku 1348. Kaple sv. Lazara, byť spustošena, přece ještě vykazuje mnoho a zajímavých památek stavitelských různých dob i slohů. Nejstarší její část jest vynikající romanský portál se zazděným tympanonem, pochodící asi z konce XII. století, kdy byla kaple postavena v polích před Starým městem Pražským. Ostatní část budovy jeví většinou ráz XIV. století, čemuž nasvědčují staré fresky pod omítkou na vnitřní pravé straně kaple. Křížová klenba do kamenných žeber se znakem ve svorníku ukazuje dle tvarů na počátek XV. století, z kteréž doby jest i gotický sanktuář. Dvěře do předsíně z uličky od novoměstské radnice jsou renaissanční, z druhé poloviny XVI. století, poslední okno jakož i přístavek (čili sinec) jsou tvarů barokních z počátku XVIII. století. Tomkův »Dějepis města Prahy« uvádí kapli již v historických pramenech při r. 1281., kdy zuřil v Praze a v okolí velký mor a těla morem zemřelých byla při kapli pohřbívána. Ač kaple v době odsvěcení r. 1784. pozbyla věže i utrpěla různými přestavbami, přece ještě dnes zaslhuje být zachována jako starobylá památka ceny historické, stavitelské i umělecké. Kaple sv. Lazara náleží do skrovného počtu historických památek Pražských, nyní víc a více mizících, k nimž jest pohlížet s láskou, jako k dílům slavných předků. Při dobré vůli jistě lze nalézti vhodný způsob, aby kaple sv. Lazara byla zachována a přiměřeně pojata v nový půdorys projektované budovy soudní. V úctě podepsaná Společnost z povinnosti své rozhodně odporuje nemístnému a barbarskému zničení kaple sv. Lazara; dovoluje si pak žádati slavnou radu král. hl. města Prahy, aby ráčila na příslušném místě podati tento rozklad a všemi silami opřela se tomuto těžko pochopitelnému pustošení staré Prahy. Společnost přátel starozitnosti českých v Praze, dne 5. srpna 1900. Starosta: Jan Herain; jednatel: A. B. Černý.

Starosta Společnosti, stavitel Jan Herain, podal ještě zvláštní rozklad svůj jako konservátor.

Podřipské museum. V starobylém městě Roudnici brzy vstoupí v život muzejní spolek, který bude mít za účel spravovati sbírky podřipského musea. Neunavnou činností nynějšího starosty města, říšského a zemského poslance, p. Ervína Špindlera, bylo sebráno za předešlých let, kdy týž byl tajemníkem okresu Roudnického, velmi značné množství cenných předmětů starozitních, knih, obrazů, rukopisů, součástí krovových, mincí a jiných předmětů význačných pro Podřipsko, tak že nový spolek bude mít hojnou práce s urovnáním jich. — Dosud utvoření musea vadil naprostý nedostatek místností; sbírky tyto jsou uloženy prozatím většinou ve skrovné místnosti u okresního výboru; nyní však obec Roudnická vystaví na náměstí u radnice nový dům a tu pamatovalo také na místnost pro museum. Stavba bude provedena letošního roku a pak možno přikročiti k systematickému urovnání sbírek, jež budou zajisté ozdobou i chlobou našeho města. Z předmětů musejních dlužno uvést jako vynikající vzácný rukopis český na pergamenu z r. 1418, pěkný výtisk bible české z r. 1488., ozdobený dřevoryty, hromadné nálezy broncové, starozitnosti z kosti, jantaru, veliké množství listin z věku patnáctého až sedmnáctého, sbírku mincí, čítající mnoho set kusů, mezi nimiž překrásné brakteaty z nálezu loužeckého a zlaté mince české; také sbírka medailií čítající mnoho kusů, namnoze velmi vzácných. — Knihovna obsahuje četné staré tisky české z XV. a XVI. století, městský archiv byl bohužel z nedbanlivosti a nevědomosti za předešlých dob úplně zničen, zachovalo se z něho jen něco málo listin kusých, nedůležitých. Poradní schůze k ustavení musejního spolku byla konána 12. července 1900. za účasti dosti hojné a za předsednictví p. Ervína Špindlera bylo usneseno jednomyslně, založiti spolek »Podřipské museum v Roudnici n/L.« Návrh stanov, dle kterého ve správě spolku mají s virilním hlasem zasedati zástupci okresu, města a osady, byl schválen po nepatrných změnách. Zastupitelstvo okresní i obecní přijalo již závazky ze stanov plynoucí a jakmile dojde souhlas i osadního zastupitelstva, budou stanovy ihned k povolení předloženy. Zařízením spolku, uspořádáním a vyložením sbírek bude zajisté značně povzbuzen zájem všeho občanstva pro naše památky a lze doufati, že pak mnohé cenné věci, které nalézají se dnes leckde v zákoutí, budou vyhledány byly nalezly stálého uložení ve sbírkách musejních.

Michálek.

Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Zpráva pokladní za čas od 1. ledna do 31. července 1900. Uveřejňueme vždy jen výkaz nově přistouplých P. T. členů, darů peněžitých a obnosů za prodané publikace, pokud byly vydány nákladem Společnosti. Stvrzovati nebo uveřejňovati zaplacení příspěvků P. T. členů dříve přistouplých není lze z nedostatku místa. Příspěvky dosleď později uveřejníme příště.

Příznivcem Společnosti stal se s příspěvkem K 10.— ročně pan architekt Kamil Hilbert, stavitel domu sv. Vítá; zároveň zaplatil za dřívější publikace K 22.—.

Za členy přispívající se 4 K ročně přistoupili: P. T. sl. Vilma Gautschová, učitelka v Týně nad Vltavou, a pp.: Gross Hynek, adjunkt kniž. ústř. archivu v C. Krumlově; Hrnčíř Ign., inženýr továrny v Karlíně, Kašpar Č., inženýr Zemědělské rady; Nýdrle Ant., ředitel lihovarnické školy; Pštross K., majitel realit (zaplatil zároveň za publikace K 8—); Růžha Fr., kniž. Lobkovicový správce.

Činnými členy s příspěvkem 2 K ročně stali se P. T.: Vzděl. a podp. beseda »Barák« v Hostivaři za 1900 a 1901; Basler Jan, c. k. vrch. fin. rada v Plzni; Budínský Boh. ve Vimperku; Černý Karel Jarom., professor při c. k. vysši reálce; Eliáš Arnošt, maj. domu na Kr. Vinohradech; Fendrich G., civ. geometr v Stáhlavech; Forst Jos., obchodník na Kr. Vinohradech; beseda »Julius Grégr«; Hnilica František, správce školy v Kněževsi; Hojdař M., starosta obce v Dříteni; Hubáček Jos., c. k. berní adjunkt na Kr. Vinohradech; Hudeček Fr., faktor knihtiskárny; Janeš Al., kooperator v Březnici; Jelen Jos., majetník knihtiskárny na Mělnice, 2 K na 1900 a dar 1 K; Kaizl Bedř., c. k. berní kontrolor v Chlumci nad Cidlinou; Klenka Vil., kontrolor hl. měst. pokladny; Knies Jan, správce školy v Roxendorfě; Kolbaba Ant., c. k. vrch. fin. komisař v Plzni; Krása Jos., c. k. berní adjunkt v Pelhřimově; Kubišta Ant., okr. dozorce; MUC. Kučera Frant. v Slavětíně; JUDr. Langkramer Václ., advokát; Malý K., vrchní úředník; Marschall K., c. k. berní na Král. Vinohradech; Novák Václ., městský důchodní kontrolor v Táboře; Paleček Jan, c. k. vrch. fin. komisař v Plzni; pí. Popelka-Billianová M., spisovatelka; Porš K. v Janově Dolu, K 2 — na 1900, za publikace K 16.12; Prossnitz A., zástupce továrny, za r. 1900 a 1901; Pštros M., úředník buštěhradské dráhy; Rohan Václav, rolník v Nouměřicích; Sequens František, učitel při měst. škole v Kročehlavech; Sluka a Jiránek, majetníci knihtiskárny v Turnově, za 1899 a 1900; Soukup Frant., hostinský; JUDr. Stejskal Rud., advokát v Duchcově; Storek Frant., rolník v Sakách; Šulík Jos., říd. učitel ve Zvoli; Šulc Jos., učitel v Machově; Švehla Jos., učitel v St. Táboře; Tallowitz Ferd., velkoobchodník; Tichý B., hosp. správce v Libochovicích; Tichý Josef, stavitel v Karlíně; Träger Šeb., cestující; Václavek Ant., správce velko-statku na Hrubém Rohozci; Vlasák Jos., rolník v Kroví; Vohnout Karel; Všecká Em., hosp. adjunkt v Cholticích; Zeiner Em. K., ředitel měst. školy v Ústí n. Orl.

Za publikace, vydané Společností, zaplatili P. T. pp.: Funda Frant., statkář ve Všechnapech, K 1.10 a dar K —.90; Jizba Em., pokladník Pražské úvěrní banky, 20 K; JUDr. Kreiml Gust., c. k. notář v Libochovicích, K 6.—; Martinek V. V. v Strmilově, 1 K; Pelc Jos., c. k. okr. zvěrolékař v Zamberku, K 2.—; Pokorný Václ., c. k. horní rada na Břez. Horách, K 1.20; JUDr. Pštross Ad., advokát v Berouně, K 16.10; Stára Jos., statkář v Radonicích, K 6.—; Velinský Frant., měst. pokladník v Pardubicích, K 154.60; Vlk Jos., magistr. official, K 2.—.

K účelům Společnosti darovali P. T. pp.: Bíba Vinc., c. k. okresní komisař ve Vídni, K 2.—, za publikace K 2.—; Bucifal Jos., správce pom. úřadu Zemské banky 2 K; Správní rada cukrovaru v Uhříněvsi 10 K; Geringer K., farář na Modré Hůrce, K —.50; Gerl Wolfgang, c. k. nad-

dozorce fin. stráže v Kunraticích, 1 K; Ginz Jos. v Černém Kostelci 1 K; Hainz Arnošt, hl. pokladník, 2 K; Hejna Fr., c. k. soudní vykonavatel na Hluboké, 1 K; Hubínek Ot., továrník v Libni, 2 K; Kliment V., monteur na Žižkově, 1 K; Kořínek Frant., úředník cukrovaru ve Svijanech, 1 K; Kosina J., monteur v Karlíně, 1 K; Koudelka Frant., úředník banky Slavie, K 2.50; Malec Aug., skladník, 1 K; Merz Ant., správce spořitelny v Lounech, 2 K; Kuratorium Musea kr. hl. města Prahy 100 K; Polák Vil., c. k. recipient fin. str. v Doudlebecb, 1 K; JUDr. Pštross Ad., advokát v Berouně, 2 K; Roštlapil Břet., inženýr c. k. st. drah, 1 K; Sochor Ed., architekt, 2 K; tělocvičná jednota »Sokol« v Duchcově 1 K; Stiiler A. O., c. k. techn. fin. kontrolor v Bašnicích, K .40; Šimon Jan, řídící učitel v. v. na Malé Skále, 1 K; Šupich Jos., inženýr v Něm. Brodě, 2 K; Tschakert Jindř., c. k. finanční rada v Plzni, 2 K; Wagner Václav, říd. učitel v Hostouni, 1 K; Wolff Cel., pokladník záložny na Kladné, 1 K; Volf J. V., říd. učitel v Hrošce, 1 K; Votruba Jos., c. k. berní v Manetíně, 2 K; okresní výbor v Jaroměři 10 K, v Karlíně 10 K, v Roudnici n. L. 50 K, na Zbraslavě 20 K; Malostranská záložna v Praze 30 K; Občanská záložna v Karlíně 50 K, na Smíchově 20 K; Zuber R. na Žižkově 1 K.

Na vydání díla „Staroměstský rynk v Praze“ darovali P. T. pp.:
 Jan B. ryt. Nebeský z Vojkovic, velkostatkář a poslanec v Nymburce, K 200.—; Jan V. ryt. Diviš Čistecký ze Šerlinku, ředitel cukrovaru v Přelouči, K 100.—; Václav Diviš Čistecký ze Šerlinku, přednosta dráhy v Pardubicích, K 100.—; Václav Brož, městský radní v Praze, K 100.—; Václav ryt. Písecký z Kranichfeldu, komisař c. k. státních dráh v Praze, K 100.—; Ferd. H. Diviš, úředník Zemské banky králu Českého, K 60.—; správní rada akciového cukrovaru v Přelouči, K 60.—; Karel C. Neumann, inženýr-chemik v Praze, K 50.—; Rudolf Koukola, architekt v Praze, K 20.—; Musejní spolek v Pardubicích, K 20.—; Bedř. Bernau, správce cukrovaru a spisovatel v Plaňanech, K 10.—; Václav Pokorný, c. k. horní rada na Březových Horách, K 10.—; Frant. Tichna, stavitel v Praze, K 10.—.

Správní výbor Společnosti vzdává štědrým dárcům upřímné díky a prosí všechn P. T. členů, aby dílo nejen doporučovali k předplacení v kruzích svých známých, ale aby též u obcí, okresních zastupitelstev, českých ústavů peněžních a závodů průmyslových přimlouvali se za hmotnou podporu.

Výkaz všech P. T. příznivců, kteří darují na vydání díla aspoň 10 K, bude zatím uveřejňován na obálce každého sešitu »Rynku« a bude pojat i do díla po ukončení.

Na 10 sešitů předplatili několik výtisků (v závorce uveden vždy dar na vydání díla) P. T.: Knihovna krále hlavního města Prahy, 3 výtisky; JU. & Ph. Dr. Jos. Teige, adjunkt měst. archivu, 5 výtisků; Jos. Trmal, účetní, 4 výtisky.

Na 10 sešitů předplatili P. T. pp.: prof. dr. Ed. Albert, c. k. dvorní řada ve Vídni; Vil. Amort, akademický sochař; MUDr. Václav Bauer, obvodní lékař v Holicích; Josef Bernat, probost na Mělníku; Bedřich Bernau, spisovatel v Plaňanech; Občanská beseda v Libušině; Jos. Beutl, ředitel cukrovaru v Ruzyni; H. Boreš, c. k. místodržitelský účetní revident; Jan Branner, c. k. recipient finanční stráže v Berouně; Boh. Bulík; Jos. Bušek, továrník v Turnově; Ctirad B. Čejka, soukromník na Král. Vinohradech; Fr. Čermák, farář u sv. Vítá; Boh. Čerych, továrník v Černožicích; Jan E. Deport, stavitel; K. Diviš, odb. učitel na Horách Kutných; Frant. Duras, fotograf ve Slaném; prof. dr. Boh. Eiselt (4 K); Frant. X. Eckert, farář u M. Boží Sněžné; Vojt. Fähnrich, katecheta na Kr. Vinohradech; Jan Felcmann, ředitel cukrovaru v. v. na Smíchově; Frant. Fiala, vrch. zem. inženýr (4 K); Ed. Fidler, pokladník cukrovaru v Ruzyni; Ed. Fišer v Lomnici nad Popelkou; Václ. Freyn, ředitel cukrovaru v Záboří (4 K); K. F. Führich, velkoobchodník; Wolfgang Gerl, c. k. naddozorce finanční stráže v Kunnersdorfě; prof. dr. Jar. Goll na Smíchově; Ferd. Gýra, typograf; Frant. Havlík, c. k. místo-

držitelský účetní řevident; Jan Hruška, pokladník Měst. pojišťovny; Otom. Hubínek, továrník v Libni; Ant. Hulík, cukrmistr v Bohušovicích; dr. K. Chytíl, ředitel Uměl. prům. musea; Ant. Janda, učitel v Budyni; V. Jauris, statkář v Dol. Měcholupech; Jos. Jíreš, farář v Bítozevsi; Václav Jiřina, ředitel cukrovaru ve Vinoři; Em. Jizba, pokladník banky; klub »Za Starou Prahu«; Josef Kneisl, měst. účetní official na Žižkově; městská knihovna v Pardubicích; knihovna na Mořice knížeze z Lobkovic na Roudnici; prof. B. Konvalinka v Hradci Králové; Frant. Koštál, úředník buštěhr. dráhy; R. Koukola, architekt; P. Dom. Kozler, provisor u sv. Markety; R. Králka, lékárník v Třebechovicích; JUDr. K. Krška, c. k. náměstek stát. zástupce v Brně; Václav Kubart, c. k. vrchní berní inspektör na Horách Kutných; Jan Kučera, první techn. adjunkt cukrovaru ve Vysocoanech; Jos. Květoň, učitel v v.; Joz. Lexa, inženýr na Kr. Vinohradech (4 K); Ad. Lučan, kupec v Pacově; R. Mikš, peněžník; F. Motejl, hosp. správce v Telcích; Průmyslové museum pro východní Čechy v Chrudimi (4 K); Museum krále města Nymburka (4 K); Histor.-archeolog. museum krále města Plzně (4 K); Jan Musil, ředitel velkostatku v Štěpánově; JUDr. Jul. ryt. Nejedlý z Vysoké, zemský advokát; Leop. Nejedlý, ředitel škol na Kr. Vinohradech; Dr. M. Nevoře, majetník chemické laboratoře; Boh. Novotný, c. k. stav. adjunkt; M. Novotný, účetní spořitelny v Postoloprtech; muzejní a liter. spolek »Palacký« v Slaném; Alois Pelz, velkoobchodník; pí. Olga Pikhartová, chot c. k. soudního tajemníka; Václav Pokorný, c. k. horní rada na Březových Horách; F. J. Poupej, inženýr-chemik; Muzejní sbor pro okres Vlašimský ve Vlašimi; Jan Sedláček, vrchní inženýr na Hluboké; K. Sekera, lékárník v Lounech (4 K); Jindřich Schrotz na Smíchově; Jindřich Schück, majitel domu; MUDr. Václav Smrž, obvodní lékař na Peruci; Eug. Sak, kaplan v Milevsku; Čtenářský spolek ve Vlašimi; Muzejní spolek v Pardubicích; Jan Stejskal, majitel pivovaru na Smíchově; Ad. Sterzl, adm. příručí cukrovaru ve Vys. Mýtě; V. Sýkora, ředitel cukrovaru v Zákolanech; J. V. Šesták, ředitel cukrovaru v Brodku; Jos. Škola, ředitel cukrovaru v Bečvarech; Ant. Švehla, mlynář v Hostivici; JUDr. M. Talíř, c. k. univ. professor; JUDr. Jul. Taussig, advokát v Benešově (4 K); Ant. Tebich, stavitel v Brně; Frant. Tichna, stavitel; Frant. Tischer, kn. arcib. archivář; Jos. Tomáček, c. k. poštovní official v Litomyšli; P. Alip Jos. Tonder, provincial; Josef Tuša, monteur na Smíchově; Mich. Urbánek, stavitel a architekt na Vsetině; městský úřad na Smíchově; Ad. Wagner, farář v Úhonicích; Václav Wagner, řídící učitel v Hostouni; Frant. Veselý, komisař c. k. finanční stráže v Semilech; Vítězslav Veselý, majitel dvora Čertous; Boh. Vitek, říd. učitel v Kadově; P. K. Št. Vodička, knihovník kláštera na Č. Krumlově; Mat. Voslař, ředitel městských škol v Humpolci; Vrat. Votrubec, c. k. professor na Kr. Vinohradech; JUDr. Vojt. Zadina, advokát v Poděbradech; Jos. Záruba, c. k. hejtman zem. obrany v Plzni.

Na pět sešitů předplatili P. T. Řemeslnická beseda v Kolíně; pp. Vinc. Bíba, c. k. okresní komisař ve Vídni; Gust. Brdičko, účetní cukrovaru v Havraní (2 K); Rud. ryt. Brechler z Troskovic, zemědělský inspektör; Václav Brož, městský radní; prof. Boh. Brýdl v Chrudimi; Karel Cirps; Boh. Cámský, stavitel a městský inženýr na Smíchově; MUDr. Rudolf Čermák, sek. lékař všeobecné nemocnice; prof. Dom. Čipera; František Čuta, kooperator na Hluboké; JUDr. Jar. Demel, koncip. fin. prokuratury; B. Dvořák, architekt v Pardubicích (2 K); Vojtěch Flum, katechetá; Jan Förster, duchodní velkostatku v Pečkách; Ant. Freer, kaplan ve Slaném; Vít Grus, pokladník městské spořitelny v Pardubicích; Stanislav Halaš v Kašově; prof. Tom. Halík ve Dvoře Králové (2 K); Fr. Hejna, c. k. soudní vykonavatel na Hluboké; Aug. ř. Hemerka ze Stanmiru, statkář ve Slaném (2 K); Jan D. Herold, vrchní inženýr; Kamil Hilbert, architekt a stavitel domu sv. Václava (2 K); pí. Barb. Hoblová, chot c. k. professora v Ml. Boleslaví; Václav Holešovský ze Slavětína; Em. E. Homolka, houslař na Kr. Vinohradech; Jan Homolka, kontrolor kn. arc. hl. pokladny (2 K); JUDr. Kar. Hostaš, advokát v Klatovech; Jan N. Hrdý, farář v Josefs-

thalu; Václ. Hrudka, katecheta; Ant. Hulán, stavitec (2 K); K. Chaura, obchodník; Jan Janata obchodník v Zl. Olešnici; prof. Al. Jirásek, spisovatel; V. Kabeláč, lékárník a okr. starosta v Něm. Brodě (2 K); M. Kašpar, c. k. naddozorce fin. stráže v Königswaldě; MUC. Lad. Klička (2 K); Ad. Kocourek, statkář v Pcherách; Antonín Kočí, kontrolor kníž. důchodu v Roudnici n. L.; Jan Kosina, monteur v Karlině; F. Č. Koudelka, úředník banky (2 K); pi. Božena Koutníková, choť báňského assistenta v Mostě; prof. Dr. Jos. Král (2 K); Tom. Kratochvíl, div. ředitel n. o. v Rakovníku; Jan Kremla, odb. učitel v Kouřimi; Ant. Kroupa, úředník plynárny na Smíchově; V. Kučaň, úředník; Jos. Kuber, c. k. vrch. inženýr; Bedřich Kučera, účetní městské spořitelný v Táboře; Jul. Liseč, rolník v Slapanicích; Václav Macek, farář na Hluboké; Aug. Malec; Fr. Martinec, učitel v Ruprechticích; prof. Jos. Martinovský v Kolíně; JUC. Fr. Mašek, obecní tajemník ve Vysočanech; Městské museum v Soběslavi; Městské museum v České Třebové; Jaroslav ryt. Nebeský v Wojkovicích; Městské museum v Nymburce; Jan Nejdýl, vrchní kontrolor dráhy v Železném Brodě; Jos. Neumann, inspektor c. k. státních dráh; prof. Karel Novotný; Bohdan Paděra, ředitel cukrovaru v Trmici; Jan Paleček, c. k. finanční komisař v Plzni; P. Pařáček, učitel při městanské škole v Nuslích; Franěk Páris, adv. úředník; Ot. Pavlásek, c. k. finanční komisař; Ad. Pernecker, inženýr (2 K); Ot. Pertlík, učitel při městanské škole v Nuslích; František Petříček, technický revident městské účetnářky pražské n. o. v Třebenicích; Vil. Polák, c. k. respicient finanční stráže v Doudlebech; Jos. Pressler, úředník továrny v Těnce; JUDr. Ad. Pštross, advokát v Berouně; místní školní rada ve Zvoleňovsi; Lad. Ratoliska, chemik cukrov. ve Vinoři; Jindřich Reeger, úředník na Kr. Vinohradech; Břetislav Roštlapil, inženýr na Smíchově; Růžička, úředník fy. Jos. Kasák; Stanisl. Růžička, technik; prof. Dr. Tom. Rehor, ředitel paedagogia v Chrudimi; Václav Sajbic, účetní cukrovaru v Kloboukách (2 K); prof. Jos. Smolík; Jan Sokol, účetní cukrovaru ve Zvoleněvsi; Alois Sonnenwend, inženýr státní dráhy v Hrobech (2 K); Jindřich svob. pán Spens-Booden, vrch. zem. stav. rada a odb. přednosta; Alois Starosta v Prachaticích; A. O. Stiller, c. k. techn. fin. kontrolor v Bašnicích; Cyrill A. Straka, kaplan v Radonicích (2 K); Alois Svoboda; Frant. Sýkora; Alois Šeferna, městský pokladník ve Vršovicích; Jos. Šimek, ředitel c. k. paedagogia na Horách Kutných; Jos. Snobl, tesařský mistr na Křivoklátě; Jos. Šorm, kaplan v Jaroměři; Frant. Štědrý, farář v Slavětině (4 K); prof. Josef Štěpánek v Karlíně; prof. K. Tipmann, docent universitní; Jindřich Tschakert, c. k. finanč. rada v Plzni; Ferd svob. pán Tunekl z Brníčka a Zábřeha, c. k. podplukovník ve Strassu; Vil. Tupý, obchodník v Čelakovicích; Gust. Verich, kaplan u sv. Jindřicha; MUC. Frant. Vít; Vojtěch Vlk, statkář v Humnech; prof. Josef Vycpálek v Táboře; K. Zajíček, stárek; Jos. Zeman, správce cukrovaru v Židovicích; Rud. Zuber na Žižkově; obec Zvoleněves; Vil. Zvonař, učitel na Kladně.

Za veškeré dary upřímně děkujeme a prosíme za další přízeň. Oznamujeme, že kde není udáno jiného bydlíště u výkazu P. T. členů, rozumíme vždy členy v Praze; u P. T. členů, kde není jinak oznameno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek K 2— za běžný rok. Členské příspěvky i dary peněžité buděž posílány podepsanému pokladníkovi.

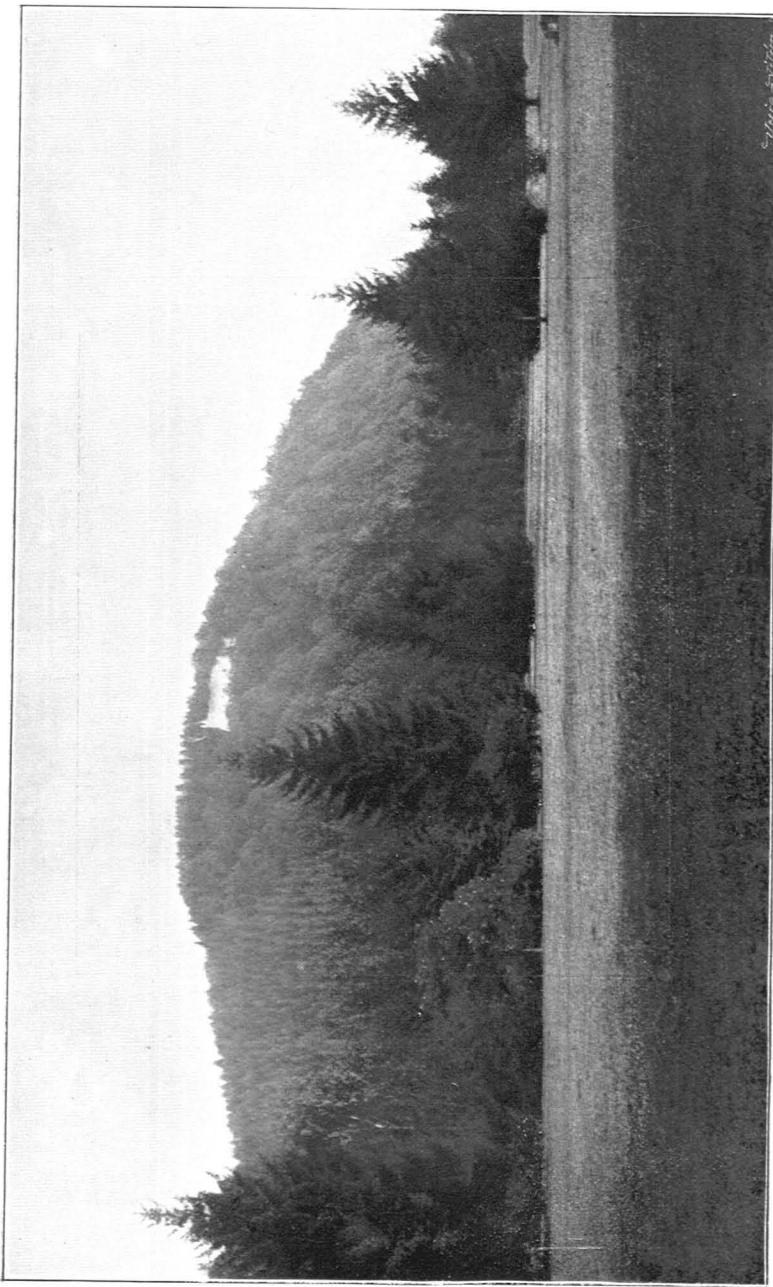
V Praze, dne 31. července 1900.

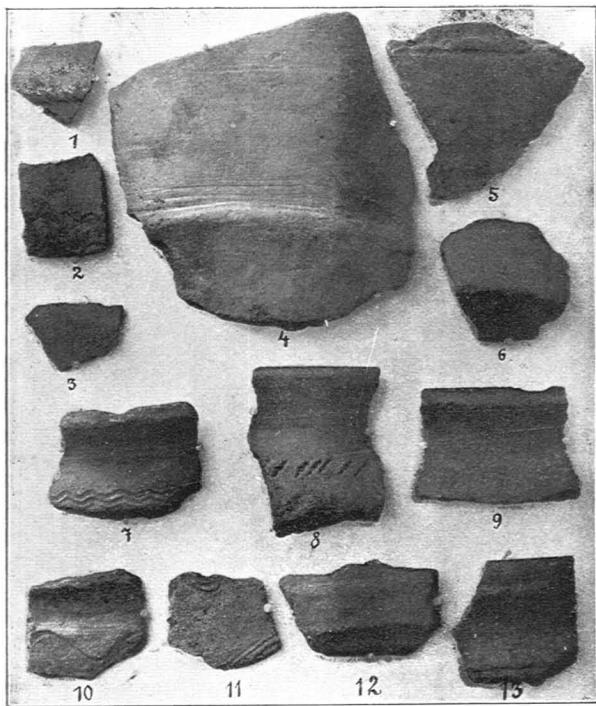
A. B. Černý, t. č. jednatel.

*Ed. Bufka, t. č. pokladník.
Král. Vinohrady, Slezská tř. 38.*

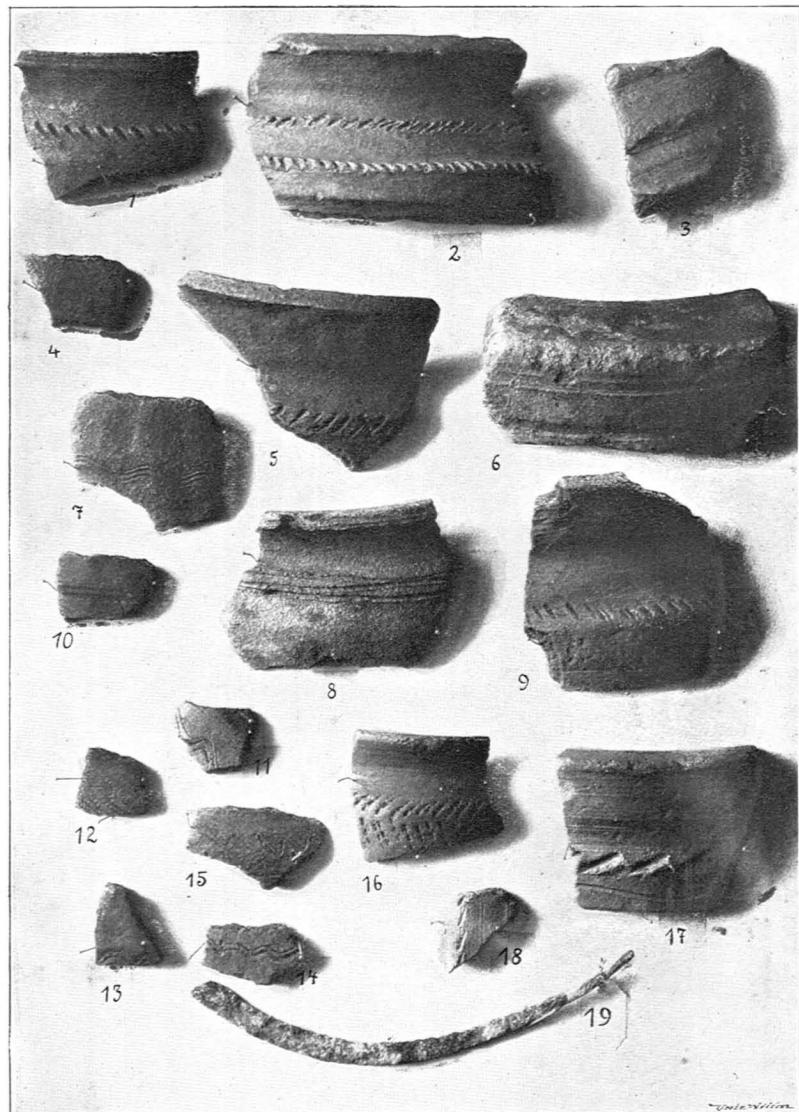
Tab. I. Prácheň.

© M. Švábe

Tab. II. Nálezy z valu na Práchni.

Tab. III. Nálezy z valu na Práchni.

Tab. IV. Střepy z hradebního příkopu u Otavy v Horažďovicích.

Archaeologické nálezy z okolí Horažďovic.

Podává *J. V. Želizko*.

I. Nálezy na Práchni.

Před nějakým časem byl jsem zpraven jednatelem musejní společnosti v Horažďovicích, učitelem p. Št. K. Vydrovou, o nálezech střepů z hradu Práchně u Horažďovic, jež se hojně vyskytuji pod hradební zdí, (severovýchodně) ve valu ve hloubce asi 30—50 cm.

V letě 1900 navštívil jsem dvakrát Prácheň, abych sobě polohu památného tohoto hradu prohlédl, jakož i val sám, v kterémž v malé chvíli za mojí přítomnosti nalezeno bylo značné množství střepů nádob, z hrubého materialu zhotovených, tlustostenných. Řada oněch zde vyobrazených a popsaných charakteristických střepů nachází se nyní ve sbírkách městského muzea v Horažďovicích. Při této příležitosti jest mojí povinností, bych vzdal uvedené společnosti vřelý dík, že dovoleno mně bylo, ve sbírkách musejních střepy ty důkladně prohlédnouti, popsat a ofotografovat; zvláště velkým díkem jsem zavázán p. učiteli Vydrovi za nevšední ochotu a horlivost, práci mé projevenou jak radou, tak i skutkem. Rovněž svému milému příteli, panu K. Laminovi, c. k. bernímu officialu ve Volyni, vzdávám srdečný dík za laskavé provedení zdařilých fotografií a za vzácnou ochotu, již výzkumům mým již tak často projevil.

Věkovitý hrad Prácheň, jenž druhdy širým krajům, rozloženým po březích zlatné, perlonosné, křivé Otavy, pyšně vévodil, leží dnes před námi v nepatrých ssutinách. Zalesněné své témě zvedá do výše 504 m n. m. Pohodlnou cestou, jihozápadně od Horažďovic, po malé půl hodině možno nám dojítí úpatí vrchu. Z této strany, od poplužního dvoru pod Práchní, vede také přímá, strmá cesta na horu. Z tohoto, východního svahu Práchně, jest vrch ještě nejlépe přístupen. Za to svahy se strany jižní, západní a severní jsou velice srázny. Prácheň obtéká řeka Otava, zprvu podél západního, táhlého svahu, rozdělujíc se zde ve dvě ramena, mezi nimiž

vznikl podlouhlý rozsáhlý ostrov, stinným parkem porostlý. Poznáhu zatáčí se řeka tato kolem Práchně poněkud na severovýchod a pak od Horažďovic, kde se již její ramena spojují opět v řeku jednu, spěje k jihovýchodu.

Již na první pohled, když staneme na Práchni, neujde naši pozornosti, jakmile se po okolí poněkud jen zběžně rozhlédneme, že máme před sebou vedle zbytků hradu historického též zbytky slovanského hradiště, prastarého, týmž způsobem zbudovaného jako jiná naše hradiště, na různých místech v Čechách hojná. (Tab. I.)

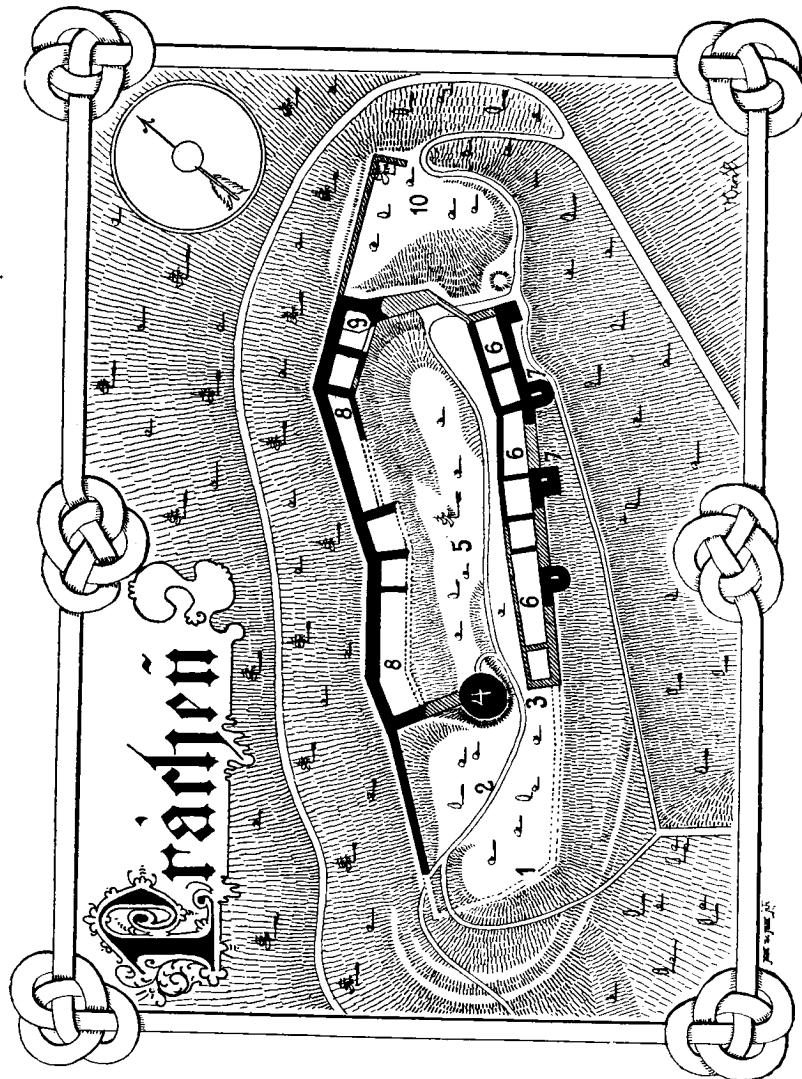
Budiž mi dovoleno, bych předem podal několik stručných dat o historii Práchně, jichž však poměrně velmi málo se zachovalo v archivárních dokladech.¹⁾

Zbudování původního hradu na Práchni sahá, jak hojně tradice nasvědčuje, daleko do doby předkřesťanské, kdy okolní krajina byla již hustě zalidněna a po březích Otavy se zlato ryžovalo. Zbytky starých ryžovišť nalézáme do dnes v okolí rozšířené. Założení hradu Práchně připisuje pověst Bořivoji I., který prý ku konci IX. století hrad tento vystavěl. Prácheň uvádí se jako hrad župní soujmenné župy prácheňské. Zjištěných dat o Práchni a Prácheňsku dostává se nám teprve za doby panování Břetislava II. (1034—1055), jenž prý zde rád a často dlíval. Daroval klášteru Břevnovskému u Prahy roku 1045 »Prácheňský újezd«, jež nadal zde 18 vesnicemi. Župa prácheňská rozkládala se od řeky Volyňky podle Otavy a jejich přítokův až na nejvyšší šumavské pozadí, hraničíc k severozápadu se župou klatovskou, k severu s bozenskou a k východu se župou volyňskou, a tuto svou krajinu až do XLIII. století zaujímala. Původní hrad na Práchni, jako staroslovanské hrady vůbec, byl nejspíše dřevěný, k valům a příkopům použito balvanů žulových a rulových.²⁾ V době pozdější, dle tehdejšího spůsobu, pozměněno bylo dřevěné opevnění jeho ve zdi kamenné. Zajímavé jest, že na temeni Práchně stojí malý kostel, zasvěcený sv. Vojtěchu, spolu se hřbitovem, kamž pohřbívá několik blízkých obcí své zemřelé. V místech těchto, podle pověsti stával asi onen kostelík sv. Klimenta, jež dal zde Bořivoj postavit záhy po uvedení křesťanství do Čech. Byl prý to devátý kostel v Čechách té doby. Vedle toho vypravují pověsti, že r. 942 kníže Boleslav I. poslal do krajiny zdejší všechnen poddaný lid, který nechtěl víry křesťanské přijmouti, aby zde ryžoval zlato, z něhož si kníže vymínil desátek. Nynější kostelík jest zbudován v době již mnohem pozdější, prvočně stával tu kostel asi jen dřevěný. Obraz sv. Klimenta, jenž se zde nalézal, uložen jest nyní v museu horažďovickém. O původním kostelíku na Práchni zmiňuje

¹⁾ Jako pramenů použil jsem některých zpráv A. Sedláčka (»Hrady a zámky«), J. J. Toužimského (»Šumava« v díle »Čechy«, J. V. Hory (Památník pěveckého spolku »Práchně« v Horažďovicích, 1887)).

²⁾ Viz o tom obšírnější pojednání v Niederlově knize »Lidstvo v době předhistorické«.

se Sedláček následovně: »Prácheň pochází z doby prastaré; tomu i nasvědčuje posvěcení sv. Klimentu, což obyčejně na prastarý původ kostela ukazuje. Pro nedostatek paměti však nemůžeme říci, kdy asi se to stalo a jaké osudy knížecí hrad, kterýž okolo

kostela stával, míval. Jen tolik jest jistó, že na hradě sídlívali úředníci královi, kteří odtud řídili Prácheňský kraj a v něm popravu vykonávali«. Z další historie a popisu Práchně uvádí Sedláček mezi jiným ještě toto: »Kostelík tento stával uvnitř knížecího hradu

jako jeho farní kostel. Když pak hrad opuštěn byl a po letech zase hrad na Práchni po spůsobu západním postaven, zůstal farní kostel mimo ohradu, kterou zaujata severní polovice bývalého hradiště. Ačkoliv však celé hradiště novým hradem nezastaveno, přec tento zaujal místo asi 170 m dlouhé a 38 m široké. Hrad byl tudíž dosti prostranný. Na tuto stranu ke kapli oddělen jest příkopem a náspevem teprve ve XIV. století zdělaným, nyní však spláchlým a velmi sníženým. Po zvoditém mostě přicházelo se k první bráně, jež stávala tam, kudy vede sem od kostelíka pohodlná pěšina. Skrze tuto bránu, po níž není památky, vcházel se do malého předhradí, kde se kromě kusu hradeb nic nespatřuje. Od hradu vlastního děleno bylo předhradí hrubou zdí a mohutnou věží okrouhlou, která stávala na strmé skalce. Z věže této, která chránila druhou bránu pod ní umístěnou, zbyl jen spodek 2 m vysoký a ve vnitřku rumem zasutý. Také z druhé brány nezbylo ani památky a bez překážky se přijde do nádvoří velmi dlouhého, kteréž na dvou stranách dlouhými řadami světnic, komor a sklepů zavřeno bylo. Na tu stranu k Horažďovicům se rozeznává patrně sedm větších a menších oddělení, v nichž bývalé snad konice, obilnice, spižírny a pod. Venkovskou jich zdí jest hrubá hradba, která jest tu čtyřmi baštami sesílena. Tato strana jest ze všech nejvíce malebná, poněvadž ostatní části, vysokých zdí nemajíce, ukazují ráz jednotvárnosti.

T o už i m s k ý, rozepisuje se o Práchni, uvádí následovní: »Prácheňské též tvoří výběžek s rovnou plochou 160 m délky a ne zcela 40 m šířky, jenž na tři strany příkře vystupuje a čtvrtou se širším sedlem souvisí. Na vrcholu tom stával asi původní Vyšehrad prácheňský a kolkolem něho, místo lesů, rozkládala se opevněná župní osada s podhradím. Ale z nejstarší doby té skorem nižádné památky se nezachovaly. Jen střepy popelnic na úpatí v polích vyorávané svědčí, že za dávných dob v místech těch plnuly ohně, v nichž spalována byla mrtvá těla pohanských Čechů a v popelnících ukládán tu popel jejich k věčnému odpočinku. Po mohylách není stopy. Snad ještě onen val většinou jedlemi porostlý, s příkopem již téměř vyplněným, jenž vrchol prácheňský kruhovitě obemyká a kterýž stopovati možno až ke sráznemu západnímu svahu, jest také svědkem doby té. Jako sušická krajina měla svůj Svatobor, tak prácheňská své Svatopole, jež do dnes zachovalo své jméno a o němž kolují báje podobné svatoborským.«

Svatopole nazývá se nyní vesnice na jihovýchod od Horažďovic. Co týká se stanovení místa bývalého pohřebiště, zdali se nacházelo, jak podání nám vypravuje, v oněch místech, kde stojí nynější panský dvůr, u východního úpatí Práchně, těžko jest nám hodnověrně potvrditi. Co v polích nalezeno, jsou jen střepy, na nádobu celé se nikdy nepřišlo a jiných dokladů po ruce není. Snad později bude lze o věci té určitěji promluviti, až bude možno širší okolí Práchně a Horažďovic podrobiti důkladnějšímu prozkoumání. Že, by se zde v blízkosti nějaké pohřebiště mohlo nalézati, jest

velice pravděpodobno. Niederle píše u věci této následovně : „Můžeme bez rozpaků soudit, že snad na všech starých hradištích, na nichž se nalézá nyní kostelík s křesťanským hřbitovem, nalezel se původně hřbitov z posledních dob pohanských.“ Jako doklady, že pod kostely křesťanskými a kolem nich nalezly se tyto hroby, uvádí Niederle: Kouřim, Chrudim, Ječovice, Hrádek ve skalách Prachovských, Ujezd, Hrázsko, Tetín, Budeč, Tasnovice, Křešovice, Osice, Řeporyje a j.¹⁾

Další osudy Práchně souvisí již úzce s dějinami Horažďovic. Ty byly v dobách tehdejších ještě vesnicí, a to z nejstarších osad v Čechách. Tolik ještě dlužno dodati, že v podhradí Práchně jako u jiných hradů usídlil se lid, jenž zde živnosti své provozoval, z kterého osady vznikla napotomní ves Prácheň, nyní zaniklá, ač se ještě ve zprávách archivních r. 1441 vyskytuje.

Jak již výše podotknuto, popsané a vyobrazené zde předměty z Práchně pocházejí ze severovýchodního svahu vrchu, sklánějícího se k Otavě, z valu, na němž dosud stojí zdvojo bývalého hradu. (Tab. I.)

Jak z vyobrazených oněch střepů vidno, převládá v ozdobě jich jednoduchá i několikanásobná vlnovka, charakteristický to ornament nádob tak zvaného typu valového či hradištného, jež vyskytuje se hojně na hradištích, obývaných lidem slovanským.

Střepy pocházejí z nádob ponejvíce tlustostěnných, zhotovených většinou na kruhu hrnčířském, více méně vypálených, z materiálu hrubého; zvláště písek křemenný jest zjevný.

Mezi těmito hojnými střepy vyskytují se též i některé střepy středověké, jež bylo nutno oddělit.

Šlo by zajisté do nekonečna, kdybych zde měl uvéstí všecká hradiska v Čechách, na Moravě a jinde, s jichž nálezy jeví analogii předměty z Práchně, jež jsou opětne novým dokladem k předhistorii jižních Čech, dosud poměrně málo známé. Snad se dá více později objasnit, až dostane se nám dovolení, bychom mohli valy na Práchni rádně prokopati a prozkoumati.

Mista tato náleží k velkostatku horažďovickému, jehož majitelem jest kníže Kinský.

Za zajímavo pokládám, abych k věci dodal ještě toto :

Pan konservator Ludvík Snajdr, jemuž jsem zaslal fotografie některých střepů ku porovnání, sdělil se mnou v přátelském listě o nálezech prácheňských, že se shodují ve všem s nálezy jeho na všech našich slovanských hradištích v Budči, Libici, Licku u Kolína, na Chlomku u Ml. Boleslaví, Tetíně, Vyšehradě, Hradisku nad Cidlinou, Vlastislaví, i s nálezy ze vrchní vrstvy předhistorického hradiště v Lipně nade Mží, aneb v přistavcích hradišť takových (v nižší části hradiště Sáreckého), jakož i z četných osad s hradišti prvnějšími současnými v krajině

¹⁾ Příspěvky k anthropologii zemí českých. I. Praha 1891.

královéhradecké, zejména z osady Vlkovské, Předměřické a Lochenické.

Na nálezy z hradiště u Lipna (za Plzní) pan Šnajdr zvláště upozorňuje, ježto pokládá naleziště toto za velmi důležité pro předhistorii jihozápadních Čech. Na hradišti tomto nachází se mocná kulturní vrstva, obsahující ve spodní části své střepy, které se shodují úplně s keramikou z mohyl vláských; pod samým povrchem objevují se střepy nádob na kruhu hrnčířském točených a vlnovkou zdobených.

Střepy z Práchně mimo toho shodují se též poněkud s nálezy z blízkého Hradiště nad Volyňkou u Strakonic, jihovýchodně od Horažďovic (které ovšem jsou původu staršího), jež důkladně prozkoumal a popsal Woldřich, ponejvíce ve zprávách Anthropologické společnosti ve Vídni; některé z těchto střepů popsal jsem též v »Časopise Společnosti přátel starožitnosti českých«.¹⁾ Dále jeví některé z nich podobnost též s oněmi nálezy z Hradce nad Volyňkou u Nemetic, rovněž na jihovýchod od Horažďovic, jež jsem též ve výše uvedeném časopise vyobrazil a popsal.²⁾

Pan Šnajdr zařaduje některé střepy z tohoto posledního naleziště do doby před osazením jihozápadních Čech Slovany.

Níže vyobrazené nálezy z Práchně jsou tyto:

Předměty hliněné.

(Tab. II.)

Č. 1. Střep nádoby, 8 mm silný, do světla pálený, zdobený přičníymi zářezy kol hrdla.

Č. 2. Střep 7 mm silný, pálený do červena, zdobený nepravidelnými vlnovkami.

Č. 3. Střep 6 mm silný, do tmava pálený, zdobený sotva značelnou, několikanásobnou vlnovkou.

Č. 4. Střep 9 mm silný, pocházející z nějaké větší nádoby, do černa pálený, tuhovaný.

Č. 5. Střep 7 mm silný, do světla pálený, zdobený jednoduchou čárou.

Č. 6. Střep 6 mm silný, do tmava pálený, se zbytkem dna, nějaké malé kotlíkovité nádoby, bez ozdoby.

Č. 7. Střep 6 mm silný, do tmava pálený, zdobený několikanásobnou pravidelnou vlnovkou, z nádoby vyhrnutého okraje.

Č. 8. Střep 5 mm silný, do tmava pálený, tuhovaný, zdobený vpíchanými čerchanými body, z nádoby okraje vyhrnutého.

¹⁾ Výsledek letošního výzkumu předhistorického na Hradišti u Strakonic. R. V. č. 4. 1897.

²⁾ Předhistorické nálezy na Hradci u Nemetic nad Volyňkou. R. VII. č. 1. 1899.

Č. 9. Střep 6 mm silný, do světla pálený, zdobený nepravidelnou vlnovkou, z nádoby okraje vyhrnutého.

Č. 10. Střep 5 mm silný, do světla pálený, zdobený vlnovkou.

Č. 11. Střep 5 mm silný, do červena pálený, s nepatrnnými stopami vlnitého ornamentu.

Č. 12. Střep 6 mm silný, do černa pálený, tuhovaný, s přimíšením uhelného prachu v hlíně.

Č. 13. Střep 6 mm silný, do světla pálený, s nepatrnnými stopami po zdobení.

(Tab. III.)

Č. 1. Střep 8 mm silný, do tmava pálený, zdobený šikmým příčnými zářezy, z nádoby okraje vyhrnutého; do hlíny přimícháno písku křemenitého.

Č. 2. Střep 12 mm silný, do černa pálený, tuhovaný, z větší nádoby zhotovené z hrubé hlíny, okraje vyhrnutého, zdobený dvěma řadami příčných, šikmých zářezů kolem hrdla.

Č. 3. Střep nestejně tloušťky, do tmava pálený, s jednoduchou ozdobou.

Č. 4. Střep 5 mm silný, do tmava pálený, zdobený několikanásobnou tenkou vlnovkou.

Č. 5. Střep 10 mm silný, do tmava pálený, tuhovaný, z nádoby vyhrnutého okraje, zdobený příčnými zářezy.

Č. 6. Střep z okraje nějaké větší kotlíkovité nádoby, do černa pálený, tuhovaný.

Č. 7. Střep 7 mm silný, do černa pálený, zdobený několikanásobnou pravidelnou vlnovkou.

Č. 8. Střep 8 mm silný, do tmava pálený, z nádoby okraje vyhrnutého, zdobený několika jednoduchými nepravidelnými čarami kol hrdla.

Č. 9. Střep 10 mm silný, do černa pálený, tuhovaný, z nádoby vyhrnutého okraje, zdobený příčnými zářezy.

Č. 10. Střep 6 mm silný, do tmava pálený, zdobený dvěma vodorovnými čarami.

Č. 11. Střep 8 mm silný, do světla pálený, zdobený trojnásobnou vlnovkou.

Č. 12. Střep 4 mm silný, do tmava pálený, zdobený čerchanými, šikmými přímkami.

Č. 13. Střep 10 mm silný, do černa pálený, tuhovaný, zdobený vlnovkou.

Č. 14. Střep 10 mm silný, do světla pálený, zdobený vlnovkou.

Č. 15. Střep 8 mm silný, do červena pálený, zdobený vlnovkou.

Č. 16. Střep 8 mm silný, do černa pálený, tuhovaný, z nádoby okraje vyhrnutého, zdobený ornamentem sestaveným z přímek čerchaných.

Č. 17. Střep nestejně tloušťky, tuhovaný, z nějaké nádoby kotlovitého tvaru, s okrajem tlustým, zdobený hlubšími příčnými zářezy, pod nimiž se táhne slabá vlnitá čára.

Č. 18. Střep 8 mm silný, do světla pálený, zdobený příčnými zářezy.

Vedle toho nalézáme v museu horažďovickém množství střepů a den z velkých nádob, tvaru kotlovitého, jichž stěny jsou průměrně 15 mm silné. Dle těchto střepů a den, jež jsou všechny bez ozdob, lze souditi, že některé nádobky měly 30 cm v průměru.

Předměty železné.

Dosud nalezen byl na Práchni pouze předmět jediný. Jest to nejspíše část železného srpu (Tab. III. obr. 19), jež se zhusta vyskytuje v nálezech na našich hradištích.

II. Nálezy z hradebního příkopu u Otavy.

Při mé návštěvě na Práchni neušla mé pozornosti řada předmětů, jež nalezeny byly před několika lety v Horažďovicích, a to v hradebním příkopu při samém levém břehu řeky Otavy, kde nyní stojí domek p. Daniela Mayera.

Jsou to většinou střepy, vedle několika větších kusů nádob a zbytků asi tří neúplných nástrojů železných. Zajímavé tyto věci, jež jsem nechal ofotografovat, pocházejí ovšem z doby již pozdní, nejspíše z nějaké kulturní jámy ze XIII. – XIV. století, jak soudí též konservátor pan Kliment Čermák, jenž byl svého času o předmětech těch panem uč. Vydrou písemně zpraven.

Střepin nalézalo prý se v dotýčném příkopu velké množství, vybírány byly pouze ony, jež byly zdobeny.

Předměty ty, ač již z doby pozdější nálezů prácheňských, mají přece pro archaeologii jižních Čech nemalou důležitost.

Ze sbírek musea horažďovického vybral jsem jenom předměty nejzajímavější k vyobrazení. Předměty (tab. IV.) pod čísly 1, 4, 10, 13, 14, 15 pocházejí z doby starší, ostatní však, s vytlačenými drobnými ozdobami, vyskytuji se dle všeho až později. U těchto zajímavovo jest, že jsou některé zdobeny též vlnovkou, což jest důkazem, že ornamentu tohoto bylo i v pozdějších dobách dlouho a zhusta užíváno a oblibováno.

Veškeré mnou vyobrazené a výše uvedené předměty jsou tyto:

a) Z doby starší:

Obr. č. 1. Část malé nádoby vyhrnutého okraje, 4 mm silné, barvy šedé; na hraně okraje a na vnitřní stěně zdobena jest jednoduchou vlnovkou.

Č. 4. Neúplná černá nádobka s vyhrnutým okrajem, stěn 5 mm silných, průměru 13 cm a výšky 6 cm; zdobena jest na vnější straně dna mřížkovaným čtyřúhelníkem, ohraničeným kruhem.

Č. 10. Střep 10 mm silný, tuhovaný, zdobený několika jednoduchými čarami.

Č. 13. Střep z okraje větší nádoby kotlíkovité, tlustostenné, z hlíny hrubé, nestejně sily stěn, do černa pálený, tuhovaný, zdobený několika zárezů, s jednoduchou čarou kolem hrdla.

Č. 14. Střep z okraje nádoby rovněž kotlíkovitého tvaru, z hlíny hrubé, do červena pálený, tlustých stěn nestejně sily, zdobený dvěma hrubými čarami kolem hrdla a jednoduchou vlnitou čarou.

Č. 15. Část dna velké nádoby kotlovitého tvaru, do černa pálené, mající průměr 30 cm a tloušťku stěn 15 mm.

b) *Střepy z doby mladší.*

Ostatní tyto vyobrazené střepy pocházejí z nádob vesměs již krajů vyhrnutých, tenkostenných (průměrná síla stěn 3 mm). Barvy jsou světlošedé, z jemné hlíny zhotoveny a na vnější straně černé, jakoby tuhovány. Ozdobeny jsou drobnými ornamenty, pozůstávajícími z čar a teček vtlačených.

III. Bronzový palstav od Hejně.

Jako doklad existence doby bronzové na Horažďovicku chová zdejší museum jediný bronzový palstav, jenž byl před časem nalezen při kácení lesa u vesnice Hejně, jihozápadně od Horažďovic.

Palstav tento jest 14 cm dlouhý, jemně pracovaný, známého tvaru bronzových seker ohrnutých okrajů, které i jinde v Čechách se vyskytuji. Z jižních Čech popsáno jest z různých nalezišť několik podobných palstavů již Woldřichem.¹⁾ Zvláště co do podoby jest palstav od Hejně úplně shodný s palstavy, pocházejícími od Kestřana Rathschlagu u Schwarzbachu.

Tvar i velikost palstávu od Hejně shoduje se též nápadně s některými vyobrazenými a popsanými palstavy v nejnovější práci Hoernesově.²⁾

Jak mně též p. učitel Vydra sdělil, nachází prý se v městském museu v Č. Budějovicích řada bronzů a popelnic, jež byly před léty nalezeny v cihelně na panství velkostatku Střelohoštic, jihozápadně od Horažďovic. Nálezy ty byly prý sem darovány dřívějším majitelem Gustavem Obstem. Myslím, že se zde jedná o nálezy, jež nejspíše pocházejí z mohyl rázu hallstattského, nálezejících do skupiny hrobů jihočeských a které ponejvíce též popsal Woldřich.

Střelohoštické mohyly uvádí též mezi jinými jihočeskými i Dr. Niederle.³⁾

¹⁾ Beiträge zur Urgeschichte Böhmens. (Mittheil. d. Anthropol. Gesellschaft, Wien 1883.)

²⁾ Bronzen aus Wien und Umgebung im k. k. naturhistorischen Hofmuseum und die Bronzezeit Niederösterreich im Allgemeinen. (Mittheilungen d. Anthropol. Gesellschaft. Wien 1900.)

³⁾ Lidstvo v době předhistorické. Str. 471.

Děkanství skutečské.

Sepsal JUDr. K. V. Adámek.

Fara ve Skuči¹⁾ byla povýšena na děkanství r. 1655 na žádost Leop. Bohusl. Ferd. Berky z Dubé za tehdejšího arcibiskupa pražského, kardinála hraběte Arnošta z Harrachů. Však o tom na kruchtě děkanského kostela za varhany ve zdi byl na mramoru zhotoven nápis pamětní: »D.O.M.A. Sub auspicio Eminentissimi et Reverendissimi Ernesti Divina miseratione S. R. Ecclesiae titularis S. Praxedis Presbiteri Cardinalis Harrach, Archiepiscopi Pragensis, Principis, legati nati, S. C. M. intimi Consiliarii, Regni Bohemiae Primatis, nec non Ordinis Crucigerorum cum rubra stella per Bohemiam, Moraviam, Silesiam et Poloniā Supremi ac generalis Magistri, Promotore Illustrissimo DD Bohuslao Ferdinandu Leopoldo Berka S. Romani Imperii Comitis de Duba et Lippa etc., Domini haereditarii in Richmburg, Rosic et Slatinan etc., haec ecclesia olim parochialis in decanalem erecta. Admodum Reverendo ac Doctissimo Domino Do Paulo Theophilo Proxa, AALL et Philiae Magistro, Sac. Sctae Theologiae Candidato, Decano Scutensi installatio facta die 13. Augusti anno 1656.«

Listina errečení byla dána dne 12. června tohoto roku.

Bývalý tamní farář Pavel Bohumil Proxa byl prvním děkanem skutečským od r. 1655 až do r. 1661. Byl muž učený a, jak o něm Berghauer praví, vynikal vědomostmi, kazatelstvím, vírou pevnou a příkladným životem. Za svého pobytu ve Skuči dal některé obrazy malovati, a též o vůkolní filiální kostely pečoval. V kostele peráleckém sv. Jana Křt. býval na epištolní straně oltář sv. Václava, po němž v rámu dole zůstal²⁾ nápis: »Tento oltář jest vyzdvižen za dvojí cti hodného a vysocevážného kněze Magstra Pavla Theofila Proxy, ke cti a chvále sv. Václava dne 14. Septembra leta 1653.« Proxa dostal se v sedesátých letech XVII. století na Moravu; pobyt pak později v Brandýse, byl povolán do Prahy, kdež dosáhl 4. srpna 1674 důstojenství kanovnického i žil pak na Hradčanech, až do své smrti (2. ledna 1693).

Po Proxovi zastával nějaký čas úřad děkanský ve Skuči kněz Jan Sedlecký, jenž tu ani rok nepobyl, neboť v též roce, v kterémž Proxa ze Skuče přišel, uvádí se tu Maximilián Fr. Cukr z Tamfeldu. Pocházel ze starého rodu šlechtického. Mysli byl světské. Nalezli jsme na to doklad v jednom inventáři, v němž se čte poznámka tohoto znění: »V roce 1672 pan pater Cukr z Tamfeldu odňal na modro barvenou podšívkou od antipendymu.

¹⁾ O farářích a kostelech skutečských viz moj stat »Z letopisů Skutče utrakvistické« v »Památníku na slavností ve Skutci« 1894, K Adámk a Chrušimsko 23, 70 a sld. Památky archaeologické a místopisné I. 169, IX. 421, Sommer, Königreich Böhmen V. díl, 245 str. — Podobizny děkanův skutečských jsou chovány na děkanství tamním.

²⁾ Památky archaeologické a místopisné I. 168.

Item i druhou bílou podšívkou od druhého antipendymu odníti dal pan pater týž a dal nadělati škarpatlí a kabátků dětem na komedii.« V konání svých povinností nemohl přímo sloužiti za vzor. Druhdy věru více úřadu panského než duchovního si hleděl a na újmu svého úřadu děkanského záležitostmi vrchnostenskými se zabýval. Byl současně inspektorem panství rychmburského. Nejspíše maje zápletku pro farní pole, kteréž občanům z užívání bral, resignoval Cukr v listopadu r. 1663 na děkanství skutečské a odešel do Prahy. Vypravuje se, že utiskováním lidu chudšího spůsobil pobouření lidu, takže musel ze Skuče utéci do lesů u Rychmburka a tu v mlýnci, v krajině divoké a málo schůdné postaveném, se před rozzlobeným lidem ukrývati. Dosud jeden mlýn u Rychmburka sluje Cukrovým mlýnem. — Tuto ještě pokládáme zprávu ze žluté knihy skutečské, že u přítomnosti jeho, ten čas děkana skutečského, stalo se vyměření staré míry dle nařízení kardinála z Harrachů za prymatora Jana Holého, purkmistra Nykodyma Kašky, pak Mikuláše Filečka, Martina Pražana, Jana Černohorského, Michala Kašky, Jana Spurného, Václava Kalyše písaře radního, Matouše Vančury obecního a starších kostelníků Mikuláše Drahoše a Martina Procházky.

Pak stal se děkanem Fr. Ondřej Řehák, jenž býval dříve (r. 1663) na Vyšehradě.

Tou dobou (23. února 1669) byli sepsáni sousedé ve Skuči, kterým se role zádušní, z nichž děkanovi plat a ourok při sv. Jiří vycházeti mají, vytkla.³⁾ Léta 1670 dne 1. září stala se smlouva celá a dokonalá o spravení a pobíjení věže „na horním kostele u na nebe vzetí Panenky Marije v městě Skuči“ s tesaři Janem Šárovským a Václavem Hromádkou, kteříž měli všechn starý šindel s věze oloupati a „co by koliv od námětků, latí a trámců shnilého bylo, vše čerstvým dřívím zase vynapraviti a náležitě všechnu věž novým šindelem pobíti a potáhnouti, a to vše na pochválení učiniti“, vše za 16 rýn. zl. 21 kr.⁴⁾

Po Řehákově příšel do Skuče⁵⁾ kněz Tomáš Bernard Jan Jelínek. O něm Josef Jireček píše, že „básněmi latinskými dobyl sobě titulu básníka věnčeného.“ Ze spisů Jelínkových jmenujeme: „Počet nejdokonalejší a nejsv. Trojice v jednotě a jednoty v Trojici, při šťastném a veselém na vrch dědičný Richumburský vstoupení a příjezdu v. uroz. p. Fr. Ant. Berkovi hraběti Hororu z Dubé a Lipé... jakož i spolu p. Loisae hraběnce Berkové rozené Montekukulové“ (tištěno u Jana Arnolta v Litomyšli r. 1673); „Florimunda Remunda historia o počátku, zrůstu, zkáze všelikého kačířstva téhoto věkův, nyní v českém jazyku vydaná od kněze Magistra Tom. Jelínka, poëta laureato, faráře města Dačic“, l. 1680

³⁾ Žlutá kniha skutečská 168.

⁴⁾ Žlutá kniha skutečská 149.

⁵⁾ Jos Jireček v Rukojeti I. 313 píše, že byl Jelínek r. 1673 farářem na Rychmburce. Není o tom dokladů, že by tehdy vůbec farář v Rychmburce byl. O Jelínkovi viz též Jos. Jungmann Historia literatury.

(rukopis). Ve Skuči byl Jelínek již r. 1673. Téhož roku byla skoncována sváda o pole kteříesi, jež již za Cukra byla vedena.

Když Jelínek byl děkanem, přináležely k duchovní správě skutečské tyto kolatury: skutečská (Skuteč, Žďárec, Račice, Leštinka, Malinné, Mokrejšov, Skutěčko, Prasetín, s 959 •odrostlými, ku svátoosti schopnými• obyvateli), filiální kolatury perálčeká (s 271 odrostlými), lažanská (s 282), ranská (s 311), štěpánovská (s 193), janovičská (s 206), řestocká (se 113 odrostlými obyvateli). Časem se obvod tento zmenšil.

Po odchodu děkana Jelínka do Dačic byl zveden na jeho místo dne 10. července 1680 Jan Vojtěch Kaplánek, kněz křížovnického řádu s červenou hvězdou. Pobyl tu do října r. 1681, načež byl povolán do Chrasti a později pak stal se kdesi na Locketsku proboštem.

Od října 1681 až do srpna 1686 byl děkanem Jan Jak. Ant. Bukovský, pozdější arciděkan Krumlovský.

Další děkan Samuel A. J. Jedlička, jenž r. 1682 absolvoval bohosloví, byl instalován r. 1686 ve Skuči, kdež pobyl do 25. listopadu 1699, načež odebral se do Náchoda. Skonal, byv raněn mrtvici. Za skutečského pobytu spravoval též kolaturu ranskou.

Porozhledneme se póněkud po děkanství skutečském. Průvodcem jest nám »Consignatio beneficij curati decanatus skutzensis« ze dne 4. listopadu 1686, Jedličkou sepsaná.

Kostel děkanský Nanebevzetí Panny Marie uvádí se tu jakožto •dobrě starým spůsobem• postavený, však potřebami velmi skrovňě opatřený. Totéž platí o filiálním kostele sv. Jakuba Většího na Ranně. Důchody těmto kostelům plynoucí nebyly valné; jen některé železné krávy, z nichž byl roční výnos as 25 zl. tehdejších. Jiných důchodů kromě •almužny• nebylo. Z toho někdy s vědomím děkanovým, někdy s vědomím písáře důchodního, jenž pořádal ročn počty všech na panství stojících kostelů, se náklady činily. Z pokladny na hradě Rychmburku tehdy uschovávané mohly být peníze brány jen se svolením pána. Děkan stýská si na patrona tehdejšího, že neplní slib, jenž při zřízení děkanství byl dán v ten smysl, že patroni budou odvádět děkanovi ročně 40 zl. Děkan měl ročně z fundace 6 sudů piva, a od věřících k výše uvedeným dvěma kostelům příslušících, též desátky (decimas siligineas).

Kromě těchto dvou kostelů spravoval děkan ještě kostely v Lažanech, Štěpánově, Janovičkách, Řestokách, Perálci a Pusté Kamenici. O tom posledním připomíná se v konsignaci, že jest velmi sešlý, takže jeho zdi hrozí zřícením. Důchody těchto kostelů nebyly jiné, než obou prve jmenovaných (železné krávy a almužna). Z administrace jejich měl děkan jisté plodiny ročně, v Janovičkách 4 kopy a na místě oběda 10 grošů bílých, dále pak ještě 20 grošů bílých (item in peregrinatione, quae fit in patrocinio eius): z Perálce rovněž ročně 4 kopy •et in dedicatione loco prandii• 10 gr. bílých, v Lažanech 5 kop a 10 gr. bílých, v Řestokách desátek obilní a 10 gr. bílých, na Štěpánově 10 gr. bílých, v Pusté Kame-

nici z jednoho pole od starodávna plynul plat 1 kopy. Děkan dokládá: »Sunt praeterea certi agri et prata, quae nescio quo iure, dum in D^o requiescens Dnus Gelinek Decanatum Skutzensem teneret, a Decanatu abalienata sunt, et his modo cives utuntur, ex illis solvunt annue 8 ff.«

Prvým děkanem v století XVIII. byl ve Skuči kněz učený Antonín Václav Hynek Norbert Matheides ze Závetic (1699 — 1737). U věcech víry nebyl snášenlivý, ve vykonávání svých povinností byl horlivý. Nařizoval odevzdávání knih na děkanství, aby schváleny býti mohly. Sám s jezovity pátral po domech po knihách kacířských. I za jeho doby byli někteří z bludařství a pro přechovávání kacířských knih stíháni a trestáni, tak r. 1710 Václav Veselý a syn jeho, u nichž děkan nalezl 11 knih bludařských, r. 1731 Pavel Koudelka, jenž však z vězení se vymanil, a spolu s rodinou svou a havíři železné rudy Jiřím Bodlákem a Janem Bodlákem, oběma z Pusté Kamenice, a Tomášem Sádovským z České Rybné a Alžbětou Kopistovou do Žitavy se stěhoval, ale jen sám tam bez soudruhů unikl. A tak bylo by lze uvésti ještě mnohé jiné případy.

Matheides staral se také o úpravu kostelní, postavil děkanství a učinil nadaci na druhého kaplana. Za něho vystřídal se ve Skuči kaplani P. Václav Herman, Henrych de Mercy, Karel Zahrádecký, Jiří Jos. Strnad, Jiří Moravec, Václav Kříž, David Ferd. z Khölsperku, Václ. Herm. Oheim, Krištof Štěpánek. Patronem byl tehdy Štěpán Kinský.

Při kostele děkanském kladli své mrtvé kromě Skutečských též venkované ze Žďárce, Račic, Malinného, Leštinky, Skutčka, Mokrejšova a z Dolního a Horního Prasetína. Kolik desátků z těchto osad bylo dáváno, oznamuje proventus decimorum beneficij Skutečensis in siligine:

	modios	quadran.	16 pars	3 pars
	modii	modii	modii	quadr.
ex civitate Skutcz	21	3	—	2 $\frac{1}{4}$
ex pago Žďarecz	7	—	—	2
ex pago Racicz	8	—	—	—
ex pago Maliny	2	3	2	—
ex Lesstinka	3	1	—	2
ex Skuticžko	7	—	2	—
ex Prasetin Superiore et Inferiore	6	1	2	2
ex Mokregssow	1	1	—	—

Z některých polí platili sousedé skutečtí 8 kop ročního platu. Pogrošného scházelo se ve Skuči ročně v 8 kopách, ve vesnicích, vyjma Prasetína, po 3 kopách, z Prasetína Dolního a Horního 26 gr. Jiné dávky byly letnísky, koleda ⁶⁾ a v postě vejce.

⁶⁾ V účtech obce skutečské připomínají se dary zeleného čtvrtka duchovenstvu (na př. r. 1657 p. děkanovi dali beránce, P. Eliášovi půlku telecí). Viz m o u stař »Z obecního hospodářství skutečského« (v »Jitřence« 1888 str. 90 a 207.)

V »specificatio proventuum fixorum anuorum decani in Skutcz in pecunia« (z téže doby jako zmíněný »proventus decimaru[m] pochodící) jest zaznamenáno: »Lacticinia, quid importent, specificare non possum, quia illa adhuc non recepi, neque ullam certam informationem, quantum inferant, habeo, verum quotquot vaccae in territorio meo numerantur, tot grossos [:] uti informatus sum : suscipiendos habeo.«

K děkanství skutečskému bylo v těch časích asi 40 korců polí, na nichž se osívalo, též i louky některé byly a s těch se klidilo 18 až 20 vozů sena. U děkanství byla zelinářská zahrada.

Dokud se ve Skuci vařila piva, dostával kněz z každé várky určitou míru nápoje toho. Když však vrchnost pivovarské právo obci odňala, dáváno pivo toto z panského, a kromě toho dostával děkan každoročně 6 sudů piva z fundace Berkovské, o níž se níže zmíníme. V Lažanech byl určen od vrchnosti jeden sedlák, jenž tyto nápoje na skutečské děkanství musel dovážet.

Děkan skutečský měl též dostávat 40 zl. ročně, jak to při zřízení děkanství bylo patronem slíbeno, pak ještě nějaké koledy vrchnostenské. Z Krouny, Voldříše a Kladna, ačkoliv tyto osady v právomoc děkanovu nepatřily, dostával slepice, z Krouny 42, z Voldříše 8 a z Kladna 14.

Z Ranny, kdež byl filiální kostel spolu se hřbitovem, na kterýž kladli své mrtvé Ranští, Voldřetičtí, Pokřikovští a Vojtěchovští, byl dáván desátek. Praví se v »proventus decimaru[m]«: »Ranna dat 12 modios, Woldržeticze 5 mod., 3 quad. 1 tertia pars q., Pokřikow 12 m., 1 q. m. 2 t. p. q., Wogtěchow 13 m. 1 q. m. 2 t. p. q., Woldřiss 4 m. 1 q. m. 2 t. p. q.« Kromě toho děkan skutečský dostával z této kolatury ročně 2 kopy 17 gs 1 d, a »in dedicatione pro prandio« 10 gs a užíval tu při Ranně nějaké louky a pole. Obydlí při kostele bylo prosté. Bylo v něm unicum cubiculum.

K štěpánovskému kostelu pochovávali kromě Štěpanovských též z Nové vsi, Bělé a Radimě. Ze Štěpánova dávali 2 t. q., z Radimě 17 m., z Bělé 4 m. 2 q., z Nové vsi nic. V specifikaci proventuum se dokládá: »Ab ecclesia Štěpanowiensi dantur, quando Divina ibi celebrant, 2 gallinae et medius quadrans avenae.«

Z Lažan, kdež jest kostel sv. Václava, a z přifařených obcí uvádí se v desátcích jen z Daletic 1 quadrans, ze Zbožnova, Lešan a Rychmburka nic. Z této kolatury bylo peněžitých platů ročních vybíráno úhrnem 5 kop a »in dedicatione pro prandio« 10 gs Z Rychmburka měl též 2 beránky a 4 kapry, a kromě toho bylo z každého lovů rybničného na děkanství skutečské 2 kapry a několik jiných ryb dáváno.

Děkan měl na tři krále žehnati budovy vrchnostenské, zejména hrad a pivovar.

Z dvora daletického a bělského dostával děkan 5 korců a 2 věrtele. Dokud bývaly na místě těchto dvorů dvě vesnice (fuerant ibi prius 2 pagi), dávali tamní venkováné letníky, ale vrchnost po zrušení vesnic těchto nedávala náhradu za ně.

Z Řestok bylo desátku 8 korců 1 věrt. Od kostela Janovičského scházely se ročně 4 kopy, in dedicatione pro prandio 10 gr, item in festo titulari Annunciationis B. V. Mariae 20 gr. Příslušné osady Janovičky, Lhota, Doly, Rabouň, Dolany, Chlum, Brdo a Zhoř neplatily desátků. Taktéž se dálo z Perálce, Míšetína, Rybného, Kutřína, Stříteže a Hluboké. Od kostela Peráleckého bylo ročních peněžních platů 4 kopy, in dedicatione pro prandio 10 gr. a, kdykoliv se tu mše sloužila, dávány 2 slepice.

O Pusté Kamenici, v níž byl kostel sv. Anny, čteme ve spezifikaci proventuum, že in dedicatione dantur 26 aviculae, item, quando Divina ibi peraguntur, datur prandium. Víme pak z některých poznámek, že venkované, místo aby pro kněze poslali povoz, platili při filiálních kostelích určitý poplatek. Při Pusté Kamenici, z níž též dávali nějaký oves, známe ještě zápis, že děkan měl od tamtud ročně 1 zl. 10 kr. tehdejších z pole a jiné dávky (inde accipit 1 fl. 10 kr. ex agro per annum; dum ibi celebrant Divina, prandium aut pro hoc 35 kr., maiores rustici dant fasciculum lini, minores medium, item quisque 2 turdos, in aliqua antiqua charta inveni 12 turdos). Tím končíme výčet příjmů děkanství skutečského.

Krátce před smrtí svou odebral se děkan Matheides na odpocinek. Zemřel 9. července 1738. Do Skuče dostal se plzeňský rodák Fr. Jan Bartoň.

Bartoň byl asi od r. 1730 farářem v Charvatcích na Zlonicku. Odtud kázal r. 1731 a 1732 v klášterním chrámě v Doksanech a 1734 při installaci Fab. Čechury na faru ve Vraném. Tato tři kázání byla tištěna. Do Skuče se dostal Bartoň r. 1737. Vydal ještě některá kázání. Jungmann (v Historii literatury, str. 308) uvádí tyto práce Bartoňovy: Catulus leonis rugiens Lev řvoucí (v Praze 1731). Coelum novum (v Praze 1732). Vinice v krvi vštípená . . . na den installací d. c. h. p. Pavla Fab. Čechury (v Litomyšli r. 1734 tištěno). Fidelis et prudens dispensator . . . Věrný a opatrný vladař (v Praze 1736). Kazatel podivný, protože stoletý . . . t. krev Ježíše . . . Salvatora Chrudimského . . . z obrazu jeho v městě Chrudimi z nevážnosti švédské r. 1648 vylitá (v Praze r. 1748).

Bartoň byl děkanem skutečským do r. 1749, načež stal se kanovníkem na hradě Pražském. Za jeho pobytu ve Skuči byla sešlá kaple v Janovičkách rozbrousána a v nynější podobě přestavěna (r. 1741) a Bartoněm (r. 1746) ke cti Zvěstování P. Marie vysvěcena. V pronásledování nekatolíků se pokračovalo. Tak byl potrestán Václav Khel, protože tvrdil, že není očistec, Jan Hubenka z Voldřetic pro půjčování knih kacířských, Václav Ondráček pro řeči o papežovi a čtení katechismu Lutherova, a jiní.

O Bartoňovi se vypravuje, že byl horlivým ctitelem P. Marie. Měli na tamním děkanství její starodávní obraz. Za děkana Proxy kaplan jeho (minorita), navrátil se jednou z vyjížďky po kolatuře, sebral pistole, jež si k sedlu pro svou bezpečnost upevňoval, a řekl

děkanovi: »Oč, že kulí z pistole ruku na tom obrazu namalovanou prostřelím.« Nedbaje napomínání děkanových, vypálil ránu na obraz, trefil, ale, položiv se večer zdráv, ráno pak vstávaje ucítí bolesti v ruce a druhého dne ucítil, že i druhou ruku má seschlou a umrťvenou. Uchýlil se do kláštera své řehole a přes $2\frac{1}{2}$ roku v tomto zbědovaném stavu žil. Řeholníci ošetřovali jej a modlili se za jeho uzdravení. Tu on jednou v noci měl vidění. Zjevila prý se mu P. Maria a oznámila mu, že, bude-li ve skutečském kostele před jejím obrazem prosit za smilování, nabude předešlého zdraví. A tato rada prý se splnila. Byl pak zmíněný obraz Panny Marie Pasovské, jejž byl zatím Matheides s přívolením konsistoře na postranním oltáři v kostele děkanském umístil, pokládán za zázračný. Záhy processi začala docházeti do Skuče. Děkan Bartoň hodlal obraz na příhodnější místo přeložiti. Této žádosti jeho ku konsistoři podané bylo vyhověno listem daným v arcibiskupské kanceláři 24. června 1737, aby obraz (však beze všech slavností) vhodněji umístil. Zavěsil jej nedaleko hlavního oltáře, i ustanovil se, že jeho nákres s písničkou příhodnou tiskem vydá. Roku 1742 s konsistoří vyjednával, ale, jak pořídil, nevíme. Bezpochyby příznivě.

Již jako kanovník metropole pražské založil Bartoň r. 1762 nadaci studentskou pro své přátelstvo, pak pro chudé synky plzeňské a posléze pro jiné chlapce chudé a plné.

Za Bartoňem umenšil se obvod působnosti skutečských děkanů. Byla zřízena nová fara v Krouně, k níž byl připojen kostel pustokamenický. Prvním farářem krounským byl Jan Felix Chuchelský z Nestajova, rodák chrudimský, jenž pak po pobytu v Chocni dostal se do Skuče. Byl děkanem od r. 1749 do r. 1782, a čestným kanovníkem vyšehradským a prvním vikářem skutečským. Vedl život skvělý, pohostinstvím proslul. Na děkanství skutečském choval u sebe svoji máteř, dochoval ji smrti (zemřela 20. února 1750). I jiní příbuzní žili u něho. I za něho byli někteří viněni z kacířství, trestáni pro čtení knih bludařských a pro šíření zásad učení církve římskokatolické odporujičích. Arcibiskupská kancelář pobádala. Svědčí o tom její list ze dne 18. prosince 1760 psaný, jímž mu píše, že, poněvadž prý jacísi lidé jazyka a původu slovanského z Uher do Čech častěji v roce přicházejí a pod záminkou vyřizování svých záležitostí knihy kacířské české i německé nově tiskem vydané do království vnášejí, lid proti radě katolické církve navádějí, knihy ty roztrhujují po mlýnech a samotách a k evangelické sektě připoutávají, posílá se popis jejich a vyslovuje se přání, by byli chytáni a vězněni. I mohli bychom dosti ještě i za Chuchelského jmenovati osob, které pro své přesvědčení náboženské byly stíhány a pro čtení knih kacířských pronásledovány. Však zmiňme se o podniku, v té době ve Skuči založeném.

V těch časích některí sousedé skutečtí »z pouhé lásky k blížnímu a všem věrným dušem ku pomoci« ustanovili mezi sebou »přátelstvo, věrnou úmluvu aneb confederaci živých a mrtvých«, davše ji pod ochranu nejsvětějších pěti osob: Ježíše, Marie, Josefa,

Joachyma a Anny jakožto mocných štíťů a pomocníků všech umírajících. Konsistoř schválila 13. dubna 1764 stanovy společnosti této.

Při děkanském kostele byla (r. 1768) tato nadání: 1. osecké, 1. srpna 1710 pannou Kateřinou Oseckou zřízené (jistina 300 fr., tehdejších peněz à 5%) na 30 mší ročně; 2. smetalovské 29. září 1724 skutečským měšťanem Jiřím Smetalem zřízené (50 zl. à 6%) na 5 mší; 3. mattheidesovské 15. května 1739 děkanem Norbertem Mattheidesem na vydržování kaplana (4000 fr.) na 104 mše ročně; 4. vrtáčkovská fundace 27. března 1753 od skutečského měšťenina Daniela Vrtáčka zřízená (100 fr. à 5%) na 8 mší ročně; 5. zástěrovská fundace 22. dubna 1753 od Václava Zástěry, měšťana skutečského (50 fr. à 5%) na 4 mše; 6. procházkovská 22. prosince 1747 Antonínem Procházkou (40 fr. à 5%) na 3 mše; 7. wolfowská 22. prosince 1761 od panny Doroty Wolfovy (100 fr. à 6%) na 10 mší; 8. spilkovská 15. července 1766 od skutečského měšťana Jana Spilky (50 fr. à 5%) na 4 mše; 9. fundace hrabat Berků, dle níž děkan musí v každý pátek sloužiti mše (ročně 52), začež vrchnost dává mu ročně 6 sudů piva. Fundaci 10. založila výše řečená konfederace.

Nástupcem Chuchelského stal se Tadyáš Prokop Saník sv. teologie licentiát. Některé památní knihy píšou jej Schanik. Pocházel z Nového Města nad Metují, byl kaplanem ve Skuči, v Hlinsku, pak farářem svrateckým. Ze Svrátky dostal se do Skuče, kdež byl děkanem do své smrti. Zemřel 24. dubna 1794 ve stáří 59 let, byv 34 léta knězem. Za něho bylo zřízeno biskupství královéhradecké, k němuž byly roku 1784 přivtěleny kraje chrudimský a čáslavský. Když pak r. 1785 bylo provedeno nové uspořádání far, byl obvod kolatury skutečské umenšen, zvláště zřízením fary na Ranné. Před r. 1785 příslušelo k dekanátu skutečskému 1 město, 24 vesnice a 3 samoty, po tomto roce, po odpadnutí 12 vesnic a 2 samot k farám ranské a lužské a k administratuře rychmburské, zbylo pouze město Skuč, vesnice Skutéčko, Leštinka, Prasetín, Mokrejšov, Malinné, Žďárec, Račice, Lažany, Lhota, Štěpánov, Zbožnov a Nová ves, panský dvůr v Daleticích s krčmou v Dolívce a ovčín v Bezděčí. Z nového v též roce konaného vyměřování zemského vysvítá, že k děkanství skutečskému patřilo 50 měr a 1 větel polí, k štěpánovskému kostelu 28 m. 2 v. $1\frac{1}{2}$ čtv. Luk děkanských bylo 14 m. 1 v. 1 ct., pastvin u Skuče 8 m. 3 v. 2 čtv., zahrad u města Skuče 3 v. 1 čtv.; u filiálního kostela v Janovičkách 1 in. 2 v. $\frac{3}{4}$ čtv., v Ranně 2 v. $3\frac{1}{2}$ čtv. Luk bylo u Ranny 25 m. 3 v. $3\frac{3}{4}$ čtv., polí 52 m. 2 v. $3\frac{1}{2}$ čtv. Při děkanství byl malý rybník měřící 3 v., u Ranny rybník ve výměře 1 m. 1 v. Na Ranně, kdež v těch časích byl zřízen farář, z náboženského fondu vydržovaný, bylo poblíž kostela obydelní stavení se stodolou, chlévy pro novéži dobytek (et stabulo pro bobus et vaccis, cuius reparatio ab immemorabili tempore incumbit ecclesiae). Byla tu též zahrada, jejíž ohrada pořizovala se z drv farního lesa. A tu ohradu okolo

stavení a zahrady měly opravovati obce Ranná a Hivel, Vojtěchov, Pokříkov, Voldřetice, Oflenda, Mrákotín a Holetín, ale tu část která souvisela se zahradou statku Zelenkova, měl majitel statku sám farským dřívím opravovati. Z jmenovaných osad bývali někdy povinni děkanům robotou, pozůstávající v zorání pole, zasetí osevu děkanem daného, žatvě, sklizni a odvezení do rannské stodoly, jakož i v sekání trávy, sušení, sklizni a odvezení sena s louky »Robotky« do téže stodoly.

Podle katalogu kněžstva z r. 1776 byli za děkana Chuchelského kaplany Jan Dobrý a Karel Štěpánek.

Karel Štěpánek byl z Vostřešan, působil ve Skuči asi 14 let, nežli obdržel faru svrateckou, z níž pak na sv. Jana Křt. r. 1794 se přestěhoval na děkanství skutečské.⁷⁾ Od 1. května 1792 byl administratorem vikářství skutečského. Stal se pak biskupským vikářem a konsistorním radou. Skonal 6. října 1811 v stáří 66 let.

Uprázdnené místo bylo obsazeno skutečským rodákem Antonínem F. Tomáškem, bratrem hudebního skladatele Václava Tomáška. Otec jejich Jakub s manželkou svou Kateřinou měl ve Skuči obchod. Syn Antonín dán byl záhy v mládí do Rokytnice, by se utvrdil v němčině, a pak do Prahy. I dostal se na Bílou Horu, kdež po 3 leta pobyl, uče se soukromě pod dohľdkou tamního faráše Fr. Vanglera. Byli tam tehdy i jeho krajané, Matěj Prokop, rodák hlinecký, pak kaplan skutečský, posléze farář rannský († 5. ledna 1811 v Krouně) a skutečský rodák Josef Rybička, pozdější farář mikulovický. Po smrti Vanglera odešel Tomášek do cisterciáckého kláštera ve Žďáru, pak dokončil studia v Olomouci. Po vysvěcení působil r. 1777 v Žumberce, pak (1786) na lokalii v Modletíně. Filip hrabě Kinský, byv za urážku generála Sačinského stihán, skrýval se nejprv na Čachnově a v Hlinsku, pak u Modletína, kdež jej Tomášek přichránil. Tomášek po 7 letech dostal se na faru bojanovskou (do r. 1811). Léta příštího byl již děkanem v rodišti. Filip Kinský z vděčnosti za ochranu svou na Modletíně mu jím poskytnutou prý Tomáška presentoval na děkanství, kdež tento pak 13 let působil. Tomášek zemřel 4. ledna r. 1824 v 71. roce svého věku.

Setkáváme se pak na děkanství skutečském s bývalým administratorem hlineckým Janem Křt. Horníkem, rodákem jičínským,

⁷⁾ Děkan Štěpánek pořídil 27. března 1810 inventář kovového náčiní a nádobí děkanského kostela. Byly tam: 1. stříbrná docela pozlacená monstrance, vážící 4 lb. 7 l. rak. váhy, 2. měděná pozlacená malá monstrance, 3. pozlacený stříbrný kali h od děkana Matheidesa s patenou (29 $\frac{1}{4}$ l. vážicí), 4. stříbrný pozlacený kalich s patenou (25 $\frac{1}{4}$ lotu), 5. kalich stříbrný zlacený (1 lb. 1 $\frac{1}{4}$ lotu), 6. měděně pozlacené ciborium, 7. stříbrné, částečně pozlacené ostensorium s reliquiami od děkana Fr. Bartoně (23 $\frac{3}{4}$ lotu), 8. měděný špatně pozlacený pacifikál, 9. mešní konvičky s podnosem (1 lb. 7 lotů), 10. stříbrná kaditelnice (1lb. 11 lotů), 11. loďka (naviol) 15 $\frac{1}{4}$ l., 12. mosažná kaditelnice nepotřebná, 13. mosažná loďka nepotřebná, 14. stříbrná schránka na sv. oleje (1 $\frac{1}{4}$ l.), 15. schránka pro sv. křížmo (7 $\frac{1}{4}$ l.), 16. malé 2 stříbrné pozlacené pateny pro sanctissimo k návštěvě nemocných (8 lotů).

kaplanem chroustovickým. Horník dostal se z Chroustovic za faráře do Krouny, pak za administrátora do Hlinska, kdež řídil správu duchovní za skutečného faráře Jana Ranga v Praze přebývajícího. Horník zemřel 10. prosince 1831 v stáří 62 let.

Karel Křepinský stal se děkanem. Byl z Červené Řečice na Táborsku (* 1782), ale již v mládí jeho přistěhoval se jeho otec za sládka na Rychmburk. Tu, pak na Ranně a ve Svatce, nějaký čas také v Hlinsku a konečně (od 10. května 1832) ve Skuči působil Karel Křepinský. Za jeho děkanování přestalo se klásti na hřbitově kolem děkanského kostela se rozkládajícím. Nový hřbitov za městem byl r. 1834 za assistance kaplanů Josefa Kopeckého a Václava Kučery vysvěcen. Za Křepinského byla také (21. července 1831) vysvěcena kaple sv. Anny u Štěpánova.

Po smrti Křepinského († 4. listopadu 1842) byl uveden v úrad děkana skutečského hořický rodák Václav Šimek, jenž býval dříve ve Skuči kaplanem, pak administrátorem rychmburským, posléze farářem svrateckým. Za jeho pobytu ve Skuči byla bleskem zapálena průčelní věž děkanského kostela a shořela, takže nově musela být pokryta (r. 1852). Zemřel 16. října 1860 na odpočinku v Chrudimi.

Josef Kopecký, rodák poličský, býval kaplanem za děkanů Horníka a Křepinského, pak působil v Krouně a v Uhersku, pak stal se děkanem ve Skuči.

Jej vystřídal rodák radimský, někdejší kaplan hlinecký a skutečský, Josef Kvapil († 20. ledna 1900 ve věku 84 let), za něhož kostel byl uvnitř opraven, vymalován a zvláště v presbyteriu fresky obnoveny.⁸⁾ Jím končíme řadu děkanů skutečských.

⁸⁾ Zajímavou památkou v děkanském kostele skutečském jest kamenná kazatelna, v století XVI. zbudovaná, jež ozdobena jest čtyřmi polovypuklými postavami evangelistů s jejich odznaky. Dole pod postavami jsou jména: S. MATHEVS. S. MARKVS. S. LVKAS. S. IOHANES. Zábradlí schodiště kazatelny, jež položeno jest v presbyteriu od vchodu sakristie, jest ozdobeno polovypuklým obrazem Obrácení sv. Pavla na víru. Pod hořejším okrajem kazatelny v pásu nad postavami evangelistů vine se nápis, jenž pak i pásem pod hořejším okrajem zábradlí schodiště pokračuje. Zní: DEVTERO 18 A Rzekl Buh k Mogžissowi: Proroka gim wzbudim z Prostrzeka Bratři gegich podobného tobě a wložim Slowa má w Vata a buďet mluwiti k nim wsecko, což mu přikáži. Kdožby pak nechtěl si ssesi Slow geho, kteréž mluwiti bude we Gmenu mém, pak budu mstitel. Kazatelna má stříšku a spočívá na sloupu, v jehož popředí jest vytesán Mojžíš, jenž drží v pravici desku s desaterem přikázání o zem opřenou. Za jeho hlavou čte se: »Mluwil lidu Israelskému Mogžiš.« — U kazatelny stojí starobylá křtitelnice cínová na třech nohách, jež nahoře přílehají hlavami vousáčů ks kotli a dole končí zvířecími tříprstými tlapami. Některé ozdoby, jež bývaly na vnější straně kotle, byly patrně v době protireformační otlučeny. Nápis minuskulový zní: Myslytihho přejíhajího vasmacího (ho) ležha božijho.

Kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském.

Dr. Jos. Teige a Jan Herain.

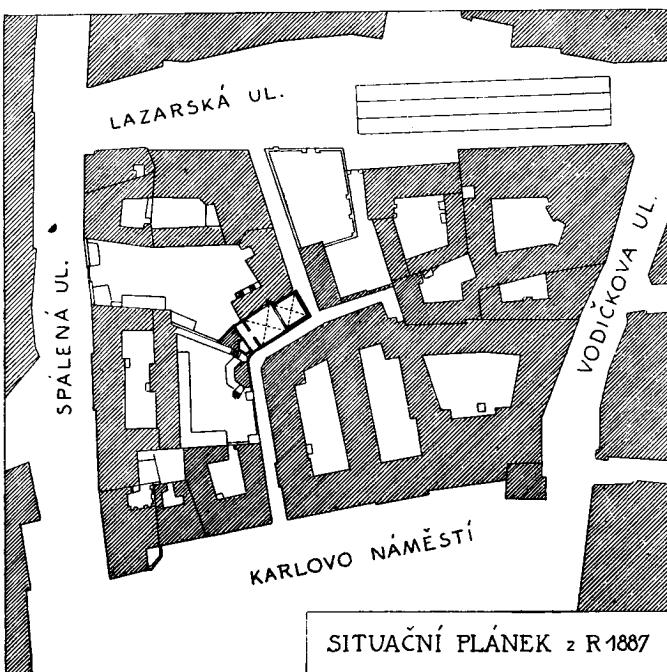
Severně od bývalé novoměstské radnice stojí při úzké uličce Lazarské kaple sv. Lazara (viz obr. 1.) od roku 1788 zrušená, s bývalým špitálním stavením č. p. 7., do něhož hlavní vchod otvírá se ze Spálené ulice přes velký dvůr, někdejší to špitální hřbitov.

Hrozné události děkujeme první své vědomosti o kapli svatého Lazara.* Řádení braniborské (1280), za kterého nebyly pole vzdělávány, lidé prchali do hor a lesů, přivolalo hosta nad jiné strašlivějšího — hlad. V letopisech toho času zachovaly se nám o něm zprávy přežalostivé, z nichž souditi se dá, že právě ve hlavním městě způsobil nejstrašlivější výjevy. Nejprvé naplnila se Praha množstvím chudých lidí, dílem domácích, dílem ještě více příchozích odjinud, kteří z hladu žebraли po domích. Měštané brzy nestačili dávat almužny, sousedů samých mnoho přicházelo na mizinu, tak že musili prodávat dražší věci své, neb dokonce o všecko příšedše přinuceni jsou dátí se na žebrotu. Zámožnější pro drahotu potrav propoušťeli jen poněkud zbytečnou čeládku a množili i tím počet lidu zápasícího s hladem. Žebráci začali brzy brátí lidem v domích hřnce od ohně a krásti dle příležitosti. Nyní byly jim ve městě domy zavřeny a zvláště nedopouštěno žádnému nikdež noclehу ze strachu před oloupením. Množství žebráků léhalo odtud přes noc na ulicích, obkládajíce se, když nastala krutá zima, hnojem. Místo obyčejných potrat lidských pokoušeli se mnozí zahnati hlad travou nebo senem, jiní jedli mrchy koňů, psů a jiného dobytka, ano odrezávali viselce ze šibenic a krmili se jich masem. Ku hladu a mrazu přidružil se konečně i mor, jenž zachvacoval hladové i syté bez rozdílu. Kněží nepostačovali k zaopatřování umírajících, ani hřbitovy Pražské k pochovávání mrtvých. Konšelé a starší měšťanstva Pražského dali k rychlejšímu odstranění nákazy z ulic a domů kopati šachty, do nichž házela se mrtvá těla napořád. Bylo jich osm; vešlo se do každé okolo tisíc mrtvých. Jedna byla u sv. Petra na Poříčí, do níž vhozeno jest dva tisíce těl, dvě u kostela sv. Lazara, dvě u sv. Jana na Bojišti čili na Rybníčku, dvě pod Vyšehradem ve Psářích, jedna na Malé Straně u sv. Jana v Oboře blíz zdí měst-

* Správní výbor Společnosti děkuje upřímně P. T. pánům: Frant. Dvořákovi, redaktoru Fotogr. obzoru, za fotografie, podle nichž byly pořízeny (mimo č. 1. a 12.) veškery ilustrace, J. U. C. Frant Zumanovi za pečlivý nákres celkového pohledu (č. 1., architektu Janu Skorkovskému za půdorys, řez podélný i situaci plánek, prof. Janu Kouloví za ochotné svolení ku fotografií tympanonu a Dru Boh. Matějkovi za péči o touž věc.

ských.¹⁾ Umírání trvalo nepřetržitě až do žní roku 1282, které byly bohaté a konec učinily bídám zemským.

Tehdá tedy, na počátku panování krále Václava, stával již kostelík sv. Lazara. Kdy a kým byl založen, nevíme. Stál asi ještě na půdě, kterou »jako újezd sv. Martina« daroval r. 1178 kapitule Vyšehradské a která před tím náležela matce jeho Adelhaidě († 1140).²⁾ Újezd tento zasahoval až do nynějšího Starého Města, od kterého byl odříznut, když král Václav I. kolem r. 1235 vystavěl hradby Staroměstské. Zbytek před hradbami na půdě později Novoměstské tvořil dvůr se sladovnou s řadou městišť a

domků porůznu stojících, což vše v první polovici XIV. stol. bylo již v držení měšťanů Staroměstských. Na straně jižní odtud vznikl za Přemysla Otakara II. hřbitov židovský (zahrada židovská,) nyní Vladislavova ul., zaujmající místo mezi Spálenou ulicí a Širokou až k masným krámům. Byly tedy ony jámy morové vykopány v krajině »za židy«.

Kostelík sv. Lazara byl jistě již od počátku špitální (domus leprosorum), spojený s dvorem a hřbitovem. Dějiny jeho jsou nám však skoro docela neznámy. Čas vyhladil všechny stopy a dnes

¹⁾ Tomek, Dějepis města Prahy I. str. 199.

²⁾ Regesta I. str. 162 č 366.

dovedeme pověděti o něm jen něco málo. Jako u jiných špitálů, bylo zde zajisté též zvláštní bratrstvo špitální.³⁾

V bouřích husitských špitál zašel a kostelík přišel do vlastnictví cechu řezníků Novoměstských, kteří zde v sousedství měli své masné krámy. Tyto — v počtu 100 — zřízeny byly hned při založení Nového Města a stály ve dvou dílech rozděleny uličkou. Jeden z nich stál do nedávna a jest v dobré paměti všech, druhý oddíl sahal pak až k ulici Spálené.

Při nedostatku zpráv nemůžeme říci, kdy řezníci převzali kostel sv. Lazara. Trh, dle kterého řezníci r. 1561 zakoupili od Jirčanského faráře Duchka za 8 kop mís. sousední jeden dům za stálé obydlí duchovního správce, v knihách smluv trhových zapsán není.⁴⁾ Zde sídlil jako správce kněz pod obojí a sice v letech dvacátých XVI. stol. kaplan Pavel⁵⁾, r. 1526 senior Václav⁶⁾ a r. 1534 Bohuslav.

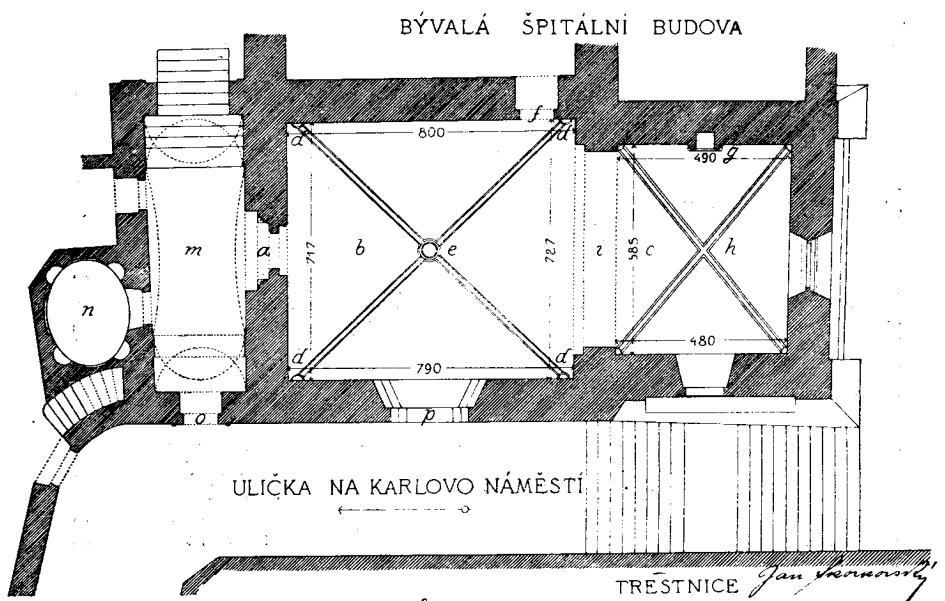
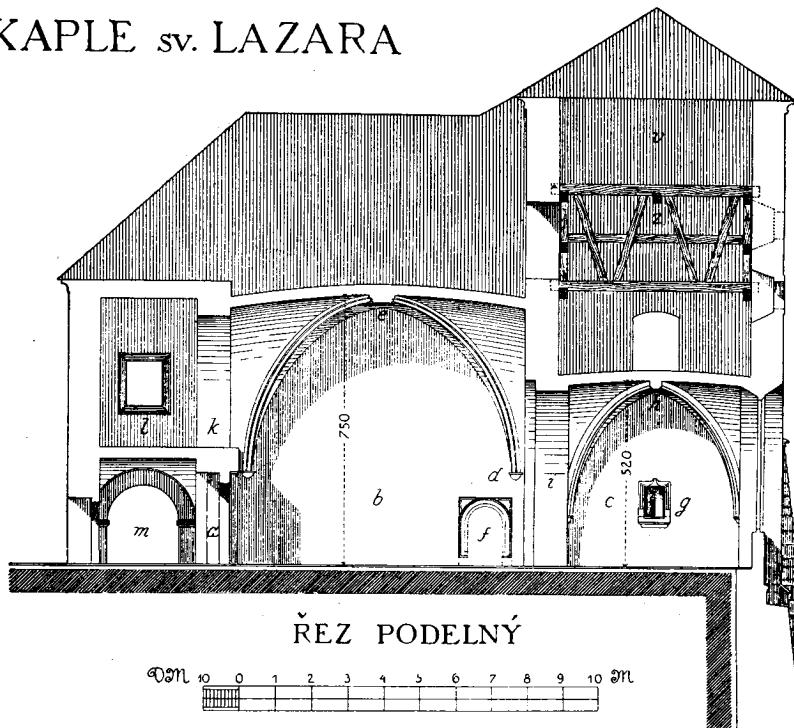
³⁾ že by kostel sv. Lazara byl v XIV. stol. farním, nemůže se soudit ze slov: »Nos frater Nicolaus prior, plebanus ecclesie s. Lazari, Johannes senior etc to usque conventus fratrum monasterii Sderaziensis«, jak čteme ve Summa Gerhardi (č. 86). Ve formulářích v příčině jmen, která zde byla věcí vedlejší, nedbáno vždy přísné pravdy.

⁴⁾ Trh ten uvádí Schaller, Beschreibung der kön. Haupt- und Residenzstadt Prag IV. (1797) str 152, dle rukopisu »Privilegia, smlouvy a zápisové pořádku řeznického v Novém Městě.«

⁵⁾ Z jeho křtu z r. 1526 uvedeno budiž: »Ve jméno božie amen. Já kněz Pavel, tehdáž u pánu řezníku kaplan u sv. Lazara, znaje se v nemoci a nemocen strach smrti, protož toto zřízení a poručenství s dobrým rozmyslem a s dobrým pamětí dobrovolně činím svú vlastní rukú, aby po mé smrti žádné nesnáze nebylo ani jaký soud by povstati mohl v statek muoj, kteréhož mi pán buoh popřeti ráčil z své dobroty. Neb k tomu žádný žádného nemá práva a nápadu po ničemž, než což mezi chudé přátele z dobré vuole žádnému nikda nezávazán i jednoho peníze, o kterémž takto řédím a vuoli poslední pozůstavují: Najprvé knězi Šimonovi bratu ujčenemu, jenž nynie jest v Pacově, 10 k. m., ač jestli žív; pakli by nebyl, to porúčiem poctivému knězi Ondřejovi u sv. Vojtěcha faráři s pannú Kateřinú, aby to na chudé obrátili. Martě Hynkové ujčině v Pelhřimově 5 k. m., ač jest živa. — It. dětem bratra mého Kašpara — 10 k. m. v Pelhřimově. Item do Mýta Vysokého dětem bratra Matěje aneb Macha 10 k. m. Item Duchkovi v Žubuzanech seštřenci 3 k. a bratru jeho v Pelhřimově, přijmí Holému, 2 k. gr. — Kniehy pak všecky ty svěřují — knězi Ondřejovi, faráři u sv. Vojtěcha v Smradařích, aby je rozdělil mezi kněží, jako jsem jemu sepsané dal. — A to se dálo léta M°VcXXVI ve čtvrtek po Veliké Noci. (2142 fol. L 1.)

⁶⁾ Snad totožný s kaplanem Václavem, jehož křta z roku 1530 čte se takto: »Ve jméno svaté a nerozdišné Trojice amen. Já kněz Václav toho času kaplan u sv. Lazara na Novém Městě Pr., znamenaje nedostatek i věku i zdraví svého etc. toto poručenství a úmysl vuole své poslední o statku svém oznamuji. Item najprve poručníky ustanovuji tyto osoby: ctihodného pana administratora mistra Václavovic z Třebouně, kaplana kaply české Betléma, a poctivého kněze faráře od sv. Vojtěcha z Smradař, jichž sem se k tomu dožadal a jim nad jiné lidi věřím, zvláště jmenovanému panu administrátoru, že se při tom poručenství věrně podle vuole mé a svěření zachovají a zahová. Item pánu řezníku k záduší kaply sv. Lazara poroučím 5 kop gr. č. a na víno, ty aby jmenovaní poručníci z statečka mého jim vydali. Item na milosrdné skutky chudým odkazuji 6 k. m., 6 k. č. It. Anně kuchařce, která mi věrně sloužila po všecka léta ochranující mne v mych ne-

KAPLE sv. LAZARA

MĚŘENO V PROSinci 1900.

PUDORYS

Z konce 15. století uvedeno budiž ještě, že r. 1496 odkázal Jan Mřeněk na zvon 5 kop gr. (2095 f. A. 15.)

Správuzáduší vedl vždy některý starší cechu řeznického. Jeden z nich, Vít Hájek, praví o tom ve své poslední vůli z roku 1503 takto: »Item oznamuji, že mám u sebe peněz zádušních k sv. Lazaru XVIII kop gr. č a 12 kop gr. m. a což jsem vydal voprávě téhož zádušie sv. Lazara, jako na kalich, na ornaty, na mšál, to vše promiejsem. A přitom také oznamuji, že pokudž mi v paměti, že by k témuž záduší sv. Lazara měli dátí skrže kšaftovnie odkázání it. Šturmova dcera za Mřenka 5 kop, Čáslavský, poručník Ruožkuov 5 kop, Bendová 10 kop, Bartoš zvonař 10 kop, Jakub pod šatlavú za Vítá 2 k., Pruska Tobiášuov 4 k., vše míšenské, jakož kšaftové to šíře oznámie. (2095 fol. D. 1.)

Sem darovali r. 1573 řezníci kpcionál dosud chovaný v pražské universitní knihovně. Zpráva architekta Ant. Bauma⁷⁾ zní o něm: Český rukopis na pařízu o 513 stranách z r. 1573. Některé malby jsou dobré, ale nedbale provedené, jiné jsou hrubé. Iniciálky jsou barevné lapidárky, versálky švabach. Ku konci rukopisu jest napísáno:

Ku kapli sv. Lazara v Novém Městě Pražském dokonán
ve středu den přenesení sv. Ludmily. Nákladem pánu
starších i všeho cechu poctivého řemesla řeznického.

1574.

Na to vyjmenování jsou všichni starší a cechovní písář. Rukopis jest poškozen. Iniciálka R má po straně ornament, dole obraz květné neděle. V iniciálce D král David; po straně ornament a znak (Vít Červenka); doleji pozdravení andělské. V iniciálce P český lev; znak (Ondřej Buršter); doleji umučení sv. Petra. Jinde stětí sv. Jana s nadpisem: To vše nákladem Jana Chladomře. Při iniciálce W znak se lvem (Jan Hadomec), doleji křest Páně. Jinde Kristus v očistci, cechovní znak a pod ním Adam s Evou. V iniciálce D sv. Trojice, po straně Šimon Lisey a dole nicejské koncilium Při apokalyptickém obrázku znak (Matěj Sokol).⁸⁾

Roku 1564 postoupili řezníci jakožto patronové kostelní kus hřbitova sousedce své Martě Přísařové z pivováru »u Přísařů«. Zápis v knize smluv trhových novoměstských (č. 2194 fol. 208')⁹⁾ zní o tom takto: »Jakož jsou páni starší poctivého řemesla řeznického kus krchova od záduší sv. Lazara k vydání světnice a ke

dostatich, poroučím všecky svrchky mé — Item mám v Hradci v Králové v městě na faře truhlu knih, ty ať sú rozdeleny na tři strany. Vo první ať se rozděli kněz Jan, arciděkan Hradecký, s knězem Jiříkem Hultíkem, farářem dvorským. A ty pány faráře řediteli činím těch knih, aby druhú stranu prodali a za ty peníze koupili sukna chudým. Třetí pak stranu ať rozdají kněžím chudým, kteří by se chtěli učiti —. (2095 fol. B 5').

⁷⁾ Památky archæologické XV. 146.

⁸⁾ Sign. XVII. A 39.

⁹⁾ V arch. kr hl. m. Prahy.

vzdělání z té světnice i z pivováru na týž krchov voken přidali, jakž na tom místě stavení již dávno udělané vykonáno jest, kteréhožto přidaného kusu a na něm stavení ona Marta Přisahová s dědici svými a budoucími držiteli téhož domu »u Přisahů« užívati má —. Za kteréžto přidání má a povinni budou při každé památce Moudrosti boží každého roku k témuž záduši sv. Lazara 1½ libry vosku na světlo dávati.

Pivovár, který se tuto méní, jest dům nyní č. 3, o kterém níže mluvíme. Z domů obecních výše nad uličkou první, »u Šerychů« zvaný, část domu č. 2, obec Novoměstská roku 1649 nabyla následující směnou smlouvou: »Leta Páně 1649, 25. dne měsice Augusti v přítomnosti slovutné a mnoho vzácné poctivosti pana Václava Augus'ína Kavky, JMC pana rychtáře, pana Matěje Vojtěcha Millera z Mildenbergku, ouřad JMC purgkmistrský držicího, pana Daniele Nathaniela Kunštata z Kryxfeldu, radního a na ten čas vice primátora, a pana Kryštofa Pachty z Rájova, písáre radního, vše měšťanův Nov. m. Pr. stala se smlouva dobrovolná celá a dokonalá směna trhová o domy mezi slovutné poctivosti pány úřadníky úřadu šestipanského Nov. M. Pr. na místě a k ruce celé obce téhož Nov. M. Pr. z jedné a slovutným panem Janem Šerým z Letovčice, též městěninem Nov. M. Pr., i na místě dětí jeho z strany druhé a to taková, že týž pan Jan Šerý postoupil jest a směnou touto postupuje z předu psaným pánum úředníkům šestipanským na místě a k ruce obce Nov. M. Pr. dům svůj na rohu uličky, kudy se jde k sv. Lazaru, vedle domu obecního »u Šullarů« řečeného, — s sladovnou, průchodištěm —. Naproti čemuž páni úředníci šestipanští na místě a k ruce obce N. M. Pr. — odevzdaли jsou a touto směnou odevzdávají dům obecní, slove »u Pekelských«, mezi domy Jana Paul Šustera a »Červeným polem« v Žitné ulici. — K kterémužto domu zavázali jsou se — 250 zl. rýn. — přidati. — Actum — 31. Augusti anno 1649. (2204 fol. 410.)

Prodávající Melichar Šerý z Letovčic s manželkou svojí Salomenou koupil pivovár r. 1604 od gremia sladovnického (starších nákladníků piv vaření) za 1500 kop míš, kteří sami nabýli jej za 500 kop gr. českých r. 1586 od dědiců Evy matky po Václavu Kyndulovi, totiž od Jana Kohouta z Lichtenfeldu, Jiříka Nysle a Jindřicha Tichého. Tehdá říkalo se zde »u tří hvězd«. V trhové smlouvě¹⁰⁾ z r. 1571 koupil tento pivovár Kyndule »s tříma stoly, stolicemi, což jich jest, dřívím hvozdovým, chmelem, sudy, kádemi, trukami« od Jana Hvězdáře, syna a dědice po někdy Uršile Hvězdářce za 1050 kop míš. Dům pak mezi tímto pivovárem a radnicí náležel v první polovici 16. století Martinovi Divišovskému z Prošovic, který jej odkázal pastorku svému Matyáši Pechancovi z Královic na Slušticích. Ten sice zapsal jej r. 1550 své ženě Regině,¹¹⁾ daroval však přes to r. 1565 bratru svému Burjánovi. Tehdá

¹⁰⁾ 2199 fol. 184; 2197 fol. 324 a 2195 fol. 27.

¹¹⁾ 2193 fol. 94.

názývaly se oba domy vedle radnice, které koupí nabyla za 125 kop gr. č. Uršula hvězdářka, »u trakařů«. Syn její Jan Hvězdář a vnuk Symeon Hvězdář, měšťan města Lipníku na Moravě, postoupili jej v 100 kopách grošů českých bratru Symeonovu Vilémovi Hvězdáři a ten prodal r. 1575 tento dům »s průchodem a volným průjezdem« konváři Pavlovi Malovcovi a manželce jeho Zuzaně za 250 kop gr. č. Vdova téhož Zuzana a syn jeho Jan patrně nově vystavěný dům prodali za dvojnásobnou cenu r. 1592 Jindřichu Tichému a manželce jeho Kateřině.¹²⁾ Kšaftem této Kateřiny vdovy stal se tu pak domácím pánum Jan Folimanský, který dům prodal za 1200 kop gr. mís r. 1602 Wolfovi Zahrádkovi, ten zase za tutéž cenu r. 1610 Izaiášovi Šullerovi, od kterého konečně nabyla jej obec r. 1616 za 1700 kop gr.¹³⁾

Hned vedle »Šullerovského« domu nalézal se městský pivovár »u Šerychů« zvaný. I ten zakoupila obec r. 1641 od úřadu nejvyššího purkrabství Pražského za 200 zl. rýn.¹⁴⁾ Purkrabství mělo jej od r. 1577.

První dům nárožní (č. p. 3) pod uličkou byl rovněž pivovár, který náležel výše uvedené Martě Přísařové a jmenoval se tehda »u Přísařů«. Před tím říkali tam »Selikovic dům« dle řezníka Václava Selíka, který jej prodal r. 1543 sladovníku Havlovi z Košíř a manželce jeho Martě za 225 kop gr. č. V XVII. stol. přešel od-

¹²⁾ 2194 fol. 239; 2196 fol. 15', 16' a 2143 fol. 127.

¹³⁾ 2199 fol. 126'; 2200 fol. 146' a 2201 fol. 163.

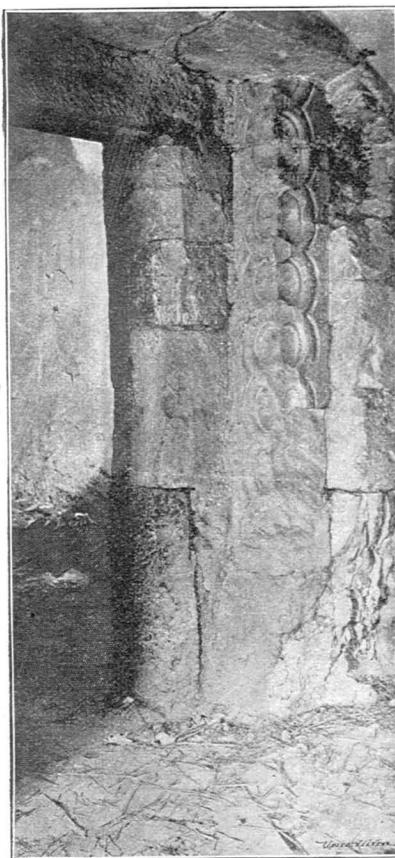
¹⁴⁾ Leta Páně tisícího šestistého čtyřidáteho prvního v sobotu den sv. Reginy panny, to jest 7. měsíce září JMt vysoce urozený hrabě a pán, pan Jaroslav Bořita sv. Rímské říše hrabě z Martinic, vladař domu Smečenského, pán na Smečně, Slaném, Prunnersdorfu a Plánici, JMŘ m kého císaře, Uherského a Českého krále tajná rada, komorník, nejvyšší purkrabí Pražský a přední místodržící v království Českém, rácil jest se skrze Ondřeje Pottoka, hejtmana a plnomocníka svého, v místě radním k tomu před panem purgmistrem a pány Nového Města Pražského dobrovolně ohlási a příznati, že jest s jistým vědomím a milostivým povolením, i také z obzvláštěho poručení JMC jakožto krále Českého, pána nás všech nejmilostivějšího, ten pivovár na Spálené ulici blíže kostela sv. Lazara, v Novém Městě Pražském ležící, se vším jeho příslušenstvím, který jest někdy vysoce urozený pán, pan Vilím z Rožumberka a na Českém Krumlově, správce a vladař domu Rožumberkého a tehdáž nejvyšší purkrabí Pražský, k vystavování z něho piv na grunty téhož úřadu nejvyššího purkrabství Pražského za své vlastní peníze koupiti dal a várku užitečnou, kteréž prve nikda se neužívalo, nákladem svým vyzdvihl, o čemž se ve dskách zemských v kvaternu sněmův obecních červeném leta Páně 1577 v pondělí po Hromnicích pod literou Q 20. i také v kvaternu relati fialovým téhož leta 1577 v ponděli po sv. Matěji ap. Páně E. 19. zmínka učiněná nachází, již nyní zase i s pávní a káděmi i jinými potřebami k tomu přináležejícími prodati rácil týmž panu purgkmistru a radě i vši obci téhož Nového Města Pražského — za summu 2000 rýn. zl. — Jakž jest předešle týž pivovár dskami zemskými se řídil a dosavad k témuž úřadu nejvyššího purkrabství Pražského dědičně náležel, tak již po tomto dědičném prodaji na relati JMt král, pánu místodržících z týchž desek zemských docela vyňat a vymazán jsouce, hned také na obzvláště JMt poručení zase právu městskému vtělen a týmž pánum Novoměstským do jich knih městských vložen a vepsán jest (2203 fol. 461').

úmrtím na obec, od které jej zakoupil za 115 kop míš., tedy ve stavu velice sešlému, Jan Něnců.¹⁵⁾

Druhý dům směrem ku Spálené ulici náležel v polovici 16. stol. kováři Prokopovi Myškovi, který jej prodal r. 1565 Mikuláši Hřebíčkovi. Později (1572) měli jej Petrkovský s chotí Kateřinou Valentovou. Ti prodali jej r. 1573 rychtaři městskému Janu Příměnskému z Příbenic. Snad sňatkem dostal se dům tento brzy potom Krystině Talavaškové, která jej prodala za 70 kop gr. č. koláři Janu Borůvkovi, ten pak rovněž koláři Martinovi Benešovi za 110 kop č. a od něho koupil jej r. 1623 Václav Vyšehradský za 130 kop gr. č.¹⁶⁾

Rohový dům do Spálené ulice (č. pop. 5) zval se dříve »na hřebínu«. Z majitelů jmenujeme Pavla Břekovského (1543), Jiříka Klábu (před r. 1573), Martina Valcháře, který jej prodal r. 1576 Mikulášovi Milnarovi z Hřebínu za 75 kop gr. č.¹⁷⁾ — Dům č. pop. 6 sestává z dřívějších dvou domů a náležel kdysi hraběti Václavu Strakovi z Nedabylic, pak Alžbětě z Vlkanova a Františce z Löwenehru. Od Marie Anny ze Stremic nabyl jej r. 1783 Jansv. pán Schönowitz z Uengerswerthu a Adlerslöwen za 7700 zl.¹⁸⁾

Tolik uvésti jsme chtěli o domech, které nyní bourány jsou, aby učinily místo velké budově soudní. Z druhé strany radnice Novoměstské do ulice Vodičkovy vynikal rohový dům »u Helmů«, mezi kterýmž a radnicí byly dva domy (č. pop. 12), z nichž první náležel v 16. stol. Zikmundovi Mazalovi ševci, který jej r. 1555 zároveň s druhým sousedním domem dal synu svému Jaku-

Obr. 4. Pravá strana romanského portálu.

¹⁵⁾ 2192 fol. 228' a 2203 fol. 458.

¹⁶⁾ 2194 fol. 251; 2195 fol. 115'; 166'; 2197 fol. 409; 2200 fol. 157'; 2202 fol. 81.

¹⁷⁾ 2196 fol. 116; 2197 fol. 345'.

¹⁸⁾ Schaller l. c. str. 276.

bovi. Jego dcera Zuzana s manželem Janem Hlavou prodali jej r. 1584 Václavovi Špačkovi (dům „podle nového stavení rathouzního“).¹⁹⁾ Druhý dům vedle Helmů, náležející rovněž jmenovanému Mazalovi, prodán byl jeho sirotky r. 1577 za 100 kop gr. č. Vítovi Svobodovi. Dále dostal se trhem r. 1579 za $117\frac{1}{2}$ kopy gr. č. mlynáři Matouši Cendelinovi, 1580 za tutéž cenu krejčímu Petru Stříbrnému, 1598 za 245 kop gr. č. Janu Volešovskému, 1604 za 425 kop gr. č. Janu Slavíkovi a téhož roku ještě za 490 kop gr. č. Jakubu Fialkovi.²⁰⁾

Nárožní dům „u Helmů“ nazývá se dle šrotýře Jana Helma, který jej zakoupil roku 1435. Sňatkem dostal se v první polovici 16. století v držení slavného mistra Václava Medka z Krymlova, professora mathematiky na universitě pražské. Poručníci sirotků po něm pozůstalých Ondřej Sutter a Mikuláš Růže z Vorlična chtěli jej prodati Řehořovi Lidlovi z Lidlova, však nejstarší dcera Medkova Eliška vkročila v trh a ujala jej sama v sumě 500 kop gr. č. Konečně koupil jej týž Lidl od Elišky z Krymlova za 600 kop gr. č. ještě téhož roku 1578, ale prodal jej po šesti letech (1584) cechu řeznickému za 850 kop gr. č.²¹⁾

Při domě „u Helmů“ na straně proti krámům zřízena byla v XV. stol. porážka (šlachtata), o které se mluví poprvé r. 1459.²²⁾ Řezníci Novoměstští koupili ji r. 1462 od Štěpána Helma, syna uvedeného již Jana.

Nyní vraťme se ke kostelíku sv. Lazara.

Ještě ze století XVI. máme o něm zprávu. Jednalo se totiž r. 1581 o zakoupení stálé stolice v kostele za cenu 50 kop gr. č. Smlouva tato, zapsaná v knize smluv obligačních (č. 2223 fol. 74), zní takto:

Adam Vršovský v přítomnosti starších poctivého pořádku řeznického v Novém městě Pražském stojí osobně v raddě oznařil a přiznal se, že jest se dožadal týchž pánuov starších i všeho pořádku řeznického, aby stolici svou po někdy Dřotě Norgové pozůstalou do kaply svatého Lazara v místě náležité vstaviti dopusti i a té stolici aby dědicové a přátelé jeho posloucháním v ní s'ova buožího na časy budúci požívatí mohli a proti tomu on Adam Vršovský k témuž záduši sv. Lazara odkazuje a dává, aby po smrti jeho z statku po něm pozůstalého vydáno bylo padesáte kop gr. č., a tu sumu ujištěje a zapisuje na domě svém, v němž bydlí na Konském trhu řečeném u Norguov s touto při tom výminkou: Jestližeby ten duom před smrtí svou pro dobré své prodal anebo profejmarčil a tu sumu L kop gr. č. na jiném gruňtu, buď domu, vinici, poli nebo zahradě ujistil, tehdy starší téhož pořádku nynější i budúcí na tom přestati mají a závadu s toho domu svésti a zápis tento propustiti. Druhé, byliby mocný držitel po smrti jeho statku po něm pozůstalého, na čem by táz suma ujištěna byla a uznáno bylo, že s to slušně býti může, tehdy aby hned v plném roce ode dne smrti jeho těch padesáte kop gr. č. vyplnil; pakliby uznáno bylo, že by s to býti nemohl

¹⁹⁾ 2193 fol. 265 a 2197 fol. 200.

²⁰⁾ 2196 fol. 181', 337, 462; 2198 fol. 190'; 2199 fol. 183' a 216.

²¹⁾ 2196 fol. 279 a 306' a 2197 fol. 229.

²²⁾ Tomek VIII., 151.

a škodu statečku svému učiniti musil, tomu aby žádná těžkost činěna nebyla, než od něho těch L kop gr. č. ročně po X kopách gr. č. aby bráno bylo. Třetí aby těch L kop gr. č. na žádnú peněžitú lichvu půjčováno nebylo, ale aby za ně nějaký plat pro dobré téhož záduší koupen byl; a pakliby nic koupeno nebylo a měly ležeti a někdeří mladí mistři bylili by potřební a uznáno bylo od starších, že mrhači nejsou, tehdy proti jistému ujištění aby jim po X, XX a nejvíce XXX kopách mísenských k živnosti propůjčováno bylo a z každých X kop m. aby nic více placeno nebylo, toliko po dvou librách vosku do roka na pomoc světla tu k svatému Lazaru. Což jsou páni starší téhož pořádku řeznického přijali a to tak pro odplatu pána Buoha všemohúčiho opatrovati i řipověděli. Relator toho z raddy pan Jan Přihoda. Actum in consilio feria VI. post dominicam Exaudi anno OC LXXVII. domino Wito Wodzicka magistro civium.

Jan Kostečka, starší z přísežníků řezníkuov i na místě jiných starších a všechno pořádku poctivého řeznického, osobně v raddě stojí i při knihách v přítomnosti JMtí Cského pana rychtáře p. Ondřeje Poříckého oznámil, že mají jisté snesení a srovnání s panem rychtářem, jak jim takových padesáte kop grošuov č. od pana rychtáře a odkud dáno, vykázáno a vyplňeno býti má, protož tento vrchní zápis jes propustil a ovšem propouští. Relator toho z raddy p. Jan Přihoda. Actum in consilio feria V. post sancti Georgii anno OC LXXXI. magistro civium domino Georgio a Radkowa.

Reformace katolická po bitvě bělohorské zasáhla ovšem i náš kostelík. »R. 1641 požádali starší řeznického cechu novoměstskou kollegi jesuitkou, aby v kostele sv. Lazara pro hojnější rozšíření cti a slávy boží a ku poctivosti rodičky boží pod slavným titulem jejího zvestování konána a slavena byla česká kongregace, kteréžto žádosti rektor P. Martin Bouda rád vyhověl. Počátečná slavnost této náboženské družiny Novoměstských řezníků konána u sv. Lazara dne 6. října 1641 u přítomnosti Novoměstské rady i všech řezníků, jimž P. Bouda vydal revers, že kostel zůstane i nadál v jejich držení a kollegi že nebude se při něm domáhati žádných jiných práv.²³⁾

R. 1704 založil zde švédský kněz Jan František Jogeus fundaci, dle které se v kapli Lazarské pětkráte v témdní čisti měla o půl jedenácté mše svatá a to za odměnu úroků z kapitálu 3000 zl. První administrátor, který této fundace užíval, byl Jan Vojticius. Arcibiskupská konsistoř dala o tom Novoměstskému magistrátu oznámení timto psaním:

Urození a stateční vladykové, též slovutné a mnoho
vzácné poctivosti.

Páni a přátelé nám milí. Z příležejícího vejpisu obšírněji vyrozumí, jakou tak licenti dvojí cti hodnému knězi Janovi Vojticiusovi, by při chrámu páne neb v kapli svatého Lazara v Novém městě Pražském bliž masných krámův ležící tu od nebožtíka patera Jana Františka Jogezuasa světského kněze učiněnou fundaci vykonávat a mše svaté každého dne a to vždycky v půl-jedenácté hodiny na polovičném orloji čisti mohl, což my pánum pro jich vědomost tuto oznamujíce, zůstáváme jim při ostatku stálou otcovskou láskou naši každého času dobré naklonění. Dáno v kancelláři arcibiskupské Pražské dne 17. Juli anno 1705.

²³⁾ Ekert v Posvátných místech II. str. 466 dle listin Novoměstských Jesuitů na faře sv. Vojtěcha.

Nejdůstojnějšího vysoce osvíceného knížete pána, pana Jozefa arcibiskupa Pražského (tit.) in spiritualibus vicarius generalis et officialis eccl. a celá arcibiskupská konsistoř Pražská.

W. Mayer
vice officialis.

Neo Pragensi magistratui.

F. J. Zumhand
assessor et cancellarius.²⁴⁾

K tomu sluší uvésti, že v kostelíku stálo pět oltářů a to hlavní s obrazem Lazara od andělů do lůna Abrahamova neseného, oltář sv. Magdaleny a Marty, sv. Anny, sv. Jana Nep. a sv. Michala.

V tento čas měla nastati v osudech naši svatyně důležitá změna. Knězna Eleonora Mannsfeldová měla ve Vídni zpovědníkem kněze z řádu Trinitářů Jana z Kříže, rodem Španěla. Provdavši se za knížete Karla Mannsfelda, požádala jenerálního komisaře téhož řádu, aby kněz Jan, jenž byl jeho tajemníkem, směl s ní odebrati se do Čech na zámek Dobříšský (1703). Zde seznámil se se známým spisovatelem, křižovníkem Janem Beckovským, který jakož i jiní křižovníci radili Janovi, aby snažil se o uvedení svého řádu též do Prahy. A když i někteří novoměstští Pražané, mezi nimi sám purkmistr Matouš Lhoták ze Lhoty jej k tomu horlivě nabádali a podporu hmotnou slibovali, podal kněz Jan z Kříže dne 18. ledna 1704 ku Novoměstskému magistrátu žádost, aby Trinitářům postoupen byl kostel sv. Lazara. Avšak pro jisté obtíže nebylo žádosti této magistrátem vyhověno. Jan z Kříže neustál, podal potom podobnou žádost k císaři Leopoldu I. a ten vlastnoručním listem ze dne 2. května 1705 nařídil, aby řád Trinitářů do Prahy k sv. Lazaru byl uveden. Nyní běželo o koupi několika domů, ale magistrát zpěčoval se proti této koupi a tudíž nastala nová nesnáze.²⁵⁾ Brzy na to uvedeni byli Trinitáři do kláštera P. Marie v Slupi.

A tak zůstalo u sv. Lazara vše při starém.

Snad přímo po P. Noviciusovi stal se zde administratorem Matěj Václav Bačina, po kterém pověřen úřadem tím kněz Jakub Handschuh. Praesentaci vykonal magistrát Novoměstský tímto přípisem:

Vysoce důstojní, urození a stateční, vysoce učení páni, páni milostiví,
nám otcovský naklonění.

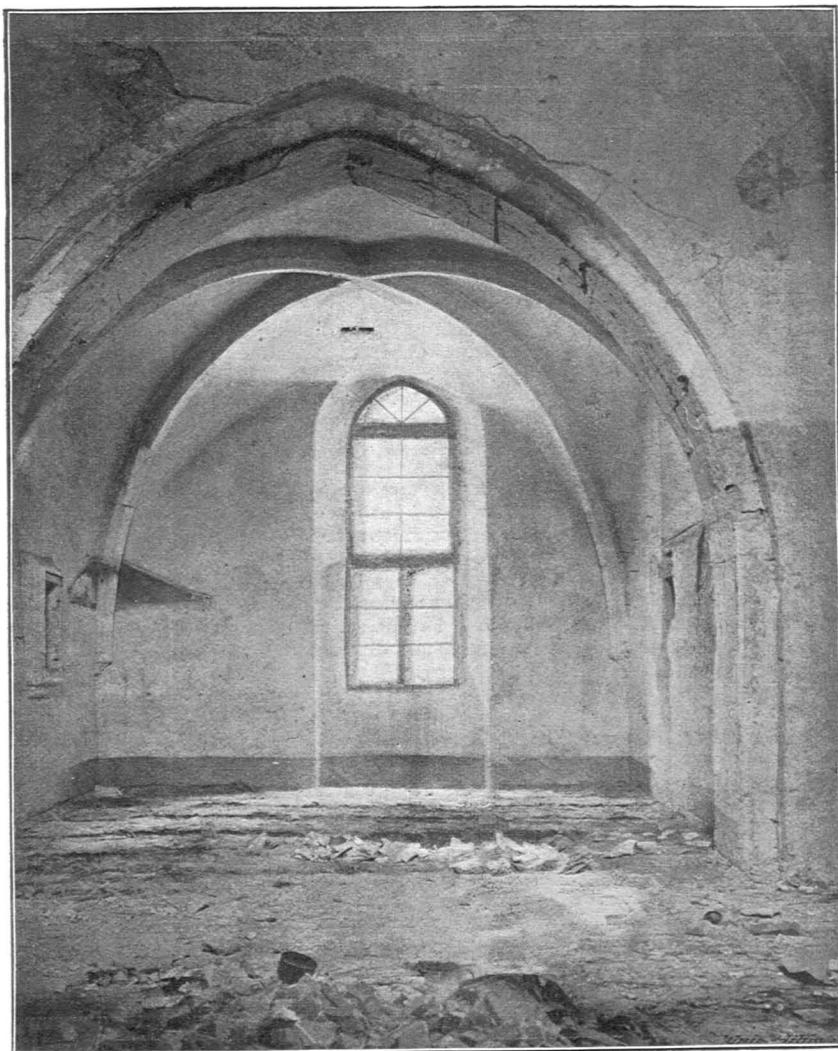
Vašim Milostem poslušně netajíme, že jest před některým dnem dvojí cti hodný kněz Matěj Václav Bačina kterýžto v chrámu páněm neb kapli svatého Lazara pod naši správou stojící, blíz masných krámů ležící tu od nebo. Jana Františka Zoseuza světského kněze učiněnou fundati vykonával, z toho časného života prostředkem smrti do věčnosti se odebral, na jehož místo my zase ad hoc beneficium ad altare dvojí cti hodného kněze Jakuba Handschucha jsme sobě vyvolili, Vaše Mti poslušně žádajíce, že teď připomenutému P. Handschuchovi dovolení, by on v nadřečený kapli sv. Lazara dočítenu fundati vykonávat a měsí svatou každý den o desátý hodině na polovičním orloji čisti mohl, udělit sobě oblíbiti ráčte, při čemž k další milosti a otcovské náklonnosti se poručena činice zůstáváme Vaším Mtem

synovský poslušní purgkmistr
a radda kr Nového města
Pražského.²⁶⁾

²⁴⁾ 327 fol. 164.

²⁵⁾ Ekert l. c. II. str. 75.

²⁶⁾ 340 fol. 283.

Obr. 6. Pohled od vchodu z hlavní lodi do presbytéře.

Handschtuh r. 1753 resignoval.²⁷⁾ Nástupcem na to stal se P. František Jelínek, který praesentován byl 9. ledna t. r.

Zvláštním osudu řízením stalo se, že kaple původně špitální, při konci svém ještě jednou sloužiti měla dobročinnosti. Zřídil ře

²⁷⁾ 340 fol. 378. O fundaci této podá á podrobnějších zpráv následující podání magistrátu Novoměstského arcibiskupské konsistoři:

»In folge der an uns beliebig erlassenen zuschrifte ist die beschaffenheit der bei dem nahe denen Neustädter fleischbänken gelegenen kirche S. Lazari

r. 1842 dr. Edv. Kratzmann pro děti nemocnici (obr. 12.), kterou po dvou letech nástupce jeho dr. Jos. Löschner přenesl do nové budovy na Karlově náměstí.²⁸⁾

Kostel sv. Lazara střížen byl za císaře Josefa II. týmž osudem, jako celé množství jiných svatých míst. Rozkazem z r. 1788 nařízeno, aby byl zavřen a prodán na to r. 1791 se stavením č. 7 společenstvu řezníků za 500 zl. rýn., od kterých zase místo to zakoupil za 84.700 zl. stát r. 1886, aby odpomohl nedostatku města při sousedním c. k. zemském co trestním soudu.

J. T.

errichteten Jogeusischen frommen stiftung gründlich untersuchet und befunden worden, welcher gestalten nicht ohne dass bei einsetzung des ersten administratoris P. Joannis Wogticii die confirmation dahin ergangen, dass der herr P. administrator vor die alwochentlich zu lesen habenden fünf heiligen messen 150 f. r., besebst aber auf die wohnung 10 f. r. und zur beischaffung des weins, lichter und anderer nothwendigkeiten 20 f. r., mithin das gantze von denen zu dieser stiftung gewiedmeten 3000 f. jährlich abfallendes interesse genüszen solle. Dagegen ist aus der von dem amtmann der Jogeusischen fundation behobenen hier sub lit A beischlüssigen auskunft zu entnehmen gewesen, dass der herr P. administrator dermahlen nur von 2500 f. r. das interesse genüssen, von denen übrigen 500 f. hingegen die fleischerzunft den abfallenden zins nehmen thete. In wessen anbetracht man sogleich eine commission veranlasset und die fleischerzunft, ohngeacht selbe schon ehehin uns die hier sub lit. B. beiliegende auskunft schriftlich erstattet, annoch über dies en passum mündlich vernommen mit der vorstellung, weilen sie die auf die wohnung, wein, lichter und andere nothwendigkeiten gewiedmete 30 f. r. genüsseten, dass sie auch hoc ipso den wein zu denen heiligen messen beizuschaffen schuldig wären, worüber aber uns zur antwort ertheilet worden, dass alle vorherige herren patres administratores sich selbst den wein ohne aller widerrede beigeschaffet, welches sonder zweifel aus einer von denen vorfahreren getroffenen convention herrühren müsste, maszen mit denen 30 f. ihnen weder die wohnung gebürlich bezahlet wird, zu geschweigen, dass dieses quantum zur beischaffung deren lichter und anderen nothwendigkeiten erklärlich sein sollte, bevorab da ehehin von dem nahe der kirchen befündlichen gebau keine contribution gezahlet worden, dermahlen aber nomine extraordinarii gegen 24 f. r. jährlich bezahlet werden müssten, wessen allen ohrgachtet haben wir es doch schon so weit gebracht, dass die fleischhackere pro futuro den wein beizuschaffen nicht wären abgeneigt gewesen, weilen aber der herr P. administrator mit ihnen in keine gute einverständnis sich versetzen will, so hat sich die sach wiederum gäntlich zerschlagen und haben die fleischhackere endlich sich dahin erkläret, dass sie zufri den sein, damit in zukunft das interesse von denen übrigen 500 f. r. dem herrn P. administratori zufallen möchte, jedoch solle derselbe auch in conformitate primariae institutionis nicht nur mit einer andewärtiger wohnung sich versehen, sondern auch den wein, lichter und andere der cat ellennothwendigkeiten selbst beizuschaffen gehalten sein. Nun ist hieraus von selbsten klar abzunehmen, dass die fleischhauere zu allen willig und erbitig sein, dahin gegen der herr P. administrator durch diese missverständnis sich selbsten einen merklichen schaden gefüget. Unsern erachtens wäre viel besser einen gütlichen vergleich zu treffen als die sach der rechtlichen entscheidung überlassen, womit zu väterlichen hulden uns empfehlen und geblieben

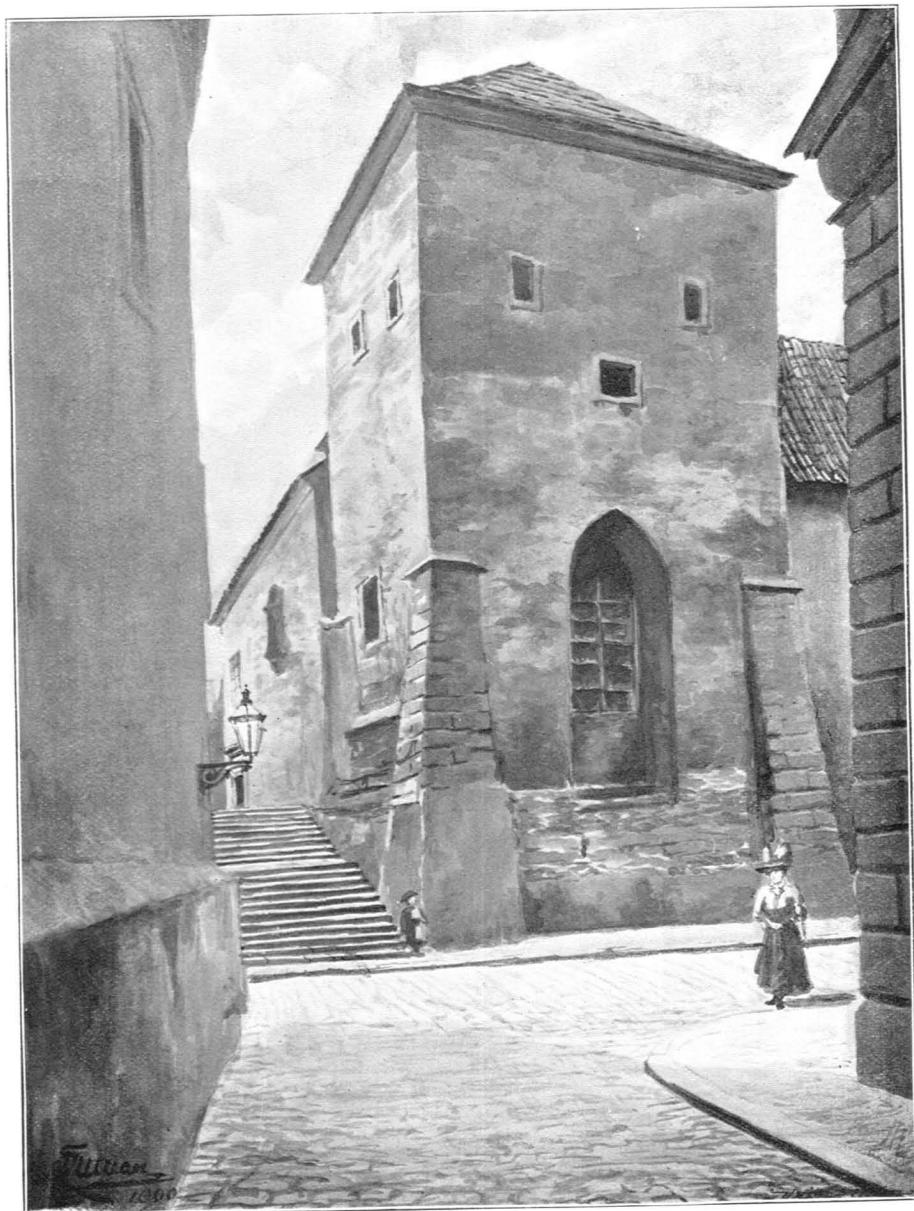
Euer hochwürden und gnaden

söhnlich gehorsame.

Signatum die 10. 7bris

1764

(450 fol. 259 b).

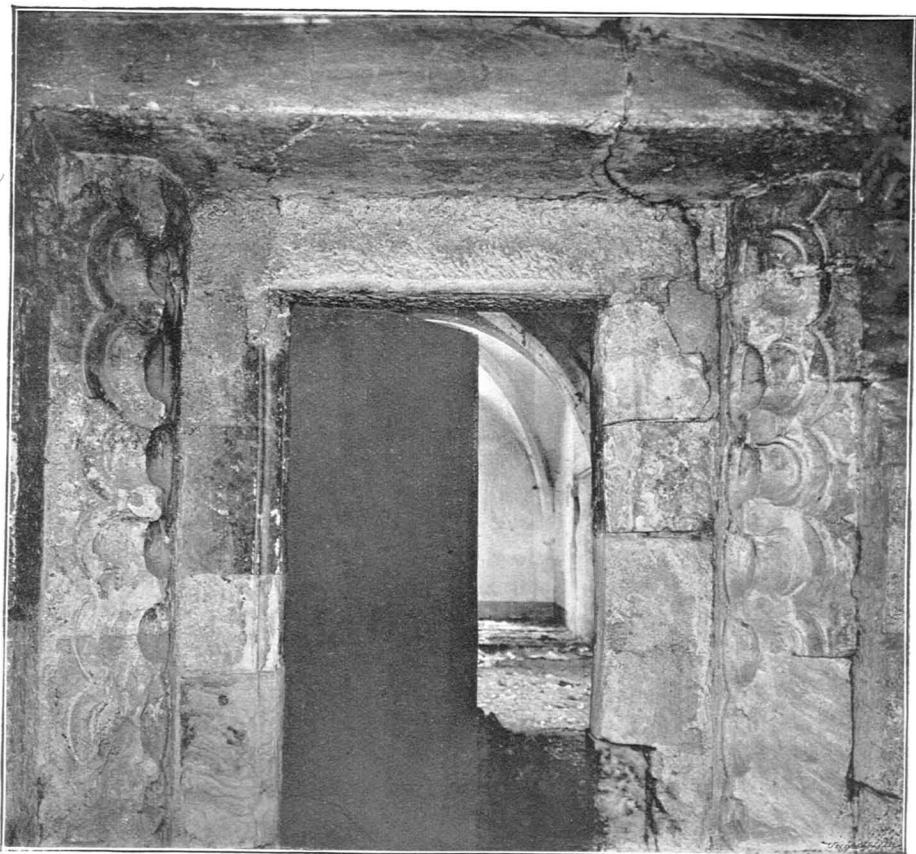

Obr. 1. Kaple sv. Lazara se strany jihovýchodní.

Dle skutečnosti kreslil Fr. Zuman.

Obr. 2. Tympanon nad romanským portálem.

Obr. 3. Zbytek lasturovitého románského portálu.

Státní správa c. k. trestního soudu, umístěná v bývalé novoměstské radnici č. p. 2, zakoupila sousední budovy při novoměstské radnici, aby byly rozšířeny místnosti c. k. trestního soudu a postavena nová porotní síň.

Nedávno byly zakoupeny domy č. p. 3, 4, 5, 6, 8, 9 i odsvěcená špitální kaple a budova č. 7.

Dne 3. prosince 1900 započalo se s bouráním budov a dne 11. prosince s bouráním kaple Svatolazarské.

Nic nepomohly protesty proti zamýšlenému bourání kaple sv. Lazara, podané Společností přátel starožitnosti českých v Praze (5. srpna 1900), Spolkem architektů a inženýrů v královském Českém a (6. srpna 1900) konservatorem Janem Herainem ke stavební komisi. Nebylo vyhověno přáním, aby kaple byla zachována k bohoslužebným výkonům samé trestnice. Slavná rada královského města Prahy sice jevila z počátku ochotu přispěti k záchrane této starožitné stavítelské památky, avšak při stavební komisi změnila své mínění, nekladla již překážek, ano dala ochotné svolení, aby kaple byla sbořena. Ba našlo se u obce Pražské ve spisech 14 let staré dobrozdání architekta a c. k. konservátora Jos. Mockra, kterým Mocke doporučuje, aby kaple jako bezcenná památka byla rozbořena; stačí prý úplně, když některé cennější články její budou uloženy do městského muzea.

Nemohla naše Společnost více vykonati, než vykonala. I nezbývá nám nyní nežli napsati nekrolog bývalé špitální kaple svatého Lazara.

Svatynka byla budována (soudě podle zbytku románského portálu o lasturovitě podobě obr. 3. a 4.) koncem XII. století, postavena jsou v polích před pozdějším obvodem Starého města Pražského, než ještě (r. 1235) bylo obezděno. Nové město Pražské tehdy ovšem ještě nestálo.

Stavba původně románská dostala ve XIV. neb XV. století gotická okna do presbytáře. Snad po nějakém ohni v druhé polovici XV. století zřízena byla i jiná klenba v hlavní lodi i v presby-

Obr. 7. Konsola pod žebrem kleneb v hlavní lodi.

téří, jakož i sanktuář, dnes již porouchaný. Na konci XVI. věku zdíli renaissanční vchod do sínce na straně jižní z uličky proti radnici. Koncem XVI. neb počátkem XVII. století obdrželo nitro krásnou kamennou kazatelnu s vypouklým reliefem, představujícím výjev z moru. Konečně počátkem XVIII. století jest přistavena malá elipsovité kaple u sínce při vchodu do kaple i prolomeno široké barokní okno v hlavní lodi na straně jižní.

V které době byly zahlazeny staré freskové obrazy, malované v době gotické na jižní zdi v presbytéři i v hlavní lodi, jež vystupují zpod vrstev omítky, není nám známo.

Roku 1864 byl z tympanonu románského portálu vylomen kamenný relief románský, zobrazující Vzkříšení Lazarovo, i byl uložen do Musea krále Českého.

Vysoký dřevěný kříž, čnící přes hradbu do ulice Spálené, stával asi ještě před deseti lety u vchodu do dvora, jako poslední upomínka na někdejší hřbitov lazarský.

Po zrušení používalo se kaple za dílnu rozličných řemeslníků nebo za skladistiště. V té době byla spustošena nejvíce, poškozen portál, okna, dvěře, sanktuarium a žebra klenbová i zbytky cenných fresk, ba kopali a hledali pod dlažbou kaple, zda by se zde čeho cenného nenašlo.

Kaple sv. Lazara (viz půdorys) skládá se z lodi čtvercové (*b*) a z presbytéře, též čtvercové (*c*), na východ položené; mezi prostorami vznáší se vítězný oblouk (*z*), klenutý slohem gotickým.

Byla li hlavní loď a presbytář klenuty v románské době od svého založení, či měly dřevěný strop tabulový, není známo; dnešně však klenby hlavní lodi i presbytéře jsou z konce XV. stol. (Obr. 5.—7) Soudíme tak z tvarů obou kamenných žeber křížových (*d*, *h*), především pak ze svorníku (*e*), v němž nalézá se znak řeznický.

V téže době, co kamenná žebra, jest tesáno i kamenné ostění sanktuáře, silně potlučené (*g*). Gotické okno v čele presbytéře, zbavené kamenných kružeb, i vítězný oblouk jsou možná z konce XV. věku, ač není vyloučeno, že pamatuji i XIV. století.

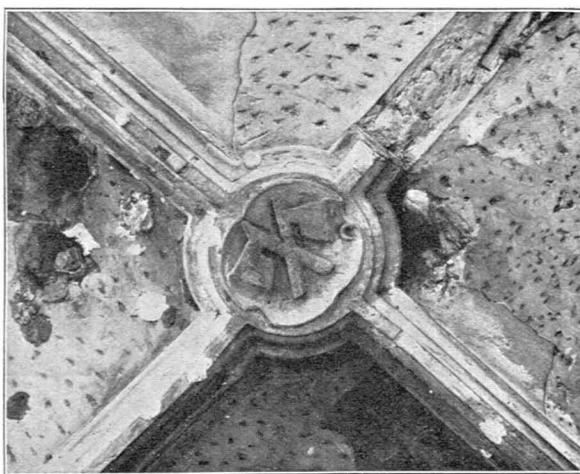
Jižní okno hlavní lodi (*p*) jest tvaru barokních a pochází z počátku XVIII. století. (Obr. 9.) Tehdy byla přistavena kaplička s oltářem sv. Michala (*n*). Sínek (*m*) stál jistě již v XVI. století, neboť postranní dvěře (*o*) vedoucí do něho z uličky od Novoměstské radnice, mají kamenné lemování s římsou, pod níž jest potlučený vypouklý nápis v kameni s porouchaným erbem; vše nese ráz renaissanční z konce XVI. stol. (Obr. 10)

Klenba sínce (*m*) jest ploché české klenutí z XVIII. věku. Jeho zbudováním bylo velmi poškozeno tympanon románského portálu (*a*).

Když byl sínek (*m*) v XVIII. století klenut, sbourali část zdi nahoře nad románským portálem (jak vidíme z připojeného řezu *b*), i povstala tak nad síncem kruchta pro varhany a pro bratrstvo literátské. Literáti chovali dosti pěkný kancionál z konce XVI. stol.

Hlavní přístup do kaple sv. Lazara otvíral se vždycky ze dvora špitálu č. 7. tam, kde jsou do dnes schody, ovšem z novější doby; pro kněze však mívá zvláštní vchod přímo z budovy špitální, prolomený dveřmi na severní straně v koutě hlavní lodi, které trvaly ještě r. 1900 zazděny.

Ulička Lazarská, která leží na východní straně přímo při kapli, bývala dříve vzdálenější asi deset metrů na východ a to ještě počátkem XIX. století. Stál špitální kostel s této strany v zahradě. Asi v letech 1820—1840 byla od bývalých huntýřských krámů řezníků Novoměstských stará ulička i kus zahrady od kaple zakoupena a nová ulička posunuta zpět přímo k východní zdi kaple. Staré mapy a plány Nového města Pražského o tom svědčí. Když pak asi před čtyřmi roky byly zrušeny huntýřské krámy a na jich

Obr. 8. Střed křížové klenby v hlavní lodi (ve svorníku znak řeznický z druhé polovice XV. století.)

místo postaven nový třípatrový dům řeznického cechu novoměstského (nyní v Lazarské ulici č. 11 st.), tu ulička Lazarská, která měla velký spád — odkopána téměř o 2 m hlouběji — a rozdíl vyrovnán schody v uličce při pravém rohu presbytáře. Ovšem zároveň bylo třeba východní stranu vyvstalých zdí presbytáře podchytiti a podezdítí.

Nad presbytáří stávala vysoká zděná věž (jak vidíme v na připojeném řezu a pohledu), dnes jest kryta jen nízkou střechou; ale z rytiny Sadelerovy z r. 1606 seznáváme, že střecha věže bývala vysoká a špičatá.

Podle Prodromu gloriae Pragenae od Jana Flor. Hammer-schmieda z r. 1723 str. 358 visely na věži dva zvony; menší od zvonaře Matěje Špice z r. 1545, větší od novoměstského zvonaře Daniela Tapinea z r. 1606.

Dřevěné lešení zvonice nalézá se ještě dosud ve věži.

Počátkem XVIII. století kaple sv. Lazara měla pět oltářů. Na hlavním oltáři byl obraz chudého Lazara, neseného anděly do lůna Abrahamova; druhý oltář byl zasvěcen sv. Matěji a Martě, sestrám Lazara, vzkříšeného přítele Kristova; třetí oltář nesl jméno sv. Anny, čtvrtý sv. Jana Nep. a pátý ke cti sv. Michala umístili v přistavené kapličce *n* u sínce *m*; ježto nad kapličkou byla nízká věž, říkalo se oltář sv. Michala také oltář pod věží.

Není nám známo, kam poděly se oltáře a zvony po zrušení kaple; kacionál jest v universitní knihovně pražské.

Nejjazjímovavějším článkem kaple sv. Lazara jest románský lasturovitý portál z opuky (obr. 3. a 4.), ovšem že valně již potlučený; klenbou síně v XVIII. století bylo tympanon nad portálem zazděno. Známe podobný románský portál v Plané (u Tachova) na předměstí sv. Petra, v bývalé kapli sv. Petra, nynější – stodole.

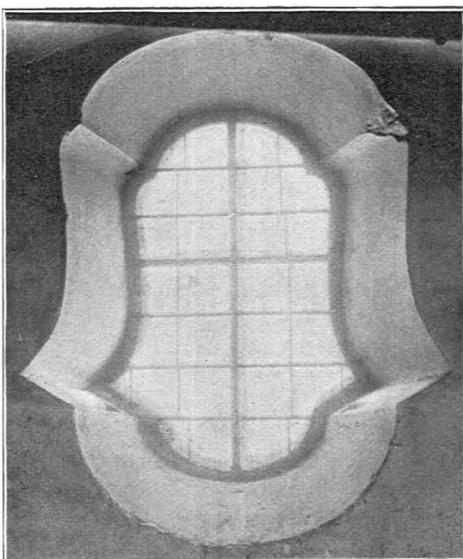
Jiná cenná část jest dojista románské tympanon, které bývalo ve vrchním závěru oblouku portálového (obr. 2.). Dosud neznáme starší památky z umění stavitelského na Novém městě pražském; směle můžeme vřaditi tuto plastickou výzdobu mezi naše nejstarší a nejskvostnější památky pražské z doby románské.

Zmíněné tympanon jest tesáno z bělohorské opuky; původního tvaru půlkruhového však nyní nemá, neboť když v XVIII. století klenuli síň, vsadili část zdi do tympanonu, čímž bylo v horní části půlkruhu uraženo. Plastický výjev tympanonu představuje Krista pravou rukou žehnajícího, an káže mrtvému Lazaru vstáti z hrobu po levé straně stojí Marta, sestra Lazarova. Hlavu Kristovu obklopuje obvyklá svatá zář s křížem; Lazar již povstal a sedí v hrobě, maje obě ruce vztaženy ku Kristu, kdežto sestra jeho Marta, přinесla Kristovi zprávu o úmrtí Lazarově, levou rukou ukazuje Lazarovi Krista, od něhož očekává pomoci pro bratra.

Hrob je vytěsnán do kamene, v pozadí viděti odvalený vrchní kámen s hrobu; způsob ten pohřbívání byl na východě tehdy obvyklý, ukázek jeho v Itálii a v zemích bývalé Panonie nalézáme dosti mnoho v muzejích. Koncepce i provedení relielu jest celkem naivní jako veškerý práce z této doby. Spodní část tympanonu má sice porouchaný, ale krásný ornament románský, v jehož spleteninách vidíme ptáka orla.

Do r. 1864 bylo tympanon ještě zazděno na původním místě nad portálem; dosud na Kr. Vinohradech žijící stavitel, pan Karel Hartig, sdělil s námi, že tympanon r. 1864 vyboural za tou přičinou, aby mohlo být uloženo v Museu král. Českého. V »Pamatkách archaeolog.<« díle VI. str. 78 a 156 nalézáme zprávu, kde ve schůzi archaeologického sboru předseda J. E. Vocel podává 28. května 1864 zprávu o tympanonu, a ve schůzi konané 22. října 1864 oznamuje, že bylo již Museu odevzdáno. V denních zprávách »Národních Listů« ze dne 19. dubna 1864 s názvem »Starožitnost«

jest oznámeno, že archaeolog p. A. Schmitt v těchto dnech odkryl v kapli sv. Lazara, náležející bývalému řeznickému pořádku, portál slohu románského. Obzvláště vyvinuty nalézají se na něm trameň kulatého oblouku a pole oblouku (tympanon), jež bylo dosud úplně zakryto klenbou novější stavby. Nyní, již odkryto, jeví v polovypuklé práci Spasitele, zehnajícího z hrobu vstalému Lazaru, jemuž po boku stojí sestra Marie ('). Dolejšek obloukového pole je ozdoben figurami zvířat, ornamenty etc Některé dějepisné zprávy o kapli svatého Lazara obsahují i »Národní Listy« ze dne 1. dubna 1864. Originál tympanonu jest tou dobou uložen v bývalém retrospektivním oddělení na výstavišti v Král. Oboře, kdež pořízena i fotografie k našemu obrázku. Pokládáme-li románský relief tympanonu za velmi cennou památku výtvarného umění z počátku XII. stol., neméně ceníme si vypouklého reliéfu z části kazatelny (obr. 11.), stávající někdy v kapli sv. Lazara. V červeném pískovci vytesán vypouklý relief, představující výjev z moru, který v řadách lidstva děsně řádí jako uštnutí zmije, nešetře žádného věku; vidíme na zemi již poražená těla lidská, zápasící se smrtí. Muž, ležící v pravo, mladá žena, sedící na levo, brání se zhoubnému moru, který jest znázorněn hadem ovinutým na rukách osob a v prsa zakousnutým, kdežto prostřední, ležící osoba již dokonává. Uprostřed výjevu nejvýše v oblacích vznáší se sv. Lazar, biskup Massilský (Marseille ve Francii), patron kaple; k němu, jako k patronu proti moru, vzhůru hledí mladá žena s rukama vzpříma úpěnlivě pomoci žádajíc. V pozadí jest viděti kněze příslušujícího umírajícímu s velebnou svátostí. Víra v pomoc jest zobrazena malým andělem držícím v pravé ruce kříž proti velkému okřídlenému a nádechu smrti, který pravou rukou zasouvá meč do pochvy na znamení, že neoslyšel dovolávané se pomoci u patrona proti moru, sv. Lazara. Jaký symbol má andělíček v levo od biskupa sv. Lazara s knihou v ruce, na níž jsou tyto značky:

Obr. 9. Barokní okno v jižní straně hlavní lodi.

V · I ·

C · D ·

není nám známo. Zesnulý upřímný přítel našich památek, konzervátor Moric Lüssner, podávaje o reliéfu zprávu v »Památkách archaeol.« dle XIV. str. 474 domnívá se, že písmeny jsou zkratkem modlitby: V(aletudinem) neb V(itam) I(nfelicibus) neb I(nfirmis) C(oncede) neb C(onserua) D(omine). Co však znamenala by číslice 3, kteréž patrně nepostřehl?

Modellace těl jednotlivých osob jest provedena neobyčejně podrobně a správně, což poukazuje na práci vynikajícího umělce sochaře; veliká škoda, že některé části postav jsou zuráženy nejspíše v době nedávné, soudě podle lomu kamene. Umělec, vytvořivší tento překrásný vypouklý relief kazatelny, není nám znám, takéž doba jejího zhotovení; ale dle slohu a rázu soudíme na konec XVI. nebo začátek XVII. stol.

Kazatelna byla nejspíše záhy po zrušení a odsvěcení kaple sv. Lazara r. 1788 vyvržena z kaple a jinam zavezena, potom však zase ocitla se na dvoře č. 7 u samé kaple, kde byla již v letech šedesátých (kdy tu byla kamenická dílna Jos. Uzla), a povalovala se na dvoře až do nedávné doby před sbouráním. Společnost přátel starožitnosti českých v Praze docílila, že tato památná bude dána do Městského musea Pražského.

Kaple zasvěcena byla sv. Lazaru, biskupu v Massilii (nynější Marseille v jižní Francii), bratru sv. Maří Magd. a Marty (viz Hammer-schmiedův *Prodromus gloriae Pragenae* str. 358). Podle legend byl to týž Lazar, jehož Kristus mrtvého vzkřísil, když již čtvrtý den odpočíval v hrobě. Tento Lazar stal se pak horlivým křesťanem a vyznavačem Kristovým. V době pronásledování křesťanů, nastalého r. 63 po Kr., opustil Lazar podle podání Palestinu a se sestrami Martou a Maří, pak Marií Jakubovou, sv. Salomenou a sv. Maximem uchýlil se do Massilie (Marseille), kde hlásal víru Kristovu a působil jako první biskup po 50 let.

Výjev vzkříšení Lazarova v tympanonu nasvědčuje, že tomuto světci byla kaple zasvěcena; proto nalézáme téhož světce jako biskupa ve vypouklém reliéfu kazatelny, an též byl uctíván jako ochrancce proti moru.

Hlavní oltář v kapli sv. Lazara představoval sice malomocného Lazara, jež andělé nesou do lůna Abrahamova, ale ten jest zcela rozdílná osoba od vzkřiseného Lazara, pozdějšího biskupa.

Podle Lazara malomocného byly stavěny v první době křížákých válek v Evropě špitály před městy pro ubožáky stížené malomocenstvím, nemoci, která hlavně na východě ale též i v Evropě tehdy ještě silně řádila; z toho odvozeno jméno takých špitálů »lazaret«, což pak v XVII., XVIII. i XIX. století převedeno na špitály vojenské na bojištích, jež takéž jmenují se »lazarety«, a též i špitály, zřizované za doby morové, kam bývají dáváni nemocní, postižení ranou morovou.

Pokusili jsme se vyličiti v krátkosti dějiny kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském a připojenými výkresy i obrazy dle fotografií prokázati historickou a uměleckou hodnotu celku i jednotlivých částí výtvarných. Jest očekávati, že při boření kaple naskytну se některé věci zajímavé, o nichž podáme zprávu v příštím ročníku »Časopisu«.

Patrno, že není bezcennou ledajakou stavbou, ale ctihonou památkou nemalého významu dějinného i uměleckého.

Kdyby byla provedena restaurace kaple, totiž: románský portál odkryt, opraven a doplněn, tympanon zasazen opět nade vchod, kazatelna s vypouklým reliefem postavena a doplněna, vsazeny v okna gotické kružby, dokomponován potlučený sanktuář s mřížkou, kdyby staré fresky nástěnné byly odkryty a obnoveny, věž postavena opět na střechu kaple a kdyby v duchu doby a slohu byly upraveny uvnitř i zvenčí některé nevýznamné části — mohli jsme mítí o neskrovnou starou památku víc ke cti královské Prahy a staročeského umění.

Jinde, kde jest větší smysl pro staré památky, než u nás, bylo by se našlo více porozumění — u nás bourá se teď památka za památkou a kdy bude boření konce, bůh milý ví.

Příští věk, jenž snad lépe bude rozuměti památkám, trpce bude litovati jedné z nejstarších svatyň Nového města, neporozuměním a chladnosti odsouzené.

V Praze, o štědrém dni 1900.

J. H.

Obr. 12. Dětská nemocnice u sv. Lazara.
V předu nemocnice, vzadu věž radnice Novoměstské, uprostřed kaple sv. Lazara.
(Dle fotografie obrazu z r. 1842—1844.)

Pomístné názvy z okolí Hradištku u Štěchovic n. V.

Stanislav Klíma.

Hradištko

(pol. kat. obec Hradištko, okres Král. Vinohrady).

Pole. Na hrádcích (též Na hrádků, kde dosud jsou valy snad předhistorického hradiště), Na souhradech, Na vejmlinku, Na pervidle, Na hřebeně, Pod skalou, V obci, U vody, Nad Šlemínem, U Mandátu (dle hostince Mandátu o samotě u Vltavy vystavěného, s přívozem ke Sv. Kiliánu, kde prý Žižka roku 1422 vydal jakýsi mandát, týkající se zboření kláštera na Ostrově u Davle; vrch na levém břehu Vltavy nad Sv. Kiliánem u osady Hvozdnice jmenuje se také Žižkov), Na hřebíncu, Na plazích, U staré cihelny, Nad Pikovicemi, Na čtvrtích, U doublí, Na rovinách, Na sekance (skála, v níž je vysekána cesta), Na kamení, Nade vsí, Ve vokloně, U velké louky, Na havrnce, V kopanině, V klíčích.

Louky. U Šlemína (údolí a dle něho nazývána i osada Šlemín, část místní obce hradištské, jež také v 6. pádě se užívá s předložkou *u*: kde jsi byl? U Šlemína), U cihelny, U dubů, Za stájema, Na předním a zadním palouku, Za ovčinem, Ve štěpnici, Na průhoně, Nad potokem, V dolině, U kotve, U štěpu.

Pikovice

(pol. kat. obec Hradištko).

Pole. Na skalkách, U vody, Na rovinách, Na hlíně, Na ladách, V koucích, Pod malým a velkým vrchem, Na kamení, V dolcích, V horninách, V březíčku.

Louky. Na průhoně, V náklí (= ve vrbi), Na holym kopci, Na palouku, Na břehách, Ve špehýrce, U kříže, Na suti, U šephýrky (= potok), V závěračkách.

Brunšov

(pol. kat. obec Hradištko).

Pole. Na široké mezi, V dražkách, V říčnom, Pod drázkama, Na ovčíčkách, U babyky (= strom), Na plazích, U potůčku, U louže, U cihelny, V dolcích, Nad Šlemínem, V Americe, U turkoviny.

Louky. U olší, U Šlemína, Na ostrůvku.

Třepsín

(pol. kat. obec Krňany, okres Benešov).

Pole. Na závisti, V ouhořích, Na chlumech, V dobřinách, Na hlinkách, U dubí, V kobylních drahách, V hliništi, Za křížem, U hůrky, V Kšinech, Na bukách, U klínek, Na place, Na bondáči, Na hranečníku (hranice třepsínsko-hradištské), U silnice (silnice zde není), Pod polma, Na borečku, V loučinách.

Louky. Na zelenom place, U kříže, U paloučku, Na průhonech, V dolcích, Na křížatkách, Na zadních průhonech, Ve vobcinách, V kšinech, Na hlinkách.

Lesy.

(Panství kláštera Strahovského).

V kobylních drahách, U obrázku, V haberně, V dubí, V čihadle, V křížatkách, V jezevčinách, V dobřinách, V kněžolesi, V hranečníku, Ve špehýrce, Ve vohradě, V hůrkách, Ve smrči, U černého lesa, V dušně, V Americe, V turkovině, Na bukách, Na chlumech (= vrch), V černém lese, Na havraně, V kšinech, V parádním mejtě, V močidlech, V relpánu (= modřín), Na Malém a Velkém Medníku (= vrch 445 m), Na plazích, V Žižkaperku, U pánony cesty, U stolečku.

Sz. od Hradištka blíže skalního ostrohu nad stokem Sázavy a Vltavy naproti Davli jest nejspíše předhistorické hradiště, z něhož se dosud zachovaly valy nasypané od Vltavy až k Sázavě, na hřebeně horském. Nejlépe jsou viděti od Davle, dáme li se převézt »na sekance« přes Vltavu a cestou kolem Sázavy a potom v pravo po skále vyjdeme nahoru. Jdeme-li dále, spatříme 30 dolíků v řadě v mladém boroví souměrně v zemi vyhloubených čtvercovitě i kruhovitě o průměru as 8 m a hlubokých as 3 m. Nejvíce jsou to zbytky základů bývalých dřevěných srubů. Avšak také možno, že povstaly vykopáním pařezů velikých dubů, avšak zasypané šachty to asi nejsou. Na levo od cesty jest tak zv. pískovna, kde se kope písek a kde nalézá se asi $\frac{1}{2}$ m v zemi mnoho kostí lidských, valně již zetlepělých. Kostry jsou položeny v natažené poloze a po rakvích není ani stopy ani jiné předměty se zde nenašly. Kromě železného nože a železné malé kule nejspíše z doby pozdější. Snad je to pohanské pohřebiště, neboť aby zde kostry zbyly po nějaké bitvě, poloha kostér nepotvrzuje. Avšak z moru roku 1735. asi nepocházejí, ježto mrtvoly tenkráte jen na Ostrově v počtu asi 192 byly pochovány. Lid říká zde polím směrem k Hradištku »na hrádcích« (též »na hrádku«). Cesta před Hradištěm sluje »na souhradech«.

Nejjednodušší jest cesta za valy a hradním prostorem se zmílenými již dolíky od Vltavy se táhnoucí k Sázavě, po obou stranách

valy obehnaná, nyní ovšem křovím zarostlá. Valy ty chránily hradiště zároveň směrem k Hradištku. Z valů těch mnoho kamene odvezeno bylo na stavby do Hradiška. Dle pověsti v Hajkově kronice (list 55.) bylo hradiště založeno Mstibojem, bratrem knížete Hostivítka, a mělo jméno Mstibín roku 874. Hradiště bylo prý zrušeno již před r. 999, kdy byl vybudován klášter na Ostrově u Davle. Vystavěl ho z rozkazu Boleslava II. mnich Lambert z Altaichu v diecézi Pasovské. O zboření hradiště si lid vypravuje: Jednou prý navštívil svatý Václav Štěcha, zakladatele Štěchovic, a vraceje se cestou podél Vltavy domů, spatřil na skále »na sekance« ohně, kolem nichž lidé tančili a pohřeb mrtvých tak oslavovali. Rozezlen nad tímto ještě pohanským zvykem poslal prý svatý Václav své lidi na sekanku, kteří hradiště dobyli. Na Ostrově u Davle potom založen klášter, aby v krajině té křesťanství šířil a utvrzoval. Ale zdá se, že hradiště stálo ještě dluho po vystavění kláštera Ostrovského.

Ve skále pod sekankou nad Vltavou, která zde sluje »Klášterská«, je díra, v níž prý bývaly stáje pro koně. Z parníku při jízdě z Davle do Štěchovic je viděti, ale přístupna je ztěžka jen od »Mandátu« zdola. Jindy prý řeka netekla »Klášterskou«, nýbrž »Kiliánskou«, pročež ke stájům byl snazší přístup, ačkoliv cesta ze sekanky skalami dolů je pozdějšího původu. Vysekána byla asi v minulém století, aby robotou povinné osady Sázava a Měchenice měly do Hradištka bližší cestu. Koleje jsou dosud znatelné, ale dnes jest tu jízda vozem nemožna. Stopy staré cesty k Sázavě jest na severní straně znáti, ale dnes se tu ztěží i pěšky sejde. Pod cestou na sekance jsou nejspíše nějaké sklepy, neboť zde půda pod nohami duní. Možno, že stáje ty sloužily též za vězení, ježto se našly tam před nějakou dobou dva železné kruhy.

Mimo hradiště jsou u Hradištka jižně v lese »na buku« nad Vltavou dvě štoly ve skále nad sebou vodorovně vedoucí, z nichž jest dolní dosud asi na 10 m přístupná. Jsou dosud dřevy vyroubené, ale místy sesuté. Nad nimi v lese jest zasypaná šachta o průměru asi 10 m. Dolováno prý zde bylo na zlato v dobách starších, ježto skály zde protkány jsou prý žloučí zlatou stejného původu jako u Jílového. Jílovští patrně asi zde hledali zlatou žloučí, když se jim u Jílového ztratila, a když ničeho nenašli, zanechali dolování.

Literatura.

Der Adel der böhmischen Kronländer. Sepsal August říš. Doerr. Praha 1900. V komisi Fr. Rívňáče, tiskem »Unie«. Str. 372. — Objemný spis tento, věnovaný jinému horlivému genealogu českému, Janovi sv. p. Dobřenskému, obsahuje mimo předmluvu, ve které vysvětlen původ spisu, a dodatek k ní, povýšení jak do stavu šlechtického v zemích královny české vůbec, tak i do vyšších stupňů šlechtických, která se stala v l. 1527—1811, pokud se

nachází v knihách šlechtického archivu ministerstva vnitra ve Vídni a dílem i v místodržitelském archivu v Praze. Spisovatel v předmluvě lituje nedostatku kritického slovníku o šlechtě česko-mor.-slezské (jest částečně nahrazen důkladnými články obou »Naučných Slovníků« Kobrova i Ottova, ač k úplnosti potřebí ještě mnohé práce) a vysvětluje pak původ svého spisu. Bádaje k soukromé své potřebě v šlechtickém archivu minist. vnitra, shromázdil si tak množství dokladů přímo ze zřídky a těmi doplňuje ve 2174 případech i opravuje dílo Ant. Schimona z roku 1859 »Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien« stejného obsahu. Připomíná však, že ani tu nejsou ještě obsažena všechna povýšení vůbec udělená. Dále vykládá potřebu uspořádati všechn bohatý materiál šlechty se dotýkající k snadnému opatření dokladů potřebných k dosažení různých výhod stavovských (fideikomisů, přijetí do rádu šlechtických, titulů, nadací, obnovení zaniklého šlechtictví a j.). Leč práce tato podnes v zemích koruny české neprovadena. Matriky šlechtické r. 1779 v Halici zavedené u nás také nezaloženy, ano nedošlo ani k uveřejnění látky v letech 1828–48 sebrané, prý z nedostatku nákladu. Po 40 let nikdo se o věc nestaral, tak že i bohatý pramen upadl v zapomenutí, až prof. Dr. Jar. Čelakovský roku 1890 ve svém pojednání o domácí i cizí registratuře pozornost naň zase obrátil. Poněvadž dílo toto předvádí jen data povýšení a legitimace rodů, jedná se v něm vedle správných técto dat jen o přesná jména a přidomky rodové. V té příčině uznává sám spisovatel, že jsou v knihách šlechtického archivu četné chyby v psaní jmen, ale ponechává jich. Lépe by však bylo, kdyby aspoň v závorkách byly uvedeny jména správná, aby neodborníci nebyli mýleni a přečetné zkomořeniny nezahnízdily se i v českých spisech topografických a genealogických. Ovšem připomíná spisovatel, že se snažil odpomoci tomu připojeným obšírným rejstříkem, ale v něm jsou tytéž chyby, tak že náprava dosaženo nebylo. Tak hned na 1. řadce vlastního díla uvádí se Bartoš (psáno Barthoss) Krzencziessa von Smardi (str. 9), v němž poznáváme Poláka Bartoše Křentěše ze Smart, již u Paprockého (Zrc. mor. fol. 315 b) uvedeného; místo Kašpara (Caspar) Schidllok von Zdlauwitz (str. 11) má být zajisté Šidlák z Šídlovic, místo Knoblauch von Leitomeritz (str. 12) má být Knobloch z Litoměřic, za Burian von Sskudel (str. 13) mělo by státi Svitkovský z Škudl, místo Strakonicky von Zrobčitz (str. 13) (čti Strakonický z Robčic), místo Petřekowitz v. Polkowitz (str. 14) Petřek z Polkovic, místo Jan v. Chlaštiow (14) má být bezp. J. z Chlistova, místo Petr Weleský (14) má být Velecký, místo J. Kytlitz v. Rudulez (14) J. Kytlice (též Kytle) z Rudolce, místo Polzar v. Sparaczow (14) Polcar z Paračova, m. Blažej v. Štepanow (14) (Blažek ze Štěpánova), Minc v. Larussitz (15) (Minc ze Zárušic), Zmyslowský (15) (Smyslovský), Lhotka v. Zmyslovo (15) (Lhotka ze Smyslova), Slatinanský v. Ptinin (19) (Slatinský z Protivína), Zlabeczky v. Ostroměř (19) (Zlabecký z Ostromiře, dle spisov. povýšen do stavu šlecht. 12. 1. 1542, ale s přidomkem z O. již 1522 purkrabím na Rohozci (Sedláček, Hradec X. str. 200), Jak. Rutika (20) v. Kanzenbach (z Katzenbachu) (Rutík), v. Radobřitz (20) (z Radobřic), Strzybský (21 a 57) (Stříbrský), W. Odolen (21) (přidomek schází, snad z Malých Hlušic), Paul Kerunek v. Lom (22) (list erbovní pag. 13 a opět 23, Kerunk z Lomu). Kerunkové z L. jsou stará vladycká rodina severočeská a nepotřebovali ovšem erbovního listu, ale tento Pavel byl buď syn z levého boku (nač by ukazovalo, že nedostal starého štítu K. z L. stříbrného s červeným břevnem, nýbrž pás černý na stříbrném štítu) nebo byl vzdálený příbuzný a posud nešlechtic. M. v. Hartunk (22) (z Hartunkova), J. Dyscla v. Bodlák (22) (Distel z Bodláku), Simon Odera (23) (Eder ze Stávnice), Crussinius (23) Althomysthenus (Krušina Vysokomýtský (Alto-mythenus), Žybržda (23) (Žibřid), Brzenyk (25) (Břeněk, Hazuk 25) (Hazuka), Sswika (25) (Švík), Kytel (26) (Kytle), Jaksch v. Tisau (26) (Jákeš z Tisové), Flanius (27) (Flavius), Chmela v. Wřoswist (!) (28), správně 55 (Chmel z Vršovic), v. Mokelnitz (28) (z Mohelnice), Kříž v. Auzditz (30) (snad z Úžic), Netoryn (31) (Nestorin), v. Držewitz (31) (z Dřevíče), Wabruss v. Linitz! (32) (Vavrouš z Limuz, na str. 44 sice již Vavrouš ale zase v. Limitz), Chaustinský (33) (Choustnický), Chliwenksý v. Ryhlerstein (33) (přidej čs. z Ryzenska jak i na str. 38), Fld (33) (Flda), Czerný v. Winarz (34) (z Vinoře), Gelnik v. Koldin-

(34) (Jelínek z Koldína), Wodnianský v. Radek (36) (z Radkova), Krssinak (37) (Kršnák), Kubat (37) (Kabát), Jelenek (33) (Jelínek), Skorziowský (39) (Skočovský), Belejowský (39) Bílejovský, v. Wietzna (40) (z Větčina), z Diewich hradu (40) (z Dívčího hradu, v. Egraustowitz (!) (40) (z Chroustovic), Lepnitzký (40) (Lipnický), Barlik (41) (Bártik), Hulek v. Poženitz (42) (Hůlka z Počernic), Howoržiowský (43) (Hovorčovský), v. Blohotitz (43) (z Blahotic), v. Wlcznitz (43) (z Vlčince), Keynyt (!) (44) (Krynyt), Rwažiowský v. Rwažiow (44) (Rváčovský z Rváčova), Slezczowský (47) (Šleoglowský), Custos (48) (Kustoš), Cziesticzký (48, pag 338) (Čechický, jak i dole 346), Wonciat (49) (Vončata) Sosk (49) (Sobek), v. Sumasch (50) (ze Sumýše), v. Tuleschniz (50) (z Tulešic, Dolin v. Kerska (50) (Dolín z Rýnska), Hawr (50) (Harar), Schlakowsky (50) (Slavkovský), v. Prachow (51) (z Prachové), Plzak v. Divihodoku (!) (51) (snad z Děvihoboku?), v. Wltaw (52) (z Vltavy), Dudith v. Horžehowitz (53) (Dudic z Hojčechovic), v. Letowcžic (53) (z Letovic), Zalužský v. Wostrowsky (!) (56) (Zálužský z Vostroskal), Swiczek (56) (Svíčka), Reginowicz v. Reginow (57) (Rejnowec z Rejnova), Czulik v. Rutwas (57) (Čulík z Ruřanu), Hynk v. Welinow (59) (Hynek z Velenova), Reta (59) (Ret), v. Neamieczisz (59) (z Neuměřic, v. Bitez (59) (z Bykance), Wokrausliczky (60) (Okrouhlícký), Chotsky (65) (Lhotský), Koczyna v. Koczinot (!) (66) (Kocín z Kocínetu), Skrczczkowski (66) (Skříkovič), Greymar (67) (Grejnár), Lebly (acc.) (67) (Lebl), Paworin v. Paworin (69) (Bavorynský z Bavoryně, v. Lowess (71) (z Lovoše), Czibiczký (72) (Čibuský), Lekescha (73) (Lekeš), Kantorowicz v. Horžimaržicz (73) (Kantor v. Horžiměřic), v. Wražow (74) (z Uračova), Chytwa (74) (Chytra), Saltsky (74) (Šultýs), v. Lischitz (74) (z Lysic), Reyssovowiczky (75) (Reyšický), v. Traskowecz (75) (z Troškovce), v. Genežicz (76) (z Jenšic), Czinwicze (76) (Čenvič), Czab (77) (Kába), Mokacz (77) (Vokáč), v. Chotaunic (78) (z Chotouně), Schobl (80) (Šnobl), Rudsky (80) (Zrucký), v. Demschitz (80) (z Dobšic), Lehowsky (81) (Lehomský), v. Paubin (82) (z Boubína), v. Newerži (85) (z Veveří), v. Tulbingstein (90) (z Tolenstein), Jesky (94) (Ježek), v. der Lippe (95) (z Lípy), v. Rumburg (95) (z Kumburka), de Sara (95) (ze Žďáru), Nezamský (98) (Nečanský), Dobřízcký (98) (Dobříšský), Franz (100) (Frant., není příjmení) z Kravné Skálý (102) (z Krvavé Skály), Hozeczký (103) (Horecký), Wolf (109 není příjmení), též Habart (109), Jarotzky v. Jeruschin (110) (Jarotický z Jarosna), Grossaucha (111) (Gross Zau-he), Šwendl (116) (Švantle, Raczik (117), (Racek), Jakortowský (118) (Jakardovský), Berckha (!) (121) (Berka), Kaiakowsky (123) (Ko kovský), Staut v. Hemersdorf (125) (Štán, Stang), v. Wingerský (134 a 199) (Vengerský-Uherský), Gersberowský (136) (Jezberovský), Carl (136 jest příjmení Karel ze Svárova), v. Lewenburg (138) (z Levenberka), v. Hoschin (138) (z Gašina-Jašín), Weltzekh (140) (Vlček), Skerbenský v. Herzischizhe (!) (142) (Skerbenský z Hříště), Tscherchin (143) (Černík), Protozius (144) (Pretorius), v. Poschitz (163) (z Pěšic), Kwietan (166) (Květoň), v. Radicz (167 a 249) (z Radče), Budowský (167) (Bludovský), v. Bukoweczk (174) (z Bukovce), v. Burkau (179) (z Březi - Birkau), v. Schack und Radobeyl (180) (Žák z Radobyle), Benada (190) (Beneda), v. Chobinin (198) (z Chobyně), v. Mudrach (198) (Mudroch), v. Smeskal (200) (Zmeškal), v. Dobruský (201) (z Dobrušky), Kleinabisch (207) (Klein Obisch), Wratel (211) (Vratislav), v. Mezihursch (232) (z Mezihoří), v. Lasička (!) (z Laziska), v. Zemschitz (251) (ze Semčic), v. Bukuwský (272) (z Bukušky), v. Strassnzyk (277) (Strážnický), Wobolecky (291) bezp. Humpolecký), Brodský (291) (Bradský), Kot (295) (Kotva) a j. Přes to vše nezměnujeme však zásluhu p. spisovatelu ani dík nás za velikou plí, kterou dílem tímto podal důležitý příspěvek k českému rodopisu a četné rody české, zvlášť erbovní, z hrobu zapomenut znova na světlo vynesl. Ovšem mimo jméno a dobu povýšení jest potřebí i dějin rodu od jeho počátku až do vymření neb zániku, po případě znovuvzkříšení a tato obrovská práce stále ještě čeká na své pracovníky v důkladném a kritickém Slovníku šlechty koruny české.

A. Masák.

Listář král. věnného města Chrudimi. Část I. Privilegia městská a listy králů českých. Sebral Karel Lábler. Chrudim, 1900, 64 str., cena K 1.—. Právě jmenovaná kniha je X. číslem publikaci musea chrudimského, jež tím

zahajuje vydávání pramenů pro historii městskou. Vitáme knihu tuto jakožto příspěvek pro dějiny věbec a pro dějiny Chrudimi zvlášť důležitý, litujíce jen, že pan vydavatel nepostavil se na stanovisko, přísně vědecké, že nepodal texty tak, jak v publikacích podobných jedině jest správno. Postrádáme hlavně podrobnější zprávy o listinách samých, postrádáme srovnání textů chrudimských s jinými, jinde chovanými; kde zachován originál aneb aspoň opis originálu (viz čís. II.), měl být uveden vedle opisu doma chovaného; s transkripcí českých textů také nemůžeme souhlasiti. Vydavatel sám v úvodě ji omlouvá tím, »že listář určen jest pro širší obecenstvo, a že ti, kdož by se o některou z listin zajímali, opatří si diplomaticky věrný opis z (sic) originálu.« Ale to jest právě chyba! K čemu vydávat »listář«, nemá-li nahraditi badatele obtížné zaopatřování opisu listin? Jako zvláštnost vytýkáme, že nakladatelem listáře, obsahujícího 53 čísla, jest chrudimská spořitelna. Na další svazky listáře jsme žádostiví.

x.

J. L Červinka: *Sbírka pravěkých starožitností*. Uherské Hradiště 1900. Známý moravský archaeolog podává tu na 20 stranách popis starožitnosti moravských, jež sám během desíti let získal pro své sbírky. Nálezy srovnány jsou podle jednotlivých období, k některým připojeny jsou obrazy a to jednak v textu, jednak na 12 zvláštních tabulích. Jiný obrázek podává celkový pohled na sbírku pána Červinkova. Knížkou svojí skládá spisovatel jakési účty z činnosti badatelské a činí výsledky svého bádání přístupny širší veřejnosti. Celkem nasbíral a vykopal na 600 kusů kameniných, 200 kostěných, přes 500 bronzových zbraní a nástrojů, přes 350 popelnic, nádob pohrobních a pod., množství zbraní a nástrojů železných, pazourkových, na 200 mincí římských a gallských, takže sbírka jeho čítá již přes 4000 čísel. Úvodem k popisu (stránka 5.—14.) jest zajímavý výklad o prachistorii české. Spisovatel patří k těm, kdož nepřisahají na německou vědu a vyvozuje samostatně na základě vlastního badání. Nemůžeme tu široce o věci se zmňovati, ale doporučujíce knihu jeho čtenářstvu, upozorňujeme pouze, že tak zv. pole pověnicová přisvojuje Slovanům, čímž ovšem přichod praotců našich do této vlasti posunuje — a jistě oprávněně — o několik set let před stol. V., v kterém dle staršího názoru sídla svá v této zemi zaujali.

—di—

Cechovní zřízení na Hlinecku v XVII. a XVIII. věku. Napsal JUDr. K. V. Adámek. Praha 1899. Nákladem královské společnosti nauk. Str. 79. Cena ?. Kniha dělí se na dvě části. V prvé (str. 1.—20.), po úvodě, ve kterém krátce promluveno o vývoji cechů na Hlinecku (nejstarobylejším byl cech hrnčířů, kteří řídili se rádem, jež roku 1488 král Vladislav II. dal hrnčířům novoměstským), jedná se nejprve o učedlincích, pak o tovaryších, mistřích, o práci a stycích cechovních a o správě cechů. Všechny statě plny jsou za, jímavých podrobností, poskytuje pěknou přiležitost nahlédnouti do životá oné trídy našich lidí, jejíž význam a způsob života svobodou řemesla a dnešním rozvojem průmyslu továrnického tak valně se pozmenil. V druhé části (strana 21.—72.) otištěno celkem 16 různých rádů, jednak v celku (většinou), jednak u výtazích. Nejedno z těch nařízení hrdých na svůj stav řemeslníků zdá se nám zvláštní, nejedno kruté, nad nejedním se usmíváme, mnohé ještě dnes, aby platilo, upřímně bychom si žádali. Kniha jest velmi cenným příspěvkem ke kulturním dějinám českým. Upotřebení její usnadňuje podrobný ukazatel věcný i jmén (na 6 stranách).

P. Papáček.

Soupis lidových památek v království Českém. I. *Lid na Hlinecku*. Podává Dr. K. V. Adámek Praha 1900. Cena ?. Ohromným, skoro 400 stran čítajícím svazkem, zahajuje třetí odbor (lidovědný) Archaeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění nový sborník, jenž má jaksi doplňovatí sborníky odboru I. a II. (předhistorického a historického). Praesidium komise (pp. Hlávka, předseda, Dr. Pič, referent arch. kom. a Dr. Zíbrt) nazývá v úvodě práci páne Adámkovu »pečlivě a vzorně sestavenou monografií« a chce, »aby pokládána byla za příklad, jak asi celkem ostatní díly budou sestavovány«. Pokud dle objemu I. knihy možno souditi, zdá se, že »Soupisu lidových památek« vyměřeno pole širší než publikacím odboru předhistorického a historického, příliš omezeným

na vnitřní hodnotu jednotlivých svazků, pokud osobou a schopností spisovatele samého jest podmíněna, ani nelehčí. Jest, myslím, štěstím, že prvým dílem nového podniku jest práce osvědčeného pracovníka v národopisu českém. Po práci důkladné neosměl se tak snadno někdo předstoupiti před forum veřejnosti s dílem ledajakým. Ovšem jest přirozeno, že nebude a nemůže být žen sběratele lidopisných památek všude stejná; okresy kol velkých měst aneb ty, v nichž rozvojem průmyslu, zejména továrnického, valná část lidu opustila zemědělství, neposkytnou nikdy tolik, co tiché okresy zemědělské a kraje následkem své polohy a nedostatku spojovacích prostředků jaksi osamocené. Tím nechci však říci, že by oném lidopisně chudším neměla být stejná pozornost věnována, naopak myslím, že právě tam sluší brzy ruku k dílu přiložiti, aby zachránilo se aspoň to, co posud zachránitmožno. Při té příležitosti ukazují, jakož jsem už i jinde učinil, na potřebu, všimati si krajin dnes poněmcených; jsem přesvědčen, že pilně jejich probádání přineslo by nové doklady toho, jaká bezměrná to smělost hlásají-li dnes někteří »učenci«, že větší část, ne-li všechna půda těchto krajů ode davná — dle některých od doby přetajemých Markomanů — jest sídlem Němců. Vůbec mám za to, že důkladné studium zejména našich staveb selských a pilné jich srovnávání vespolek a se stavbami v krajích sousedních důkladně opraví názory prof. Dra. Aug. Meitzena, jež, bohužel, mnozí našinci jako tak mnohé jiné učení německé vědy a živědy přijali za své a hájí, jasný úsudek vlastní zbytečně sami sobě zatemňujíce a národu svému tak staleté dějiny a starobylost kultury sami upírajíce. Kéž Soupis »podá, soustředí a zachová věkům budoucím — slova paně Adámková v úvodu — bohatý materiál o svérázné starobylé kultuře národa českého, jak se jevila a zachovala v nejvícejších jeho vrstvách, v lidu v království českém obývaj cím.« Nepouštějíce se do podrobností, čemuž úzký rámcem časopisu našeho ani nedovoluje, chceme tu krátce aspoň obsah práce p. Adámkovy naznačiti. Spisovařel omezil se v tomto svazku pouze na vylíčení bytu a života lidu; popis a vylíčení památek lidového umění výtvarného a slovesného, uveřejnění písni a tanců, pohádek, pověstí a různých pamětí, popis a zobrazení krojů, nádobí, nábytku, obrazů, maleb knižních a závěrečné úvahy o národopisných poměrech krajiny této, v nichž by i k četbě lidové bylo přihlédnuto, což vše, dle programu lidovědným referentem vypracovaného a v proslovu k »Soupisu« uveřejněného, ve sborníku má být pojato, ponechává na dobu pozdější. Pojednav v kapitole I. o bytu (stavbách, obcích) lidu, v druhých kapitolách stopuje a popisuje člověka od »Vesny až po Moranu«. Tak v II. mluví o narození a dětství, v III. o mládeži, v IV. o chase, v V. o svatbě, v VI. o rodině a sousedstvu, v VII. (nejrozsáhlejší) o hospodářství, v VIII. o nemoci, v IX. o smrti a v X. o životě pohrobním a vybájeném. Toť jsou ovšem jen záhlaví kapitol. Není však takořka stránečky života lidového, již by knížka se nedotýkala. (O bohatství materiálu lidovědného, jenž v knize uložen, nejlepší svědectví podává obsáhlý ukazatel. [32 dvousloupcových stran!]) Popisy jednotlivých stránek života tvoří vždy uzavřený celek; není tu holé, nesouvislé vyčítání fakt; tím stala se kniha zajímavější a stravitelná i nejvícejším kruhům čtenářů. Do textu vloženo jest 53 vyobrazení památek stavitelství lidového. Půdorysy některých stavení jsou však příliš drobné.

P. Papáček.

Zpráva o činnosti kuratoria Městského musea v Táboře za r. 1899. — S půdorysem hradu Kozího. — Na 13 stranách podává tu pan Jos. Švehla »Zprávu o vykopávání ve zříceninách Kozího r. 1899«. Hrad Kozí byl téměř po čtvrt století znám více jen podle jména a podle tradice; zbytky jeho byly zavaleny, o hradě nebylo téměř ani potuchy. »Po celé vyvýšenině jenom několik hromad kamení, mechem a krovím porostlých, se rozkládalo« — jak uvedeno ve zprávě na str. 4. Staly se sice různé pokusy na vybavení zřícenin z rumiště, ale nevedly k cíli. Bylo kopáno jen proto, aby bylo kopáno, bez programu a bez náležitého dohledu. K rádné práci příkročilo teprve Museum města Táboru roku 1899, pověřivši zdatného pracovníka p. Jos. Švehlu výzkumem na Kozím. Výsledek je neočekávaný: nalezena tu 3 spáleniště, rozbité dlaždice, cihly, 4 oštěpů, asi 20 hrotů šípových, pěkný zámek, ozdobné

závesy ku dveřím, 2 nože, srp, sklo, stříbrný kroužek, 63 husitské haléře, část měděného massivního oblouku osmihraného ve váze 570 kg.; všecko nádobí, soudě podle získaného značného množství střepů, jest jednoducho, nevkusno; pouze dvě má nápis v gotických tvarech. U východní strany paláce bylo nalezeno ve vrstvě nejspodnejší asi 15 kusů pěkně tesaných kvádrů, v nichž rozpoznány slouppky a kružby okenní, postranice i kružby ze dveří. Přičiněním p. Švehlovým dnes již zřícenina nabývá žadoucí podoby; roku 1899 bylo na předhradí odkryto smetiště, obydli a násep, na hradě pak vjezd a dvůr; palác již dříve. Doporučujeme zprávu bedlivé pozornosti všech. Nepopíratelná cena její spočívá v tom, že některé domněnky uvádí na pravou míru a vyvraci nesprávná tvrzení. Za zdarný výsledek jest děkovati úsilovné práci a porozumění ráně Švehlovu. Není pochyby, že Kozí nabude želané tvárnosti, bude-li Museum města Táboru náležitě hmotně podepřeno.

Cerný.

Věstník musejná a průmyslové jednoty v Prostějově za rok 1899. Roč. I. 8°. — Ig. Streck: Vznik a působení jednoty. — I. L. Červinka: Archaeologický výzkum na Prostějovsku. — Jos Slavíček: Seznam sbírek musejních. — Jednota byla původně založena jako průmyslová r. 1883; teprve r. 1893 bylo usneseno rozšířiti působnost i na činnost museální. První ročník »Věstníka« má 126 stran; lív podíl — 72 strany — zabírá pojednání p. Červinkovo, doložené 34 obrazy v textu a 8 tabulkami. Auktor jest pracovníkem osvědčeným i zkušeným; o tom plnou měrou svědčí i tento článek. Přátelům praehistorie, zvláště laikům, jistě přijde velice vhod úvod do praehistorické archaeologie i karakteristika jednotlivých období, kterouž spisovatel předeslal stručně, ale včeně a srozumitelně.

Slanský Obzor. Věstník mus. a lit. spolku »Palackého« ve Slaném. Red. Petr Hrubý. Roč. VIII. č. 3. a 4. — Ferd. Velc: K dějinám umělecké tvorby ve Slaném. — Dr. Ant. Krecar: Dějiny Slanského gymnasia. — Fr. Duras: Gruntovní zápis města Muncifaje, nynějšího Smečna. — Týž: Bakovská sgrafita. S vyrob. (Pěkný kus umění z doby renaissanční; jest si vřele přáti, aby věc byla restaurována.) — Statistika města Slaného. — Ant. Frecr: Paměť některých událostí městských z XIX. století.

Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha. Roč. VI. č. 2. — 4. — G. Friedrich: Český diplomatař a jeho program. — K. Krofta: Z Vatikánu. — B. Matějka: Příspěvky k dějinám středověké architektury v Čechách. — L. Niederle: O počátcích dějin zemí českých. — Jos. Pekař: K sporu o zádruhu staroslovanskou. — Týž: O tak zv. mapách základních — Jar. Vlček: Z doby josefinské. — Jar. Goll: Kosmas II. 8. — A. L. Krejčík: Palaeografie a paprsky Roentgenovy. — K. Krofta: Kněz Jakub, stoupenc Matěje z Janova. — Literatura. — Přehled časopisů — Zprávy.

Casopis Matice Moravské. Red. Vinc. Brandl a Frant. Bartoš. Brno. Roc. XXIV. seš. 4. — Vinc. Prasek: Jméno Velehrad. — F. V. Peřinka: Opat Šebestian Freytag z Čepiroh. — Jos. Klvaňa: Krevní kniha městečka Bojkovic. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin. Roč. V. sv. 1. — Georgii Ribay Sexcenta et octo Adagia slavica. — P. Socháň: Vyvin keramiky a slovenská majolika. — Jul. Botto: Miestopisne úryvky z Gemera. III.: Muraň a hrad Muraň. — R. Zaymus: Upozornenie na dejepisne, náboženské a prírodné pamäti hodne veci v stolici trenčianskej. — Fr. V. Sasinek: Starobylý nápis rimanský. — Janko Párička: Zvyky a obyčeje v Koščanoch. — Dr. J. Petrikovich: L'udová liečba v Turci. — Joz. L. Holuby: »Rozmluvání mládence se smrtí.«

Casopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin. Roč. III. č. 3 — 5. — Ešte slovo o klenovskom Oltárom. — A. P. Záturecký: Porekadla a úslovia. — Týž: Poznámky pre pp. sberateľov prísloví atď. — Jan Párička: Prostonárodné hry z Koščan. — S. Hlaváč: Poverky ľudu. (Z Trenčianska.) — Rozličnosti. (O predhistorických tkáckych závažiach. Predhistoricá osada pri Šenkvičach. Vadovce. Turčín-Poničan. Straniak. — Z ludovej etymologie. — Jánošíkovo piero. — L'anovo.) — St. Kianička:

Peniaze Petra Pokyho. — Oblik. — Ferd. Menčík: Prosba obcí Zohoru, Gajaru a Malých Levár k Štefanovi Bočkajovi za ochranu. — Sam. Kupčok: Pukanec a jeho chotář. — Karnerovské jasky. — A. Klíma: Chválenie a pálenie Jána v Liptovskom Jamníku. — A. Halaša: Príslovia a porekadlá. — Z cirkevného archív.

Lud. Organ Towarzystwa ludoznanawczego we Lwowie. Red. Dr. Ant. Kalina Roč. VI. seš. 4. — J. Witort: Animizm. — Bron. Gustawicz: O ludzie Poddukińskim w ogólności, a Iwoniczach w szczególności. — Joz. Schnaider: Z kraju Hucolów. — Maxm. Gumpłowicz: Polacy na Węgrzech. II. — Dr. A. Kalina: Ludoznanstwo na III. zjeździe historyków polskich w Krakowie. — Wł. Semkowicz: Dwa przyczynki do historii wierzeń ludowych. — Rozmaitości. — Rozbiory i sprawozdania.

Starohrvatska prosvjeta. Red. Franc Radić. Knin. Roč. V. seš. 2. — F. Radić: Nova svjetlost na pitanje o »Admiralima ratne mornarice hrvatske« godine 1358—1413. — Týž: Izvješće XII. međunarodnog kongresu kršćanskih arheologa u Rimu. — O. L. Marun: Popis naušnica »Prvoga muzeja hrvatskih spomenika« u Kninu. — Izvješće XII. glavne skupštine »Hrvatskog starijarskog družtva« u Kninu. — Bibliografie. — Razne vesti.

Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva. Red. Dr. Ivan Bojmčić-Kninski Záhřeb. 1900. Roč. II. sv. 3. a 4. — Dr. Isidor Kršnjavi: Příspěvky k »Historii Salonitana« od Tomáše, arcidiakona v Spalatě — E. Laszowski: Příspěvky k dějinám města Kopřivnice v středověku. — Dr. M. Werner: Saracén »Heyza« a jeho rodina. — Dr. Fr. Bučar: Rozšíření reformace v Hrvatsku a Slavonii. — J. Janković: Selské povstání u Križevce a v jeneralatě varażdinském roku 1755. — Vj. Celestin: Proces proti selce a »čarodějnici« Anně Pankovićové z Čepína r. 1748. — Různé zprávy. — Literatura.

Wiadomości numizmatyczno-archeologiczne. Krakow. Roč. XII. č. 2—4. — Wł. Łuszczkiewicz: W sprawie rzezb XIV. wieku w kościele Nejsw. P. Maryi w Krakowie i w katedrze gnieźnieńskiej. — Dr. Z. Zakrzewski: Groby przed-historyczne w Kleszczewie. — Fel. Kopera: Monety rzymskie znalezione na naszych ziemiach. — Týž: Drzeworyty Hansa Baldunga Griena w ruszaie krakowskim z roku 1510. — Dr Fr. Pięknosiński: Nieznamy memorial rady miasta Krakowa z roku 1489 przedłożony królowi w sprawie bicia monety. — Týž: Jana Karola Ślepowrona Dachnowskiego Sumaryusz herbarza szachty prusko-polskiej. — L. Lepszy: Władysław Łuszczkiewicz (nekrolog). — Týž: Kultura epoki Jagiellońskiej w świetle wystawy zabytków w 500 letnią rocznicę odrodzenia unywiersytetu Jagiellońskiego. — Wal. Kostrzebski: O denarach Słowian zwanych Wendyjskimi. — Joz. Zieliński: Uwagi o medalu roboty Dadlera i Höhna błędnie uważanym za medal pokój Oliwskiego. — Fr. Bujak: Najstarszy opis ziemi świętej polskiego pochodzenia. — Sprawozdania

Různé zprávy.

Zlabecko (chybně Zlatečko) čítá Palacký v Popise (603) k osadám zašlým na panství Českodubském. Náleželo však k Frydštejnmu. Zprávy o něm jsou v registrech frydštejnských z r. 1547 (DZ 52 F 12), ve vkladu do desk z téhož roku (13 G 18) a v trhovém zápisu z r. 1556 (DZ 12 H 25). Potom Zlabecko se nevyskýtá. Ale nezašlo, což objeví se tímto vývodem. V registrech frydštejnských r. 1547 řadí se mezi Radimovici a Pálečným, aniž psáno, jeli ves či dvůr. Osedlý je tu jediný Vondřej Zlabecký, platě ročně úroku 1 kopu a 4 slepice; avšak vregistrech spojeného panství Dubu a Frydštejna z r. 1567 (v archivu sychrovském) na témže místě mezi Radimovici a Pálečným zapsali dvůr Štveřín; na něm sedí Mikuláš Vlčepolský, platě 1 kopu úroku a některé roboty. — Patrně při vši Čtveříně, náležité k panství Skalskému, potom

Obr. 10. Jižní vchod do since (z druhé polovice XVI. stol.).

Obr. 5 Pohled s chóru do hlavní lodi a presbytéře.

Obr. 11. Vypuklý relief z časti kazatelny
(zhotoven z červeného pískovce).

Svijanskému byl dvůr Zlabecko (tak jako dvůr Sychrov ve vsi Svojkově), náležitý k panství Frydštejnskému, potom Dubskému. V druhé polovici však 16. věku vešlo v obyčeji nazývat dvůr jménem vsi, až původní jméno se zapoměnulo. Dvůr snad vznikl na místě vsi. — Objasněním tím vysvětlíme, že nepřipomíná se dvoru r. 1456, když přece ves celá Čtevřín kupována byla ke Skalám, a že část vsi (totiž rozprodané popluží dvorové) až do r. 1838 sluhela k Dubu. — Zlabecko držel od panství asi Václav Zlabecký z Ostroží, jenž r. 1536—42 připomíná se v Boleslavě Ml. (Rozpr. spol. star. r. 1892 str. 52), r. 1583 Petr Rozin z Javorníka. (Rkp. Gerštorf. knih. v Budějovicích, č. 20 f. 24, sdělil dr. V. J. Nováček). Dr. J. V. Šimák.

Následujte. C. k. okresní soud v Karlíně daroval s povolením ministerstva městskému archivu pražskému 79 knih pozemkových, z nichž důležité a kulturně zajímavé jsou zejména ty, které patřily dříve křížovníkům s červ. hvězdou. Darovaly již tedy všechny soudy při městě Praze, totiž Vinořský, Smíchovský i Karlínský své památné knihy archivum; první dva archivu zemskému. O knihách Karlínských piší obšírný referát, v němž podám i několik zajímavých ukázek zápisních. Kéž by i venkovské soudy odhodaly se již své knihy darovati mezi bezpečné stěny archivní! Mht.

Zkáza kostela v Týnci nad Sázavou. Sestavuje si soupis památek historických na Jílovsku a v západním Posázaví, přišel jsem i k starobylému, románskému kostelíku v Týnci; nemaje v úmyslu popisovati to, co již několikrát dobře bylo popsáno, podávám jen několik poznámek o nynějším stavu kostelika. Povšechně mohu udati, že pa mátná stavba ještě dnes nesmírně sešlá, čehož náprava je nutna ze dvou příčin. Předně proto, aby charakter nebyla příčinou smrti lidí, bydlících pod kostelíkem, v případě jeho sesutí a po druhé proto, aby byla zachována památka, jakýž z těch časův dávných u nás nemnoho. Kostelík je rotunda, jež však byla značně pozměněna tím, že apsida byla zvenčí pozměněna výše lodi. Pozdní stavivo snadno lze rozeznati nepravidelnosti, jakož i jiným druhem stavebního materiálu. Při tom románské okno v apsidě a jiná v lodi samé, zazděna. Ve vnitř pak obdivuje se každý sličně pravidelnosti tvarů, hrozně znetvořenou hlubokými a velikými dérami, jež tu do zdi učinili, aby tu kdysi rozmanité stroje mleci byly dobře umístěny. Až do nedávna užívali rotundy jako chlévka, teď tu věší prádlo a po zemi mají rozloženo rozmanité haraburdi. Ve zdech jsou místy trhliny, všude pak hojnou špíny. V XVIII. stol. bylo rotundy použito za hradní kapli, z něhož zbyla mohutná věž, v níž na ten čas lze rozeznati 5 ponebí. Podlahy v první a druhém patře jsou doposud zachovány, jich polohu ve 3. a 4. určují otvory pro stropnice. Stav věže pro množství nemalých trhlin ve zdech je skutečně politování hodný. Nepřím toho, že oprava této památky stála by mnoho, neboť i v základech čeká lecos na opravovatele. Musilo by však i několik přilehajících baráčků být odstraněno a okolí dalo by se pak snadno upravit v příjemný sad. Prostorných místností, mohlo by se pak, nebylo-li by kostel vrácen svému účelu, užiti za sály. Pakliby kostelík byl obnoven, musí být věže užito ovšem jinak. Týnec patří k panství Konopištěskému a jako díl zboží tak vynikajícího a výborně spravovaného, bude snad i na ni vzpomenuto. Oprava její bude zajisté provázena uznáním vrstevníků i vděčnosti potomstva. — V Kostelci u Křížků, dne 16. listopadu 1900.

Cyrill Merhout.

Deputat hejtmana Mělnického r. 1429. Starodávného měšťanského titulu »opatrný« si měšťané Mělničtí na počátku války husitské jistě spravedlivě zasloužili. Sotva že uslyšeli, kterakým způsobem Beroun a jiná města byla na husitství obrácena, padlo jim i blaho jejich města těži na srdce a nevýčkávajice ani příchodu Žižkova a Pražanův, oddali se jim. Ano, byli i ochotni poslouchati hejtmanův, které jim Pražané sami ustanovali. Prvním takovým byl Jan Smiřický ze Smiřic. Když stanovili Pražané za hejtmana Jana Rítka z Bezdědic, vložili si do knihy č. 2099 str. 152^b tento zápis:

Janek z Bezdědic řečený Rítka, když se jesti ku požádání pánuov purgistrův, konšelov a tudiž i starších z obce Starého a Nového měst Pražských v hejtmanství na Mělnice uvázel a uveden, tu jen jemu pozuostaveni nábytcí a věci vdolespané pod takovúto výmluvú: Jestližeby se panu Jankovi v tom

hajtmanství nelíbilo obývati a nebo pánům svrchupsaným a obci jeho v tom hajtmanství nezdalo se míti, tehda mají sobě dátí napřed puol léta věděti a tak jesti umluveno. A na počlenění toho hajtmanství pan Janek svrchupsaný bude míti svrchupsaným pánům a obci postúpiti se všemi věcmi dolepsanými, nižádných škod nepočítaje Pakliby kterých věci dolepsaných nepostúpil a nebo nemohl míti, tehda za ty věci, co by dobrými lidmi bylo šacováno má a slíbil jest penži hotovými odbýti beze všech nesnází. A tato úmluva stala se jest před opatrnlými pány: Hedviku krajčím, Sigmundem z Cotenčic konšely, Janem Velvarem a Vaňkem Rakem obecnými, Váchu kožešníkem, Benešem Cukmanským a Kulhánkem, obecnými měšťany Starého a Nového měst Pražských Jíru a Lašákem, Škodu a Bartošem, obecnými města Mělnického.

Actum anno dom. Mo III° XXIX Sabbato post festum st Martini.

Spiše zuostávená panu Jankovi svrchupsanému
na počátku uvázání jeho.

Najprv hrachu XXVIII str. Item ovsu XLV str. Item vína XXV poluvozů (sic) plných. Item vozův VI. Item pluhu tři. It. koní VI. It. pánev pivná. It. dva kotly veliká. It. malých kotlíků V. It. mísy cínové čtyři. It. rožny dva, rošt, medenice jedna. It. v Hořině vepřky dva, obilé it. ječmene ozimého a járého stohy dva toho pokládáme tři sta str. It. mláceného ječmene XXX str. It. pšenice mlácené a nemlácené L str. Item nemláceného ovsu pol třetího sta str. to šafář sám hádá. It. plemenných sviní šest a tré menších. It. tři str. ječného semene. It. chmela LXXX strichův. It. postupujem žita satého na ozim sto a deset str. It. pšenice XXIX str. It. ječmene XXX str.

Úroka svatohavelského nevybraného
zůstalo XXXVI. kop gr.

Pan Janek svrchupsaný zastúpil jest XL kop gr. dluhu, když se ještě uvažoval v hajtmanství páně Vaňkova l'ivora, kterýž jest byl viuorat osobám v dolepsaném.

Paulovi XXX gr. Jindřichovi malému XL gr. Vaňkovi Kusému 1 kopu gr. It. témuž Vaňkovi za samostříl, kterýž jest ztratil $\frac{1}{4}$, kop gr. It. vosskomi (sic) starému XXIII. gr. It. Jindřichovi z Mladé za kuoň VIII. kop. Item Radovi za kuoň V kop. It. Pexovi kopu. It. Zubovi XX gr. It. Jakubkovi V. gr. It. Starostovi z Hořina kopu. It. Brožovi starému $\frac{1}{4}$ kopy. It. Mikulášovi rychtářovi pět kopu. It. Petříkovi kovářovi 1. kopu.

Z archivu města Prahy sděluje C. Merhout.

Přátelům české heraldiky. Od r. 1894 vydává naše Společnost ve svém Časopise, přílohu se znaky starých rodů zemí koruny české. Příloha došla značné obliby u členů Společnosti, kteří se zájměm ji sledovali a nelibě nesli její omeškání neb vynechání. Podepsaný, přejav popis dalších znaků, jest si vědom, že posavadní způsob, ačkoli také přispívá k pěstování heraldiky, a po čase, ovšem delší, utvoří dobré u sbírku znaků nejdůležitějších českých rodů, přece nemůže být zván pravým pěstováním heraldiky a že vyhoví účelu svému jen tenkrát, bude-li přinášeti nejen hotové zcela vyvinuté znaky, ale celý jejich vývoj od nejstarších dob až do vymření rodu, po případě až na naše časy. Něboť na tomto vývoji řádně zobrazeném pozná se teprv nejen pravá podoba znaků, ale i opraví se též chyby, které během věků do nich se vložily. K tomu cíli ovšem jest potřebí sebrati všechny znaky, kdekoliv a na čemkoli se zachovaly. Nejstarší znaky šlechty české počínaje stoletím XIII. zachovaly se buď v kamene vytěsané (nad branami hradů, dveřmi, v siních, svornících, oknech, v kostelích co znaky zakladatelů a dobrodinců) neb i malované (a potom arci tím cennější) na skle nebo dřevě, také vyšité jako ozdoba rodinná na rouchách, korouhvích a j. Také v památkách rukopisných, zvlášť náboženských, dosti se jich zachovalo. Velmi bohatým pramenem heraldiky jsou i četné náhrobky, rodinné tabule i obrazy votivní, pokud po četných pohromách netečnosti, nevědomosti i zlovůli přece až na naše doby se udržely. K těmto památkám drží se a bohatstvím je převyšují pečeti rodové, které, byvše sebrány, podávají nejvěrnější, nejpodrobnější

i nezajímavější vývoj znaků české šlechty. Těchto pečetí zachovalo se veliké množství jak ve sbírkách veřejných tak i soukromých na př. v zems. museu (méně originálů, veliké množství otisků ze XVI.—XVII. stol., však nicméně cenných), při dskách zemských, v archivu místodržitelském, v zemském archivu, v Třeboňském archivu, Roudnickém knížat z Lobkovic, v archivech klášterních a kněžských řádů, ve zbytcích archivů městských i u soukromníků, kteří pečetí sbírají ze záliby. Avšak tyto poklady leží posud bez užitku a přece nebude sporu o tom, že vyčerpání jich jest jediná cesta k tomu, aby dostala heraldika (a genealogie) česká pevné základy, aby se ukázalo, jak na základě vzorů západních svým způsobem vyvídela a v čem liší se od heraldiky západu- a středoevropské. Tím dokonale osvětlí se i zajímavé rozdíly a zase překvapující shoda s heraldikou polskou. Proto jest nezbytně potřebí, aby společnou, úsilovnou prací bylo podniknuto dílo sice veliké ale důležité a již nezbytné: Sebrání (buď cestou fotografickou neb dobrými výkresy, přesnými do nejmenších podrobností, všech památek heraldických zachovaných, ať na kameni, kovu, dřevě, skle nebo pergameně, jakož i po- psání, sestavení a srovnání (dle rodů i chronologicky) všech zachovaných pečetí, které v tak velikém počtu bez užitku posud leží v archivech a sbírkách veřejných i soukromých. Přihlížeje k tomu, ja potřebno jest počítí již toto dílo, any přemnogné památky věkem i horším ještě působením k nenahraditelné ztrátě v zkázu upadají, usnesl se k návrhu nízepsaného správní výbor Společnosti, aby aspoň jedna část památek těchto se, když ne zachránila, aspoň obrazem zachovala a dává již na druhý rok svým nákladem fotografovat náhrobky české šlechty. Avšak to jest jen malá část veliké práce a i ta díti se může skrovny prostředky Společnosti jen v malém rozsahu. I obrací se podepsaný nejen ku všem P. T. členům Společnosti, aby neváhali spolu-působiti při tomto obsáhlém díle buď popisy památek jim přístupných, neb zasláním správných výkresů, po případě (ovšem nejvitanějšimi) fotografiemi výše jmenovaných památek. Zvláště pak žádám snažně pp. majitelů sbírek pečetí, aby laskavě zasilali Společnosti otisky nejen starších, ale všech. Neb každý věk má své zvláštnosti zajímavé, které nabudou pravé ceny v společném zobrazení. Hodlá tudíž podepsaný znakovou přílohu uspořádati tak, aby při každém rodu předcházely všecky posud zachované pečeti (pokud rozlišíjí se od sebe) a obrazy znaků na starých výtvarných památkách zachované, po té pak aby teprv následoval jako posud znak rodu ustálený. Tím ožíví se zájem pro heraldiku českou, posud tak málo pěstovanou, v mítě nemalé a poklady v nitru archivů i sbírek soukromých chované využitkuji se ku prospěchu pravé vědy. Veškery výkresy, fotografie, obrazy a otisky buděž laskavě zaslány jednateli Společnosti A. B. Černému (Praha, I. Perštýn č. 6).

A. Masák.

Vypsání ceny z Turkovy nadace. Z nadání, založeného při Museu království Českého z odkazu zvěčnělého architekta p. Aloisa Turka, vypisují se dvě ceny po 800 korunách za vědecké práce v posledních třech letech tiskem vyšlé aneb v rukopise chované, a to: jedna za nejlepší práci z oboru přírodovědeckého a druhá za nejlepší práci historickou, jimiž by přírodovědecký výzkum Čech neb studium dějin českých platně byly obohaceny. Práce ty musejí být sepsány v jazyku českém. Za práci, za kterou autor obdržel obyčejný honorár spisovatelský, může se nadace udělit, nikoli však za takovou, která obdržela již nějakou zvláštní cenu. Odměněná práce zůstane majetkem spisovatele, i může ji dle své vůle naložit, musí však při vydání tiskem 5 výtisků věnovati bezplatně bibliotéce Musea království Českého. Práce o tyto ceny se ucházející buděž podány správnímu výboru Musea království Českého do dne 15. května r. 1901. —

Kaple sv. Lazara na Novém městě Pražském v době, kdy podáváme tuto zprávu, již není . . . Společnost podala k městské radě 5. srpna 1900 protest proti její zničení (viz str. 116.), žádajíc, aby byl předložen na příslušném místě; stalo-li se tak, nevíme. Ale ze zprávy o komisi stavební, konané 7. listopadu 1900, lze seznati, že byla kaple obětována, aspoň nebylo o ní zmínky. Proto ještě v poslední chvíli požádala Společnost starostu, p. Dra Vlad. Srba, za intervenci tímto přípisem:

Slovutný pane!

Podáním ze dne 5. srpna 1900 žádala v úctě podepsaná Společnost slavnou radu král. hlav. města Prahy, aby opřela se sboření kaple sv. Lazara na Novém městě pražském. Podle souhlasných zpráv v denních listech byl ve schůzi slavné rady dne 2. října t. r. za znalecký uznán úsudek, jež před čtrnácti roky (r. 1886) podal zensulý architekt Jos. Mocke. Podle tohoto úsudku neměla by kaple sv. Lazara ceny ani historické, ani umělecké; o tento výrok se opírajíc usnesla se slavná rada doporučiti vládě, aby v městském museu byly uchovány jednotlivé, dosud dobrě zachované části kaple: ostění hlavního vchodu, svorníky, konsoly, a žebra s případnými nákresy — kdyby celá kaple nemohla být zachována. Nehodlajíc uvedený posudek podrobně rozebírat, prohlašuje v úctě podepsaná Společnost, že jest neoprávněný v příčině ceny historické, i že jest ukvapeným o ceně umělecké. Historická cena kaple jest zcela dokázána, o ceně umělecké pak lze ještě dnes přesvědčit se z jednotlivých detailů. Jest jistlo, že kaple sv. Lazara lze při dobré vůli nejen zachovati, ale i upravit bez přílišných nákladů k účelnému užívání jako kaple vězeňské. Společnosti není známo, kterak bylo naloženo s její protestem; dnes k nemálemu podivu shledává, že zkoušení plánů a udělení povolení ku stavbě dělo se dne 7. listopadu 1900 bez jakékoliv zmínky o kapli sv. La. Ara. Majíc obavu, že snad také tato památka bude smetena s povrchu staré Prahy, dovoluje si žádati Vás, slovutný pane, jako starostu král. hlavního města Prahy, abyste z úřadní moci Své uložil zástupcům obce při komisi, aby zachování kaple sv. Lazara i přiměřené upravení její, jež by odpovídalo náležitě pozadavkům historicko-uměleckým, učinili podmínkou ku započetí s bořením budov na místě budoucího paláce justičního. Nastupuje čestný úřad Svůj, prohlásil Jste, že »říčká a zodpovědná úloha při úpravě starobylých částí města, otázka zachování památek stavebních, neméně i šetření umělecky rázovitého slohu při nutných přestavbách může jen účinnou pomocí a radou našich architektů a umělců zdáně být rozrešena« — Pamětiva těchto slov spoléhá v úctě podepsaná Společnost, že ráčíte vyhověti její žádosti, směřující na zachování staré historické i umělecké památky. Za Společnost přítel starožitnosti českých v Praze, dne 8. listopadu 1900: starosta Jan Herain, jednatel A. B. Černý.

Protest ze dne 5. srpna byl vyřízen již dne 27. listopadu 1900 tímto přípisem slavné městské rady:

Rada král. hl.
města Prahy.

Č. j. 173.490 ref. I. A. —

V Praze, dne 27. listopadu 1900.

K podání ctěné společnosti přítel starožitnosti českých v Praze ze dne 5. srpna t. r. týkajícímu se zachování bývalé špitální kaple sv. Lazara na Novém městě v Praze, sděluje rada městská, že se nepodařilo při jednání dotyčném o projektu nové budovy c. k. trestního soudu v Praze, aby kaple tato byla zachována.

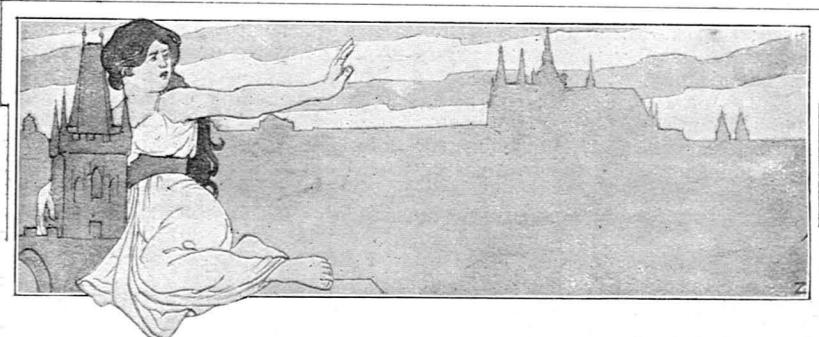
Ostatně sděleno bylo radě městské dobrozdání zemřelého architekta a c. k. konservátora p. J. Mockra a ústřední komise pro zachování historických památek, dle něhož kaple tato jako celek vynikající umělecké ceny nemá, a podařilo se radě městské na to aspoň vymoci na c. k. eráru, že všechny jednotlivé cenné neb památné předměty a součásti přibourání kaple této budou do městského muzea odevzdány.

O čemž ctěné společnosti přítel starožitnosti českých v Praze vědět dáváme.

Starosta:
Dr. Srb.

Obec Pražská, z počátku souhlasíc se zachováním kaple, změnila své stanovisko a nekladla překážek jejímu sboření. Ústup svůj neváhala zastříti dobrozdáním, jež před 14 léty podal architekt Jos. Mocke. Není s podivem, že bylo vyhledáno staré dobrozdání — vždyť jest kapli nepříznivo; snáze nalezitelné příznivé posudky z doby novější (ku př. z r. 1900) byl by ovšem hledal zase jen ten, komu osud památek není lhostejný. Budíž prominuto, že z naléhavé nutnosti tenkrát odchylujeme se od všeobecně platné zásady »de mortuis nil, nisi bene«. Němalá vina tu spadá na architekta Jos. Mockra. Nebyl oprávněn posuzovat *historickou* cenu kaple, ji nerozuměje; také jeho názor o ceně její umělecké prýští odtud, že kaple neznal nebo jen povrchně, a že o znamenitých detailech jejích (tympanonu a kazatelně) vůbec nevěděl. Nedáváme unášeti se přeludy; každý nepředpojatý o nesprávnosti dobrozdání Mockrova přesvědčí se článkem o kapli v tomto čísle, pevně podepřeným zprávami historickými i obrazy podle fotografií. Zapomíná se, že Mocke souhlasil se sbořením kostela sv. Karla při české technice i kostela sv. Václava u býv. trestnice. Známo jest šíře, že Mockrem provedena oprava Karlštejna taktéž není šťastna. Historii nestudoval, aniž měl vyšších cílů historicko-uměleckých. Od dalších poznámek upouštíme jedině proto, že jest mrtev. — Při stavební komisi (7. listopadu 1900) slíbili zástupci eráru zástupcům Prahy, že ihned vstoupí se ve vyjednávání s pražskými architekty za příčinou účinného, harmonického výsletní fašad, odpovídajícího charakteru pražské architektoniky — a již 18. listopadu dočetli jsme se, že ministerstvo svěřilo provedení stavby p. Alfonsu Wertmüllerovi v Karlíně. Ale o architektonické úpravě stavby nepronikla do veřejnosti ještě zpráva. Ve výkazu účastníků při komisi 7. listopadu 1900 postrádáme konservátora, určeného pro pravý břeh Vltavy, p. stav. radu Wiehla, v jehož okres kaple sv. Lazara náleží. Víme jen, že souhlasil se zachováním kaple; či nebyl pozván? Divíme se, že i centrální komise pro zachování a udržování památek také vyslovila se proti kapli. Neměla dbati úsudku zastaralého, ale pečovati o náhled novější. Ve schůzi městské rady 2. října 1900 bylo poukazováno na nutnost obrany proti výtkám, jež dějí se obci z nezachovávání starobylého rázu atd. Veřejnost jest prý zpravena jen stranně, neznajíc všelikých překážek, jež se naskytají. Tomu odporujeme. Veřejnost vidí, co se děje, a to snad dostačí. Nechceme nemožnosti. Ale nebylo splněno ani jediného z požadavků, činěných zastanci staré Prahy. Znovu připomínáme prelaturu sv. Mikuláše, domy č. 931-933. na Starom. rynku, starý židovský hřbitov, nyní kapli sv. Lazara. Nezapomínáme ani úsilí svého proti zhyždění Karlova mostu vrchním veněním, jež podařilo se nám i jiným oddáliti — nevíme ovšem, na jak dlouho . . . Ve schůzi ob. starších 12. listopadu 1900 upozornil člen sboru (učitel!) na špatný stav ulice na Slupi, jež prý činí dojem staré Prahy! Jeť patrně ta stará Praha něčím hrozným. Vidíme, že není ani dobré vůle, ani porozumění. Boj za starou Prahu utuchne, poznáme-li snahu o nápravu. Ale toho není, i zůstaneme ve zbrani.

A. B. Černý.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva pokladní za čas od 1. srpna do 31. prosince 1900. Uveřejňujeme vždy jen výkaz nově přistouplých P. T. členů, darů peněžitých a obnosů za prodané publikace, pokud byly vydány nákladem Společnosti. Stvrzovat nebo uveřejňovat zaplacení příspěvků P. T. členů dříve přistouplých není lze z nedostatku místa. Příspěvky došlé později uveřejníme příště.

Za členy *přispívající* se 4 K ročně přistoupili: P. T. JUDr. Baštář K., advokát v Jaroměři; MUDr. Bísek J. v Sázavě; Čapek Frant. Mil., c. k. poštovní assistent v C. Budějovicích, K 4 — na 1900 a dar K 1 —; MUDr. Freygang K. v Trh. Kamениci; Dr. Harlaš F. X., assistent Musea kr. hl. m. Prahy; Horák K., c. k. berní inspektor v Sušici; JUDr. Hrbek Jaroslav, advokát v Kolíně; Hrubý Alois, soukromník v Jilemnici; Chadt J. Ev., kníž. polesný v Modré; Kalous K., kníž. úředník v Rosicích; JUDr. Lederer L., advokát v Jaroměři; Moravec Jan, c. k. soudní adjunkt v Poličce; Nejedlý L. v Nov. Bydžově; Podhajský Jos., architekt a professor; Pošepný Jos., stavitel v Jilemnici; Radimský J. A., továrník v Nové Pace; Wallburg-Ulrich Gust., vrchní účetní cukrovaru v Pardubicích; Vavřík Jan, měst. tajemník v Pardubicích; Vojáček K., c. k. okr. hejtman v Žamberku. —

Cinnými členy s ročním příspěvkem 2 K stali se P. T.: August Jos., řídící učitel v Kejích; Bareš Alois, měst. techn. assistent na Smíchově; Beran Rud., ředitel měšťanské školy v Dol. Hamru; Berka Alois, hostinský v Požárech; Borovička Miloš v Nových Benátkách, za 1900 a 1901 po K 2 —, za publikace K 166; Bubeníček Jindř., akad. malíř; Cajthaml Jos., pekař ve Zvíkovci; Čenský Boh., farář v Kostelci u Křížku; Černoch Vinc., kooperator v Cholině; Čerych Oldř., továrník v Josefově; Čiňovský Ant., ředitel kníž. cukrovaru na Vlkavě; JUDr. Drábek Jarosl., adv. koncipient v Mor. Ostravě; Dufek Jos., účetní velkostatku v Sázavě; Fencl Ferd., měst. hosp. assistent na Smíchově; JUDr. Figar Jan, advokát ve Chrudimi; Goldschmid Jos., rytec, K 2 za 1900, za publikace K 2 —; Horký Frant., truhlář; Hromas Jos., stavitel v Neveklově; Karpaš K., c. k. pošt. správce v Jilemnici; Alois Kašpar, carský státní rada a gymn. professor v. v., po K 2 — za 1900 a 1901; Kavka Frant., soukromník v Cerhenicích; Klecanský Jan, inženýr a stavitel; Kořán Václav, knížecí lesní ve Střemech; Košťata Josef, lesní v H. Požárech; Kramattová Fil., učitelka; Kreibich K., měg. official; Kučera Bedř., účetní spořitelny města Tábora, za 1900 a 1901; Landa K., rolník ve Vinařicích na 1901; Lír Frant., rolník ve Vinařicích, na 1901; Lustig Rud., magistr. účetní akcesista; Macák Jan, magistr. úředník v Praze; Dr. Muška Eug., c. k. professor na Kr. Vino hradech, za 1901; Novák A. na Vamberku; Novotný Frant., ředitel c. k. řemesl. školy v Jaroměři; Odbor Zemské jednoty soukr. úředníků v král. Českém na Vys. Mýtě; Okrsek učitelský v Dobrém; Pařízek Lad. v Dobrušce; Patík Ad., hodinář; MUDr. Paul Voit, lékař v Jaroměři; Paulus Vinc., ředitel škol v Chrasti; Petrus Alois, bankovní úřadník; Petříček Jos., chemik cukrov. ve Vrdech; Píša Hugo, majitel dvorů v Správčicích, po K 2 — na 1900 a 1901; Procházka Jos., obchodník v Bělé u Bezděze; Pubal František, farář ve Sluhách; Rudiš Ferd., kr. č. zemský inženýr; Rudolf Václav, měst. tajemník v Ml. Boleslaví; Sander Frant., architekt; Schäumann Emíl, telegr. mistr c. k. st. druh ve Veselí; Schwippel A., kníž. účetní v Dobrovici; tělocv. jednota »Sokol« v Ml. Boleslaví; Soukup Jos., c. k. professor; Spolek posluchačů architektury při české technice; Stránský Rudolf, kaplan ve Vinoři; Svítek Václ., c. k. pošt. official; Šebele Frant., c. k. rada zem. soudu v Bělé u Bezděze; Šimůnek Jos., magistr. sekretář; Šlégl Ad., říd. učitel v Měčíně; Švestka Vlad., učitel; Tacheci Vítězsl. Jan, assistent plynárny na Smíchově; Thanabauer Ant., adjunkt c. k. techn. fin. kontroly na Smíchově; Ferd. hrabě z Thunů v Salcburku, na 1901; Troldá Emil v Žamberku; Vedral Alois, vlakvedoucí

v Zásmukách; Vlk Vojt., rolník v Humnech, na 1901; Občanská záložna v Jilemnic; Zásvorka Boh., strojvedoucí v Pečkách; Zelenka Petr, učitel ve Volšanech; Zukriegel Boh., majetník mechan. závodu.

K účelům Společnosti darovali P. T. pp.: Čihák V. K., obchodník v oděbradech, K 1—; prof. J. R. Demel K 1—; Dr. Jar. Demel K 1—; prof. Vavř. Dušek K 1—; Duštíra Jos., kaplan v Ouněticích, K 1—; Kouřimský Q., lékárník ve Vyš. Brodě, K 4—; Jos. Leyer, professor v Lounech, K 2—; Myslíbek Jos. V., c. k. professor, K 2—; Nehyba Jos., ředitel cukrov. v Rožďalovicích, K 1—; Porš K. A., rolník v Janově Dole K—50; správní rada a Společného cukrovaru v Podřipském v Roudnici, K 20—; Sádlo V. v Bystřanech K 2—; Stiler A. O., c. k. techn. finanč. kontrolor v Bašnicích, K —50; Svoboda Alois K 2—; Wagner Václ., říd. učitel v Hostouni, K 1—.

Za publikace, vydané Společností, zaplatili P. T. pp.: JUC. Čermák Jos., auskultant c. k. krajského soudu v Č. Budějovicích, K 4—; Ježek Václav, okr. tajemník Chrudim, K —4; Kavka Jos., soukromník v Říčanech, K. 4—; Schejbal Jos., c. k. poštmaster v Jablonném, K 10·98; Straka C. A., kaplan v Radonicích, K 4—; Frant. Velinský, měst. pokladník v Pardubicích, K 25·50; Vodňanský Jos., arciv. kontrolor na Kopništi, K. 2—.

Na vydání díla »Staroměstský rynk v Praze« darovali P. T.: Obec král. horního města Kladna K 50—; rada král. města Klatov K 50—; Občanská záložna v Kouřimi K 20—; společný rolnický cukrovar v Předměřicích, K 10—;

Správní výbor Společnosti vzdává štědrým dárcům upřímné díky a prosí všech P. T. členů, aby dílo nejen doporučovali k předplacení v kruzích svých známých, ale aby též u obcí, okresních zastupitelstev, českých ústavů peněžních a závodů průmyslových přimlouvali se za hmotnou podporu.

Výkaz všech P. t. příznivců, kteří darují na vydání díla aspoň 10 K, bude zatím uveřejňován na obálce každého sešitu »Rynku« a bude pojat i do díla po ukončení.

Na 10 sešitů předplatila sl. správní rada spolkového rolnického cukrovaru v Uhříněvsi 5 výtisků. — Dále předplatili na 10 sešitů (v závorce uveden výdzy dar) P. T. pp.: Adamec Ant., regens biskup. semináře v Brně (4 K); Čtenářská beseda v Pacově; Bukovanský Jos., hostinský v Bystřici; Bartoš Václ. professor při c. k. st. prům. škole; správce rolnický cukrovar v Předměřicích; Funder Frant., statkář ve Všechnapech (4 K); Hrbáček Frant., prefekt kn. arcib. semináře v Kroměříži; Kudlicz Josef, továrník; Klecanský Jan, inženýr a staviteľ; JUDr. Kudrnov Ot., advokát v Netolicích; Lega Ant., farář v Jesenici; Lipka Fr., mag. pharm. v Boskovicích; Mareš Adolf; Píša H., majitel dverů ve Správcičích; městská rada v Bakově, v Ml. Boleslaví (2 K), v Něm. Brodě, v Domazlicích (2 K), v Hradci Králové (2 K), v Chrudimi (2 K), v Jaroměři (2 K), v Jičíně (2 K), v Králové Městci, na Mělníku (2 K), na Příbrami, v Táboře (2 K); Schulz Jindř., pokladník továrny; Simánek Jos., účetní továrny; MUDr. Frant. Tichý v Českém Brodě; Společná továrna na cukr ve Velvarech; Vlk Josef, mag. official; Walleský Rich., lékárník v Humpolci; Občanská záložna v Pardubicích.

Na 5 sešitů předplatili P. T. pp.: Adamec Lev, dozorce c. k. finanční stráže v Machově; Čechner Antonín, architekt a professor v Hořicích; Drašar Frant., učitel v Běcharech; MUDr. Freygang K. v Trhové Kamenici; Horák Frant., truhlář; Houdek Vítězsl., c. k. odb. ministerský rada ve Vídni (předplaceno 8 K); Houser Fr., odborný učitel (2 K); Hrnčíř Ign., inženýr v Karlíně; JUDr. Jeřábek Lub., c. k. soudní adjunkt; Kazivrásek Karel v Bělé u Bezděze; Městská veřejná knihovna v Litomyšli (2 K); Köpfl K., ředitel c. k. místodrž. archivu; Kořán Václ., kniž. lesník ve Štěmecích; Košák Frant., katecheta v Plzni; Jos. Krčmář, úředník severoz.

dráhy; K r o n d l František, farář na Poleni; K ř í ž e n e c k ý R., architekt; JUDr. L a n g k r a m e r Václav, advokát (2 K); L h o t s k ý Jos., děkan v Týně nad Vltavou; L u t z Leopold, pokladník měst. spořitelný na Mělníku; prof. Jos. L y e r v Lounech (2 K); M a r s c h a l l K., c. k. berní na Kr. Vinohradech; M a s á k Antonín, učitel; M a s á k Karel, revident c. k. st. druh ve Vídni; M e r h o u t C., učitel v Kostelci u Křížku; M i l d o r f Antonín, nájemce dvora v Libušíně; M U D r. N e č a s Jaromír, měst. okr. lékař; N o v á k Ladislav, akad. malíř; P a p e ž Józa, obchodník; P a t í k Adolf, hodinář; B e d ř. P a u l, inženýr v Králově Dvoře (2 K); R ú z h a František, kníž. správce; R ú z i č k a Jar., assistent pharm na Kr. Vinohradech; M U D r. S t u d n i č k a Jar., odborný lékař; T r u h l á ř Jos., rada c. k. zem. soudu v Poděbradech; JUDr. V a l e n t a Ladislav, zem. advokát; V o n d r á č k Pavel, farář v Hodušíně; Z í m a V o j t ě ch, nájemce dvora v Osluchově.

Za veškeré dary upřímně děkujeme a prosíme za další přízeň. Oznámuji, že kde není udáno jiného bydliště u výkazu P. T. členů, rozumíme vždy členy v Praze; u P. T. členů, kde není jinak označeno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek K 2 — za běžný rok. Členské příspěvky i dary peněžité buděž posílány podepsanému pokladníkovi.

V Praze, dne 31. prosince 1900.

A. B. Černý, t. č. jednatel.

*Ed. Buška, t. č. pokladník.
Král. Vinohrady, Slezská tř. 38.*

Opravy hrubších omylů.

- Na str. 1. řádku 14. zdola čti: *bohatě profilovaná, přerušená místo: bohatě pírušená, profilovaná.*
- Na str. 36. řádku 32. zdola čti: *podkov místo palkov*; na str. 37. ř. 15. zdola čti: *slechta ruská až do r. 1432.*
- Na str. 39. ř. 20. zdola čti: *Casopis Museálnej slovenskej spoločnosti.*
- Na str. 41. v řádku 8. zdola jest v některých výtiscích chybné datum 13. června; správné jest 13. května; tamže na ř. 5. zdola čti: *těšila nás místo: těšila se nás.*
- Na str. 45. ř. 16. shora čti: *8. září výlet místo: 8. výlet.*
- V rodopise Markvarticů v roč. VII. str. 126. buď vypuštěno u jména Beneše, syna Heřmanova: *kastellán budišinský.*

Ukazatel jmenný.

Sestavil Cyril Merhout.

Abersbach 60
Adámek Karel 41
— K. V. JUDr. 130
Adelhaida († 1140) 141
Adita Ondřej, kamenník 11
z Adlaru viz Valkoun z A.
z Adlersberku viz Houska z A.
Adlerslöwen 147
z Altaichu Lambert 162
Antl Th. 91
Apulie 22
Arnolt Jan 131
Aumüller Martin 12
Augsburk 91

Bába 97
Babice 4
Bačina Matěj Václav 150
Badroschen 96
Bauner J. 66
Bartoň Fr. Jan 135, 136,
Bartoš, zvonař 14;
Bastel Melchior 34
Baum Ant., archit. 144
Bauricius Chrapp Daniel 77
Beckovský Frant 150
Bechyně 28
— z Lažan Oldřich 114
— David 81
— Jan 81
— Jindřich 81
— Martin 81
— Oldřich 81
— Petr 81
— Václav 81
Bechyňová z Lažan Johanna († 1608)
81
— Voršila (roz ze Stříteže † 1627)
81
— z Chlumu Anna (1560) 81
— z Kadova Markyta († 1599) 81
— z Přestavlk Anna († 1535) 81
— z Tříteže Markéta († 1550) 81

Bejček Velvetský z Nespečova Václav
96
Bělá 1, 14 54, 134
Bělehlavý z Pořešina Jan 83
— Zikmund 83
Bělinková Kateřina Lidunka 97
Belvicová Kateřina 96
Benátky 54
Bendová 144
Beneš, měšťan 55
Beneš, mistr v hamrech 90
Beneš Martin 147
Benešov 35
Berík z Petrsdorfu Jiří Benedikt 67
Beranice 99
z Berbisdorfa Ehrenfried 65
Berghauer 130
Berka z Dubé Leop. Bohusl. Ferd.
130
Berka z Dubé Jakub 95
— Johanna 69
— Luisa (roz. Montekukulová) 131
— »von Labasz« Hans 95
Berkové z Dubé 95, 137
Berkovius Jan 35
Bernau B. 16, 45
Beroun 22. 169
Berounsko 2
Beřkovská ze Šebířova Marta
Magdal. 94
Beřkovský Albrecht Eusebius 96
Bezděčí 137
Bezděčka 99
Bezno 23
z Biebersteina Jiřík 95
— Anna 95
Bílá Hora 34, 138
Bílá skála 99
Bílek T. 65
z Bilenberka viz Kupec z B.
Bílý Mikuláš 62
z Binavy 96
Bindiš Ondřej M. 109

- z Bíškovic Zdeněk († 1396) 71
 Blahotice 33
 Blaník 87
 z Blanska viz Tejnský
 Blanský 82, 83
 Blatič Václav 35
 Blatná 43, 100—108
 Blažil z Libochovan Jiří 94
 z Blažice Vyšek 68
 Blížek Ješek 62
 Bobrůvka 99
 Bodlák Jan 133
 — Jiří 133
 Bohuslav, měšťan turnov. 55
 z Bohušic Janek 83
 na Bojiště 140
 Boleslav I. († 967) 122
 — II. († 99?) 73, 162
 — III 1, 14, 56, 84
 Boleslavsko 26
 Bonifacius IX 23
 Bononie 22
 Bor 82
 Bor, mlýn 90
 Borová Rudná 90
 Borovský mlýn 90
 Boršovský Tobias 95
 Bort Petr 12
 Borůvka Jan 147
 Bořita z Martinic Jar. 32, 146
 — Jaroslav hrab. 146
 Bořivoj I. 122
 Bosení (Boszen) 34
 Bosyně 69
 Bouda Martin 149
 Bozkov 59
 Bračnice (Bratschnitz) 34
 Bradlec 23, 57
 Bradská z Labouně Kateřina († 1582)
 83
 Bradský z Labouně Jan 84
 Brandýs 16, 29, 64, 65, 66, 97, 130
 Brandštějnlové 79
 Bráník 69
 Braškovy 35
 Brdo 135
 Brichner Hendrych 35
 Brill Pešik 23
 Brno 108
 Brod Český 14, 28
 Brod 59
 Brož Josef 98
 — Václav 1, 42, 43
 Brunšov 160
 Břekovský Václav 147
 Břetislav II. († 1055) 122
 Břevnov 122
 z Březí viz Tsach
 Březnice 97, 108, 109
 Březnicko 97, 98
 Bubnovice 108, 109
 Budeč 125
 Budějovice Č. 34, 43, 78, 129
 Budín 74
 Budyně n. O. 31, 33
 Buk (ves) 7
 Buková 81
 Bukovský Jan Jak. Ant. 132
 — Jeronym 78
 Buršter Ondřej 144
 Bydžov Starý 3, 4
 — Nový 4
 Bydžovsko 2
 Bystrá u Lanškrouna 85
 Bzí 59
 z Cách viz Puše Jindřich
 Cantisius Matouš 34
 Casolar Kristof 11
 Cerhenice 115
 Cendelín Matouš 148
 Cerekvice 29
 Cidlíra 62
 — z Cidliny Hašek 56
 Cihelnák 99
 Cihelský 99
 Cingulinus Jan 64
 Ctěnice 29
 Ctibor, farář 59
 Cukmanský Beneš 170
 Cukr z Tamfeldu Maxm. Fr. 130,
 131
 Cyprian Vít 35
 Čachnov 138
 Čáslav 43
 Čáslavský 144
 Častolovice 85
 Čech Jiřík 34
 — Kristof 35
 Čechura Fab. 135
 Čejkovice 56
 Čejov 75
 Čelakovský J. 16
 Čepec z Libiše Ctibor 23
 Čerčany 42
 Čermák Jiřík 114
 — Josef 30
 — R., dr. 43
 Černohorský Jan 131
 Černá skála 99
 z Černic Oldřich 23
 Černice 23
 Černý A. B. 38, 41, 42—45, 47, 48,
 115, 116, 171—173
 Černý rybník 99
 Červené pole 145
 Červenka Vít 144
 Červený mlýn 90
 u Červených Zvonův 69

- Čertovka 40
 z Čestic Helena 71
 Čížkové z Jen tejna 67
 — Jindřich 67
 Čúch ze Zásady Jan 22
- Dačice** 131
 Daletice 134, 137
 Daliměřicko 53
 Daniel Samuel 35
 Davle 161
 Děbolín 11
 Dehtáry 66
 Dětenice 29
 Dětřich, farář 59
 Děvín 26
 Divišovský z Prošovic Martin 145
 Dlabač Boh. Jan († 1820) 115
 Dlouhý Max 41
 Dobrá 114
 Dobera Sigmund 95
 Dobner Gelasius 83
 Dobrovlice 1
 Dobrý Jan 138
 Dobřenský Bartoloměj 95
 Dobřichovský z Dobřichova Jan 30
 — Zikmund 96
 Doksy 135
 Dolany 33, 135
 Dolánky 16
 Dolívka 137
 Doly 135
 Domažlice 91
 Domažlický z Eisendorfu Viktorinus
 Ferdinand 94
 Domečka L. 7, 45, 114
 Donert Jiří 35
 z Doubravice Ješek 62
 Douša Adam 35
 Drahoš Mikuláš 131
 Drahule 97
 Dražice 26
 Dražický z Kunvaldu 32
 z Dražovic viz Vítova z D.
 Druck Ignác 114
 — Pankrác 114
 Držkov 59
 Dřevčice 64, 65
 Dub Český 14, 77 78
 Dubá 42
 z Dubé Anežka 67, 71
 — viz Berčinka
 — Vaněk 69
 z Dubé viz Škopek
 Dubné 34
 Dubský z Vitiněsvi Václav Ferdinand 81
 Duchek, sedlák 64
 Duchek farář 142
 Duchek, kramář 28
- Duras Fr. 45
 z Durlachu viz Hartman
 Durychov 54
 Dušinky Trhové 81
 Duška Jos. 85
 Dušníky 81
- Ebrzvinová z Hradiště Kateřina** 33
 Edinburk 44
 Eger (Cheb) 79
 Egerberk 33
 z Egerberka 79
 z Eggenberka 94
 z Eisendorf viz Domažlický
 z Elsnic Bohuslav 95
 — Bernard 95
 Endrle, mistr 90
- Felicitas Kristof Sigmund Maria** 35
Felicitas Victorinus 35
 Ferdinand I. († 1564) 29, 88
 Fialka Jakub 148
 Figlovský hamr 90
 Fileček Mikuláš 131
 Finková z Pantenova Sabina 65
 Folimanský Jan 146
 Fohnan (Folimanka) 23
 Franěk Michal 35
 Frankfurt 62
 František I. († 1835) 94
 František II. 85
 Franz, kamenník 12
 Freyndlovský hamr 90
 Frydlant 14, 58
 Frydnava 5
 Frydštejn 77
- Gallas Ant. Pankrác 85
 Gallasové 84
 z Geiszingu viz Kelbel z G.
 Gerstorf Abraham 95
 — Štěpán 95
 — Magdalena (roz Kyšperská z Vřesovic) 94
 — Maruše 96
 z Golče svob. p. Marie Magdalena (roz. z Opsiniku) 5
 Goliaš Velek 70
 Gregor, mistr 90
 Griespek z Griespachu Blažej 33
 — Florian 33
 Gross Hynek 82
 Gunter von Ztrakowa Daniel 35
- Habart z Vřesovic Jan 95
 z Habartic viz Labounská z H.
 Habermannstadt 54
 Had z Proseče Jan 70
 Hadomec Jan 144
 »háj« 97

- Hájek Vít 144
 Halama Matěj 54
 Haltířek Jiřík 144
 Hamerník Kašpar 90
 Hammerschmied Jan Flor. 155
 Hans Filip Jakub, kamenník 12
 Handschuh Jakub 150—152
 Hanuš, bratr řehol. 63
 Hanuš, sklenář 70
 z Harrachů Arnošt 130
 z Hartenreytu viz Iglové
 Hartik Karel 156
 Hartman z Durlachu Jakub 88
 Harusů kopec 99
 Hašek, kněz 60
 Hausbach 95
 Heber F. 28, 65
 Hedvika, krejčí 170
 Hejná 129
 Helm Jan 148
 — Štěpán 148
 u Helmů 147
 Henigke z Weissenfelsu Mikuláš 34
 Henigova Baruška 95
 Heník, měšťan 55
 Herain Jan 42—45, 116, 140, 153, 172
 Herálec 72—76
 Herman Václ. 133
 Hille Jan 78
 Hirsch Tomáš 94
 Hivel 138
 Hlava Jan 148
 Hlavová Zuzana 148
 Hlinsko 137—139
 z Hlohol viz Paprocký
 Hlubocko 32
 Hluboká 135
 Hluboš 81
 Hodkovice 16, 59
 Hoernes 129
 Hochhauser Bernard 95
 — Jiří 95
 Holec z Květnice Václav 28
 Holetín 138
 z Holkova Mikuláš 83
 Holub Podmocký Jan 5
 Holý Jan 131
 Holý 142
 Hora Červená 23, 67
 Hora Doubravská 95
 Horažďovice 121—129
 Horník Jan Křt. 138, 139
 Horosedly 97
 Hořice 29
 Hořín 170
 Hořká studánka 99
 Hospožín 30, 33
 Hospříz 10, 11
 Hostěnice 70
 Hoswald Johann 114
 Hoswald Tomáš 114
 Hošek Jiřík 90
 Houska z Adlersberku Jan 94
 Houska Jiří 95
 z Hradce 11
 — Adam 11
 — Jáchym 11
 — Jách. Oldřich 11
 — Jindřich IV. 9
 — Menhart 26
 Hradec Jindřichův 7, 8, 9, 10, 11, 12
 Hradec Králové 29, 85, 114, 144
 Hradec Levý 42, 45
 Hradec Nový 85
 Hradecko 2, 23, 29
 Hrádek 122
 Hradisko nad Cidlinou 125
 Hradiště hora 82
 Hradiště Klášter viz Klášter Hradiště
 Hradiště Mnichovo 15, 16
 z Hradiště viz Ebrzvínová
 Hradiště nad Volyňkou 126
 z Hradištka Martin 26
 Hradištko u Štěchovic 160—162
 Hrdina Matěj 35
 Hraše J. K. 113
 Hrázsko 125
 Hrbek, měšťan 70
 z Hrdoňovic viz Žáček
 Hrobčická z Hrobčic Benigna 33
 Hromádka Václav 131
 Hrušovský z Hrušova Bohuslav 29
 — Jan 29
 — Jetřich 29
 — Jindřich 29
 — Jiří 29
 — Petr 29
 z Hryzel Mainuš 70
 Hrzan z Harasova Václav 29
 — Mikuláš 29
 Hruštice 15, 54, 59—61
 Hřebíček Mikuláš 147
 z Hřebíncu viz Milnar z H.
 Hubenka Jan 135
 Huller Ondřej 23
 — Zikmund 22, 23
 Humpolečtí z Rybenska 98
 Humpolecko 72—77
 Humpolecký rybník 99
 Hůra 54
 Hůrka 97
 Hus Jan 27, 67
 z Hustířan viz Záruba
 Hvězdář Jan 145, 146
 — ová Uršula 145, 146
 — Symeon 146
 — Vilém 146
 Hvozdnice 160
 Hykeš Frant. Josef 108
 Hynková Marta 142

- Charvátc** 135
Cheb viz **Eger**
Chladomoř Jan 144
Chlomek 53, 54
Chlomek u Ml. Bolesl. 125
Chlum 16, 60, 135
Chlumčanská z Přestavlk Ludmila
 († 1684) 81
Chlumec 9
Chlumec n. Cidlinou 85
Chlumek 97
 z Chlumku viz **Štrouchové**
 z Chlumu viz **Bechyňová a Litoborský**
Choceň 85, 136
Chocnějovice 59
Chocholius Jan 94
Chotěbořenus Jiří Zikmund 94
Choteč 85
Chotkovy sady 44
Chotoviny 80
Chrast 82, 132
Chroustovice 139
Chrudim 14, 45, 123, 135, 139
Chrůst Jan 63
Chudák Jan 77
Chuchelský z Nestajova Jan Felix
 136
Chvála Jos. 5
Chvališovice 32
 z Chýš viz **Pětipeský** 33
- Iglove** z Hartenreytu 32
- Jablonec nad Nisou** 59
Jablonná 14
Jakub, kněz 60
Jan IX., biskup olom. 62
Jan, bratr řehol. 63
Jan (Honza) kamenník 11
Jan, mlynář 66
Jan, plebán 60
Jan, rektor 63
Jan, sedláč 64
Janda Matyáš 35
Janek, mistr 90
Janovičky 132, 135
Janovský Rudolf 40
Jaroměř 74
Jaroš Vaněk 64
Ječovice 125
Jelení příkop 43
Jelínek Tomáš Bern. Jan 131, 132
 133
Jelínek Frant. 151
Jemčinské lesy 8
Jeneč Vel. 56
Jeníkov Golčův 5
Jeníkov Větrný 74
- Jenišovice** 59
Jenštejn 16—30, 45, 64—71
 z Jenštejna Anna (1514) 70, 71
 — Apolena (1557) 70, 71
 — Arnošt (1493) 68, 69, 71
 — Čeněk 71
 — Hynek (1474) 69
 — Jan, arcibisk. († 1400) 22, 23,
 67, 71
 — Jan († c. 1418) 67, 71
 — Jan (1524) 69, 71
 — Jan 69, 71
 — Jindřich (1477) 71
 — Jiří (1524) 69, 71
 — Kateřina (1557) 71
 — Kateřina († 1368) 67, 71
 — Lucie (1440) 70
 — Machna (1494) 68, 71
 — Markéta 22, 71
 — Martin († c. 1420) 22, 67, 71
 — Mikuláš († 1459) 69, 70, 71
 — Mikuláš (1481) 70
 — Pavel († 1375) 22, 67, 71
 — Pavel (1420) 22, 23, 67, 71
 — Pavel († 1494) 67, 68, 69, 71
 — Pavel († 1525) 69, 70, 71
 — Václav († 1401) 22, 23, 67, 71
 — Václav (— 1466) 69, 71
 — Tobias Valentin 66
 — 67—71
 — viz **Čížkové z J., Koutský z J.,**
Kříž Chvalský z J., Rakovnický
 z J.
- Jesenice** 35
Ješek, rychtář v Turnově 57
Ježberovský Jan 85
Ježovská z Lažan Julianá († 1597) 81
Jičín 14, 16, 56, 138
 z Jílovky Jiřík 69
Jindřich Hanuš 96
 od sv. Jindřicha Důra 27, 28
Jindřichohradecko 7—12
Jíra J. A. MUC 42
Jirčany 142
Jireček Josef († 1888) 131
Jiří král 67—69
Jizerka 13, 14, 1, 16, 53
Jogeus Jan František 149
Josef II. († 1790) 85, 152
- Kácov** 23
Kadov 43
 z Kadova viz **Bechyňová**
Kabnicové 70
Kalina Jan 96
Kalyš Václav 131
Kamejtský ze Lstiboře Hans Štěpán
 95
 — Jan Jiří 94, 95
 — Jan 35

- Kamejtský ze Lstiboře Alžběta 94
 Kamenice 14, 90
 — Dolní 30, 33
 Kamenice Pustá 132, 133, 135
 Kampa 40
 Kampen 95
 Kampus, doktor 86
 Kaňova skála 99
 Kapalín 28
 Kaplánek Jan Vojtěch 132
 Kaplice 82
 Kaplisko 99
 Kapr z Kaprštejna Daniel 71
 Karel, císař († 1556) 29, 88
 Karlíková p. 44
 Karlštejn 22, 45, 77
 Karlův most 44
 Kaška Michal 131
 — Nykodym 131
 Kašparov 114
 Kaucký Jan 95
 — Kateřina 95
 — Václav 95
 Kaucká z Weiszenberku Jenička 94
 Kauč 96
 Kavka Václ. Aug. 145
 Kavka z Říčan 80
 Kazimír, král polský 55
 Kazmírovec 99
 Kelbel Baltasar 35, 96
 — Michal 94
 Kelbel z Geiszingu Petr 95
 — Rudolf 96
 Kernicher von Koblach Jiří 35
 Kestřany 82, 129
 Kheck Rehoř 94, Rosina 94
 Khel Václav 135
 z Khölsperku David Ferd. 133
 Kinský Filip hr. 138
 — Štěpán 133
 — kníže 125
 Klába Jiřík 147
 Kladno 33, 114
 Kladno ves 134
 Klapačova borovinka 100
 Klášter Hradiště 83, 84
 Klečkovec 99
 z Kleggau lantkrabí 92, 93, 94
 Klíma Stanislav 160
 Klíš 95
 Kněžů ryb. 99
 von Koblach viz Kernicher 35
 Kocabovský dům 101
 Kocomysl 78
 Kohout z Lichtenfeldu Jan 145
 Kochelius František 95
 Kojata, hrabě 28
 Kokořín 26
 Kolář od Voháněk Blažej 70
 Kolda Václav 61
 z Koldína viz Kristian z K.
 Kolín n. L. 55
 Kolín n. Rýnem 88
 z Koloděj viz Štefek z K.
 Komedka z Rovin Jiřík 70
 Kometa Antonín 11
 Konopistě 169
 Konrád Herrmannův, měšť. 55
 Konrád, kněz 60
 Kopecký Jos. 139
 Kopistová Alžběta 133
 Kopytec (Kopitz) 34
 Kostečka Jan 149
 Kostelec u Dvora Kr. 60
 Kostelec n. Čer. Lesy 77, 78
 Kostelec nad Labem 23, 26–28.
 Kostnice 44, 67
 Košecký Václav 35
 Košínska Dorota 68
 Košta F. V. 97
 Košťál Jos. 2
 Košťálov 62
 Košumberk 95
 z Kotenčic Zikmund 170
 Kouba J. 86
 Koudelka Pavel 133
 Koula Jan 140
 Kouřim 125
 Koutský z Jenšteina Vojtěch 30, 66
 Koutský z Kostelce Daniel 30
 — Anna 30
 Kozákov 58
 Kozárovice 97
 Kozelek Martin 35
 Krabice z Veitmile Hynek 29
 »Krahulík« 97
 Krajiř z Krajku Arnošt 65
 — Johanka 14
 z Krajkou viz Krajiř 65
 Král z Dobré Vody Vojt. ryt. 45, 91
 z Kralovic viz Pechanec
 z Kranichfeldu viz Písecký
 Krásl (z Oberlautterbachu) Jiří 96
 — Marie 96
 Kraslice Anselm 26
 Krasoňov 75, 76
 Kratzmann Edv. dr. 152
 Krejčů Vít 74
 Kremützer Vavřinec 95
 z Kreuzinfeldu viz Panoše
 Kreyer Martin 94
 Kristian z Koldína Pavel († 1586) 108
 z Kroměříže Jiří 64
 Krouna 134, 136, 138, 139
 Kruh 60
 Krumlov 82, 94, 132, 146
 z Krymlova viz Medek z K.
 z Kryxfeldu viz Kunštat z Kr.
 Křeč 80
 z Křenice Jiřík 70

- Křepinský Karel 139
 Křešovice 125
 Křinecký (z Ronova) 95
 Křivenice 29
 Křivka 99
 Křivoklátské panství 114
 Kříž, kněz 60
 Kříž Chvalský z Jenštejna 66
 Kříž Václav 133
 z Kříže Jan 150
 Kříženecký Rud. 43
 Kub, měšťan 55
 Kubovské rybníčky 99
 Kučera Bedř. 43
 Kučera Václav 139
 Kuchyňský rybník 99
 Kulhánek 170
 Kuneke Jan Krištof 35
 Kuněk Melchior 35
 Kunifer les 12
 Kunštát z Kryxfeldu Daniel Nathaniel 145
 z Kunštatu Boček 58
 Kupec z Bilenberku Kašpar Jan 108
 z Kunvaldu viz Dražický
 Kurzbach z Kvítkova Zikmund 70
 Kuři Vody 27, 60
 Kusý Vaněk 170
 Kutfín 135
 Kvapil Josef 139
 z Květnice viz Holec a Materna
 Kvíc 33
 Kvíčnice (Kwitschnitz) 34
 z Kvítkova viz Kurzbach
 sv. Kilian, ves 160
 Kyndula Václav 145
 Kyšperská viz Gersdorfova.
 Kytín 60
- »von Labasz« viz Berka »von Labasz«
 z Labouně viz Bradská z L.
 Labouňský z Labouně Eliška 84
 — Jan 84
 — Jan Jiří († 1611) 84
 — Jiřík († 1509) 83
 — Jiřík (1552) 84
 — z Raychu Eliška 84
 — z Habartic Saloměna 84
 — z Olbramovic Lidmila 84
 Lahódka viz z Turnova Matěj
 z Landštejna 11
 — Mikuláš 68
 Lapáčkovna ze Rzavého (Zerzavého)
 Zofie 80
 Lašák, konšel 170
 Laypter ze Sutořice Vilém 94
 z Lažan viz Ježovská a Machková
 z Lažan viz Bechyně z L.
 Lažany 132, 134, 137
- z Ledče Jindřich 67
 z Ledeburu Jan Jetřich 5
 Lego Fr. 12
 z Lemberka Havel 61
 Lemúzy 26, 28
 Lešany 134
 Leštinka 132, 133, 137
 Leopold, kníže 78
 Leopold I. 92, 150
 Letařovice 59
 Leštné (Lišné) 62
 z Letovčice viz Šerý z L.
 Lety 97
 Levín 113
 Lhota 135, 137
 Lhota Česká 114
 — Německá 114
 Lhoták ze Lhoty Matouš 150
 Lhotský 96
 z Liběchova Václav 28
 Libice 85, 125
 z Libiše viz Čepec
 z Liblíc Jan 28
 Libníkovský dvůr 85
 z Libochovan viz Blažil z L.
 Libštát 96
 Licko u Kolína 125
 Lično 85
 Lidl z Lidlova Řehoř 148
 z Lichtenfeldu viz Kohout z L.
 z Lipé viz Berka z Dubé
 Lipno nade Mží 125, 126
 z Lipultovic viz Obešlik
 z Lípy viz Trčkové
 Lisey Šimon 144
 Lišovec 80
 Litoborský z Chlumu Jan 29
 Litoměřice 35, 45, 94, 96, 97
 Litomyšl 85, 131
 Litovice 23
 z Lobež viz Strádal z L. a Mamminger z L.
 z Lobkovic Jiří kníže 45
 — Ladislav 30
 Locika Jiří 95
 Lochenice 125
 Loketsko 132
 Lomnice 15, 62
 Lopata Maxim. 45
 Lorenc, mistr 90
 Lorenzova Liduška 35
 Loselius Kašpar 71
 Loučka 99
 Loukov 59
 Louková 59
 Loukovec 59
 Löschner Jos. dr. 152
 z Löweneru Františka 147
 ze Lstiboře viz Kamejtský
 Ludnitz Kilian 12

- Ludvík († 1526) 113
 Ludvíkův Matouš 70, 71
 Ludvíkova Zuzana 70
 z Lukonos viz Švík z L.
 Lužec 4
 Lüssner Gustav 158
- M**adgeburk 56
 Macht Michal 35
 Makotřasy 32
 z Maličína Ludmila 69
 Malinné 132, 133, 137
 Malovec Jan 146
 — Pavel 146
 — Zuzana 146
 Maminger z Lobes Martin 64, 65
 Mansfeld Karel 150
 — Eleonora 150
 Marcus Raus 12
 Maršovice 99
 Maršovský rybník 99
 Martin, kněz 60
 Martin, rektor 63
 z Martinic Vilém 67
 z Martinic Jindřich 33
 — Jan 33
 — Volf 33
 — Vilém 67
 z Martinic viz Bořita
 Martinius z Dražova Samuel 96
 Martínková Markyta 97
 Mařík, měšťan 55
 Masák A. 37, 42, 171
 Mašov 53
 Matějka Boh. 140
 Maternova (z Květnice) 96
 Mateřovský Bořek 95
 Matheides ze Závětic Ant. Václav
 Hynek Norbert 133, 137
 Matiaš († 1619) 78
 Matyaš, arckn. 77
 Matiegka Jindř., Dr. 49
 Mauricius, kněz 60
 Maximilian II. († 1576) 88, 91
 Mayer Daniel 128
 Mazal Jakub 148
 — Zikmund 147
 Medek z Krymlova Václav 148
 — Eliška 148
 Medník 161
 Měchenice 162
 Meissner A. G 66
 Melan Antonín 11
 Melichar, mistr 90
 Mělník 45, 169, 170
 Menčík F. 86
 od Měny Havel 70
 de Mercy Henrych 133
 Merhout Cyril 16, 169
 Měšec Vojnův 85
- Mexander Krištof 35
 Mezi cestami 100
 Mezi hornym 98
 Mičan z Sulislavic Jindřich 28
 Mičanova louka 114
 Michálek 116
 z Michnic Kateřina 81
 Michov 99
 Mikovec F. B. 28, 65
 Mikulanda Václav 70
 Mikuláš, bisk. olom. 64
 Mikuláš, kněz 60
 Mikulovice 138
 z Mildenbergku viz Miller z Mildenberg-
 Milevsko 95
 Miller z Mildenbergku Matěj Vojt.-
 145
 z Millosime (Millesimo?) 95
 Milnar z Hřebínu Mikuláš 147
 Mirešov 33
 Mirovicko 97, 98
 Miřetín 135
 Miřovice 32
 Mitiska Jan B. 84
 z Mitrovic viz Vratislav
 z Mladé Jindřich 170
 Mladota ze Solopisk Jiří 95
 Mnětěš 33
 Mocker Jos. 153, 172
 Modest 28
 Modletín 138
 Modřice 53
 Moeller Jakub 94
 Mohuč 29
 Mochov 26
 Mokrejšov 132, 133, 137
 Moravec Jiří 133
 z Mostkóv viz Žibřid B.
 Mostník z Nyštice Jan 96
 Mostští měšťané 67
 Mourek V. E. dr. prof. 44
 Mönich Michael 96
 Mrákovy 114
 Mrákotní 138
 Mrštík V. 114
 Mřeněk Jan 144
 Mstiboj 162
 Muchková z Lažan Johanna († 1574)
 81
 Mydlářka Kateřina 33
 z Myslina 81
 Mysslikowec 82
 Myška Prokop 147
 Myškové ze Žlunic 81
 Mýto Vysoké 142
- Na bejkovách 97
 Na blatinách 98
 Na bondáči 161
 Na borečku 161

- Na borkách 97
 Na božině 97
 Na břehách 160
 Na bukách 161
 Na čtvrtích 160
 Na dehetníku 97
 Nade vsí 160
 Na dolině 100
 Nad panským sklepem 99
 Nad Píkovicemi 160
 Nad potokem 160
 Nad pustým mlýnem 99
 Na drbalce 98
 Nad šlemínem 160
 Na haviřce 160
 Na havraně 161
 Na hláškovně 98
 Na hlině 160
 Na hlinkách 161
 Na holoubce 99
 Na holým kopci 160
 Na hrádcích (na hrádku) 160
 Na hranečníku 161
 Na hřebenčí 160
 na hřebínek 160
 Na hvíždalce 98
 Na chlumech 161
 Náchod 113, 132
 Na chrastci 98
 Na jasanech 98
 Na kačinci 100
 Na kamení 160
 Na kaplišku 100
 Na kazatelně 98
 Na klekorce 98
 Na kosatince 98
 Na krči 98
 Na křívánčí 97
 Na křížatkách 161
 Na ladách 160
 Na landách 98
 Na lasovských 98
 »Na louce« mlýn 90
 Na nivách 98
 Na nivě 98, 99
 Na opercích 97
 Na ostrůvku 160
 Na ovčíčkách 160
 Na palouku 160
 Na panských lukách 100
 Na Pavlíkově 98
 Na pecné 99
 Na pervidle 160
 Na place 161
 Na pláckovci 100
 Na plázově 100
 Na pláňích 160, 161
 Na pohořelkách 98
 Na průhoně 160
 Na práhonech 161
 Na roudných 97
 Na rovinách 160
 Na salcích 98
 Na sekance 160
 Na skalce 100
 Na skalkách 160
 Na slemenných 98
 Na souhradech 160
 Na Stežce 99
 Na stínadlech 98
 Na stráni 99
 Na stránkách 98
 Na struhách 98
 Na sutí 160
 Na sychrově 98
 Na šancích 97
 Na široké mezi 160
 Na širovým kopci 99
 na Trávnících 58
 Na troubkách 100
 Na vartě 97
 Na včerazi 98
 Na vejmrinku 160
 Na votokách 98
 Na závadí 98
 Na závisti 161
 Na zelenom place 161
 Na zhrbí 98
 z Nedabylyc viz Straka z N.
 Neděliště 4
 Nelahozeves 33
 Němců Jan 147
 Němců rybník 99
 Němec 99
 Němeček Petr 85
 Nemetice 126
 Neratovice 22
 z Nespečova viz Bejček z N.
 z Nestajova viz Chuchelský
 Nestel Jiří 35
 Nestonová Markéta 95
 Neprašovice 98
 Neumann ze Zahorčic Petr 97
 z Nežetic Eliška 69
 Niederle Lubor 122, 125, 129
 Nioselius Václav 35
 Níštějka 69
 Nitsche 95
 Nížebohy 33
 Norgová Dorota 148
 Normberk 79
 Nová ves 134
 Nováček V. J. dr. 5, 77
 Novák Jakub 76
 Nové domy 98
 Nové Město n. Metují 14, 137
 Nové město na Moravě (Neustadt)
 98—100
 Novohradecko 7
 Nudvojovice 16, 59, 61

- z Nudvojovic viz Šindel
 Nymburk 28, 56
 Nysl Jiřík 145
 z Nyštice viz Mostník z N.
 z Oberlautterbachu viz Krásl z O.
 Obešlík z Lipultovic 32
 Obst Gustav 129
 Očko z Vlašimě Jan († 1388) 22, 71
 Ojíř z Očedělic Bohuslav 28
 Ojíř viz Vojtíšek
 Odranec 42
 Oflenda 138
 Oheim Václ. Herm. 133
 Ohrazenice 53
 Ochoza 100
 Olanice 62
 z Olbramovic viz Labouňská z Ol.
 Olešnice Zlatá 59
 Olomúc 138
 Olšanský hřbitov 41
 Ondráček od Červených křížův 27
 Ondráček Václav 135
 Ondřej, kamenník 11
 Ondřej, kněz 142
 Ondřej, kněz ve Smradařích (jiný)
 142
 Ondřej, měšťan 55
 Opočno 85
 Opprstorfer z Operštorfu Jan († 1584)
 77
 — Vilím st. 77
 z Opsiniku viz z Golče
 Osecká Kateřina 137
 Osečná 60
 Osice 125
 Ostrov, tvrz 29, 160, klášter 28
 Ostrovce 98
 Otava 121—129
 Otín 8, 10, 12
 z Ottersdorfu viz Sixt
 z Ottobachu viz Pfefferhorn
 z Ottova viz Rochcovna
 Oudraž 29
 Oujezdec Dolní 60
 Ovener 26
 Pacov 80, 142
 Pachta z Rájova Kryštof 145
 Panoše z Kreuzinfeldu 32
 z Pantenova viz Finková
 Papáček Pavel 42, 44, 46
 Paprocký z Hloholy Bartoloměj 79
 Paradis Jan Erasmus 35
 Pardubice 14
 Paul K. V., zvonař 114
 Pavel, kaplan 142
 Pavel, farář 60
 Pažout J. 16
 Pecka 29
 Pechanec z Královic Burian 145
 — Regina 145
 Pekelský mlýn 90
 »u Pekelských« 145
 Pelhřimov 142
 Pelk Jan 60
 Perálec 130, 132, 135
 Perno 34, 94—97
 Pernovka 99
 Pernštejn 98
 z Pernštejna Vilém 70
 Peřina Vojt. 1
 Peřinka z Maličína Jan 69
 Pešek, měšťan turnov. 55
 od Pětikostelův Václav 28
 Pětipeský z Chýš Václav 33
 Petr, kněz 61
 Petr, měšťan turnov. 55
 Petrkovský 147
 z Petrsdorfu viz Beník
 Pexa 170
 Pfefferkorn Adam 95
 — z Ottobachu Karel 95
 Pičina 80, 81
 Pikovice 160
 Pilát z Jenštejna viz Rakovnický
 Pilina (Píkna) Jan 62, 63
 Písek 82, 94
 Písecký z Kranichfeldu Václav 96
 Pivora Vaněk 170
 Planá u Tachova 156
 Plaňany 45
 z Plané Václav 28
 Plánice 146
 Planík viz Blaník
 Planknar 28
 Plíškovice 97, 98
 z Plotiště Zachař Jan 28
 Plzeň 34, 88
 »Pod Bilkem« mlýn 90
 Podčapky 97
 Pod drážkama 160
 Pod hájem 97
 Pod homili 97
 Podhořany 32
 »Pod hradci« 97
 Pod kožmany 97
 z Podolí Marek 59
 — Vojtěch, farář 59
 Pod polma 161
 Podřipsko 32, 116
 Pod skalou 160
 Pod šibenici 99
 Pod šibenou 97
 »Pod Šunnfeldem« mlýn 90
 Pod Třebešovem 98
 Pod záluhou 97
 Pohledce 99
 Pohledecký potok 99
 Pokorná Dorota 97

- Pokříkov 134, 138
 Polensko 89—91
 Polička 139
 Poličtí měšťané 67
 Polnický hamr 90
 Polon Poličský Valentín 64
 Popovice 65
 z Pořešína viz Bělehlavý
 Pořejín 90
 Poříček Ondřej 149
 Poříčí 140
 Postanec 34
 Potštejn 30
 Pottok Ondřej 146
 Praha 26, 78, 88, 94, 95, 130, 140,
 159, 171—173.
 z Prachatic Křišťan 27
 Prácheň 121, 128
 Prachensko 122
 Prácheňský újezd 122
 Prasetín Dolní 132, 133, 137
 — Horní 133
 Pražan Martin 131
 Prefát Jindřich 69
 Procházka Ant. 137
 Procházka Martin 131
 Prokop Matěj 138
 Prokop Veliký 26
 z Proseče viz Had
 Prosek 45
 z Prošovic viz Divišovský z Pr.
 Proxa Pavel Bohumil († 1693) 130
 Prucek, měšťan 55
 Prunnersdorf 146
 Přáslavice 59—61
 z Přečiny viz Vlčkové
 Předměřice 125
 Přemysl Otokar II. († 1278) 141
 Přepeře 59
 Přerostly 90
 z Přestavlk viz Bechyňová z P. a
 Chlumčanská z P.
 z Přibenic viz Příměnský z P.
 Příbram 81
 z Příbramě Vaněk 28
 Přibylavsko 89—91
 Přihoda Jan 149
 Příměnský z Přibenic Jan 147
 z Přívor Jiřík 68
 Příchovští 81
 Příšahova Marta 144—146
 » Přísahůc 144
 Psáry 140
 Pteč 97
 Purkart (Burghart), měšťan 55
 Puš z Cák Jindřich 26
 Puthen, měšťan turnov. 55
 Rabenhaupt (Robmhap?) 95
 Rabouň 135
 Račice 132, 133, 137
 Račiněves 32, 33
 Radim 134
 z Radkova Jiří 149
 Radkovcova Anna 96
 Radňovice 99
 Radoletický Daniel 94
 Radonice 29
 Radoun Okrouhlá 8, 12
 Radounka 8, 9, 10, 12
 Rais Ondřej 95
 z Rájova viz Pachta
 Rak Vaněk 970
 Rakovnický Jan (Pilát z Jenštejna) 71
 Rang Jan 139
 Ranhofský Jiří 94
 Ranná 132, 134, 137
 Ránsko 90
 Rašín Adam 35, 96
 — Sazema 96
 Rathschlag 129
 z Raychu vi Labouňská z R.
 Reissig Ant. 85
 Rendl z Úšavy Mikuláš 29
 Rieger F. L. dr. 41
 Robmhap (ze Suché) Ferdinand. 85
 Robotka, louka 138
 (Rodovská z Hustifan) Rodosskova
 96
 — Jan Všemír 96
 z Rohatec viz Vamberský
 Rohozec 14, 53, 58—60
 Rochcovna z Ottova Johanka († 1547)
 81
 Rokytnice 138
 Rosenhaupt Jindřich 32
 — Ludvík 32
 Rotštejn 54
 Roudnice 116
 z Roupova Jan 95
 z Rovin viz Komedka
 Rozběřice 2, 4
 Rozdělov 114
 Roztoky 42
 Rožďalovice 45, 56
 Rožemberk 146
 z Rožemberka 11
 — Oldřich 67
 — Petr 63
 — Vilém 146
 Rudolf II. († 1612) 65, 77, 89, 92
 Rudolfov 9, 12
 Ruprechtice 59
 Rús z Čemin Jan 82, 83
 Růže z Vorlična Mikuláš 148
 z Rybenska viz Humpolečtí
 Rybička Josef 138
 Rybná 135
 Rybná Česká 133
 na Rybníčku 140

- Rychmburk 131, 132, 134, 139
 z Rychenburka Margareta 69
 Rychnov n. Mohelkou 59, 60
 z Ryžemberka Děpolt 28
 ze Rzavého viz Vít
- Řečice Červená 139
 Řečice Kardašova 7, 9
 Rehák Ondřej Fr. 131
 Řehoř Janek 22
 Řeporyje 125
 Restoky 132, 135
 z Ričan 79, 80
 — viz Kavka
 Říčany 44
 Říha, sedlák 64
 Římkovna Kateřina 70
 Řitka z Bezdědic Jan 169
- Sabatova Lidunka 95
 Sádka 74, 76
 Sádovský Tomáš 133
 Sak ze Znančic Václav 69
 — Jan 69
 Sakař J., architekt 13, 16, 42
 de Salla Antonín 11
 Salvia Georgius 77
 Samuel, mistr v Hamrech 90
 Saník Tadyš Prokop 137
 Sasík Vaněk 64
 Sázava, ves 162
 ze Sedčic viz Sekerka ze S.
 Sedláček Aug. 122, 123
 Sedlecký Jan 130
 ze Seinsheimu 91
 — Erkinger 91, 92
 Sekerka z Sedčic Bohuchval 96
 — Bohuslav 96
 — Barbora 96
 ze Se yíc Záviš 67
 Sekeřice 29
 Selík Václav 146
 Selinský Hánouš 96
 Selist 35
 Semily 59
 Serenyiová Marie Alžběta hrab. (roz.
 hrab z Valdšteina) 108
 Sezemice 59
 Shejbal Václav 77
 Schaller Jar. 65
 Schlicka Matěs 94
 Schmitt A. 157
 Schneider Jos. 114
 Schönowitz z Ungerswerthu Jan sv. p.
 — 147
 Schönwald 35
 Schwarzbach 129
 Schwarzenberg kníže 43, 91, 92
 ze Schwarzenberka 91—94
 — Adolf 92
- ze Schwarzenberka Vilém II. 92.
 — Karel 94
 ze Schwarzbachu 94
 Siblík Josef 100
 Sixt z Ottersdorfu Abraham 65, 67
 — Theodor 96
 Skály 54, 63, 68, 78
 Skála Hrubá 62
 Skálské panství 14
 Skočnovorský Havel 66
 Skorkov 74
 Skorkovský Jan 140
 Skuteč 130—139
 — děkanství 130—139
 Skutěčko 132, 133, 137
 Sládek Prokop 114
 Slansko 33
 Slaný 146
 Slavata z Chlumu Krištof Felix 95
 — Jan Albrecht 95
 — Vilém 11
 Slavětín Limus Šimon 35
 Slavík Jan 148
 Slepíčka Oldřich 35
 — Vundroš 95
 Sluhy 65
 Sluštice 145
 Smečno 32, 146
 Smetal Jiří 137
 Smiřice 84—86
 Smiřický ze Smiřic 84
 — Albrecht Václav 78
 — Jan 27, 169
 — Jaroslav 77, 78
 — Zikmund 77
 Smolova Alžběta 95
 Smradaře 142
 Sněhová (Sněhov) 62
 Soběnov 82, 83
 Soběslav 12
 Sobotka 14
 Sokol Matěj 184
 ze Solopisk viz Mladota
 Sonnenstein 34
 Spilka Jan 137
 Spurný Jan 131
 Stallhans, major 65
 Stampach Jiří 96
 Stará 67
 Staroměstské náměstí (rynk) 44
 Stráž 8
 Stebeň 14, 15
 Steběňka, potok 13, 54
 Stemeisl Václ. 35
 Steženský kostel 114
 Stoček Václav 35
 Stormaz Jiří 35
 Strádal z Lobež Martin 94
 Straka z Nedabylic Hendrych 85
 — Václav 147

- Strakonice** 35, 126
Stránský Zapenus Pavel 95
Strapenhogen Hans 35
ze Stremic Marie Anna 147
Strkov 35
Strmilov 8, 10, 11
Strnad Jos Jiří 133
Stubenbergovny 95
Střelohoštice 129
 od **Střibrné hvězdy Jan** 27, 28
Stříbrný Petr 148
Střítež 135
 ze **Střítež viz Bechyňová z Lažan**
Suda Petřík 26
Sudoměře 76
 z **Sulislavic viz Mičan z S.**
 ze **Sulzu hrabata** 92, 94
 — **Marie Anna** 92
Sušák, sedlák 64
 ze **Sutořice viz Laypter ze S.**
Sutter Ondřej 148
Svádov 35
Svatobor 124
Svatopol 124
Svébořice 60
Svémyslice 65
Světlík Zachariáš 96
Svídnice 58
Svijany 14, 53
Svoboda Vít 148
Svratka 137, 139
Sybřina 29
Sypoto (Seiboth), měšťan 55

Šafařík P. J. (1871) 41, 49
Šalomún Martin 69
 z **Šanova Aleš** 67
 — **Bedřich** 70
Šárka 125
Sárovský Jan 131
 ze **Šebširova viz Beřkovská**
Šerý z Letovčice Jan 145
 — **Melichar** 145
 — **Salomena** 145
 • u **Šerychů** 145, 146
Šestajovice 29, 65
Šibenice 99
Šimák J. V. dr. 13, 52
Šimeček Andres 35
Šimek Václav 139
Šimon, kněz 142
Sindel z Nudvojovic Jan 59
Šírů kopec 99
Škoda, měšťan 170
Škopek z Dubé Aleš 26, 27
Škorpir Fr. 44, 114
Škrbovský mlýn 99
 ze **Škvorce Olbram** 67, 71
 — **Pavel** 71
 — **Václav** 71

Šlemin 160
Šlikové 79
Šlivicova 96
Šluknov 14
Šnajdr Ludvík 125
Šnakhamr 90
Solta A 45
Špaček Václav 148
Špic Matěj 155
Špindler Ervín 116
Špitálsko 88
Strouch z Chlumku Albrecht 30, 31,
 33
 — **Anna** 33
 — **Bernart** 32
 — **Fridrich** 31, 33
 — **Hanuš** 32
 — **Jan** 33
 — **Karel** 33
 — **Krištof** 33
 — **Melichar** 33
 — **Petr** 32
 — **Václav** 32
 — **Vilém** 33
 — **Zikmund** 32
 ze **Švamberka Jan Vilém** († 1651) 82
 — **Johanka** (roz. Trčkova, † 1651) 82
Švihovský Petr Vok 85
Švík z Lukonos Jan st. 113
Štefek z Koloděj Tobiáš 77
Štěpán, měšťan 55
Štěpánek Karel († 1811) 138
 — **Krištof** 133
Štěpánov 132, 134, 139
 ze **Šternberka Jan** 85
 — **Lad. Burian** 85.
 — **Ladislav** 28, 29
Šternberkové 84
Štrouchové z Chlumku 30—33
Štulmachr, měšťan 67
Šturmova dcera 144
 u **Šullarů** 145
Šuller Izaiás 146
Sumburk Jan 67
 z **Šumburka Vilém** 28
Šuster Pavel Jan 145

Tábor 88
Táborská 2, 7
Táborský z Klokotské Hory Jan 42
Táboři 60
Talavašková Krystina 147
Talmberk 23
 z **Talmberka** 80
Tapineus Daniel 155
 z **Tamfeldu viz Cukr**
Tasnovice 125
Teige Jos. dr. 16
Tejnská Judita 96
Tejnský z Blanska Jan 78

- Telč 9
 Teplice 60, 95
 Tesař Daniel 109
 Tetín 125
 Tichý Jindřich 145, 146
 — Kateřina 146
 — Matouš 77
 Tobiašův Průša 144
 Tochov 109
 Tomáš, far. 34
 — měšťan 55
 Tomášek Ant. F. 138
 — Jakub 138
 — Kateřina 138
 — Václav 138
 Tomek V. V. 41
 Tomítek Ant. 39
 Toužimský J. J. 122, 124
 Trach z Břeží 32
 Trčka z Lípy Rudolf 85
 Trčkova viz ze Švamberka
 Trčkové z Lípy 84
 Treitlerova Anna 96
 Trkov 35
 Trnka 99
 Trosky 60
 Třebnice 35
 z Třebomyslic Jan 82, 83
 z Třebouně viz Václavovic
 Třepsín 161
 Tříliblice 33
 z Tříteže viz Bechyňová
 Tuchoměřice 34
 Tůma soukeník 27
 Turek Alois 171
 z Turgova Henzlin 59
 Turnov 13–16, 52–63
 z Turnova Anna 61
 — Anče 56
 — Jan 56
 — Jaroslav 61
 — Matěj 56
 — Matěj Lahódka 56
 — Perchta 55
 — Tomáš 56
 — Zdeněk 56
 Turnovský Matěj 56
 — Šimon 56
 Turnovský dům 56
 Turnovští (Turnauerové) 56, Martin,
 Markéta, Karel, Jan, Jindřich
 Týn nad Rovenskem 60
 Týn n. Vlt. 44
 Týnec nad Sázavou 169
- U** babyky 160
 U brůdku 98
 U březiny 98
 U cihelný 160
- z Učedělic (Očedělic) viz Vojíř z U.
 U černého lesa
 U černé skály 100
 U dobré vody 99
 U doublí 160
 U dubí 161
 U dubů 160
 »u Helmů« 148
 U hůrky 161
 Uhersko 139
 U hrobka 99
 Uhřiněves 44
 U jesenice 98
 Újezd 82, 125
 U klínek 161
 U kouta 97
 U kříže 160, 161
 U kudle 100
 U lískovce 98
 U louže 160
 U mandátu 160
 z Ungerswerthu viz Schönowitz z U.
 Unhošť 114
 U obrážku 161
 U olší 160
 U paloučku 161
 U pánonovy cesty 161
 U potůčku 160
 U pustého mlýna 100
 Urban, sedlák 64
 U sádky 99
 U silnice 161
 U skrejšova 97
 U staré cihelny 160
 U stínadel 100
 U stolečku 161
 Ústí 26, 27
 z Úšavy viz Rendl
 U šedivce 98
 U šlemína 160
 U špehýrky 160
 z Ústě Petr 60
 U štěpu 160
 U tří křížků 99
 U turkoviny 160
 U velké louky 160
 U vlčích jam 99
 U vody 160
 U vohrad 97
 Uzel Jos. 158
 U ziple 98
- Václav II. († 1305) 141
 Václav IV. († 1419) 23, 26, 53
 Václav, bratr řehol. 63
 Václav, kněz 142
 Václav, měšť. turn. 55
 Václav, mistr v hamrech 90
 Václavovic z Třebouně 142
 Vactenus Ambrož Pavel 35

- Vácha, kožíšník 170
 Vajgar, rybník 9, 10, 12
 Valdštejn 16, 58, 60
 z Valdštejna 1
 — Adam 85
 — Albrecht 65
 — Arnošt 1
 — Hynek 62, 63
 — Jaroslav 62
 — Jindřich 1, 54, 55
 — Kačna 62
 — Zdeněk 57, 59, 61 62
 — viz Serenyi hrab.
 Valentín, kněz 60
 Valentová Kateřina 147
 Valchář Martin 147
 Valkoun z Adlaru Jan 33
 Valter 35
 Vamberský z Rohatec Alexandr
 († 1551) 81
 — Alena († 1551) 81
 — Barbora († 1551) 81
 — Dorota († 1551) 81
 — Hynek 31
 — Kateřina († 1551) 81
 V Americe 160
 Vančura Matouš 131
 Vančurova (z Rehnic?) Apolonie 95
 Van říček 94
 Vangler Fr. 138
 Vaňasek Jan 77
 z Vartemberka Anna 62
 — Beneš 26, 63
 — Jindřich 60
 — Kateřina 63
 — Markvart 62
 — Skonka 27, 28
 — Václav 60
 — Vilém 50
 z Varvařova Jakub 70
 Vavřínovský rybník 99
 V Bězděkovských 100
 V brazích 97
 V březičku 160
 V častym 98
 V černém lese 161
 V čihadle 161
 V dobrinách 161
 V dolcích 160
 V dolině 160
 V dražkách 160
 V dušně 161
 z Veitmile viz Krabice
 Velešín 82
 Velinský Fr. 45
 Velvar Jan 170
 Velvary 30
 Vernelius Strakonický Florian 95
 Vesecko 53
 Veselá Anna 95
 Veselý Václav 133
 Ve smrči 161
 Ve Svárově 99
 Ve špehýrce 160, 161
 Ve štěpnici 160
 z Větrně viz Višně
 Ve vobcinách 161
 Ve vohradě 161
 Ve vokloně 160
 Věžnice Horní 90
 V haberně 161
 V hliništi 161
 V holubu 97
 V horninách 160
 V hranečníku 161
 V hranicích 99
 V hrnečnici 100
 V Humpoleckých polích 100
 V hůrkách 161
 Vchynský ze Vchynic a Tetova Vi-
 lém hr. 95
 — Adam 95
 — Arnošt 95
 — Oldřich 95
 — Petr 95
 Vilím, sedlák 64
 Vinařice 23
 Vinoř 23
 z Vinoře Hanza 23
 Virchov 51
 Višně z Větrně Petr 83
 Vítá (Wytha) ze Rzavého
 — Alžběta († 1599) 80
 — Anna († 1599) 80
 — Bohuslav († 1623) 80
 — Václav († 1599) 80
 Vítova z Dražovic Mariana 80
 z Vítiněvsi viz Dubský
 V jamkách 98
 V jezárkách 98
 V jezbinách 98
 V jezevčinách 161
 V kalištích 98
 V katelích 98
 V keble 97
 V kličích 160
 V kněžolesí 161
 V kobylích drahách 161
 V kopanině 160
 V koucích 160
 V křížatkách 161
 V Kšínech 161
 Vlastiborce 59
 Vlastislav 125
 z Vlašimě 67
 — Michal († c. 1386) 71
 Vlašimský Martin 22
 Vlčkové z Přečiny 32
 Vlčoves 80
 V lipnici 98

- V lipovcích 98
 V lisku 99, 100
 V lišti 98
 z Vlkanova Alžběta 147
 Vlkov 125
 Vlkoviny 53
 V loučinách 161
 V lúžkách 98
 V Maršovských polích 100
 V mikšinách 100
 V močidlech 161
 V náklí 160
 V obci 160
 V obecnici 100
 Vocel J. E. 156
 Vodňanský Jindřich 95
 Vodňany 32
 Vodochody 30
 od Voháněk viz Kolář
 V ochozi 99
 Vojtíš z Ucedělic (Ocedělic) Jan 81
 — Zdeslav († 1555) 81
 Vojtěch, biskup 73
 Vojtěchov 134, 138
 Vojticius Jan 149
 Voldřetice 135, 138
 Voldříš 134
 Volešovský Jan 148
 Wolf, kuchař 53
 Wolfgang, mistr 11
 Volovská Magdalena 95
 Volyňka 122
 z Vorlična viz Růže z V.
 Vostrov klášter 28
 V ouhořích 161
 V podilích 97
 V přísečně 97
 V rampaše 97
 Vrané 135
 Vranov 63
 Vratislav 88
 V relpánu 161
 Vranové 62
 Vratislav z Mitrovic Václav Hynek 78
 z Vratišova Zdina 33
 Vražkov 33
 Vrbík [z Tismic Jan] 26
 Vrch Hůra 16
 V rohoznici 97
 V rovinách 100
 V roznici 98
 Vršovský Adam 148
 Vrtáček Daniel 137
 V ruzíni 98
 V řepici 98
 Vřesk 23, 28
 z Vřesovic viz Habart z V. a Gersdorfova
 V říčnom 160
 V stoličkách 97
 Vtelno 26
 V trni 98
 Vydra Št. K. 121, 128, 129
 Vysoké 59
 Vyšehrad 125, 131, 140
 Vyšehradský Václav 147
 V zástruží 98
 V závěračkách 160
 V Žižkaperku 161
 Walter, měšťan 55
 Weisbach 51
 z Weissenfelsu viz Henigke z W.
 z Weissenberku viz Kaucká
 Wertmüller Alfons 173
 Wiehl Ant., archt. 173
 Wohlřich J. N. dr. 44, 126, 129
 Wolfsova Dórota 137
 Wytha ze Zerzaweho viz Vítá ze Rzavého
 Záblatí 62
 ze Zahorčic viz Neumann ze Z.
 Za horním dvorem 99
 Zahořany 95
 Záhoří 58, 62
 Zahrádecký Karel 133
 Zahrádka Wolf 146
 Zahrádka 28, 74
 Zajíc z Hazmburka Jan 68
 — Oldřich 68
 — Vilém 34
 — Zbyněk 28
 Zájista Jan 70, 71
 Za křížem 161
 Zamachy 26
 Zamastil K. 45
 Za ovčinem 160
 Zapská (Zabská) Alžběta 78
 Záruba z Hustířan Jan 95
 Za stájema 160
 Zástěra Václav 137
 Za stráži 97
 Zátoky 100
 ze Závětic viz Matheides
 Za vystrkovem 98
 Zbenice 97
 Zbinohy 76
 Zbožnov 134, 137
 Zbuzany 142
 Zdislav, měšťan 55
 Zeheft 34
 »Zelená cesta« 54
 Zeman Jos. 45, 84
 ze Zerzávěho viz Vítá ze Rzavého
 Ludáckovna ze Rzavého
 Zhoř Vysoká 28, 135
 Zíbrt Č. Dr. 16
 Zichovec 99
 Zikmund, císař 26, 32, 69, 91

- ze Znančic viz Sak ze Z.
 Zuman Fr. JUC. 42, 45, 140
 Zumhand F. J. 150
 Zvíkov 43
 Zvoleněves 45
 Zygl, mistr 90
Žabinec (Plameňák) 99
Žáček z Hrdoňovic Jan 62
Želízko J. V. 121
 z Žerotína 95
Ždár 138
- Ždárec** 132, 133, 137
Ždářský ze Ždáru Petr Vok 33
Žibřid z Mostků Bohuněk 83
Žič 8
Židovice 45
Židovka Markéta 26, 27
Žitava *58, 133
Žižkov 49
Žižka Jan († 1424) 86, 160, 169
 ze Žlunic viz Myškové
Žofie 26
Žumberk 138

Ukazatel věcný.

- archiv Č. Dubu** 77
 — Jindř. Hradce 8
 — pražský 70
artikule pro chování lidu 5
assanace Menš. m. Praž. 40
- bazilišek** ve znaku 32
bída v Praze 140
biřic 57
bitva na Bílé Hoře 34
brána do hradu 18
 — Hradištěská (Hluboká) 14, 15
 — Hruštická 15
 — Jičínská 14, 16
 — Slezská 114
 — Svěrácká 15
bratrstvo literátů 154
 — špitální 142
- cech řeznický** 142—152
cedule řezané 85
cihelný 90
- »**Čarodějnictví lidu pražského z XVI.**
 stol.**c** 69
 »**Česká proroctví** 86
- dekanat turnovský** 59
deputat hejtmanův 169, 170
desátky děkanovy 134
domek rodny Puchmajerův 44
dominikáni turnovští 61
domy městské 15
dotazník o statistice památek 43
drak ve znaku 32
důchody farní 64, 65
dům Rožánkův 44
- erb** 78—80
erb Oldřicha z Černčic 23
 — Dačických z Kunvaldu 31
 — pánu z Jenštejna 67
 — Obešliků z Lipultovic 31
 — Strouchů z Chlumku 31
 — Trachů z Březí 32
 — Mikul. z Úšavy 29
 — valdštejnský 2
 »**Esthetika měst** 37
exulantí čeští 34, 35
- fara turnovská** 59
 »**farářství** les 54, 55
formule zaříkávací 3
fresky 154
gruntý městské 54
- haltéře** 22
hamry železné 89, 90
 »**Heraldika** 42
 »**Heraldyka Polska wieków średnich** 55
heraldika 170, 171
hlad 140
hláska 19
 »**Hora Kunětická** 45
hrad, podoba a jednotlivé části 16—22
hradby městské 13, 14
hradby u hradu 18
hradiště slovanské 122, 161
hradištný typ 125
hřbitov špitální 140
 — židovský 141
hutě železné 89, 90

- instrukce hospodářská 5, 6
 — odhadní 113
 — školní 100—108
- jáma kulturní 128
 jesuité 109, 133
 ještěr ve znaku 32
 »Jihočeské listy« 43
 jitro (jugerum, morgen) 52
- kadlub 'zvonařský 114
 kámen při zažehnávání 3
 kantor, jeho povinnosti 101—105
 kancional u sv. Lazara 144
 kaple sv. Lazara v Praze 115, 116,
 140—159, 171—173
 kaple hradní 20
 kazatelna 139
 klášter turnovský 54, 61—63
 — zderazský 28
 — ostrovský 28
 Klub fotografů amatérů 43
 knihy kacířské 133, 136
 knihy matriční 34
 kobky chlební 58
 kolleg jesuetská 65, 67
 kolonie exulantská 34
 konšelé 57
 kramáři 59
 krámy masné 58, 142
 kráva železná 109
 »kronika Mitiskova« 85
 křesťanství v Čechách 122
 křtitelnice 139
 kšalty 85
- lán (léhe, hobe, hufe, mansus, laneus)
 52
- lazaret 158
 lebka P. J. Šafaříka 49—51
- městečko středověké 16
 methoda Manouvrierova 51
 místo popravné 7
 mistři vlaští 11
 mlýnáři 58
 mlýny 90
 mor v Praze 140
 moučka viz muka boží
 muka boží (moučka) 7—12, 72—77
- nadace studentská r. 1762 136
 nadace Turkova 171
 nádobky předhistorické 128
 náhrobky 43, 80—82
 »na hrubé obci« 54
 nájem dědičný 52
 nálezy archaeologické 121—129
 náměstí Dolní 98
 — Mariánské 14
- nápis y zmizelé 83, 84
 »Národní listy« 43
 názvy pomístní 97—100, 160—162
 ničení památek 65
 »Nové právo trpné a hrdelní« etc.
 108
- obchod s dobytkem 59
 — chmelem 59
 — plátny 59
 — sladem 59
 — solní 59
 obchod v městech 58
 obchodníci starožitnostní 43
 obnova rady 57
 obraz Prahy Sadelerův 155
 ochrana památek 41
 olejnici 90
 opatství Kladrubské 23
 ostatky Šafaříkovy 41
 ostatky tělesné 49—51
 otisky pečetí 44
- palác hradní 19
 pálené 90
 »Palice« 7
 palstav bronzový 129
 pečeť městská (turnovská) 57, 58
 pekaři 58
 perníkáři 58
 pila 90
 písar městský 57
 pivovarství 58
 pivovary 90, 145, 146
 plátenici 58
 pomahači 2
 »Popravčí kniha Rožberská« 7
 porážka pražská 148
 portál lasturovitý rom. 156
 povinnosti k děkanovi 132
 právo emfyteutické 52
 — Magdeburksé 56
- primas 57
 privilegia 85
 »Prodromus gloriae Pragenae« 155
 pronásledování nekatolíků 135
 proroctví česká 86—89
 předhradí na Práchni 124
 předměstí Nežárecké 7
 příjemné 57
 příjmy děkanovy 134
 půjčování kac. knih 135
 purkmistři 57
- rada městská 57
 »Radikální listy« 43
 »Registra purkrechtní městečka Je-
 nikova a vsi Frydnavy« 5
 rektor školní, jeho povinnosti 101
 až 105

- relief vypouklý z kazatelny 157
 Rodopis (genealogie) 67—71, 78—80
 rotné 57
 Rudolfinum 40
 rychta 15, 56
 rychtář městský 56
 rynk 15
 rynk Husí 98
 řádění braniborské 140
 řezníci 58
 sbírání jmen pomístných 44
 servus 57
 sjezd krajský 28
 sjezd ruských archaeologů v Kyjevě 44
 sklepy hradní 18
 sladovnictví 58
 smlouva mezní 82
 sněm Čáslavský 26
 soukenníci 58
 Společnost přátel starož. čes. v Praze 42—48, 153, 171—173
 srp železný, předhist. 128
 sruby pláňkové 15
 »Staroměstský rynk v Praze« 44
 starší obecní 57
 stížnost faráře 108
 stoupy 90
 střepy přehistorické 126—129
 — z nádob 125
 — středověké 43
 »Styl zakopiański« 38
 šachty k pochovávání 140
 šenk vinní 59
 škola farní 63
 škola Tejnská 71
 školské záležitosti 100—108
 špitál 140
 trh týdenní 59
 — velký (jarmark) 59
 tržné 59
 tympanon románské 156
 typ valový 125
 valchy 90
 »Včela Čáslavská« 43
 věž hradní 19, 20
 vhonné 57
 »vodu dělat« 4
 výzkum levohradecký 42
Wapfenbuch 79
 zachování staré Prahy 40, 44, 115
 153, 158, 159, 171—173
 zaklínaci 2
 zápisy gruntovní 84
 zaříkávání 2
 zažehnávači 2
 zažehnávání nemocí 2
 znak knížat ze Schwarzenberka 91
 až 94
 znak pánů z Hradce 9
 znak pánů z Jenštejna 22
 znak soukennický 10
 žebrota v Praze 140
 župa božeňská 122
 — klatovská 122
 — prácheňská 122
 — volyňská 122
-

Nebudiž přehlédnuto!

Časopis Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze vychází čtyřikrát v roce a jest dáván všem p. t. pp. členům zdarma. Vydání každého čísla bude vždy oznameno v čelnějších časopisech denních. Neobdržené číslo budíž nejdéle ve 14 dnech po vydání reklamováno u jednatel A. B. Černého v Praze, I., na Perštýně, č. 6 nové. Na reklamace později došlé nelze mít zřetele, lze však koupiti jednotlivá čísla, pokud jsou na skladě, po 50 kr. Reklamace nebudež ani zlepeny, ani frankovány.

Činný člen Společnosti platí 2 K, člen přispívající 4 K, přiznivec Společnosti 10 K nejméně ročně. Při zasilání členského příspěvku poštou nutno vždy připojiti o 6 h více na poplatek, který jest v Praze stanoven za doručení poukázky. Zakládající člen platí jednou pro vždy 100 K Na zásilku Časopisu mimo Rakousko nutno připlatiti ročně 60 h. Kdož z p. t. členů přeje či legitimace, račíž zaslati pokladníkovi 30 h a bude mu zaslána. Legitimace platí pouze rok a jest třeba vždy po uplynutí roku ji obnoviti. Veškeré příspěvky členské i dobrovolné dary přijímá Ed. Buřka, t. č. pokladník, Král. Vinohrady, Slezská tř. č. 38. nové. Příspěvky literární pro »Časopis«, doplýv týkající se Společnosti, jakož i dary do sbírek přijímá jednatel Ant. B. Černý v Praze, I., na Perštýně, č. 6 nové, I. poschodi.

Všichni pp. členové mohou odebírat Památky archaeologické, vydávané sl. Archaeologickým sborem, za snížené předplatné 6 K ročně, poštou 6 K 60 h. Taktéž možno za cenu sníženou obdržeti dřívější ročníky, pokud nejsou rozebrány. Předplatné na ně budíž zasíláno přímo do expedice Matice České v Praze, Václavské nám., kteráž s ochotou zaše seznam i cenu dřívějších ročníků.

Za levnější cenu mohou pp. členové odebírat dílo Kl. Čermáka „Mince království Českého za panování rodu Habsburského od r. 1528“. Dosud vyšlo 6 sešitů: sešit I. v plné ceně K 3— sešit II. až IV., každý K 5—, sešit V. až VII., každý K 6— Branišovy „Dějiny umění středověkého v Čechách“. Plná cena K 6·60 L. Šnajdra „Podátky předhistorického místopisem země České“. Plná cena K 1·60 Národní historický sborník okresu Hořického. Cena subskripční K 8—. Ceny snížené pro pp. členy oznamí jednatel A. B. Černý.

Stanovy Společnosti dostává každý z p. t. členů zdarma.

Za sníženou cenu mohou p. t. členové obdržeti práce Adámkovy: „Paměti o školách v okrese hlineckém“ za K 2·40 místo K 3·80; „Historickou a politickou mapu okresu hlineckého“ za 24 h. Poštou vždy o 30 h více. Objednávky po předchozím zaplacení vyřizuje JUDr. K. V. Adámek v Chrudimi. Spis „O předlovaňské době v Čechách“ koupiti lze jedině u spisovatele Pařila Papdčka, učitele při měst. škole v Nuslích, za 1 K. Obnos budíž vždy zaslán napřed.

Ve snížené ceně mohou obdržeti členové:

„Věstník“, časopis hlavně historický, roč. I. místo K 3— za K 2·40, II. místo K 3·60 za K 2·80 III. (vycházející) místo K 3·60 za K 2·80.

Objednávky po předchozím zaplacení vyřizuje vydavatel Fr. Hrnčíř, správce školy v Bobnicích u Nymburka.

Nebudiž přehlédnuto!

První výroční zpráva Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze za správní rok 1889 — úplně rozebrána.

Druhá zpráva Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze; v květnu 1890 — úplně rozebrána.

Rozpravy Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze. (»Zpráv« sv. III.) V Praze, 1892. Obsah: Dr. J. Matiegka: Zbzanské pohřebiště. — Soukup Jan: Hlemyždi v lebkách a kostech. — Pecenka Adolf: Kománský kostel v Mohelnici. (S vyobrazením.) — Herain Jan: Založení Nového Města Pražského Karlem IV. — J. V. Simák: Rodiny šlechtické i erbovní v Mladé Boleslaví. — Vluka Josef: Stařenčino vypravování mladším o dřívějších sirkách a modách. — Koštál Josef: Slunce, měsíc a hvězdy v podání prostonárodním. — Dr. Máchal Hanuš: O zazdívání lidí do staveb. — Soukup Jan: Přispěvky býjelovné. — Adámek K. V.: O muzejích krajinských a o statistice muzejní. — Různé zprávy. Cena K 1:60 pro členy Společnosti K 1:10 poštou o 10 h více.

Výstava Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze v památném roce 1891. S 1 tabulkou světlotiskem. (Obsahuje popis veškerých vystavených předmětů a seznam vystavovatelů.) Cena 60 h, pro členy Společnosti 40 h, poštou o 6 h více.

Časopis Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze. Roč. I. (1893) a II. (1894) jest z celá rozebrán. — Ročník III. (1895), IV. (1896), V. (1897), VI. (1898) a VII. (1899) lze obdržeti úplný se znakovou přílohou každý za K 4.— Znaková příloha, vydaná při roč. II., jest vydána znova a stojí K 2.—

Abychom vyhověli četným poptávkám, vydali jsme znova znakovou přílohu, připojenou k úplně rozebranému II. roč. »Časopisu«. Cena vkusně upraveného výtisku zl. 1.—. Na objasněnou uvádíme, že znaková příloha počala vycházeti již II. ročníku »Časopisu«, v němž vyšla č. 1.—9. znaků rodových a č. 1.—6. znaků městských, jež teď jsou vydána znova. Ostatní znaky jsou vydány při III. až VII. ročníku. Kdo si přeje celé dosud vydané přílohy znakové, koupí za K 2.— nově vydanou část z ročníku II., a úplný III., IV., V., VI. a VII. ročník »Časopisu«, každý za K 4.—. Kdož odebere znakovou přílohu a III. až VII. ročník »Časopisu«, obdrží je najednou za sníženou cenu K 20.—.

Hora Kuněticeká. Její stručné dějiny, vandalství na ní páchané i kroky, učiněné na její záchrannu. Podává Bedřich Skrbek. Se 4 obrázkami a 1 plánem v textu a zvláště obrazovou přílohou. Cena 46 h s pošt. zásilkou. Nejméně 10 výtisků vyplacené za K 3 20

Při objednávkách, jež přijímá pokladník Ed. Bufka na Král. Vino-hradech, Slezská tř. č. 38 n., vyžadujeme si vždy obnosu napřed poštovní poukázkou. Došírkou nebo na úvěr nelze zašílati.